अर्पण

श्रीसंतांच्या
पदस्पर्शानें पुनीत
झालेल्या प्रिय

महाराष्ट्रास

संतावताररहस्य

उपकारासाठीं केले हे उपाय । येणेंविण काय चाड आम्हां ॥

" जगाच्या कल्याणा संतांच्या विभूती " या एका लहानशा वाक्यात संतांच्या अवताराचें रहस्य आलेलें आहे. ज्या समाजांत हे संत उत्पन्न होतात त्या समाजाचें कल्याण घडवून आणणे हीच त्यांच्या जीवितांची इतिकर्तव्यता असते, असा या वाक्याचा भावार्थ आहे. जगाच्या म्हणजे 'पुढिलाच्या' अथवा 'परकीयाच्या' असा अर्थ येथे इष्ट आहे. महाराष्ट्रीय संतांनीं महाराष्ट्राचें तर ऐहिक व पारमार्थिक कल्याण केलेंच आहे, पण त्या-बरोबरच जगाचेंहि कल्याण सहजच घडून आलें आहे इतकेंच कीं महाराष्ट्राचें कल्याण प्रत्यक्ष झालें असून, जगाचें मात्र पर्यायानें झालेलें आहे. महाराष्ट्रीय संतांनीं जगाचें कल्याण पर्यायानें केलें आहे असें म्हणण्याचें कारण हें आहे कीं, त्यांचें अवतारकार्यक्षेत्र जरी विशेषतः महाराष्ट्रच होतें तरी त्या कार्यांचा परिणाम पर्यायानें सर्व जगभर झालेला आहे. तळ्याचे एका भागांत दगड टाकला असतां त्यांतील पाण्याची खळखळ प्रत्यक्ष जरी त्याच भागांत होते, तरी लहरींच्या रूपानें तें सर्व तळें जसें आंदोलन पावतें किंवा शरीराच्या कोणत्याहि एका भागास सुख अथवा दुःख झालें असतां त्या सुखाच्या अगर दुःखाच्या संवेदना सर्व शरीरभरहि जशा होतात, तसे या विश्वाच्या एका भागाचें सुख अथवा त्याची उन्नति हीं अखिल मानवी सृष्टीचें सुख व उन्नति होत. त्याचप्रमाणें एका दृष्टीनें आमच्या या महाराष्ट्र संतांनीं अप्रत्यक्षतेनें सर्व जगावर उपकार केले आहेत. आज ज्ञात असून प्रचलित असलेल्या सर्व धर्मांस आद्य आणि आमच्या दृष्टीनें व इतरांचेंहि दृष्टीनें तत्त्वज्ञानापुरता तरी सर्वांत श्रेष्ठ, आणि कधीं काळीं अखिल मानव सृष्टीस मिळणाऱ्या शांतिसुखास पोषक असा जो वैदिक धर्म त्याचें उज्जीवन, आणि तेंहि महाराष्ट्रासारख्या देशांत करणारे संत सर्व जगाचें अप्रत्यक्षतेनें कल्याण करणारे होते असें म्हणण्यास प्रत्यवाय नाहीं.

या वरील विवेचनावरून एक गोष्ट ध्यानात आलीच असेल कीं, संतांनीं जें हें महाराष्ट्राचें कल्याण केलें तें धर्मोज्जीवनानेंच केलें आहे, तेव्हा प्रथम असे प्रश्न सहजच उद्भवतात कीं, धर्माची तेजोहानी झाली होती कीं नाहीं आणि झाली असल्यास ती कशानं ? यापैकीं पहिल्या प्रश्नाचें उत्तर दुसऱ्या प्रश्नाचे उत्तरात अनायासानेंच आलें असल्यानें दुसऱ्याचाच प्रथम विचार करूं म्हणजे झालें.

आमचें ऐहिक व पारमार्थिक कल्याण करण्याची क्षमता म्हणजे तेज स्थिता जी आमचे धर्मांत पूर्वी होती ती मध्यंतरीं नाहींशी होण्यास आमचे दर्शनें बौद्ध मताचा उत्कर्ष, आम्हात रूढ झालेला मिथ्याचार, सामान्य जनतेस दुर्बोध अशा मार्गांत व विचारात स्वधर्ममताचें प्रतिपादन, आमची ऐहिक समृद्धि आणि शेवटीं परधर्मीयाचा प्रवेश ही कारणपरंपरा झालेली आहे. म्हणून या कारणाचा यथानुक्रम थोडक्यात विचार करूं.

बौद्ध दर्शन हें वैदिक धर्मापासून उत्पन्न झालेल्या अनेक दर्शनाप्रमाणच एक दर्शन आहे. त्यात शून्यवाद प्रतिपादलेला आहे. माक्षाऐवजीं या दर्शनात निर्वाण हें ध्येय आहे. निर्वाण हा अभाव आहे, म्हणजे कामक्रोध व लोभ याचा निरास हेंच निर्वाण. निर्वाणाचा बरोबर अर्थ काय आहे तो या दर्शनाचा उत्कर्ष करणारे जे गौतमबुद्ध त्यानींहि कोठें स्पष्ट केलेला नाहीं, परंतु इतकें खरें कीं, मनाची वृत्तिशून्यता हीच निर्वाणस्थिति हें त्यास संमत होतें असें सामान्यतः म्हणण्यास हरकत नाहीं. वर दिलेल्या या दर्शनाच्या ह्या स्थूल स्वरूपावरून एक गोष्ट उघड होत आहे ती ही कीं, मनास वृत्तिशून्यता आणणें हेंच या दर्शनाचें मुख्य ध्येय असल्याकारणानें याचा फार मोठा भर विचारापेक्षा आचाररूपी तपावरच असणं सहज आहे, परंतु इंद्रियाची विषयलोलुपता पूर्णपणें ल्क्षात आणूनच जणू काय जी आश्रम व्यवस्था वैदिक धर्मांत अगर हिंदुधर्मांत विहित केली आहे तिचा अवलंब या बौद्ध दर्शनात न करिता, इंद्रियवृत्तींच्या उपशमनानंतरच इष्ट असा जो संन्यास त्यास प्रथमच विहित गणिल्यानें, आणि चित्तशुद्धि ही स्वभावतः बाह्य चिन्हांनीं प्रत्यक्ष दृश्य होत नसल्यानें, या (बौद्ध) दर्शनात स्वतःच्या नाशाचें बीज जणू काय प्रथमच पेरलें गेलें होतें असें म्हणण्यास हरकत

नाहीं. बौद्ध दर्शनासारखीं निरीश्वरवादी आणखीहि इतर दर्शनें नव्हतीं असें नाहीं, परंतु त्या दर्शनाप्रमाणें हें वैदिकधर्मान्तर्गत न रहातां, चातुर्वर्ण्य झुगारून दिल्यानें तो एक स्वतंत्र धर्मच बनला आणि तो तसा स्वतंत्र बनल्यामुळेंच वैदिक धर्मावरहि त्याचा परिणाम होऊं लागला. हे चातुर्वर्ण्याचें उन्मूलन, तत्त्वज्ञानाभावानें अनिश्चित व वृथा आचार, हीं या धर्माचा आर्यावर्तांत अखेर नाश करण्यास जशीं कारण झालीं तशींच प्रथम त्याचा उत्कर्ष होण्यासहि बरींचशीं कारण झालीं आहेत गौतमबुद्धाच्या वेळीं ज्यास वैदिक धर्माची ओळखहि नाहीं अशा चातुर्वर्ण्यबाह्य लोकांचीच आर्यावर्तांत बरीच संख्या असल्यानें त्याच्यातच या धर्माचा विशेष प्रसार झाला होता (बौद्ध मताचा प्रसार नीचवर्णांत अधिक झाला होता असें सर्व तज्ज्ञांचें मत आहे) तशांत गौतमबुद्धानें आपलें मतांना जो उपदेश केला तो सामान्य जनतेस सहज पटेल अशा शब्दांत व नित्याचे विचारांत केला होता याला प्रत्यंतर पुरावा असा आहे कीं, ज्या देशांत चातुर्वर्ण्यसंस्था प्रचलित नाहीं म्हणजे वैदिक धर्माची ज्या देशांत ओळखहि नाहीं अशाच देशांत या मताचा उत्कर्ष राहिला आहे, आणि उलट त्याचें जन्मस्थान जो हा आर्यावर्त तेथून मात्र त्याचें बहुतेक उच्चाटन झालेलें आहे जे चातुर्वर्ण्य बाह्य होते त्याच्यांत जसा या मताचा प्रसार झाला तसा कदाचित् कांहीं थोड्या वैदिक धर्मानुयायांतहि झाला असणें असंभवनीय नाहीं

या मताचा प्रथम उत्कर्ष होण्यास दुसरेंहि एक कारण असें आहे कीं, गौतम हा राजवंशीय असल्यानें त्याचे जे इतर आप्त होते त्यांचा या मतास सहजच आश्रय मिळाला तसेंच अशोकाच्या व कनिष्काच्या वेळींहि या मतास या सम्राटांनीं जो आश्रय दिला त्याच्या योगानें तर त्याच्या उत्कर्षाची पुढें मामाच झाली, परंतु या मताचा प्रसार होण्यास सर्वांत अत्यंत महत्त्वाचें कारण म्हटलें म्हणजे गौतमबुद्धाचें स्वतःचें अत्यंत शुद्धाचरण हें होय मूळांत कांहीं नसतांहि केवळ एका व्यक्तीच्या शुद्धाचारविचाराच्या उत्कटतेचा समाजावर केवढा मोठा परिणाम घडतो याचें हें प्रत्यक्ष उदाहरण आहे. या बौद्ध मताच्या मुळाशीं विशेष कांहीं नव्हतें, असें म्हणण्यास आधार म्हटला म्हणजे गौतमबुद्धानंतर त्या धर्माची झालेली स्थिति हा होय वर

दर्शविलेले अशोक व कनिष्क याची जोपासना व आश्रय जर या मतास नसती तर आता झाला यापूर्वीच या मताचा आमच्या आर्यावर्तात बहुधा नाश झाला असता. गौतमबुद्ध निर्वाण पावल्यानंतर या दर्शनाची कशी अवस्था झाली हे दर्शविणाऱ्या काहीं आख्यायिका याच दर्शनाच्या धर्म ग्रंथात दिलेल्या आहेत, त्या येथ देतों.

सर्व सुख सोडून इंद्रियांचे दमन करण्यास अनन्य असे जे आचाराचे तप ते सहन करण्यास मुळाशीं आत्यंतिक सुखाची अथवा अशीच काही इतर प्रिय अशी कल्पना सामान्यजनास असणे अवश्य आहे तशी या बौद्ध धर्मात नसल्याने बुद्धाच्या निर्वाणानंतरच आचाराच्या प्रखरतम रूढी, ढळल्या गौतमाचा खुद्द शिष्य सौभद्र "चर झाले, गौतमापासून आम्ही सुटलो, अमुक करा,अमुक करूं नका असा त्याचा आम्हास अत्यंत त्रास असे" असे उद्गार काढता यावरून गौतमाचे हयातीतच त्याच्या शिष्याचे मना वृत्तीची कल्पना सहज होते.

या दर्शनाची सर्व भिस्त आचारावरच होती आणि संन्यासास लाग णारी चित्तशुद्धि नाहीत अदृश्य असल्यामुळे, खरा संन्यस्त कोण व खोटा कोण, हे समजण्यास मार्ग नसल्याने गौतमानंतर या मताचा स्वीकार करणे हे एक उपजीविकेचें सुलभ साधनच झाले होते असे दिसते याचे प्रमाण म्हणून एक आख्यायिका दिलेली आहे, ती अशी —

उपाली म्हणून एक मुलगा होता त्याचे आईबापास एकदा अशी चिंता पडली कीं, त्यास उपजीविकेचे कोणते साधन उपलब्ध करून द्यावे? त्यास लेखक करावे तर त्याची बोटें दुखतात गणित शिकवावे तर त्याचे मन दुर्बळ आहे, सराफी शिकवावी तर त्याचे डोळे खराब होण्याचा समय आहे तब्बद्ध. फार्शीएक दुःख न भोगता उपजीविकेचा अगदीं मोठा मार्ग म्हटला म्हणजे त्यास बौद्धभिक्षु करणे हा होय!

वरील आख्यायिकेवरून या सघात आळशास कसा सहज प्रवेश करिता येत होता हे दिसते आणि म्हणूनच मातापितराची आज्ञा न घेता मुलास सघात प्रवेश करिता येऊ नये असा एक नियम पुढे करावा लागला.

राजा बिंबसार यानें आपल्या राजवटींत अशी एक आज्ञा केली होती कीं, शाक्यपुत्र गौतमाचे दर्शनानुयायी जे कोणी भिक्षु असतील त्यांस राजपुरुषांपासून कोणत्याहि प्रकारचा उपद्रव होऊं नये. या आज्ञेचा फायदा कित्येक चौर्यकर्म करणारांनीं घेतला असा उल्लेख सापडतो. (मृच्छकटिकांतील भिक्षु झालेल्या द्यूतकाराची येथ आठवण होते).

अशोकाच्या वेळींहि गौतमाच्या धर्माज्ञेचें पालन योग्य रीतीनें होत होतें कीं नाहीं हें पहाण्यास, त्यास स्वतन्त्र व गुप्त राज्याधिकाऱ्याची योजना करावी लागली आहे, यावरुन त्या संघाची किंवा धर्माची प्रथमापासूनच कशी स्थिति होत गेली असली पाहिजे याची कल्पना सहज करतां येण्यासारखी आहे. तसेंच गौतमाच्या निर्वाणानंतर वेळोवेळीं भरवाव्या लागणाऱ्या धर्मपरिषदांवरुनहि मताचें अस्थैर्य दृष्टोत्पत्तीस येतें. त्यांतहि मठसंस्था उत्पन्न झाल्याकारणानें दंभाचा दिवसेंदिवस अतिरेक होत चालला होता, असें हेमचंद्रसूरींच्या कुमारपालचरितावरुन स्पष्ट होतें.

या वरील विवेचनावरुन हें सहजच लक्षांत येतें कीं, बौद्ध धर्मांत मिथ्याचाराचा म्हणजे दंभाचा अत्यन्त प्रसार झाला होता. जेथें दंभ उत्पन्न होतो तेथ बाह्य शोभा आणि बाह्य आचार इकडेच प्रवृत्ति अधिक असते; प्रतिस्पर्धीमताचा असा उत्कर्ष झाल्यामुळें वैदिक अथवा हिंदु धर्म याचें अस्तित्वाबद्दल (राजाश्रय नसल्यानें) संशय उत्पन्न होणें साहजिक होतें. तत्वज्ञान कितीहि अप्रतिम असलें तरी, कोणत्याहि धर्माची स्थिति ही विशेषत: सामान्य समाजावर अवलंबून असल्यामुळें व सामान्य समाजाची प्रवृत्ति तत्वज्ञानापेक्षां आचाराकडेच जास्त असल्याकारणानें, बौद्ध धर्माच्या सरणीनें वैदिक अथवा हिंदु धर्मांतहि आचाराचें प्राबल्य होऊं लागलें असल्यास नवल नाहीं. मन्त्रतंत्र व अभिचार इत्यादि आचाराचीं बीज तर अथर्ववेदापासूनच होतीं, परंतु या बौद्ध धर्माच्या उत्कर्षकाळीं व अपकर्षकाळींहि केवळ अहमहमिकेनें व स्वतःच्या स्थिरतेकरितां म्हणून तरी या मन्त्रतन्त्रअभिचाराचा हिंदु धर्मांत विस्तृत प्रमाणावर प्रचार होऊं लागणें असंभवनीय नव्हतें.

गौतमबुद्धाच्या उत्कर्षाचे वेळीं किंवा किंचित् त्यामागून हिंदु धर्मांत

उपासनाप्रधान म्हणजे आचारप्रधान वैष्णव व शैव पंथांची प्राणप्रतिष्ठा झाली; व तेथपासून आचारप्रवणतेस भर येत चालला. तशांत तत्त्वज्ञानाचें विवेचन संस्कृत ग्रंथांत केलें असल्याकारणानें व समाजांतील फारच थोड्या मागास संस्कृत अवगत असल्यानें बहुजनसमाज आचारशीलच बनणें सहज होतें; तत्त्वज्ञान समजण्यास स्वतःचे बौद्धिक परिश्रम लागतात; तसें आचारांचें नाहीं. आचारांस नुसतें अनुकरणहि पुरतें आणि म्हणून उपासनेचे ग्रंथ किंवा आचार घालून देणारे ग्रंथ, संस्कृतग्रथित असले तरी त्यांचा बोध स्वतःस होण्याची अवश्यकता नसल्याकारणानें संस्कृताचें अज्ञान आचारप्रवृत्तीच्या आड येणें शक्य नव्हतें.

वर दिलेल्या वैष्णव व शैव संप्रदायांचे पुढें झालेले भिन्न भिन्न संप्रदाय लक्षांत घेतले म्हणजे आचाराचा एकंदर जनतेवर केवढा परिणाम झाला होता याची सहज कल्पना होते.

धर्मकल्पनेची इकडे ही अशी स्थिति असतां तत्कालिन राजकीय व सांपत्तिक स्थितिहि तीस परिपोषक अशीच झालेली होती. शकासारखे परकीय व कदाचित् परधर्मीय राजे इकडे येऊन जरी त्यांनीं येथे राज्यें स्थापिलीं तरी बौद्ध, जैन अथवा हिंदु धर्म यांपैकीं कोणत्या तरी एका धर्माचा त्यांनीं स्वीकार केलेला असल्यानें, आपापल्या मनोवृत्तीनुरूप या तिघांपैकीं कोणत्याना कोणत्या तरी एका धर्मास राजाश्रय मिळून त्याची भरभराट होत असे; या राजांचे राजवटींत तदितर धर्मांचा छल जरी क्वचितच झालेला आहे, तरी भिन्न धर्मांचा जनतेवर व परस्परावर परिणाम होण्याचें चुकलें नसेल. पांचवे सहावे शतकाचें सुमारास संस्कृताचें व त्याबरोबरच हिंदु धर्माचें (म्हणजे वस्तुतः तत्त्वज्ञानाचें) पुनरुज्जीवन झालें. त्या कालानंतर झालेल्या राजांपैकीं कित्येकांनीं स्वतःस " महाभागवत " अस उपपद धारण करण्यांत भूषण मानलेलें आहे. ' भागवतधर्म ' म्हणजे उपासनासंप्रदाय, यात द्वैत प्रतिपादन केलें असल्यानें उपासनेवरच मोठी भिस्त असते; यावरून एक गोष्ट लक्षांत येते ती ही कीं, हिंदु धर्माच्या पुनरुज्जीवनाच्या वेळीं सुद्धां आचाराचेंच प्राबल्य होतें. स्वराज्य असल्याकारणानें स्वास्थ्य व संपत्ति यांचा त्या वेळींच अतिरेक

झालेला होता अशी इतिहास साक्ष देत आहे. जेथें संपत्ति व स्वास्थ्य यांचा अतिरेक होतो व उच्चतर ध्येय पुढें नसतें, तेथें मनाच्या दुर्बलतेस सहजच प्रारंभ होतो; आणि एकदां मनास दुर्बलता आली म्हणजे वैय्यक्तिक व राष्ट्रीय दुर्गुणांचें ते माहेरघरच बनतें. अशा वेळीं या दुर्बल झालेल्या राष्ट्रीय मनास लपण्यास आणखी एक साधन त्या वेळीं मिळालें तें असें. मोक्षास साधन ज्ञान हें आहे आणि ज्ञान्यास स्वकर्म नाहीं, असलें सर्वोत्कृष्ट व उच्चतम प्रमेय दांभिकास आणि आळशास लपण्यास फार सोईचें होतें. आमचे समाजांत आचारप्राचुर्य आधींच झालेलें होतें; व संपत्ति, अधिकार आणि स्वास्थ्य यांचे योगानें मनाचा कणखरपणा जाऊन तपाचा लोपहि आधीं झालेला होता. तेव्हा बाह्य चिन्हांनीं ओळखण्यास अशक्य असें जें ज्ञान त्याचें सोंग घेऊन, कर्माचें कष्टाचरण ज्ञानी म्हणून सोडून देणें दांभिकांस व आळशांस फारच सुकर झालें; आणि अशा तऱ्हेनें ज्ञानी आणि अज्ञानी यांच्यात भेद न राहिल्याने "स्वधर्म" अथवा "स्वकर्म" याची ओळख आमच्या समाजांतून पार बुजून गेली.

> आधींच आळशी । वरि गुरूचा उपदेशी ॥
> मग त्या कैंचि आडकाठी । विधिनिषेधाची भेटी ॥
> नाचरवे धर्म । न करवे विधिकर्म ॥
> तुका म्हणे ते गाढव । मनासवें घेती धांव ॥ १×१२५

स्वकर्माचा कंटाळा आपल्या या समाजांत किती आला होता याचें आणखीहि दर्शक म्हणजे अकराव्या शतकाच्या सुमारास आणि तदनंतर शैवरत्न वीरशैव म्हणजे लिंगाईत व महानुभाव म्हणजे मानभाव यांचा इकडे झालेला उद्भव होय. चातुर्वर्ण्यास कंटाळलेले, स्वकर्म करण्याची अंगीं धमक नसलेले, आणि ब्राह्मणादि उच्च वर्णांचा द्वेष मनांत बाळगणारे अशा पुरुषांनीं या दोन मतांची स्थापना केलेली आहे. बौद्ध मताच्या उत्पत्तीच्या कारणांत व या वर दिलेल्या दोन मताच्या उत्पत्तीच्या कारणात बरेंच साम्य आहे.

तसेच संन्यास हा आश्रमानुरूप न घेतां बौद्ध मताप्रमाणेच यातहि आरंभींच विहित केलेला आहे. इतकेंच कीं, मानभाव या आश्रमास स्पष्ट संन्यास म्हणतात, त्यासच लिंगाईत दीक्षा असें म्हणतात; परंतु या दोन मतांचा जो इतिहास आहे त्यांत एक गोष्ट विशेष लक्षात ठेवण्यासारखी आहे. ती ही कीं, लिंगाइतांचा धर्मपोषक जो बसव, तो जितका दुर्वृत्त होता तितकाच अथवा त्याहूनहि अधिक गौतम हा सच्छील आणि सदाचारी होता. तसेंच मानभावपथांतील कांहीं आचार जितके दुराचाराचे भासतात, तितकेच बौद्ध मतांतील आचार त्या धर्माचे प्रसाराचे प्रारंभीं सदाचाराचे कोटींत जाणारे होते. असें असूनहि या दोन्ही मतांचा या महाराष्ट्रांत इतका प्रसार झाला ही एकच गोष्ट त्या महाराष्ट्राचे झालेलें धार्मिकदृष्ट्या पतन व त्याच्या मनाची दुर्बलता दाखविण्यास पुरेशी आहे. यापेक्षा या बाबतींत जास्त लिहून मनास उदासीनता आणणें इष्ट नाहीं म्हणून येथेंच थांबतो.

बौद्ध मताच्या प्रसारानंतर हिंदु धर्मास जरी ग्लानि आली होती तरी ११ वे शतकापावेतों तिचा कायमचा फायदा घेणारा धर्मशत्रु कोणी उत्पन्न झाला नव्हता. परंतु दुर्दैवानें अथवा सुदैवानें म्हणा तो ११ वे शतकांत म्हणजे संतांचे अवतार होण्यापूर्वी सुमारें एक शतक आर्यावर्तांत उत्पन्न झाला. हें परधर्माचें संकट आमचा धर्म व आमचा समाज यांचेवर सारखेंच आलेलें होतें. याचे योगानें नर्मदाउत्तरतीरीं जो धर्माचा उच्छेद झाला होता, त्याची अभ्रे आमच्या या महाराष्ट्रावर पडतात न पडतात तोंच संतांचा अवतार झाला.

शक ११०० ते शक १७४० पावेतों जवळजवळ ७०० महाराष्ट्रीय संत-कवि झाले आहेत, आणि या सर्वांना धर्मोज्जीवनाचें कार्य उपदेशरूपी काव्यांनीं केलें आहे. 'कवि' शब्दाची व्याख्या आमच्या संतांनीं केलेली आहे—

> वेदशास्त्रांचा मथितार्थ । जाला करतळामळकवत् ॥
> तैसा च ब्रह्मानंदें डुलत । कवि निश्चित या नांव ॥ ११×१०५०
> कवि वैराग्याचें संरक्षण । कवि भक्तांचें भूषण ॥
> नाना स्वधर्मरक्षण । तें हे कवि ॥ १×७×१२ ॥

तिचा विचार केला व कवित्वाची—

जेणें ज्ञान हें प्रबळे । जेणें वृत्ति हे मावळे ॥
जेणें भक्तिमार्ग फळे । या नांव कवित्व ॥ १४×३९.

ही जी व्याख्या दिली आहे, तिचा विचार केला म्हणजे यास 'कवि' आणि त्यांच्या कृतीस 'काव्य' म्हणण्यास हरकत नाहीं यांच्या

काव्याचें स्वरूप

असें आहे कीं, स्वतःचें ऐहिक कल्याण चित्तांत बाळगून त्यांनीं आपल्या बुद्धीचा व्यय काव्यात कधींच केलेला नाहीं कविता ही उपजीविकेचें साधन आहे अथवा लोकैषणेची एक पायरी आहे असला ग्राम्य विचार यांचे मनास कधींच शिवला नाहीं. केव्हां केव्हां स्वतःच्या निर्गुणउपासनेच्या गाढ प्रेमात रंगून जाऊन, तर केव्हां सगुणचरित्राच्या वर्णनांत दंग होऊन सहजस्फूर्तीनें त्यांच्या मुखावाटे जे उद्गार निघाले ते हें काव्य होय. क्वचित् प्रसंगीं वृत्तीवर येऊन आत्मिक कल्याणापासून दूरतर जाणारी ही जनता पाहून कळवळलेल्या मृदु अंतःकरणानें तीस केलेला उपदेश ही त्या विश्वात्मक प्रभूची त्यांनीं केलेली सेवा होय उपास्य देवतेची अथवा विश्वात्मक प्रभूची सेवा हा एकच विषय संताचे मनास व बुद्धीस असल्या कारणानें त्यांचें सर्व काव्य एकाच स्वरूपाचें झालेलें आहे हा दोष नव्हे, गुण आहे. जेथें मनोरंजन हा हेतुच नाहीं तेथें विविधतेची आवश्यकता भासत नाहीं. श्रीज्ञानेश्वर, एकनाथ, समर्थ, मुक्तेश्वर, वामन अथवा मोरोपंत यांच्यासारखे प्रतिभासंपन्न कवि क्वचितच आढळतात शब्दचमत्कृति आणि ध्वनि अथवा भाषा आणि रस हा त्यांचेपुढें हात जोडून तयार असतात असें त्यांच्या ग्रंथावरून स्पष्ट होत आहे. असें असूनहि त्यांनीं आपल्या मनाचे कोड व बुद्धीचे विलास परमात्म्याचे सगुणनिर्गुण गुण गाण्यांतच पुरविले याचें कारण, त्यांच्या कवितादास्तीस दुसरे विषय नव्हते असें नव्हे, तर त्यांचे मनास व बुद्धीस दुसरा विषय नव्हता

ऐसा भगवंतीं रंगला । आणीक कांहीं न लगे त्याला ।
स्वइच्छा वर्णु लागला । ध्यान कीर्ति प्रताप ॥ दास १४×३

पार काय सांगाव! परंतु रसकल्लोळ, शृंगारतरंगिणी, कामिनीमन यांचे मत अनुक्रमें शिवराम, वेणागाम व रम्भी या प्रथकारांनी आपापलीं काव्यें लिहिण्याचा आरंभ जा उद्देश दिला आहे तो असा कीं, हीं काव्यें वाचून विषय बारत कितीहि गाढ बाग्ला तरी तो आत्यंतिक सुख देणारा नाहीं असे मनांत पटून वैराग्याची उत्पत्ति व्हावा सारांश, मणि भिन्न असले तरी जसे एकच सूत्र त्यांतून ओंवलेलें असतें तसे शब्द व विचार आणि क्वचित् प्रसंगीं विषयहि भिन्न असले तरी " पुढीलाच सुख-उत्पत्ति " प्रीत्यर्थ विश्वात्मक प्रभूची सेवा हा एकच विषय या संताचे बुद्धीत होता

परोपकाराकारणें । कवित्व अगत्य करणें ॥ दास १४×३

यांचे काव्यग्रंथाचा साकल्यानें विचार केला तर असें दिसून येईल कीं, एका विशिष्ट कालापर्यंत तरी ज्ञान व उपासना म्हणजे विचार व विकार यांच आव सारखा वहात होते आणि त्या विशिष्ट कालानंतर म्हणजे इष्ट स्थिति प्राप्त झाल्यानंतर बुद्धीस मागें सारून मन हें पुढें सरसावलें, म्हणजे ज्ञानापेक्षा उपासना या ग्रंथात जास्त दृग्गोचर होऊं लागली हें जें वैचित्र्य दिसून येतें तें अहेतुक खास नव्हते कारण, कोणत्याहि एका समाजाच्या विशिष्ट कालीं ज्या उत्कट आकांक्षा असतात त्यांचे त्या त्या कालीं उत्पन्न होणाऱ्या वाङ्मयांत प्रतिबिंब पडलेच पाहिजे असा नियम आहे, आणि या नियमास अनुसरूनच ज्ञानाचे अमुख्य तत्त्व जें नैष्कर्म्य त्यानें श्रीज्ञानेश्वरापासून तों समर्थांपर्यंत प्रतिपादन केलेलें आहे कारण, हें नैष्कर्म्य स्वधर्माची आळस बुनालेल्या महाराष्ट्रास त्या वेळीं अत्यंत अवश्यक होते तसेंच श्रीपुंडलिकापासून अथवा नामदेवापासून तों तुकारामापर्यंत आचारदृष्टीनें पतित झालेल्या महाराष्ट्राच्या दंभमत्सरादि मनोविकारावर आघात केलेले आहेत या

दोन ओघाचे

चालकांपैकीं एकाच श्रीज्ञानेश्वरमहाराज हे विशेषत निर्गुणोपासक शैव, व दुसऱ्याचे नामदेव हे सगुणोपासक वैष्णव होत एकनाथांनीं या दोन

सगुणनिर्गुणांचें एकीकरण करून उपासना व ज्ञान यांचा समतोलपणा कायम ठेविला; आणि याचा उत्कर्ष श्रीसमर्थांनीं केला. अशा रीतीनें ज्या इष्टसिद्धीकरितां नैष्कर्म्य अवश्यक होतें त्याचें प्रतिपादन येथें संपलें. श्रीसमर्थांनंतर जे ग्रंथ झाले त्यांतील बहुतेकांचा भर सगुणोपासनेवर होता.

वरील विवेचन करीत असतां शैव व वैष्णव संप्रदायाचा आम्हीं सहज उल्लेख केलेला आहे. या संप्रदायाचें विवेचन अप्रासंगिक नसल्यानें थोडक्यांत करणें इष्ट आहे. तें करण्यापूर्वी प्रथमच एक गोष्ट सांगून ठेवणें जरूर आहे कीं, उत्तरेकडे अथवा दक्षिणेकडे या शैववैष्णव मतांत जितका भेद स्पष्ट दिसतो तितका तो आमच्या महाराष्ट्रांतील संतमंडळींत दृग्गोचर होत नाहीं. तसेंच शैवांच्या कापालिक अथवा कालमुख आणि वैष्णवांच्या वल्लभी अथवा राधाकृष्ण पंथाप्रमाणें बिभत्स व अश्लील मताचाहि प्रवेश झालेला नाहीं.

महाराष्ट्रीय वैष्णवसंत

हे केवळ सगुणोपासकच नसून त्यांची बुद्धि सगुणाचे पलीकडे निर्गुणापर्यंत गेलेली होती. रामानुजाच्या चतुर्व्यूहाचा नामनिर्देश क्वचित् एखाद्या अभंगांत आलेला असला तरी तो अपवादात्मक गणला जावा अशा स्वरूपाचा आहे. वल्लभाच्या मताचा अति शुद्ध असा रुक्मिणीपांडुरगसंबंधरूपी (राधाकृष्ण नव्हे) परिणाम कांहीं विराण्यांच्या अभंगामध्यें दृग्गोचर होतो. यांखेरीज केवळ सगुणप्रेमावाचून वैष्णव मताची दुसरी खूण इकडे दिसत नाहीं. शैव मताचेंहि तसेंच आहे; परंतु या मतासंबंधानें थोडासा विस्तारपूर्वक विचार करूं.

आज उपलब्ध असलेल्या ग्रंथावरून नैष्कर्म्याचें प्रतिपादन श्रीसमर्थापावेतों सर्व संतमंडळींनीं जें कमीअधिक प्रमाणांत केलेलें आहे त्या ज्ञानाच्या उगमाचा अनुमान परिणामाच्या दृष्टीनें श्रीज्ञानेश्वरमहाराजांकडे येतो. श्रीज्ञानेश्वर हे नाथपंथी होते, असें त्यांच्या परंपरेवरून स्पष्ट दिसत आहे.

> आम्हीं एक दीन । जाणा नाथपंथी ।
> नीचाहूनी आथी । अति नीच ॥

असें त्यांनीं एके ठिकाणीं म्हटलें आहे. हा नाथपंथ म्हणजे ज्याची परंपरा

आदिनाथापासून सुरू झाली आहे, तो शैव होता का वैष्णव होता याचा थोडक्यात निर्णय करणें जरूर आहे.

आनंदराचार्यांच्या परंपरेंतील वासुदेव नांवाच्या एका कवीचा 'उपदेश सार' म्हणून अष्टप्रकरणात्मक एक ग्रंथ उपलब्ध झाला आहे त्याचे शेवटीं आपल्या स्वतःच्या नाथपंथास उद्देशून तो असें लिहितो —

> ये लोकरूढीस्तव शिष्यजन । हा नाथसंप्रदाय म्हणोन ।
> गुरुनामीं नामाभिधान । आवडीनें योजितीं ॥
> परि हा भागवतसंप्रदाय । परंपरा श्रीनारायण ॥

वासुदेवाचा नाथसंप्रदाय असूनहि त्यास ते भागवत संप्रदाय म्हणतात असें येथें स्पष्ट होत आहे. एवढ्यावरून कदाचित् कोणास अशी शंका येईल कीं, भागवत संप्रदाय म्हणजे वैष्णवसंप्रदाय आणि म्हणून नाथसंप्रदाय हा वैष्णवसंप्रदाय आहे, परंतु ही चूक आहे. भागवतसंप्रदाय जसा वैष्णव होता तसाच शैवहि होता. वैष्णवभागवत व शैवभागवत (स्मार्त) असें म्हणण्याचा प्रघात असे. या संप्रदायास 'भागवत' हे उपपद लावण्याचें मुख्य कारण असें कीं, ते दोन्ही द्वैतप्रतिपादक असून उपासनात्मक होते. म्हणजे 'भागवत' हा शब्द उपासनादर्शक आहे. यावरून केवळ 'भागवत' या शब्दानें निर्दिष्ट संप्रदाय, शैव किंवा वैष्णव आहे याचा खुलासा होत नाहीं. श्रीशंकराचार्यांच्या संप्रदायास जरी नाथसंप्रदाय म्हटलें आहे तरी त्याची परंपरा आदिनारायणापासून असल्याकारणानें त्यास 'वैष्णवभागवत' म्हणता येईल. श्रीज्ञानेश्वरांच्या संप्रदायाचें तसें नाहीं. हा नाथसंप्रदाय आदिनाथापासून परंपरागत आल्यानें हा शैवच आहे. असें निश्चित होतें. दुसरें असें कीं या परंपरेतील श्रीगोरक्षनाथ अथवा श्रीनिवृत्तिनाथ यांच्या स्वरूपाचें म्हणजे संप्रदायचिन्हांचें जें वर्णन उपलब्ध आहे तसें वर्णन वैष्णवसंप्रदायांत असलेलें उपलब्ध होत नाहीं इतकेंच नाहीं, परंतु नाथसंप्रदायांतील व्याघ्रांबर, भस्मोद्धूलन, कौपीन, सेली, शिंगी, मुद्रा, कंथा, झोळी आणि त्रिशूळ हीं चिन्हें वैष्णवसंप्रदायांत असणें अशक्य आहे. परंतु कदाचित् कोणी अशी शंका काढील कीं शैव व वैष्णव हे दोन्ही संप्रदाय द्वैतप्रतिपादक असून

उपासनाप्रधान आहेत असें वर आलेलें आहे. आणि श्रीज्ञानेश्वर तर अद्वैतवादी होते, मग ते शैव कसे?

या प्रश्नाचे उत्तर हा एक मोठाच पुरावा श्रीज्ञानेश्वर हे शैव होते हे प्रस्थापित करणारा आहे. कसे ते पहा. श्रीज्ञानेश्वरांनी आपल्या "श्रीअनुभवामृत" नामक स्वतंत्र ग्रंथांत ज्ञान, अज्ञान व जीवनमुक्ति यांचे खण्डन केलें आहे. अज्ञानाचे खण्डन केलें असल्याकारणाने मायेचें खण्डन सहजच झालें म्हणजे श्रीशंकराचार्यांचा विवर्त अथवा माया वाद श्रीज्ञानेश्वरांस संमत नाही हें उघड होत आहे. तसेंच सहजावस्था हीच जीवन्मुक्ति असें त्यांनी प्रतिपादन केलें असल्याकारणाने ते पूर्ण अद्वैती आहेत.

> जाली स्वइच्छाचि विधि । स्वैर झाला समाधी ।
> दृशे ये मोक्षसिद्धी । बैसों धापे ॥ ९×३४
>
> जाला देवोचि भकु । ठावोचि जाला पंथु ।
> होउनि ठेला एकांतु । विश्व चि हें ॥ ९×३५
>
> ना स्मरे दिसे शिवु हि । परि देखिलें कांहीं नाहीं ।
> देवभक्तां दोहीं । एकोच पाडु ॥ ९×५६

तव्हां श्रीज्ञानेश्वर पूर्ण अद्वैतवादी असून, उपादानावाचून जगाची उत्पत्ति झाली असे त्याचे मत होतें, तसेंच मायाभ्रम अथवा विवर्तवाद (उपादान नसल्याने) त्यास संमत नव्हता इतकें स्पष्ट होत आहे.

अगदीं हेच मत शैव संप्रदायात शक ७०० चे सुमारास काश्मीरात प्रतिपादन केलें गेलें आहे. वसुगुप्त व त्याचे शिष्य कल्लट आणि सोमानन्द व त्याचे शिष्य उदयाकर यांनी काश्मीरात अद्वैत शैवमताचा प्रसार केला आहे. या अद्वैत संप्रदायाचे मत श्रीज्ञानेश्वरमहाराजांच्या मताशीं अत्यंत अभिन्न आहे असें वसुगुप्ताच्या खालीं दिलेल्या अनुष्टुपावरून स्पष्ट होईल.

> निरुपादानसंभारमभित्तावेव तन्वते ।
> जगच्चित्रं नमस्तस्मै कलाश्लाघ्याय शूलिने ॥

"भिंतीवाचून जसें चित्र निर्माण करावें तसें उपादानावाचून जगत्

निर्माण करणाऱ्या शूलधारी शंभूस नमन असो.'' असा या अनुष्टुपाचा अर्थ आहे. या एका श्लोकांत श्रीज्ञानेश्वरमहाराजांच्या सर्व मतांचें सार आलेलें आहे. तेव्हा या मतैक्यावरून तर श्रीज्ञानेश्वर हे अद्वैत शैवसंप्रदायी होते याबद्दल मुळींच संशय रहात नाहीं.

यावरून एक विचार सुचतो तो येथें नमूद करावासा वाटतो. श्रीज्ञानेश्वरमहाराजांचे गुरुपरंपरेंतील श्रीआदिनाथ सोडून दिले तर मत्स्येंद्र, गोरक्ष हे उत्तर हिंदुस्थानांतील होते अशी आख्यायिका आहे. तरी वर दिलेल वसुगुप्त व सोमानंद यांचे संप्रदायाचा काश्मीरांत विशेष शोध केल्यास आमच्या महाराष्ट्रीय नाथपंथाचा थोडा अधिक सुगावा लागण्याचा संभव आहे, असो.*

मागें सांगितल्याप्रमाणें उत्तरेकडे परधर्मीयांची जी वावटळ आली तिचा परिणाम काय झाला हें महाराष्ट्रीय संतांनीं प्रत्यक्ष पाहिलें असलें पाहिजे यांत संशय नाहीं. धर्माचे नांवाखालीं परकीयांनीं वैदिक अथवा हिंदु धर्माचा उच्छेद केला, 'तीर्थ क्षेत्रें भंगिलीं,' दैवतांचा अपमान झाला, आणि असल्या या भयंकर संकटास तोंड देण्याची सामान्य जनतेची तयारी पाहिली तर ती मनाच्या दुर्बलतेनें आजहीन व तपहीन झालेली, तिचे आश्रमधर्म सुटलेले, व केवळ आचारप्रवण आणि म्हणून परस्परमत्सरग्रस्त अशी, थोडक्यांत सांगावयाचें म्हणजे ती जनता आपल्या स्वकर्मास अथवा स्वधर्मास पराङ्मुख झालेली अशी आढळून आली असली पाहिजे. धर्माची व देशाची अशी दीन स्थिति पाहून श्रीसंतांनीं धर्माचें उज्जीवन करण्याचे हेतूनें जनतेच्या वैयक्तिक व राष्ट्रीय गुणांस अवश्यक ज तेज व तप त उत्पन्न

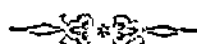
करण्याचा उपक्रम केला. या तेजास व तपास नैष्कर्म्यावांचून दुसरा आधार नाहीं. नैष्कर्म्याचा उपदेश करण्याचा आद्य मान परमेश्वरकृपेनें नाथपंथी श्रीज्ञानेश्वर किंवा श्रीमुकुंद यांजकडेस आला. ज्ञानकर्माचा समुच्चय कसा होतो, जाणीवभक्ति कोणती, संन्यास म्हणजे काय, थोडक्यांत सांगावयाचें म्हणजे ज्ञान्याचें कर्म काय याचा उपदेश श्रीज्ञानेश्वरमहाराजांनीं केला. आणि वर सांगितल्याप्रमाणें त्याच तत्त्वाचा अनुवाद श्रीसमर्थापर्यंत इतर निर्गुणोपासकांनीं केलेला आहे. हेंच महत्कार्य श्रीतुकारामांपावेतो सुगम होण्यास सगुणोपासकांनीहि हातभार लावलेला आहे; कसा तें मराठी वाचकांस स्पष्ट करून सांगण्याची अवश्यकता नाहीं.

या तेजस्वी नैष्कर्म्यतत्त्वाच्या शिकवणीचा पुढें लवकरच काय परिणाम झाला त्याची साक्ष वर्णाश्रमांतील आजचें आमचें अस्तित्वच देत आहे, असो.

वरील विवेचनावरून नैष्कर्म्याची शिकवण हीं संतांच्या अवताराचें रहस्य आहे असें सुज्ञ वाचकांच्या लक्षांत आलें असेलच. पुढील सर्व संतांनीं आद्य ग्रंथ जो श्रीज्ञानेश्वरी त्याचा आश्रय करूनच नैष्कर्म्याचें प्रतिपादन केलं असल्याकारणानें श्रीज्ञानेश्वरीचें त्या दृष्टीनें अवलोकन केलें म्हणजे इतर संतांच्या सर्व ग्रंथांचें अवलोकन केल्यासारखें होईल, ही भावना ठेवून आतां श्रीज्ञानेश्वरीकडे वळतो.

श्रीज्ञानेश्वरीरहस्य

तत्र को मोहः कः शोक एकत्वमनुपश्यत ॥ ईश उ ७
देखे प्रामार्थ जाले । जे निष्कामता पातले ॥
तैयां हि कर्तृत्व असें उरलें । लोकालागीं ॥ ज्ञाना ३×२९

एकत्व पहाणाराचे ठिकाणीं शोक, मोह असेल तर तो जावा; नसलाच तर जावयाचा काय ? असो.

तेव्हा एकच वस्तु अखंडत्वानें स्फुरण पावणें म्हणजेच जर मोहनाश आहे. तर विविधत्व अथवा द्वंद्व भासणें हा मोह आहे किंवा हें मोहाचें कार्य आहे हें उघड आहे. जेथें द्वंद्व आहे म्हणजे जेथें दोनपणा आहे तेथें सुखदुःख आहे. परंतु हें द्वंद्व स्वतः असत्य व विनाशी असल्यानें हें सुखदुःखहि विनाशी आहे व म्हणून तेथें शोकाची उत्पत्ति आहे. मोहाबरोबर द्वंद्व, द्वंद्वानें सुखदुःख व त्यामुळें शोक. तेव्हा मोह व शोक यांची जोडी अबाधित आहे. एकाचा नाश तोच दुसऱ्याचा नाश, एकाची उत्पत्ति तीच दुसऱ्याची.

आता 'ब्रह्म होणें' म्हटलें म्हणजे तेथें पूर्वी 'नसणें' किंवा 'असून' हि कांही कारणानें 'नाहीं' अशी समजूत असणें या दोहोंपैकीं कोणती तरी एक स्थिति पाहिजे. यापैकीं कोणतीहि सत्य असले तरी तेथें 'उद्यम' हा हवाच.

तैसा आत्मबोधीं उद्यमु । करितां होये जो श्रमु ॥ १८×१०८८

आणि दुसराच पक्ष खरा असल्यानें या उद्यमात व मोहात नेहमीं भांडण असावयाचें. या उद्यमास 'स्वकर्माचरण' म्हणता येईल.

कोणतेहि स्वकर्म अथवा प्राप्तकर्म करण्यास उद्युक्त झालेला अथवा होणारा मनुष्य त्या कार्यापासून अथवा प्रवृत्तीपासून पराङ्मुख होण्यास, त्यास मोह हें एकच मोठें बलवत्तर कारण होतें. याचा पर्यायशब्द श्रीज्ञानेश्वरींत संशय म्हणून दिलेला आहे. जो मोह तोच संशय. हा मोह अज्ञानापासून होतो व तो विश्वासाचा नाश करतो.

जें अज्ञानाचें गडदें पडे । तें हा बहुवसु मनीं वाढे ।
म्हणौनि सर्वथा मार्गु मोडे । विश्वासाचा ॥ ४×२०३

असला हा मोह अथवा भ्रम ज्या वेळीं मनात प्रथम उद्भवेल त्याच वेळीं सदसद्विवेकानें त्याचा जर नायनाट केला नाहीं, तर तो मनुष्याची बुद्धि व्यापून टाकतो, म्हणजे या मोहग्रस्त मनुष्याचा बुद्धिभेद होतो आणि

एकदा बुद्धिभेद झाला, म्हणजे त्यामागून नाश हा ठेवलेलाच असतो

हृदईं हा चि न समाए । आणि बुद्धितें गवसूनि ठाए ।
तेथ संशयात्मक होए । लोकत्रय ॥ ४×२०४
मग संशई जरि पडिला । तरि निभ्रांत जाणें नाशला ।
तो अहिकाही परि मूकला । सुखासि गा ॥ ४×१९७

असल्या संशयी मनुष्यास परमार्थ तर साधत नाहींच परंतु त्याचे ऐहिक सुखहि नाश पावते अंतर्यामी प्रखर वैर ठेवणारा मित्र जसा अत्यंत भयंकर असतो, तसा हा विवेकाचें कातडे पांघरणारा मोहहि अत्यंत घातक असतो उघड शत्रूपेक्षा हितशत्रु जास्त भयंकर कारण, तेथें विश्वास उत्पन्न होतो व त्यामुळे प्रतिकाराची योजना होत नाहीं असल्या या मोहामुळे हित ते अहित व अहित ते हित वाटूं लागते जें कर्म इंद्रियास प्रिय तेंच बुद्धीसहि कल्याणकारक भासूं लागते

कर्म हें तात्कालिक सुख उत्पन्न करणारें म्हणजे प्रेय आणि आत्यंतिक सुख उत्पन्न करणारें म्हणजे श्रेय असें दोन प्रकारचें आहे पहिल्या प्रकारचें कर्म मनादि इंद्रियास व दुसऱ्या प्रकारचें कर्म सुबुद्धीस* प्रिय असते तेव्हां जें सुबुद्धीस पटतें तेंच मनासहि आवडणें हेंच मोहाचा नाश झाल्याचें लक्षण होय मनुष्याचा सर्व प्रयत्न वरील लक्षण अंगीं बाणण्याकडे असावा परंतु होते काय कीं, वर सांगितलेला मोह नाहींद्रियाच्या द्वारें मनाचें आकलन करून मनाची व बुद्धीची फारकत करतो, आणि त्यामुळे प्रेय आणि श्रेय यांत भेद उत्पन्न होतो

अशी ही मनाची व बुद्धीची फारकत कां व्हावी? श्रेय आणि प्रेय यांत भेद कां उत्पन्न व्हावा? नव्हे हा मोहच कां पडावा? याचें उत्तर हेंच कीं, आपलें अज्ञान परंतु अज्ञान म्हणजे तरी काय? अज्ञान म्हणजे इंद्रियांच्या स्वाधीन होणें इंद्रियांच्या आवडीप्रमाणें मन वावरूं लागणें, मोकाट फिरूं लागणें व त्या सैरावैरा फिरणाऱ्या मनाच्या

---

* दुर्लभ हे सुबुद्ध । त्या परमात्मा चि असाध । ज्ञानेश्वर

सत्याप्रमाणें मनुष्याची वृति व्हावयास लागली म्हणजे तो मोहग्रस्त होऊं लागला असें खुशाल समजावें.

> येथ नेणावयां हें चि कारण । जें इंद्रियां अधीनपण ।
> तिहिं आकलिजे अंतष्करण । म्हणौनि भ्रमें ॥ २×१११

या भ्रमलेल्या मनुष्यास—

> हा रातिदिवसु पाहिं । जैसा जात्यंधा ठाउवा नाहिं ।
> तैसें संदीया सत्य कांहीं । मना नै ये ॥ ४×२००

त्रिकालाबाधित जें सत्य त्याची, (जशी जन्मांधास रात्रिदिवसाची) प्रतीति होत नाहीं, त्याप्रमाणे इंद्रियांच्या अधीन झाल्यानें त्यांचेंच "म्हणितलें" केल्यानें म्हणजे त्यांच्या लालग्यानें हा मोह अथवा संशय उत्पन्न होतो, व तो उत्पन्न झाला कीं लागलीच वर दर्शविल्याप्रमाणे मन-बुद्धीची पारकत होते. असें झालें म्हणजे कर्तव्य कोणतें व अकर्तव्य कोणतें, काय करावें आणि काय न करावें, काय केलें असतां तें त्रिकालाबाधित सत्य प्राप्त होईल, व काय न केलें तर तें दूर पळेल, यासंबंधीच त्या "संदीया" चें तारतम्यज्ञान नष्ट होऊन, इंद्रियांस आवडेल तें आणि त्यामुळें मनास भावेल तें व म्हणून भ्रष्ट झालेल्या बुद्धीस पटेल तें कर्म करण्यास तो उद्युक्त होतो. याप्रमाणें इंद्रियांस प्रिय वाटणाऱ्या कर्मांची कास ज्यानें धरली त्यास मागें एकदा सांगितल्याप्रमाणें पारलौकिक—आत्यंतिक—सुख तर मिळतच नाहीं; पण ऐहिक—तात्कालिक—सुखाचाहि लाभ होत नाहीं.

> संसारबंधु जाए । हें किर तेयाचें कें आहे ।
> परि तो इहिकीं न लाहे । विषय भोगूं ॥ १६×४४६
> तैसें विषयांचेनि कोडें । जेणें परवा केलें उवडें ।
> तेंच सो चि आनि कडे । मरणीं नेला ॥ १६×४४९
> एव परत्र ना स्वर्गु । इहिक ना विषयभोगु ।
> तथ केउता प्रसगु । मोक्षाचा तो ॥ १६×४५०

बरोबरच आहे; ज्याला ऐहिक धडपणें साधतां येत नाहीं त्यास पारलौकिक कोठचें आणि मग प्रामव्य जो मोक्ष तो स्वप्नात तरी मिळावा कसा ?

मुळीं कुंठित करणें म्हणजे ही सर्व अनर्थपरंपरा नाहींशी होईल व आत्यंतिक सुखाचाहि लाभ होईल असें जर कदाचित् कोणास वाटेल तर ती त्याची चूक होईल. कारण, जोंपर्यंत सजीवता आहे तोंपर्यंत इंद्रियांची प्रवृत्ति समूळ कुंठित करणें शक्यच नाहीं. प्रवृत्ति समूळ कुंठित करणें म्हणजे शरीरास अक्रिय करणें होय, ही अक्रिय स्थिति मरणानंतर मात्र देहास शक्य आहे, यर्गी नाहीं. (मरणानंतरहि अशी अक्रिय स्थिति समर्थनीय आहे कीं नाहीं हा मुद्दा एक प्रश्नच आहे कारण, जिवंतपणीं घडणाऱ्या क्रियेच मातंय मरणानंतर संस्काररूपानें असू शकेल).

> तरि स्वभाव काइ निमाले । इंद्रियांचे ? ॥ ३४५४
> सांघे श्रवणें थाइकों ठेलें ? । किं नेत्राचें तेज गेलें ? ।
> हें नासारंध्र बुजालें । परिमळु नेघे ? ३४२५
> कां प्राणापानगति । खलन जाले इयें मती ? ।
> किं क्षुधातृषादि आर्ती । खुंटलिया ? ॥ ३४५६
> हे स्वमानबोध ठेले । किं चरण चालों विसरले ।
> हें असो काइ निमालें । जन्ममृत्यू ? ॥ ३४५७
> हे न टके चि जरि पाइ । तरि सांडिलें पथ काई ।
> म्हणौनि कर्मासि त्यागु नाहीं । प्रकृतिमतां ॥ ३४५८

म्हणून इंद्रिय हीं स्वतःच्या सुखदुःखानुरोधानं विषयाकडे धाव घेणारच, आणि त्यांनीं विषयाकडे धाव घेतली म्हणजे मनुष्यास त्यापासून सुखदुःख होणारच, मग यास

उपाय काय ?

कारण, त्यावाचून मनुष्यास शांति कशी मिळावी ! ज्याला शांति मिळत नाहीं त्याला आत्यन्तिक सुखहि मिळत नाहीं

> देखें अग्निमाजि घापाति । तियें बीजें जरि विरुढती ।
> तरि अशांता सुखप्राप्ति । घडों शके ॥ २४३४६

जळालेल्या बीजास जसा अंकुर फुटावयाचा नाहीं तसा अशान्तास सुख नाहीं. इंद्रिय तर अक्रिय करितां येत नाहींत, वरं त्यांची स्वैरप्रवृत्ति झाली

तर मोह उत्पन्न होतो, अशा अडचणींतून निभावून नेणारा एकच उपाय आहे

पाण्याचा लोंढा–झोत एकदम अडवू म्हटला तर तो अडविला जात नाहीं, व अडविला तर त्याच्या सैरावैरा वहाण्यानं आजूबाजूच्यांना नाश होतो, म्हणून जे बुद्धिमान् आहेत ते त्याला विशिष्ट मार्गाला वळवून त्याच्या जोराचा व सत्त्वाचा उपयोग करून घेतात त्याप्रमाणे इंद्रियें हीं प्रवृत्तिशील असल्यामुळे त्यांची धाव एकाद्या विशिष्ट मार्गानं नेऊन त्याचेवरून जे धीमान् आहेत ते मोक्ष प्राप्त करून घेतात आता असला हा अत्यंतोपयोगी व नाशापासून बचावून प्राप्त मिळवून देणारा उपाय कोणता म्हणाल तर

वेदप्रामाण्य

हा होय, म्हणजे स्वैर ज्या मनाची प्रवृत्ति बाजूला सारून (कर्तव्य) कर्म कोणते, अकर्म कोणते व विकर्म कोणते हे शास्त्रदृष्ट्या ठरवून, कर्तव्याकडे इंद्रियांची प्रवृत्ति करणें. यासच 'कर्मयोग' म्हटलेले आहे, व यासच 'निःश्रेयसमार्ग' हि म्हटलेले आहे. त्यास म्हणून आपले अंतिम कल्याण करून घ्यावयाचे असेल त्यानं प्रथम या कर्ममार्गाचे अवलंबन केले पाहिजे, त्याचा अंतिम कल्याणाचा आत्मा या कर्ममार्गानच गिरविला गेला पाहिजे

> याकारणें प वापा । जेया आपुली आथि कृपा ।
> तेणें वदांचिया निरोपा । आन न कीजे ॥ १६×४४२

ग्नन केलें पाहिजे आपल्या मनावृत्तीच्या दृष्टींनी हे स्वकर्म सुसंगत असेल तर त्याचा स्वीकार करावयाचा, नसेल तर त्याचा त्याग करावयाचा, यास वेदाज्ञापालन अथवा स्वकर्माचरण म्हणत नाहींत. तें स्वकर्माचरण आपल्या आवडीनिवडीवर ठवणें म्हणजे आपण प्रत्यक्ष इंद्रियांच्या तावडींत जाण्यासारखेंच आहे, अथवा मोहानें अभिनिविष्ट होण्यासारखें आहे, आपला मुख्य उद्देश तर इंद्रियांचा स्वैराचार मोडून मोहाचा नाश करणें हा आहे, असें असतां स्वकर्म इंद्रियांच्याच प्रवृत्तिनिवृत्तीवर--आवडीनिवडीवर--अवलंबून ठेवणें म्हणजे आसन्नमरणास अमृत म्हणून विष पाजण्यासारखेंच आहे. सकृद्दर्शनी स्वकर्म करणें अनुभवास अत्यंत दुष्कर असें भासेल, परंतु तेंच करणें व इंद्रियांकडून करविणें हेंच युक्त व इष्ट आहे

शास्त्र म्हणील सांडावें। तें राज्य ही तृण मानावें॥
जें घेववि तें न मनावें। विष ही थोरू॥ १६x४०१७

सर्व ऐहिक लाभांत श्रेष्ठ लाभ हा राज्यलाभ होय तसेंच इहलोकीं मोठी हानि म्हणजे मृत्यु ही होय मृत्यूहून अधिक मोठी हानि या लोकीं दुसरी नाहीं असें असताहि वेदाज्ञा पाळण्यांत म्हणजे स्वकर्म करण्यांत या दोहोंचा जरी विपर्यास होऊं लागला तरी ती पाळलीच पाहिजे

हें स्वकर्म करीत असतां, हें स्वधर्माचरण हातानें घडत असतां पहिल्याप्रथम "इंद्रियांचा मार्ग मोडला जाणें" हें अवश्यक आहे. इंद्रियांस अप्रिय अशा वस्तूचा अगर कृत्याचा अथवा स्थितीचा हें धर्माचरण करीत असतां आदर करावा लागेल उलटपक्षीं प्रिय अशा वस्तूचा अगर कृत्याचा अथवा स्थितीचा किंवा व्यक्तीचा त्याग करावा लागेल, पण तो करणें भाग आहे एवढेंच नव्हे, तर तो अंतःकरणापासून करणें भाग आहे कारण, अशा प्रसंगीं जो त्याग अथवा जें ग्रहण करावयाचें तें जर बाह्यतः इंद्रियांनींच असेल व मनानें त्याचें उलट चिंतन होत असेल, तर तें स्वधर्माचरणास विरुद्ध होय असल्या कृत्याची जमा स्वधर्माचरणांत होत नाहीं इंद्रियांना हट्टानें आवरून धरून त्यांच्या विषयांचें चिंतन मनांतून अहर्निश करणाऱ्याला 'मिथ्याचारी' म्हणतात. हा मिथ्याचारी मनुष्य विषयासक्तींतून केव्हांहि पार पडत नाहीं

जरि हृदईं विषयस्मृति । तरि नि संगा ही आपजे संगति ।
विषयांचें ध्यान । जरि विषायें वाहे मन ॥ २×३२९
तरि एसणें हें पतन । गिरसीत पावें ॥ २×३३०

म्हणून—

विषय आघवे । सर्वथा मनोनि सांडावे ।
मग रागद्वेष स्वभावें । नाशतील ॥ २×३३१

विषयचिंतनाने काम—वासना—उत्पन्न होतो, अतृत वासनेपासून क्रोध येता, त्या क्रोधाच्या योगानें मूढता येते, मूढतेनें स्मृतिभ्रंश होऊन बुद्धिनाश होतो व बुद्धिनाश झाला की मनुष्याचें पतन होतें. ही अनर्थपरंपरा एका मिथ्याचारा पासून म्हणजे विषयासक्तीपासून उत्पन्न होते. एवढ्याकरिता ज्यास आपलें पतन टाळावयाचें असेल त्यानें आपले स्वकर्माचरण इंद्रियदमनपूर्वक व मनापासून करावें.

स्वकर्म हाच स्वधर्म

होय. या स्वधर्मास निजधर्म—स्वकर्म—विहित कर्म—निजवृत्ति—स्वमार्ग असे पर्याय श्रीज्ञानेश्वरींत दिलेले आहेत.

तऱ्हीं स्वधर्मु एकु आहे । तो सर्वथा त्यजु नव्हे ॥ २×१८२
आपुला निजधर्मु तूं पाहिं ॥ २×१८६
तुज उचित होये आतां । स्वकर्म हें ॥ २×२६४
तरि दोषु न घडे स्वभावें ॥ २×२२९
न संडिजे तुवां आपुलें । विहित कर्म २×२६५
निजवृत्ति जेथ सांडे । तेथ स्वतंत्रतें यास्ति न घडे ॥ ३×१११

हें स्वकर्मा—स्वधर्मा—चरण करीत असता समविषमतेचा, योग्यायोग्यतेचा किंवा इष्टानिष्टतेचा असा कोणताहि विचार मनात आणू नये. शास्त्रप्रमाणें (वर्णाश्रमाप्रमाणें) जें कर्म आपण करतो तें आपल्यास म्हणजे आपल्या इंद्रियास प्रिय आहे का अप्रिय आहे, त्यापासून सुखोत्पत्ति आहे का दुःखोत्पत्ति आहे, तें पुण्यात्मक आहे का पापात्मक आहे, आणि आपल्या हातून तें अशेष पार पडेल की नाहीं यापैकीं कोणताहि विचार कार्यकारी मनुष्यानें स्वकर्म करितांना आपल्या मनात आणू नये.

जें सुखालागि आपणपेयां । निंब चि धर्मज्या ।
तें कडुवटपण तेया । मोगिजे ना ॥ १८x९२०
स्वधर्मु सांकडु । देखोनि केला जरि फोडु ।
तरि मोक्षसुखाडु । अंतरला ॥ १८x९२२
पया स्वधर्मातें अनुष्ठितां । जरि वेचु होईल जीविताचा
तो हीं नीका घर उभयता । दिसतसे ॥ ३x२२४
वाया चि व्याकुल काइ । आपुला निजधर्मु तूं पाहीं ।
जो आचरितां बाधु नाहीं । कव्हणा काळीं ॥ २x१८६
सुखि संतोषा नैयावें । दुःखि विषादा न भजावें ।
आणि लाभालाभ न धरावे । मनामाझि ॥ २x२२६
आचरतां सिद्धी गेलें । तरि काजा चि कीर आलें ।
परि ठेलेया हीं सगुण जालें । ऐसें चि मानीं ॥ २x२७०

यर्थ एक गोष्ट प्रथम सागून ठेविली पाहिजे. ती ही कीं, स्वधर्म किंवा स्वकर्म म्हणजे आपापल्या वर्णाश्रमाप्रमाणें विहित अशी मानसिक किंवा शारीरिक क्रिया, आणि परधर्म म्हणजे वर्ण किंवा आश्रम यास अविहित जी क्रिया ती. ब्राह्मणास आपल्याळीं शस्त्रग्रहण हा स्वधर्म होय. तसेंच क्षत्रियास सामान्यकाळीं भिक्षा मागणे हा परधर्म होय. धर्मस्थापनेसाठीं ईश्वराचा जो अवतार होतो, तो चातुर्वर्ण्यव्यवस्था बिघडली असल्यास तिची पुन्हा स्थापना करण्यास होतो व 'धर्म' शब्दाचा हाच अर्थ आहे. असो.

आयुष्यात कित्येक प्रसंग असे येतात कीं, त्या वळीं स्वधर्माचरणापेक्षा परधर्मस्वीकार हा अत्यंत सुखदायक व हितपरिणामी असा भासतो. अशा वेळीं मन हें चंचल होऊं न देतां, परधर्माचरण हें नेहमींच दुःखपर्यवसायी व अविहित म्हणजे निषिद्ध म्हणून दोषास्पद आहे अशी मनाशीं गाठ बांधावी. उदाहरण अर्जुनाचेंच घेऊ. युद्धास उभा राहिला असता त्यास मोह झाला तो असा:—

या युद्धात एक तर माझा जय होईल अगर अपजय होईल, जय व्हावयाचा असल्यास प्रतिपक्षायाच्या वधावाचून तो होणें नाहीं, त्याचा वध म्हणजे गोत्रबंधूचा वध असल्यामुळे तो अत्यंत तापदायक व गुन्हल्येचें

जरि हृदईं विषयस्मृति । तरि नि संगा ही आपजे सगति ।
विषयांचें ध्यान । जरि विषायँ वाहे मन ॥ २×३२१
तरि एसणें हें पतन । गिवसीत पावें ॥ २×३३०

म्हणून—

विषय मायवे । सर्वथा मनींनि सांडावे ।
मग रागद्वेष स्वभावें । नाशातील ॥ २×३३१

विषयचिंतनानें काम—वासना—उत्पन्न होतो, अतृप्त वासनेपासून क्रोध येतो, त्या क्रोधाच्या योगानें मूढता येते, मूढतेनें स्मृतिभ्रंश होऊन बुद्धिनाश होतो व बुद्धिनाश झाला कीं मनुष्याचें पतन होतें. ही अनर्थपरंपरा एका मिथ्याचारा पासून म्हणजे विषयासक्तीपासून उत्पन्न होते. एवढ्याकरिता ज्यास आपले पतन टाळावयाचें असेल त्यानें आपलें स्वकर्माचरण इंद्रियदमनपूर्वक व मनापासून करावें.

स्वकर्म हाच स्वधर्म

होय. या स्वधर्मास निजधर्म—स्वकर्म—विहित कर्म—निजवृत्ति—स्वमार्ग असे पर्याय श्रीज्ञानेश्वरींत दिलेले आहेत.

तऱ्हीं स्वधर्मु एकु आहे । तो सर्वथा त्यजु नव्हे ॥ २×१८२
आपुला निजधर्मु तू पांहिं ॥ २×१८६
तुज उचित होये आतां । स्वकर्म हें ॥ २×२६४
तरि दोषु न घडे स्वभावें ॥ २×२२९
न संडिजे तुवां आपुलें । विहित कर्म २×२६५
निजवृत्ति जेथ सांडे । तेथ स्वतंत्रते वास्ति न घडे ॥ ३×१११

हें स्वकर्मा—स्वधर्मा—चरण करीत असतां समविषमतेचा, योग्यायोग्यतेचा किंवा इष्टानिष्टतेचा असा कोणताहि विचार मनांत आणू नये शास्त्रांप्रमाणें (वर्णाश्रमाप्रमाणें) जें कर्म आपण करतों तें आपल्यास म्हणजे आपल्या इंद्रियास प्रिय आहे का अप्रिय आहे, त्यापासून सुखोत्पत्ति आहे का दुःखोत्पत्ति आहे, तें पुण्यात्मक आहे का पापात्मक आहे, आणि आपल्या हातून तें अशेष पार पडेल कीं नाहीं यापैकीं कोणताहि विचार कार्यकारी मनुष्यानें स्वकर्म करितांना आपल्या मनांत आणू नये.

पातक लागणारा असा आहे व त्यामुळें पुढें वर्णसंकरहि होण्याचा संभव आहे. असला हा ज्ञातीचा उच्छेद करणारा, वर्णसंकर घडवून आणणारा व गुरुद्रोहासारख्या पातकानें स्वतःस नरकीं पचविणारा जय त्याज्य आहे, म्हणून हें युद्ध दुःखारंभी व दुःखपर्यवसायी आहे. उलटपक्षीं अपयश आलें तर अपकीर्ति होईल व मरण येईल, अपकीर्तीपेक्षा मरण बरें. मरण आल्यास पुरुषार्थाचें साधन जो देह तो नाहींसा होईल व असें झालें म्हणजे संसारभयाचा नाश म्हणजेच जीवितसाफल्य होणार नाहीं. तेव्हां कोण त्याहि दृष्टीनें जरी पाहिलें तरी युद्ध हें अहितपरिणामीच ठरत आहे, म्हणून त्याचा त्याग करणें हेंच श्रेयस्कर आहे असें मला वाटतें. युद्धापेक्षा "भिक्षा मागता भली" याप्रमाणें अर्जुनाची विचारसरणी आहे.

मोहाचा धर्मच असा आहे कीं, तो अगदीं हुबेहूब विचाराचें रूप धरतो, परंतु त्याचे मुळाशीं मनाची दुर्बलता व अधर्म असावयाचा, त्याप्रमाणें अर्जुनाची ही विचारसरणी दिसण्यांत प्रथमतः फार गोड दिसते, परंतु थोडा विचार केला असतां त्यानें येथें तीन प्रमाद केलेले आहेत असें दिसून येईल. पहिला—स्वधर्माचरण करीत असतां कोणताहि दोष अंगास येत नाहीं, हें धर्माचरणाचें जें मुख्य तत्त्व तें तो विसरला. दुसरा—धर्माचरण करीत असतां त्यांत सुखदुःखें अथवा यशापयश यांची आधींच उठाठेव करीत बसला, आणि तिसरा—सर्वांत मोठा हा कीं, स्वधर्माचरण दुष्कर म्हणून व परधर्म सुकर म्हणून भुलून जाऊन पतनशील परधर्म जी भिक्षा ती स्वीकारण्याचें त्यानें योजिलें.

> परु आचारु जो परावा । तो देखतां किर बरवा ।
> परि आचरतेनि आचरावा । आपुला चि ॥ ३×२१५
> म्हणोनि आणिकांसि जें विहित । आणिक आपणेया अनुचित ।
> तें नाचरावें जरि हित । विचारिजे ॥ ३×२२३
> आणि स्वधर्मु चि पाळावा । परधर्मु तो गाळावा ।
> हा नियमु हीं पांडवा । न कीजे चि पां १८×९३०
> परा पराचारा वरिविया । ऐसें होईल टेंकलेयां ।
> पायांचें चालणें डोया । कैलें जैसें ॥ १८×९२८

निजधर्मु आचरितां बाधु नाहीं । कव्हणा काळीं ॥
सुखि संतोषा नैयावें । दुःखि विषादा न भजावें ।
आणि लाभालाभ न धरावें । मनामाझि २×२२६
एथ विजयपण होईल । कां सर्वथा देह जाईल ।
हें आदि चि कांहिं पुढैल । चिंतावें ना ॥ २×२२७

तेव्हा स्वकर्माचरण अथवा स्वधर्माचरण कितीहि कठिण असले आणि परधर्माचरण तितकच दिसण्यात सुकर व सुखानुभवी असल तरी त्याचा त्याग करून स्वधर्माचरणच केल पाहिजे.

हे स्वकर्माचरण दोन प्रकारचे आहे. एक सकाम व दुसर निष्काम. कर्तृत्वाच्या सक्स्थान व स्वर्गादिसुखाच्या भोगेच्छेन केलेलें शास्त्रविहित कर्म हाहि स्वधर्मच होय, परतु हा स्वधर्म निष्कामतेनें आचरिलेल्या स्वधर्माहून कमी योग्यतेचा आहे. कारण, असे पहा की, स्वर्गादिसुखे काय अगर एहिक सुख काय, हीं इद्रियांच्या विषयोन्मुखतेनच उत्पन्न होतात, परतु इद्रियांच्या या स्वभावासरशी तर आपल्याला सावधगिरी ठेवावयाची आहे व तस आपण पूर्वी निश्चितहि केलेलें आहे, तर मग होत काय की, शास्त्रनियमाप्रमाण स्वकमाचरण करूनहि सकामाचरणानें इद्रियांचेच कोड पुरविले जाते. अत्यन्त कष्ट सोसून सकामतेनें कर्म करणे म्हणजे उत्तम पक्वान्ने तयार करून त्यात विष कालविण्यासारखेच आहे शास्त्रोक्ताचरणाचा जो मुख्य हेतु तो सकाम आचरणानें नाश पावतो, म्हणज सकाम अशा स्वधर्माचरणात हेतुविघाताचा दोष उत्पन्न होतो.

क्रियाविशेषें बहुतें । न लोपीति विधितें ।
निपुण होउनि धर्मातें । अनुष्ठिति ॥ २×२४९
परि एक चि कूड करीति । जे स्वर्गकामु मनीं धरिति ।
यज्ञपुरुष चूकति । भोक्ता जो ॥ २×२५०
(तैसा) नाशीति धर्मु निफनला । हेतुकपणें ॥ २×२५२
सायासें पुण्य आर्जिजे । मग ससारु कां अपेक्षिजे ।
परि नेणते ते काइ कीजे । अप्राप्त देखें ॥ २×२५३

असल्या या सकाम आचरणात इद्रियांच्या आवडीनिवडीवर विसबून न रहाता

शास्त्रदृष्टीने स्वधर्म चोखत त तेव्हाच पारगता येऊन एक मोठीच अड चण दूर होत गरा परंतु तवढ्यान मनुष्यास इष्ट जो आत्यन्तिक सुखाचा लाभ तो मात्र मिळत नाहीं कारण, काम्य कर्मे शास्त्रान विहित आहेत व तीं वेळीं असता आणि सुदैवानें तीं सफल झालीं असता, मनुष्यास त्या त्या कर्मांचा परिणाम न स्वर्गादिभोग ते मिळतात हें खरें परंतु या परिणामाचा सूक्ष्म विचार केला असता असं आढळून यईल कीं, शास्त्राज्ञा पालन करूनहि यात इंद्रियाधीनता नष्ट होत नाहीं, म्हणन काम्य कर्मांचे बाबतींत शास्त्राज्ञचे पालन होऊनहि इंद्रियदमन साधत नाहीं, जथें इंद्रियदमन नाहीं तथ वर वर्णन करण्यात आलेली कामक्रोधादि अनर्थपरंपरा कायम असते, व या अनर्थपरंपरेचा परिणाम नाश (वध) हाहि अर्थातच कायम असता तेव्हा शास्त्रोक्त कर्मांच सकाम आचरण *हें कांहीं वास्तविक स्वधर्माचरण किंवा स्वकर्माचरण नव्ह*

वेद हे त्रिगुणात्मक असल्यानें खरें स्वकर्माचरण अथवा स्वधर्माचरण याच्या पायरीस न पोचणारें असें जें काम्य कर्म, तें वेदविहित असूनहि टाळाव, असा श्रीज्ञानेश्वरांची शिकवण आहे म्हणजे विहित कर्म टाकून द्यावें असं नाहीं, तर तें आचरीत असता वेदविहित जी सकामता ती टाळावयाची

> म्हणौनि तूं हें जाण । हें सुखदुःखासी चि कारण ।
> एथ ज्ञानें अंतष्करण । रिगों नेदिं ॥२×२५८

आयासच जर करावयाच, तर ते काम्य कर्मांच्या एवजीं स्वकर्म अथवा स्वधर्म यांच्या निष्काम आचारात केले तर काय बिघडत ? " आड रानीं रिगाल्यानें " पाय शिणतात आणि सरळ मार्गानें गेल तरी पाय शिण तातच, याप्रमाण दोन्हीं मार्गानें जाण्यामध्य जर आयास आहेत, तर सरळच मार्गानें का जाऊ नये व मुक्कामास पोहोचू नये ? रणात अभिमुख राहिलें असतांहि मरण येणार व पळाल तरी पाठीवरील घावानें मरण येणारच, असें जेथें स्थिति आहे तेथें शत्रूस मारत मारत समोरील वार सहन करून रणांत तरी कां जाऊ नये ?

अगा उजू वाटा चालावें । तऱ्ही पायें चि सीणवावें ।
ना आडरानें धावावें । तऱ्ही तें चि ॥ १८×९३३

आगा पाठीं लागतां धाई । मरण न चुके चि पाहीं ।
तरि समोरिलां काई । आगलें कीजे ॥ १८×९३८

म्हणून काम्य कर्म करण्यात जे आयास करावयाचे तेच निष्काम कर्म कर ण्यात वेच तर काय बिघडलं? काम्य कर्म करण्यातहि मनादि इंद्रियास एक प्रकारचा आळा घालण्याची सवय होत, तीच निष्काम कर्म करण्यात हवत करण फारस जड जावयाच नाही. काम्य कर्म आचरण्यात वर दिलेल्या विपरीत परिणामाखेरीज आणखीहि एक दुष्परिणाम संभवता ता असा —

काम्य कर्म अगदी समाप्तीचे वेळींहि अविहित झाल तर केलेले श्रम सर्व फुकट जातात, निष्काम कर्माचे याच्या अगदीं उलट आहे कितीहि थोड्या प्रमाणात अमृत घेतल तरी जसे तें आयुष्यदायी होत तसं निष्काम केलेल स्वधर्माचरण वायगाम न जाता ते अल्प जरी घडल तरी संसार भयापासून मुक्त करते.

अर्जुना! जें पुण्यवशें । जरि अल्प चि हृदईं प्रकाशे ।
तरि अशेष हें नाशे । संसारभय ॥ २×२३७

सकाम कर्मात रागद्वेषादि विकार असल्याने तेथ सुखदु खाचा संभव आहे ह वर सांगितलेच आहे, निष्काम कर्मात कर्तेपणाच्या अहंकार नसल्याने व फलाशाहि पण नसल्याने राग, द्वेष व तद्भूत सुखदु ख याचा अभाव असणे अर्थातच साहजिक आहे

नैष्कर्म्यच अंगीं बाणावयाचे आहे, ते अकर्मानं होईल का नाही? म्हणून कर्तेपणाची अनहंकृति, फलाशेचा त्याग आणि इंद्रियाचे दमन एवढा खटाटोप करून जें नैष्कर्म्य साधावयाचे ते सरळ त्याचाच पर्याय, काहींच कर्म न केल्याने साधल का नाही अशी प्रश्न कोणी करील तर त्यास उत्तर हेच की, विहित कर्म सोडून नैष्कर्म्याची प्राप्ति कधीच होत नाही.

जें उचित कर्म सांडिति । मग नैष्कर्म्य हों पाहांति ।
परि कर्मेंद्रियप्रवृत्ति । निरुंधुनि ॥ ३×६४

तेयां कर्मत्यागु न घडे । जें कर्तव्य मनीं मांघडे ।
वरि नटति ते कुडे । दरिद्र जाण ॥ ३×६५

कां प्राप्तकर्म सांडिजे । पतुलेनि नैष्कर्म्या होइजे ।
हें अर्जुना! वायां चि बोलिजे । मूर्खपणें ॥ ३×४६

म्हणौनि आइकें पार्था । जेया नेष्कर्म्यपदीं आस्था ।
तेयां उचित कर्म सर्वथा । त्याज्य नोहे ॥ ३×५०

विहित कर्मांचा त्याग करून नैष्कर्म्य प्राप्त होत नाहीं इतकेंच नाहीं, तर वर दर्शविल्याप्रमाणे देह आहे तावत्कालपर्यंत कोणत्याच कर्मांचा त्याग होणें शक्य नाहीं.

हां गा सव्यसाची । मूर्ति होउनि देहाची ।
खति करीति कर्मांची । गावढीं नां ॥ १८×२१६

शरीराचेनि आभासें । नांदतु जव असे ।
तव कर्मत्यागाचें पीसें । काइसें तन्हीं ॥ १८×२२०

आणि निषिद्ध तर आचरणें नाहीं! तेव्हां कर्मावांचून नैष्कर्म्य संभवत नाहीं हें स्पष्ट आहे. असलें हें नैष्कर्म्य अंगीं बाणण्यास कांहीं निराळें साधन नको. स्वकर्मानें सर्वात्मक ईश्वराची सेवा करीं कीं झालें, स्वकर्म हेंच परमात्म्याचें पूजन आहे, आणि या पूजनानें परमेश्वर संतुष्ट होऊन पूजकास वैराग्य हें प्रसादान देतो. वैराग्यानंतर ज्ञान होतें, आणि चिर काल शांति हा त्या ज्ञानाचा परिपाक या अभंदीं भक्तास लाभतो.

तियें परौतें कांहिं । निफजणें पथ नाहिं ।
म्हणौनि म्हणिपे पाहीं । परमसिद्धि ते ॥ १८×९७७

ही शांति उत्पन्न करणारें जें ज्ञान त्यासच नैष्कर्म्य म्हटलें आहे व ही परमसिद्धि होय, आणि यालाच कर्मसाम्यहि म्हणतात. जो नैष्कर्म्य तोच सन्यासी, तोच योगी, भक्तहि तोच आणि त्याचेंच नाव ज्ञानी, हें दाखविण्याकरिता नैष्कर्म्याची क्रमपरंपरा दिलेली आहे ती अशीः—

म्हणौनि यावेया शांति । हा चि क्रमू गा सुभद्रापति ! ।
अभ्यासु चि प्रस्तुति । कारण येथ ॥ १२×१३९
अभ्यासाहून गहन । पार्था ! मग ज्ञान ।
ज्ञानापासुनि ध्यान । विशेषिजे १२×१४०
मग कर्मफलत्यागु । तो ध्यानापासौनि चांगु ।
त्यागातव भोगु । शांतिसुखाचा ॥१२×१४१

येथें अभ्यास म्हणजे हठयोग, ज्ञान म्हणजे शब्द व युक्ति याच्या द्वारें आत्म्याबद्दलचा जो निश्चय तो, ध्यान म्हणजे मनाचें बुद्धीशीं दृढीकरण आणि नंतर कर्मफलत्याग. वस्तुतः कर्मफलत्यागाच्या या पायऱ्याच नव्हत, तर कर्मार्पण ज्या परमात्म्याकरिता करावयाचें त्याच्या स्वरूपाचा निश्चय व अनुभव या अभ्यासादि साधनद्वारा सारखाच होत असल्याने हे त्याच पर्याय आहेत. असला स्वरूपनिश्चय जो ज्ञानध्यानानीं होतो तोच भक्तांना होतो व तोच योगानेंहि होतो. अशा भक्तास ज्ञानीवर्गांत म्हटल आहे

ऐसेनि गा समरसें । दृष्टि जें उल्हासें ।
ते पे भक्ति ऐसें । आम्हि म्हणों ॥ १४×३८४
आणि ज्ञानाचें चांगावें । इयें चि दृष्टी नावें ।
योगाचें हि आघवें । सर्वस्व हें ॥ १४×३८५
पार्था गा जगीं । मकु तो चि योगी ॥ १२×२३१

तेव्हा वर दर्शविल्याप्रमाणे जो भक्त तोच योगी, जो भक्त तोच ज्ञानी, त्यालाच समदृष्टि व त्यालाच नैष्कर्म्यहि म्हटलेले आहे. म्हणून भक्ति अथवा योग अथवा ज्ञान हे वास्तविक पाहिले असता नैष्कर्म्याचेच पर्याय आहेत, कारण नव्हत. तथापि कार्यकारणभावातच आपण येऊं भक्तीने नैष्कर्म्य कसे साधते ते आपण पाहिलेच. तसेच अभ्यासयोगाने कसे साधते ते पाहू. निश्चाच विविधत्व नामरूपात्मक आहे एकाच लाकडाचे निरनिराळे पदार्थ करिता येतात व त्यास निरनिराळी नावे देता येतात. वस्तुतः त्या सर्व वस्तूच मूळरूप लाकूडच असते, तसे या जगात सर्व चैतन्य असून नाम रूपाच्या योगाने विविधत्व भासते आणि हे विविधत्व भासणे हा मनाच्या वृत्तींचा परिणाम आहे, म्हणजे या जगीं ही जी भिन्नता भासते त्या भासाचे कारण थोडा विचार केला तर आपणास असे दिसून येईल की, मन हेच होय जसजशा भिन्न वृत्ति मनावर उठतात तसतसा जगात भिन्नतेचा भास होतो, म्हणजे मन हाच जणों एक पडदा असून त्यावर

जेथ हे संसारचित्र उमटे । तो मनोरूपु पट फाटे ॥
जैसा सरोवरू आटे । मग प्रतिमा नाहीं ॥ ५x१५५
तैसें नामरूप तेयाचें । यन्हवि ब्रह्म चि ब्रह्मिचें ।
मन साम्या आलें जेयाचें । सर्वत्र गा ॥ ५x१००

अशा तऱ्हेनें जेथें मनच गेलं म्हणजे जेथें वृत्ति शून्याकार झाली तेथें अहंकार समूळ नाहसा होण साहजिकच आहे, आणि वर सांगितल्याप्रमाणें भेद नाहींसा झाल्यामुळें जगात एकच वस्तु स्फुरण पावणं हेहि सहज आहे.

तैसें मनपण मुदल जायें । मग अहभावादिक कें आहे ।
म्हणौनि शरीरें चि गगन होये । अनुभवीं तो ॥ ५x१५६
वासनांतरांची विवचना । मग आपैसीं पाउंचे अर्जुना ।
जेव्हलि गगनीं लो मना । पवनें कीजे ॥ ५x१५४

मनपवन एक होऊन त्याचा गगनात लय झाला म्हणजे

भोगांतुनि निघतां । चित्त मजमाजी रिगतां ।
ढळु ढळु पांडुसुता । मी च होसी ॥ ५x१७६

असा मनाचा लय होण्यापूर्वी एका गोष्टीबद्दल सावधगिरी ठेवणें अवश्य आहे, अवश्य आहे असें म्हणण्याच्या एवजीं सावधगिरी आपोआपच राहते असं म्हटले तरी चालल, ती ही कीं, जगात जो भेद दिसतो तो मनाच्या वृत्तीमुळं तर खराच, परतु त्या वृत्तीस बुद्धीचीहि जोड मिळत असते म्हणून, यासाठीं योग्यानं मनाबरोबरच बुद्धीचाहि विराम केला पाहिजे. मन आणि बुद्धि हीं एकाच चैतन्यात आराम पावलीं म्हणजे मनाचें आणि बुद्धीचें समत्व झालं कीं, योगाची पराकाष्ठा झाली असें समजावें.

तरि मन हें येक । माझां स्वरूपीं वृत्तिक ।
करूनि घालीं आणिक । बुद्धी हीं ॥ १२x९१
समत्व चित्ताचें । तें चि सार जाण योगाचें ।
जेथ मन आणि बुद्धिचें । ऐक्य आथि ॥ २x२७३

मन आणि बुद्धीचें ऐक्य होऊन विश्वाचं विविधत्व नाहींसं झालें कीं, आत्मतत्त्व हाच एक विषय बुद्धीला राहतो, (विषयविषयी हा संबंध

जेथ हें ससारचित्र उमटे । तो मनोरूपु पट फाटे ॥
जैसा सरोवरू आटे । मग प्रतिमा नाहीं ॥ ५×१५५
तैसें नामरूप तेयाचें । यन्ट्रयि ब्रह्म चि ब्रह्मिचें ।
मन साम्या आलें जेयाचें । सर्वत्र गा ॥ ५×१००

अशा तऱ्हेन जेथें मनच गेल म्हणजे जेथ वृत्ति शून्याकार झाली तेथें अहकार समूळ नाहींसा होण साहजिक्च आहे, आणि वर सांगितल्याप्रमाणें भेद नाहींसा झाल्यामुळ जगात एकच वस्तु स्फुरण पावण हेंहि सहज आहे

तेसें मनपण मुदल जाये । मग अहभावादिक कें आटे ।
म्हणौनि शरीरें चि गगन होये । अनुभवों तो ॥ ५×१५६
वासनांतरांची विवंचना । मग आपैसीं पाउवे अर्जुना ।
जेव्हांलि गगनीं लो मना । पवनें कीजे ॥ ५×१५४

मनपवन एक होऊन त्याचा गगनात लय झाला म्हणजे

भोगांतुनि निघतां । चित्त मजमार्जी रिगतां ।
हळु हळु पांडुसुता । मी च होसी ॥ ५×१५६

असा मनाचा लय होण्यापूर्वी एका गोष्टीबद्दल सावधगिरी ठेवणें अवश्य आहे, अवश्य आहे असं म्हणण्याच्या एवजीं सावधगिरी आपोआपच राहते असें म्हटलं तरी चालेल, ती ही कीं, जगात जो भेद दिसतो तो मनाच्या वृत्तामुळ तर रराच, परतु त्या वृत्तीस बुद्धीचीहि जोड मिळत असते म्हणून, यासाठीं योग्यान मनावरावरच बुद्धीचाहि विराम केला पाहिजे मन आणि बुद्धि हीं एकाच चैतन्यात आराम पावलीं म्हणजे मनाचें आणि बुद्धीचें समत्व झालं कीं, योगाची पराकाष्ठा झाली असं समजावें.

तरि मन हें येक । माझां स्वरूपीं वृत्तिक ।
करूनि घालीं आणिक । बुद्धी ही ॥ १२×९१
समत्व चित्ताचें । तें चि सार जाण योगाचें ।
जेथ मन आणि बुद्धिचें । ऐक्य आथि ॥ २×२७३

मन आणि बुद्धीचें एक्य होऊन विश्वाच निदिध्यत्व नाहींसें झाल कीं, आत्मतत्त्व हाच एक विषय बुद्धीला राहतो, (विषयविषया हा सबध

शक्य असल्यास) विषय राहतो असं म्हणण्याच्या ऐवजीं परमात्मा हाच बुद्धीची अवधि होतो असें म्हटले तरी चालेल. या बुद्धीस सुबुद्धि असें म्हटलेलें आहे.

> दुर्लभ हे बुद्धि । जिये परमात्मा चि अवधि ॥ २×२४१
> तैसा ईश्वरु वांचूनि कांहीं । जिये आणिकि लाणि नाहिं ।
> तेथ एकी चि बुद्धि पाहीं । अर्जुना जगीं ॥ २×२४२

अशा त दनें भक्तीचा काय किंवा योगाचा काय, परिणाम एकच होतो. सर्व विश्वात विश्वंभर भावणें व तसी एकत्वाची बुद्धि होणें यास व्यापक ज्ञान म्हटलें आहे. असले भेदरहित व्यापक ज्ञान ज्यास झालें त्यास वर सांगितलेल्या अभेदभक्तीच्या अनुभवाप्रमाणें विश्वाबरोबर मीहि एक विश्वंभररूप आहें असे का भासू नये ?

> *पथ ईश्वरु एकु अकर्ता । ऐसें मानलें जरि चित्ता ।*
> तो चि मी हें स्वभावता । आदि चि आहे ॥ ५×८४

असल्या तन्हेची अभेदप्रतीति ज्यास झाली, म्हणजे स्वत सकट ज्यास सर्व विश्व चैतन्यरूप भासू लागलें, त्याची क्रिया सहजच केवलकर्म म्हणून होणार, कारण तेथें अहंकार नाहीं. म्हणजे 'स्व'त्व नाहीं. मग 'स्वकर्म' कोठच ?

> क्रिया कलापु आघवा । आचरतु दीसे बरवा ।
> तरि तो इहीं चिन्हीं जाणावा । ज्ञानियां गा ॥ ४×९४
> जें बुद्धिचिये ठाउनि देहीं । तेयां अहंकाराची शंका नाहीं ।
> म्हणौनि कर्में चि करित पाहीं । चोखाळले ॥ ५×६२
> आइकें सकलसंमतें जगीं । पांटे तो चि योगी ।
> जो कर्में करीनि रागी । नव्हे चि फळीं ॥ ६×४३
> तें तैसें चि उचित करी । परि साटोप नाहिं शरीरीं ।
> बुद्धि हीं करौनु फलवेन्टी । जाये चि ना ॥ ६×४६
> ऐसा तो चि गा सन्यासी । पार्था परियासि ।
> तो चि भरवसेंसीं । योगीश्वर ॥ ६×४७

जेथें आपपरभाव नाहीं तेथें रागद्वेष नाहीं, आणि जेथें अहंकार नाहीं तेथें फलाशा नाहीं व म्हणून सुखदुःखहि नाहीं; अशा स्थितींत जें कर्म कराचयाचें तें 'केवळकर्म' या दृष्टीनेंच केलें गेलें पाहिजे हें उघडच आहे. पाण्याचा स्वभाव तृप्ति देणें हा असल्यामुळें, गाईस अथवा व्याघ्रास तें सारखेंच तृप्ति देणारें होतें; ऊंस हा खाणारास गोड आणि जाळणारास कडू हा भेद ठेवीत नाहीं; हें जसें, त्याप्रमाणेंच अर्जुन हा कर्तव्य करीत असतां त्याच्या आड येणारे आत, बंधु, पितामह भीष्म व गुरु द्रोणाचार्य आणि शत्रु कर्णदुर्योधन हे सर्व त्यास सारखेच; म्हणजे कर्तव्याच्या दृष्टीनें त्यांच्याविषयीं अर्जुनाच्या मनांत शत्रुत्वहि नव्हतें आणि आतपणाहि नव्हता.

श्रीमद्भागवतांतील सातव्या स्कंदात् असा एक प्रश्न विचारला गेला आहे कीं, ईश्वर हा सर्व प्राण्यांचा सुहृद, मित्र व हितकारी असतां आणि कोणाचाहि वैरी नसतां त्यानें इंद्राचाच पक्ष घेऊन दैत्यांस कां मारावें!

यांचें उत्तर

> आतां सुहृदु आणि शत्रु । कां उदासु आणि मित्रु ।
> हा भावभेदु विचित्रु । संकल्पु केंचा ॥ ६×९४
> तैया बंधु काइ कासेयाचा । द्वेषिया कव्हणु केंहाचा ।
> मीं च विश्व ऐसा जेयाचा । बोधु जाला ॥ ६×९५
> घरिचिया उजियेड करावा । पारखेया आंधारू होआवा ।
> हें न म्हणे चि पांडवा । दीपु जैसा ॥ १२×१४७
> जो सर्व भूतांचां ठांइं । द्वेषातें नेणें कांहिं ।
> आप परू नाहिं । चैतन्या जैसा ॥ १२×१४३

असें दिलेलें आहे. म्हणूनच "ब्रह्म तेंचि कर्म' अशी ज्याची दृष्टि झाली, तो मनुष्य प्राप्तकर्म करीत असतां, त्यास कोणी मित्रहि नाहीं व कोणी शत्रुहि नाहीं, असें म्हणण्याऐवजीं आपण पाहिजे तर असें म्हणूं कीं, त्यास सर्व जगांत

कर्मच ब्रह्मरूप

भासतें, शत्रुमित्र हा भावहि त्याचे मनीं नसतो. कारण, असा भाव असणें

म्हणजे द्वैत उत्पन्न होणें असें आहे, आणि निष्कामाचरणात तर द्वैताचा संभव नाहीं. तो ब्रह्मभूत असतो, तो प्रसन्नात्मा असतो व त्याचा शोकमोह नाहींसा झालेला असतो.

आता वर सांगितल्याप्रमाणें ज्याचें द्वैत गेलें, मीपणा गेला, फलाशा नष्ट झाली, मुक्तु व्हावद्दल उदासीनता अंगीं बाणली, (म्हणजे कर्मास प्रोत्साहक जो अहंकार त्याचा नाश होतो व चित्तशुद्धिजन्य ज्ञान याचा उद्भव होतो), अशा मनुष्यास यानंतरहि कर्म अवशेष राहतें का? अशा प्रश्नास 'होय' हेंच उत्तर साधुसंतानीं दिलेलं आहे. प्रकृतीच्या तीन गुणाहून आत्मा भिन्न आहे अशी बुद्धि होऊन मनुष्य जेव्हा या गुणापासून अलिप्त होतो तेव्हा फक्त त्याचा कर्तेपणाचा अहंकार नाहींसा होतो (श्री. शा. अ. १४ श्लो. १९।२०), गुण नाहींसे होत नाहींत. कारण, त्याचें अधिष्ठान जी देहरूप प्रकृति ती कायम असते, आणि ,

सगु जंव प्रकृतिचा । तवं त्यागु न घडे कर्मांचा ।

असें असल्यामुळें कर्तृत्वाचा फक्त अहंकार नष्ट होतो, कर्तृत्व नष्ट होत नाहीं. अहंकार नष्ट झाल्यानें व सम्यग्ज्ञान झाल्यानें 'स्वकर्मा'चें रूप केवळकर्म म्हणून राहत, मात्र अहंकार नष्ट झाल्यामुळें कर्मबंधन या नैष्कर्म्यास लागत नाहीं.

पथ कर्में तो चि लिंपे । जो गुणसंभ्रमें घेपे ।
प्रकृतिचेनि आटोपें । वर्त्तत्तु असे ॥ ३×१८०
इंद्रियें गुणाधारें । राहाटति निजव्यापारें ।
तें परकर्म बलात्कारें । आपादि जो ॥ ३×१८१

इंद्रियाचें कर्म हें आत्म्याचें नमल्यानें तें अर्थातच परकर्म झालें येथपर्यंत जेथें बुद्धीच्या निश्चयाचा पल्ला गेला तथें कर्तेपणाचा अहंकार कसा असू शकेल? मग जेथें इंद्रियाचा विटाळहि सोसत नाहीं, तेथें स्वकर्माचें 'स्वत्व' (आपलेपणा) कसा राहाल? परंतु देहपातापावेतो कर्म तर सुटत नाहीं, म्हणून ज्ञान्याचें कर्म केवळकर्मरूपच शिल्लक राहतें

जेया आत्मज्ञानाचां ठांइ । कर्म आपुलेया जीविता पांइ ।
होउनियां उतराई । ल्या जाए ॥ १८×८२

हारपलें दाउनि जैसा । मागु सरे वीरविलासा ।
ज्ञानें फलसु चलघे तैसा । कर्मप्रसादा ॥ १५×१५३
म्हणौनि ज्ञानियां पुरुषां । कृत्य करूं सरलें देखा ।
ऐसा अनाथाचा सखा । बोलिला तो ॥ १५×१५४

याचा अर्थ इतकाच की, 'स्वकर्म' असें ज्ञान्यास कांहीं राहत नाहीं. प्रकृतीचा संग असल्यानें, म्हणजे देहपात झाला नसल्यानें कर्म 'केवलस्वरुपी' मात्र राहतें.

म्हणौनि सर्वा परीं जो मुक्तु । तो सकर्मु चि कर्मरहितु ।
सगुणु परि गुणातीतु । येथ भ्रांति नाहीं ॥ ४×११३

असो.

श्रेष्ठांचा जो आचार तोच धर्म

असल्यानें, जे संत आहेत, जे ज्ञानी आहेत त्यांनींच विशेषतः कर्मावर भर ठेवावा. निष्काम तर खरेंच; परंतु सकामाहूनहि—वाक्य असल्यास—कर्मावर आसक्ति आहे असें आचरणानें यांनीं दाखविलें पाहिजे; कारण, लोकांस त्यायोगें वळण लागावें म्हणून. भगवताना तिन्ही लोकांत कर्तव्य म्हणून कांहींच उरलें नव्हतें; पण असें असूनहि त्यांनीं केवळ अखेरपर्यंत

लोकसंग्रहार्थच कर्माचरण

केलें व प्राप्तार्थीनींहि तें करावें अशी आज्ञा केली.

म्हणौनि समर्थु जो पर्थे । आणि लाणि सर्वज्ञते ।
तेणें सविशेष कर्मातें । त्यजावें ना ॥ ३×१६७
देखें फलाचिया आशा । आचरे कां मूर्खु जैसा ।
कर्मिं भक्त होआवा तैसा । निराशा हो ॥ ३×१६७

लोकसंग्रहाकरितां व लोकसंस्था रक्षणीय म्हणून, नैराश्य ज्यास बाणलें आहे, जे प्राप्तार्थ झाले आहेत म्हणजे ज्ञानाच्या परसीमेस जे गेले आहेत त्यांनींहि कर्म केलेंच पाहिजे.

जें पुढुतीं पुढुतीं पार्था । हे सकळ लोकसंस्था ।
रक्षणीय गा सर्वथा । म्हणौनियां ॥ ३×१६८

मार्गाधारें वर्तावें । विश्व हें मोहरें लावावें ।
अलौकिका नोहावें । लोकांप्रति ॥ ३×१६९
तेथ सत्क्रिया चि लावावी । ते चि एकि प्रशंसावी ।
नैष्कर्मी हीं दावावी । आचरोनि ॥ ३×१७२

पुढील ओवींत स्पष्टच म्हटलें आहे—

देखें प्राप्तार्थ जाले । जे निष्कामता पातले ।
तेयां हीं कर्तृत्व असें उरलें । लोकांलागि ॥ ३-१५४

हें लोकांलागि कर्तृत्व कोणतें त्याचा स्पष्ट उल्लेख १६ व्या अध्यायांत केलेला आहे.

तैसिं बांधलिं सोडितां । बुडालीं काढितां ।
सांकडीं फेडितां । आर्त्तांचिया ॥ १६×१९९
किंबहुना दिवसें राती । पुढिलांचें चि सुख उन्नती
आणित आणितां स्वार्थी । प्रवेसिजे १६×२००
यांचौनि आपुलेया काजालागि । प्राणिजातांचां हितमार्गी ।
संकल्पाचीं हीं आडवंगी । न करणें जें ॥ ३६×२०१

कर्माची केवढी उदात्त कल्पना ही! याचाच दुसरा पर्याय पहा—

देखें भूतजात निदैलें । जेथ तें चि जेया पाहालें ।
आणि जीव जेथ चेइले । तेथ निद्रितु जो ॥ २×३५४

स्वार्थ हा सगळ्यास समजतो, त्या स्वार्थाविषयीं ज्याची गाढ निद्रा व परमार्थाविषयीं जो डोळ्यांत तेल घालून जागतो त्या नैष्कर्म्याची योग्यता कशी वर्णन करावी! याहिपलीकडील पायरी यशाची आहे, पण ती सर्वश्रुतच आहे.

यावरून एक विचार सुचतो तो येथें नमूद करावासा वाटतो. कार्यकारी, जो खरा ज्ञानी आहे त्याच्या ठिकाणीं दैववादास जागा राहत नाहीं. केवळ पौरुषवाद तेथें समजतो. जेथें सिद्धि अथवा असिद्धि याचेबद्दल उदासीनता असते, जेथें फलाशाचा संसर्ग नाहीं, तेथें दैवाची जरूर काय!

याच्याहि पुढची पायरी म्हणजे निष्कामाचरणांत मायोपाधी ईश्वराचीहि जरूर नाहीं. ईश्वर हा कर्माचें फल देणारा आहे, त्या कर्माची तर अपेक्षा नाहीं, मग ईश्वराची अवश्यकता काय? आणि म्हणून

कर्म हेंच ब्रह्म .

अशी प्रतीति नैष्कर्म्यास येते असें वर्णन आहे. यावरून श्रीभावार्थदीपिका ही केवळ प्रयत्नवादी आहे, दैववादी नाहीं. श्रीअनुभवामृतांत श्रीज्ञानेश्वरांनीं प्रयत्नवाद स्पष्ट दिला आहे; कारण, तेथें ज्ञानाचा निरास असल्यानें कर्म हें ज्ञानास कारण होत नाहीं, व म्हणून ज्ञानोत्तर कर्म आहे कीं नाहीं हा प्रश्नच उद्भवत नाहीं. जीवन्मुक्तस्थिति ही निराळी नसल्यानें (आहे तीच स्थिति मुक्तस्थिति आहे) प्रकृतीच्या संगामुळें आमरण कर्म हें आहेच.

व्यापाराचें गाडें । मोडतांहि अपाडें ।
आक्रियेचें न मोडे । पाऊल कांहीं ॥ अ० अ० ९×२१

वर दिलेल्या सर्व विवेचनाचा इत्यर्थ इतकाच कीं, कर्तृत्वाचा अहंकार टाकून, सुखदुःखाविषयीं मन आणि बुद्धीची समता ठेवून, फलाची आशा सोडून वर्णाश्रमविहितकर्म ज्याचें संपलें आहे, व देहपातापर्यंत जो केवळ लोककल्याणार्थच मात्रकर्म करीत राहतो तोच खरा भक्त, तोच योगीश्वर, तोच संन्यासी व तोच ज्ञानी.

श्रीज्ञानेश्वरांची जी ही ज्ञान्याच्या स्वधर्माची शिकवण, ती महाराष्ट्रांतील प्रत्येकाच्या हृदयांत ज्या दिवशीं बिंबेल तो सुदिन होय; अशा सुदिनास आजपासूनच मुहूर्त होवो अशी त्या योगीश्वर श्रीज्ञाननाथांस प्रार्थना करून हें श्रीज्ञानेश्वरीरहस्य येथें संपवितों.

धुळें
फाल्गुन वद्य ११।३६ बुधवार } गो० का० चांदोरकर.

प्रस्तावना

रा० रा० वि० का० राजवाडे यांच्या प्रोत्साहनाने व महाराष्ट्रांतील श्रीसंतमठांच्या अधिपतींनीं दिलेल्या सप्रेम मदतीनें हें सूचीचें काम मजकडून पार पडलें. कविसूचि व काव्यसूचि या ताडून पाहिल्या असतां वाचकांस असे दिसून येईल कीं, दोन्ही सूची परस्परावलंबी नाहींत व वेळोवेळीं टाकलेल्या भरीमुळे असे होणें अपरिहार्य होतें.

या कामीं माझे मित्र रा० शंकरराव देव, ठाण्याचे विद्वन्मान्य भावे व मुंबई मराठी ग्रंथसंग्रहालयाचे चिटणीस यांनीं मला जे साहाय्य केलें त्याबद्दल त्यांचा मी ऋणी आहें. रा० पराडकर यांनीं छपाईच्या कामीं सर्व प्रकारें तसदी घेतली याबद्दल त्याचेहि आभार मानणें जरूर आहे.

गो० का० चांदोरकर.

महाराष्ट्रीय संतकवि

श्रीधर

विशेष माहिती.—यांचें चतुर्थाश्रमी नांव कान्तानंद. हे रंगनाथ निगडीकर यांचे पुतणे (भ म.). यांचें जन्मगांव संडोवा. यांचे जि देवर रंगनाथांनी 'श्री' कार काढल्यापासून 'श्रीधर' हें नांव पडलें.

गुरुपरंपरा.—परमानंद–रामानंद–यतीश्वर–अमलानंद–गंभीरानंद–सहजानंद–पूर्णानंद–दत्तानंद–ब्रह्मानंद–कान्तानंद (श्रीधर). ब्रह्मानंदाचें पूर्वनांव यादवराव व बंधु ज्ञानानंद. इतरत्र वंशावळ दिली आहे ती अशी कीं, बेवाजी यानु दत्तोपंत, बेवाजीचे रंगनाथ, दत्तोपंताचे याळाजी व त्याचे श्रीधर.

ग्रंथ:— हरिविजय (१६२४), भागवत (१० स्कंध), रामविजयसार (१६३४–२५), पंढरीमाहात्म्य (१६३२), पांडवप्रताप (१६३४), वेदान्तसूर्य (१६३५), अश्वमेध (१६३७), संतप्रताप (१६२८), शिवलीलामृत (१६४०), चक्रव्यूह, मल्हादविजय, गिरिमाहात्म्य, पांडुरंगमाहात्म्य, पारधीकथा, जांबुवंताख्यान, नवरत्नमाल (?) पारिजाताख्यान, पंचीकरणमहावाक्य, मल्हारीमाहात्म्य, अविकाउदय, महिम्नस्तोत्रटीका, चोळराजचरित्र, कृष्णलीलामृत.

श्रीधरकिंकर

ग्रंथ:— कृष्णलीलामृत.

श्रीपतिदास

वि. माहिती:—याचे गुरु 'विश्वंभर' होते असें याच्या ग्रंथावरून दिसतें.

ग्रंथ:— गर्भगीता, मनश्चरित.

श्रीरंगनारायण

ग्रंथः— शालिसुमनचरित्र.

श्रीरंगात्मज

वि. माहिती.—हे दोन नांवाचे उपलब्ध होतात. एक गोविंद व दुसरे विठ्ठल
ग्रंथ — पदें.

श्रीज्ञानेश्वर

वि. माहितीः—आपेगांवीं शक ११९३ मध्यें जन्म झाला. पैठणास म्हैशाकडून वेद बोलविला, नेवाशास भावार्थदीपिका रचिली, श्रीआळंदीस विसोबा चाटी व चांगदेव याचा गर्व हरण केला, आणि श्रीसिद्धेश्वरसन्मुख श्रीआळंदीसच समाधि घेतली (१२१८)

ग्रंथ — श्रीभावार्थदीपिका, श्रीअमृतानुभव, अभंगगाथा, आत्मानुभव (स्वात्मबोध), नमन, उत्तरपत्रिका, पंचमुद्रा, भक्तिराज (?), अन्वयव्यतिरेक, स्वानुभव (?), अद्वैतनिरूपण, योगिनी (!), शुकाष्टक, चांगदेवपासष्टी, लिखित, गीतासार, उत्तरपत्रविद्धी, उत्तरगीता (?), महावाक्य, हरिपाठ, गायत्रीरहस्य, कल्याणपत्रिका, स्वात्मपत्र, गुह्यसप्तक, मुद्राप्रकाश (?)

अग्रदास

ग्रंथ.— पदें.

अचलचैतन्य

वि. माहिती—गुरु-चिद्घन.
ग्रंथ — रासक्रीडा

अचलसुत

ग्रंथ — मुद्राप्रकाश

अच्युतसुत

वि. माहिती:—(प. सं.) वरून याचें नांव 'राम' होतें असें दिसतें. पहा—राम.

अच्युताश्रम

वि. माहिती:—हे स्वतःस चिदानंदानुचर म्हणवितात. यावरून यांचे गुरु चिदानंद. यांचे शिष्य गोपाळ याज्ञवल्की (कृष्ण याज्ञवल्कींचे पुत्र) यांचे विनतीवरून शिवकल्याणानीं श्रीअनुभवामृतटीका रचिली (१५५७). तेव्हां हे शिवकल्याणसमकालीन किंवा किंचित् तत्पूर्वी.

ग्रंथ:— भगवद्गीता (१६१४?), प्रश्नकथा.

अच्युताश्रमशिष्य

वि. माहिती:—वरील उल्लेखावरून हे कृष्ण याज्ञवल्कीचे पुत्र गोपाळ याज्ञवल्की होत (१५५७). अच्युताश्रमांचा ग्रंथ श्रीभगवद्गीता हा १६१४ तील व त्यांचे शिष्याचे विनतीवरून शिवकल्याणानीं लिहिलेली टीका १५५७ त हें जरा संशयात्मक आहे.

ग्रंथ:— शतकज्ञान, शिवस्तुति, रामस्तुति.

अजमा

ग्रंथ:— अभंग

अतीतानंद (अतीत)

वि. माहिती:—याचे ग्रंथावरून याचे गुरु ब्रह्मानंद का स्वानंदानंद अथवा शिवानंद हें निश्चित सांगतां येत नाहीं. माझी समजूत शिवानंद असावे.

ग्रंथ:— योगवासिष्ठ.

अद्वैतानंद

वि. माहिती:—हे मध्वमुनीश्वराचे गुरु. अमृतरायांचे हि मार्गदर्शक हे च म्हणतात (अ. को.). समाधि काशी येथें १६८७. पहा—अमृतराय, मध्वमुनि, सिद्धेश्वर.

अंतु (अनंत)

वि. माहिती:—जातीचा सोनार.

ग्रंथः— कोल्हाटखेळ.

अनंत

वि. माहिती:—जयरामस्वामी वडगावकर यांचे शिष्य दोन. एक अनंत व एक गोपाळ गोपाळाचा समयनिश्चक १६१२. दोघांनीं मिळून काव्य केलें आहे २ रे एक अनंत (भट) समर्थशिष्य. हे सातारप्रांतीं मेथवडे येथील (१५८०–१६४५) ३ रे रंगनाथस्वामींचे शिष्यांपैकीं कोणी असावे

ग्रंथः— ब्रह्मस्तुति, माधवगुण, द्रौपदीस्वयंवर, रुक्मिणीस्वयंवर, गरुडगर्वपरिहार, रुद्रयामल.

अनंत

वि. माहिती.—गुरु–श्रीसमर्थ.

ग्रंथः— रामचरित्र, बभ्रुवाहनाख्यान, सुधन्वाख्यान, सुलोचनाख्यान, सीतास्वयंवर, गोपगीत, रामदासस्तुति, सुलोचनागहिंवर, लहुकुशाख्यान, प्रियाळचरित्र, सिंहध्वजाख्यान, गरुडगर्वपरिहार, गजगौरीव्रत, अहिल्योद्धार, अहिमहिआख्यान.

अनंत

वि. माहिती.—गुरु रंगनाथ.

ग्रंथः— पदें.

अनंततनय

ग्रंथः— भारत (उद्योगपर्व)

अनंतफंदी

वि. माहिती:—(अ. को) संगमनेरचे भवानीबावा व गऊबाई यांचे पुत्र. (१६६६–१७४१). पुत्र श्रीपती (सवाईफंदी).

ग्रंथः— माधवग्रंथ, कटाव, फटके, छंदोबद्ध उपदेश, लावण्या.

अनंतसुत (मुद्गल)

वि. माहिती:—हेंच कृष्णदास मुद्गल काय ? नाथापूर्वी एक वर्ष समाधिस्थ झाले असें महिपतिबावा म्हणतात. तेव्हां समाधिशक १५२०.

ग्रंथ:— रामायण, रुक्मिणीस्वयंवर, कालियामर्दन (?)

अनंतसुत (विठ्ठल)

ग्रंथ:— वस्त्रहरण (१५९४), गजगौरीव्रत, सुधन्वाख्यान (?) ताटकावध, गरुडहनुमंतभेद

अनंतसुत (शुकदेव)

ग्रंथ:— स्वात्मानुभवतरंगिणी (१६४०).

अनंतसुत (शंकर)

ग्रंथ:— पदें.

अमृत (चिन्मय)

वि. माहिती:—चिन्मयगुरुचें नांव गणेशभारती असें म्हणतात.

ग्रंथ:— तुरजास्तवराज (१७१७)

अमृत (जयानंद)

ग्रंथ:— कर्मविपाक.

अमृत (देवदास)

ग्रंथ:— पदें, अभंग, वगैरे.

अमृतराय

वि. माहिती:—मोंगलाचे पदरीं विसा मोरो नावाचे अंमलदार होते त्याच्या पदरचे हे कारकून. याचें मूळ नांव अंबाजी. याच्या पित्याचें नाव शंकर व माता उमा. औरंगाबाद येथें याची समाधि आहे. (१६२०–१६७५). शिष्य-ब्रह्मगिरी. याचे गुरुसंबंधीं वचन

आख्यायिका आहेत. प. सं. (११९) वरून उद्धव गुरु दिसतात; पण कदाचित् हे अमृत कोणी भिन्न असतील. (१६२) वरून मच्छनाथ हे गुरु दिसतात. कित्येक मध्वमुनींचे गुरु अद्वैतानंद यांनी यास मार्ग दाखविला म्हणतात. अंबिकासरस्वति हे यांचे गुरु होते असाहि उल्लेख सापडतो.

म. मं. या ग्रंथावरून यांची परंपरा अशीः—श्रीनारायण-हंस-सनक-नारद-व्यास-शुक-पूर्णानंद-ज्ञानानंद-**अमृतराय**-सिद्धेश्वर. सिद्धेश्वरांची समाधि शक १७२३ मध्ये. यावरून अमृतरायाचा काल बरोबर दिसतो. पण मग अंबिकासरस्वति हे गुरु कसे? 'सुदामचरित्रांत' गुरु 'ब्रह्मानंद' म्हणून म्हणतात.

पद्य—अमृतानंद.

ग्रंथः— दामाजीपंत, अविनाशसदेहहरण, अलंकारवर्णन, उपदेश, कुंजविहार, *कृष्णनृत्य, कृष्णलीला, गणपतिवर्णन, गोचरण, चंद्रावळी, जगदंबा-*वर्णन, जीवदशावर्णन, दामाजीची रसद, दुर्वासयात्रा, द्रौपदी-वस्त्रहरण, द्वादशमास, ध्रुवचरित्र, नारदी, पारिजाताख्यान, बाल-क्रीडा, भक्तिमाहात्म्य, महादेवप्रयाण, मृत्तिकाभक्षण, युद्धवर्णन, रामचंद्रवर्णन, रामजन्म, राधावर्णन, रामक्रीडा, लंकावर्णन, वत्सला-हरण, वाल्मीकिचरित्र, वेदान्त, शुकचरित्र, सुदामचरित्र, स्थालीपाक, ससारदुःखवर्णन, स्त्रीवर्णन, हरिनामवर्णन, स्फुट श्लोक, पदें, कटि-बंध वगैरे.

अमृतानंद (माधवसरस्वति)

वि. माहितीः—यांची यांनीं स्वतः दिलेली गुरुपरंपरा अशी.-श्रीआदिनाथ-विष्णु-विधि-वसिष्ठ-पराशर-व्यास-शुकदेव-गौडपाद-श्रीशंकर-शिष्याचार्य-बोधघनाचार्य-ज्ञानघन-ज्ञानोत्तम-ज्ञानगिरि-सिंहगिरि-ईश्वरतीर्थ-नृसिंहतीर्थ-विद्याधरतीर्थ-विद्यारण्य-विद्यातीर्थ-मलया-नंद-देवसरस्वति-कृष्ण-नृसिंह-माधवेंद्र-अमृतानंद-गगनेंद्र-माधव-विठ्ठल-अंबिका-**अमृत.**

यांनीं ही परंपरा स्वतः आपले ग्रंथांत दिली असल्यानें 'माधवेंद्रा'चे शिष्य 'अमृतानंद' ते हे नव्हत. तर 'अंबिका'चे शिष्य 'अमृत' हे प्रस्तुत आहेत. अमृतरायांचे गुरु 'अंबिकासरस्वति' होते अशी एक आख्यायिका आहे म्हणून मागें दिलें आहे, तिचें मूळ येथें आहे. पहा–अमृतराय.

ग्रंथः— स्वरूपनिर्णय, योगराजतिलक (ले. श. १६३०).

अमृतेश्वर

वि. माहिती—गुरु–श्रीसमर्थ.

ग्रंथः— आत्मबोध, तत्त्ववृत्तिशी, गणेशगीता, उपासनाप्रकरण, तत्त्वशास्त्र.

अवधूत अनंत

ग्रंथः— पदें.

अवधूत

वि. माहितीः—यांचे मूळ पुरुष जे चितेंतपत्ति ते चितेंतून जिवंत निघाले अशी हे आख्यायिका देतात. त्याचे पुत्र सिद्धेश्वर, त्यांचे विश्वंभर, त्याचे श्रीधर, पुढें शामराज व त्यांचे अवधूत. हे आपले गुरु 'गोविंद' देतात. स्वतःस 'अवधूत निरंजन' म्हणवितात.

ग्रंथः— कपिलगीता (१६३०.)

अवधूतदास

ग्रंथः— नृसिंहचरित्र.

अवधूत निरंजन

पहा—अवधूत

ग्रंथः— मूलस्तंभ, अभंग, फटके.

अवधूत (मल्यावृत्ति)

वि. माहिती:—यानीं केलेल्या परमप्रकाशाच्या नावाचा निवृत्ति अवधूत यानीं हि एक ग्रंथ केलेला आहे तरा ते व हे एक च काय ?
पहा.—निवृत्ति अवधूत, परमानंदचैतन्य.

ग्रंथ:— परमप्रकाश.

अवधूतसुत

ग्रंथ:— गणपतिजन्म.

अज्ञानसिद्ध नागेश

वि. माहिती:—यानीं आपले ग्रंथांत 'नागनाथ' हे आपले गुरूचें नांव म्हणून दिलें आहे व स्वतःचें नांव नुसतें ' अज्ञान ' असें देतात. यानीं अविंध मार्फत ' पचीकरणप्रमेय ' रचिलें आहे यावरून यांचा काल १४०० चा सुमार येतो. ' वरद नागेश ' व हे एक च असें वाटतें.

ग्रंथ — कालज्ञान, पचीकरणप्रमेय.

अंबुदास (संन्यासी)

ग्रंथ:— पदें.

अंबरनाथ

वि. माहिती:—कऱ्हाडजवळ कुंभारगाव म्हणून आहे तेथील कायस्थ; पूर्वी बालेघाटीं मामलत करीत असत. अमणापुरीं मठ केला. यानीं जिवंत समाधि घेतली. हे चैतन्यसंप्रदायी होते. नाथानंतर.

ग्रंथ:— अर्जुनगर्वपरिहार.

अबाबाई

ग्रंथ:— पदें.

आचार्यसुत

ग्रंथ:— पदें.

आत्माराम

वि. माहिती:—(प. सं.) बहुत हे गोपाळनाथाचे गुरु दिसतात (!)

ग्रंथ:— नारदचरित्र.

आत्माराम

वि. माहिती:—गुरुपरंपरा अशी:—श्रीसमर्थ–कल्याण–शिवराम (धार्प-चंदमठ)–रामचंद्र–आत्माराम (१७४०).

ग्रंथ:— दासविश्रामधाम, आत्माहित, अक्षरमालिका, क्रमसार.

आत्यारामस्वामि

वि. माहिती:—हे रंगनाथस्वामीचे धाकटे बंधु. याचें मूळ नाव विठ्ठल. आपण केलेल्या पदांचे शेवटीं आपले बंधु रंगनाथ यांचेच नाव यांनीं घातल्यानें याचीं पदें कोणतीं हें ओळखणें अशक्य झालें आहे. समाधिशक 1626 पार्थिव श्रावण वा ८.

ग्रंथ:— नारदचरित्र, नारदाची लावणी, रामदासस्वामीचरित्र, पदें.

आदिनाथ

ग्रंथ:— श्रीनाथलीलामृत (?)

आदिनारायण

वि. माहिती:—हे ब्राह्मण वैदिक व गायक असत. शक १६०० नंतरचे असावेत.

ग्रंथ:— संस्कृतप्राकृत पदें.

आनंद

ग्रंथ:— सूर्यविजय.

आनंदतनय

वि. माहिती:—स्वतःस अरणीचे शिपायी म्हणवितात. यांचे तीर्थरूप आनंदराव देशपांडे; आडनाव वेदोभास्कर. व्याही रघुनाथपण्डित. देशस्थ अश्वलायन. (म. को.)–यांचे गुरु मुरार परब्रह्म (?).

ग्रंथः— शबरीआख्यान, शिविकथा, विभामिताभिगमन, उमारमासंवाद, कंदुकाख्यान, कृष्णचरित्र, गणिकोद्धार, चेंडूफळी, बिल्वस्तुति, गोरसक्रीडा, ताटकावध, नवरसावरील, बाळचरित्र, मृगीचरित, महाबळचरित, मार्कंडेयाख्यान, मत्सलक्षण, विषयपंचक, सीतास्वयंवर, सुदामचरित, सेतुबंध, श्रियाळचरित्र, राधाविलास, लोकानयन, गणगीता.

आनंदनाथ

वि. माहितीः—पुरोळीचे आनंदबावा हे कऱ्हाडास आले व तेथें त्यांनी अमदंबेची आराधना केली; व तेथें च मठ स्थापन केला. समाधिशक १७२५ माघ व॥ १२. शिष्य—प्रल्हादबावा.

ग्रंथः— भक्तमंजिरी.

आनंदमूर्ति

वि. माहितीः—हे मूळ भाल्णांवचे. यांचा जन्म आपळ्यांवी. महादेव व सावित्री यांचे पोटीं यांचा जन्म आडनांव जोशी. गोत्र वसिष्ठ, ऋग्वेदी. समाधिः—१६१८ कार्तिक शु॥१४ ब्रह्मनाळी. येथें च यांच्या गुरूची (रघुनाथ) समाधि आहे. हे रघुनाथ पवस्थात जन्मले. यजुर्वेदी, माध्यंदिन शाखा, विश्वामित्र गोत्र.

आनंदमूर्तीचें मूळ नांव अनंत. त्यांच्या मुलाचें नांव कृष्णमूर्ति. भ. मं कार यांस 'गीताकार' म्हणून संबोधितात. परतु त्यांची गीता अद्याप उपलब्ध नाहीं.

ग्रंथः— रामचरित्र.

आनंदस्वामी

ग्रंथः— भवभ्रमहारक भजनानंदलहरी.

ईश

ग्रंथः— पदें.

ईशसुत

ग्रंथः— पदें.

उत्तरनाथ

ग्रंथः— पदें.

उदास

वि. माहिती:—श्रीसमर्थ स्वतःस उदास, उदासदास वगैरे म्हणवीत असत. ते च हे काय ?

ग्रंथः— महाबलचरित्र.

उदासदास

वि. माहिती.—चंद्रात्मज, चंद्रात्मज ह्यांचें नाव उदास म्हणून होतें, त्यांचे हे शिष्य की काय ? किंवा श्रीसमर्थ हि स्वतःस उदास, उदासदास म्हणवीत असत. चंद्रात्मजदास असल्यास शक १६०० चा सुमार.

पहाः—चंद्रात्मज.

उद्धव

वि. माहिती:—'सत्कथासार' म्हणून एक ग्रंथ प्रसिद्ध आहे त्यावरून यांची व यांचे गुरु 'काशिराज' यांची जी माहिती मिळते ती अशीः—

लक्ष्मण=भागीरथी
|
शिवबा (उद्धव). हे रामानुजसंप्रदायी, श्रीकृष्णउपासक. सुन्देर (नाशिक) येथें संस्थान. काल सुमार १५४०—१६००. रंगनाथ (मांगरे) यांचे शिष्य एक काशिराज होते. परंतु ते च हे एक नव्हत. तसें च निरंजन यांचे गुरु हि एक काशिराज होते. ते गणपत्य होते. उद्धवाचे गुरु हि (रामानुज असून हि) गणपति-उपासक होते. दोघांचा हि काल एक च. तेव्हां या दोन भिन्न व्यक्ति की एक हा संशय आहे.

पहाः—निरंजन, रंगनाथ, काशिराज.

ग्रंथः— अभंग, उद्धवबोध, बोधरहस्य, सतमाळ, स्वरूपानुभव, पदें.

उद्धव

वि. माहिती:—रामदासी. टाकळी (नाशिक) जवळील दशकपंचक येथील.
सदाशिवपंत=उमाबाई; आडनांव दशपुत्रे.
|
उद्धव (१५४६-१६३५).

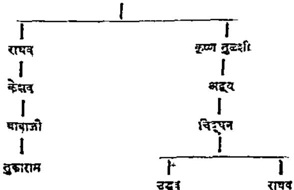
उद्धव (अवचित)

ग्रंथ:— शुकाख्यान.

उद्धव (चिद्घन)

वि. माहिती:—म. म. वरून गुरुपरंपरा अशी—

श्रीनारायण–ब्रह्मा–अत्रि–दत्त–शिवचैतन्य–गोपाळ–
आत्माराम

म. को. कार चिद्घनाचे (पन्हाळ्याचे) गुरु 'अक्कलबाबा' म्हणून देतात (?)

ग्रंथ:— अनुभवशतक, कविचरित्र, नागनाथचरित्र, बहिरभटचरित्र, विवेकदर्पण, विरतियाख्यान, हंसराजचरित्र, श्रियाळचरित्र, पदें, गोराकुमारचरित्र, द्रौपदीचा धांवा, ध्रुवाख्यान, सिद्धान्त, भगवद्गीता, मृत्युंजयचरित्र, शुकरंभासंवाद, भक्तकथामृतसार, भक्तकथामृततत्त्व, गुरुशिष्यसंवाद, संतमालिका, रामदासचरित्र.

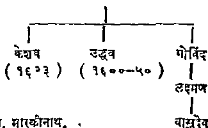
उद्धव (चैतन्य)

वि. माहिती:— उद्धव (चिद्घन) व हे एक च. ' अनुभवशतकांत ' थेट्टी यांनी आपली गुरुपरंपरा ' शिवचैतन्या 'पासून दिली आहे.

ग्रंथ:— बोधकलिका (सच्चिदानंदपदाचें विवरण), अनुभवशतक.

उद्धवनाथ

वि. माहिती:— गुरुपरंपरा अशी:—लोरविपडी–मारकी

पहा:—केशवनाथ, मारकीनाथ.

उद्धवदास

ग्रंथ:— पदें.

उद्धवलिंग

ग्रंथ:— आरति, श्लोक—हरिहरावर, भगवद्गीतेवर, शेंदुरवाडी येथील गणपतीवर.

उद्धवसुत

वि. माहिती:— उद्धव (चिद्घन) याचे हि असे च ग्रंथ आहेत.

ग्रंथ:— रामदासचरित्र, संतमालिका, पदें वगैरे.

उद्बोधनाथ

वि. माहितीः—(भ. मं) राशिनगावचा देशलेखक ऋग्वेदी याची मुलगी बालविधवा होती. नाव गंगा. त्याच गावचा मल्हार नावाचा यजुर्वेदी वाजसनेयी ब्राह्मण, आडनाव टिपसे त्याचा मुलगा उद्धव. सिंहस्थात त्र्यंबकभुवनीं स्नानास जाण्याकरितां उद्धव व गंगा निघालीं. रस्त्यात **गैबीनाथांचें** दर्शन झालें. त्यानीं गंगाबाईस उपदेश देऊन '**गुप्तनाथ**' असें नाव ठेविलें. गुप्तनाथानीं उद्धवास उपदेश देऊन 'उद्बोध' असें त्यांचें नाव ठेविलें. (१५२१ चे पूर्वी).
शिष्य—केसरी—शिवदिन.

ग्रंथ— पदें.

उपमन्यु

ग्रंथ— शिवस्तोत्र.

एकनाथ

वि. माहितीः—पैठणीं यांचे मातापितर यांचे बालपणीं च वारले. आजे व आजी यांचा साभाळ करीत असत. पूर्वसंस्कारानुसार उपरति होऊन देवगिरीस गेले व सद्गुरु जनार्दनस्वामींजवळ सेवेस राहिले. त्यांच्या सेवेचें फल म्हणून त्यास श्रीदत्तांचा प्रसाद झाला तेथून तीर्थाटणास गेले. परत पैठणीं आल्यावर ज्या स्थलीं श्रीसद्गुरूचा संदेश पावला तेथें च म्हणजे तत्कालीन गांवाबाहेर पर्णकुटी करून राहिले, आणि पुढें गृहस्थाश्रम स्वीकारला. यास महिपतिबुवांचे वर्णनाप्रमाणें हरिशास्त्री, गंगुनाई व गोदुनाई अशीं तीन अपत्यें होतीं. प्रसिद्ध मुक्तेश्वर यांचे नातु होते असें समजतात. गुरु —श्रीजनार्दनस्वामि.
समाधिशकः—१५२१ फाल्गुन व॥ ६ रविवार, पैठण येथें यांनीं जलसमाधि घेतली आहे.

ग्रंथ — गोवर्धनोद्धरण, सीतामंदोदरीसंवाद, हस्तामलक, आनंदलहरी, व्यंकटेश, नामसार, गीतामहिमा, बाल्क्रीडा (दशमस्कंध), भागवत (एकादशस्कंध) रामगीता, अनुभवानंद, नाममहिमा, गीतार्थसार, सुदामविलास, कालियामर्दन, कौसल्यास्वयंवर, रामायण (भावार्थ), रुक्मिणीस्वयंवर (१४९३), स्वात्मबोध, शुकाष्टक, भागवत (चतुःश्लोकी), एकादशीमाहात्म्य, स्वात्मसुख, प्रल्हादचरित, कृष्णदानव्रत त्रिपुरीत, गुरुपंचक, गणेशविलास (?), चिरंजीवपद, गजेंद्रमोक्ष, भारुड, अभंग वगैरे.

एकनाथ (माधवेंद्र)

ग्रंथः— वेदान्तनिरूपण, पदें.

कचेश्वर

वि. माहिती —(भ. म) खेटक नांवाच्या गांवी सिद्धेश्वर नांवाचा ब्राह्मण होता. त्याचा मुलगा कचेश्वर (१६३० चा सुमार), यानें देहूस जाऊन भवाजी (मवाजी ?)-पासून तुकारामाच्या अभंगांच्या वह्या मागून घेऊन त्यांचें पठन केलें. गुरु—कृष्णभट. समाधि—माहुलीस. शिष्य —विरूबाई (शाहू छत्रपति यांची दासी).

ग्रंथ — गजस्नान, सुदामचरित्र, पदें.

कमलाकर

वि माहिती —मुल्हेरचे उद्धव याचे चरित्रांत एका कमलाकराचा उल्लेख आहे. त्याचा काल १६४० चा सुमार आहे. शिवकल्याण चे पणजे एक कमलाकर होते त्याचा काल व बाल्बोधकार व्यंकटराय योगी (निरंजनमाधव ज्याच्या परंपरेंतील होते ते) याचे गुरु यांचा काल एक व. शिवकल्याणाचे पणजे पयोष्णीतीरीं (खानदेश) तापीनदीचे उत्तरभागीं होते. भ वि अध्याय ५७ यांत एका कमलाकरांचा उल्लेख आहे अर्थात् ते महिपतीपूर्वी.

ग्रंथ — पद

कर्माबाई

वि. माहिती:—(म. वि.). अध्याय ३४ यांत याचा उल्लेख आहे. हा जगन्नाथच्या राहणाऱ्या.

ग्रंथ:— पदें, अभंग.

कल्याण

वि. माहिती:—चमुद्गांच्या देशस्थ अश्वलायन ब्राह्मणाचे चिरंजीव. वडिलांचें नांव कृष्णाजीपंत, बंधु दत्तात्रेय. मूळ नांव अंबादास. गुरु— समर्थ रामदास. काल १५४०—१६३६.

ग्रंथ:— सोलीवसुख, भूपाळ्या, पदें वगैरे.

कविदास (किंकर)

ग्रंथ:— गरुडगर्वशोधन, द्रौपदीवस्त्रहरण, शुकरंभासंवाद, सुदामचरित्र पदें.

करमळदेव

ग्रंथ:— पदें वगैरे.

काजी महमद

ग्रंथ:— पद वगैरे.

कान्तानंद (श्रीधर)

कान्हो (त्रिमलदास)

वि. माहिती:—'पाताळकाण्ड' नामक ग्रंथात (अ. १ ओ. ३५–४१) याचे परम गुरु **वडवाळसिद्ध नागेश** हे होते असें म्हणतात. वडवाळ नागेशाचा काल १२९०–१३४०; तेव्हां याचा काल १३८० सुमार. कान्हो पाठक व हे एक च आहेत असें दिसतें. पहा:— कान्हो पाठक, नागा पाठक. याचे गुरुपरंपरेसंबंधीं थोडासा संशय आहे.

ग्रंथ:— पाताळकाण्ड.

कान्हो पाठक

वि. माहिती:—केंदूरकर. कित्येकांचे मतें श्रीज्ञानेश्वरसमकालीन, तथापि कान्हो (त्रिमलदास), व भा. इ सं. मंडळाचा १८३६ चा अहवाल पहा. गुरु सिद्धनागेश.

ग्रंथ:— भगवद्गीता (गीतासार), अभंग, पदें.

कान्होपात्रा

वि. माहिती—मंगळवेढें येथील 'शामा' नांवाच्या कलावतिणीची मुलगी. दामाजीपंताची समकालीन (अ. को).

ग्रंथ— पदें, अभंग.

कान्होबा

वि. माहिती:—तुकारामाचे धाकटे बंधु.

ग्रंथ:— अभंग.

कामराज

ग्रंथ:— सुदर्शनचरित्र.

टीपः—गाणपत्य निरंजन याचे गुरु काशिराज म्हणून होते, ते तर हे नव्हत ?
पहा —निरंजन (१५५९-१६४९).

काशिसुत

ग्रंथः— पदें.

काळचैतन्य

चि. माहितीः—याची व उद्धवचैतन्य (चिद्घन) याची गुरुपरंपरा एक च.

चिद्घन
|
कविकाळ उद्धव राघव. हे काळचैतन्य भारद्वाजगोत्री.
| (१६११) |
वाघो सखाराम (परळीकर)

कूर्मदास

चि. माहितीः—(भ मं.) पैठणचे राहणार. १२३० चा सुमार. (अ. को.)
जन्मापासून हे थोटे व पांगळे होते. लहुळ येथें यांची समाधि.

ग्रंथः—पदें.

कृष्ण (नारायणात्मज)

चि माहितीः—स्वतःस ' केशवसुत ' म्हणवितात, यावरून केशव गुरु.

ग्रंथ.— पदें.

कृष्ण (माधवदास)

ग्रंथ.— पदें.

कृष्ण (याज्ञवल्की)

चि. माहितीः—शिवकल्याणांनीं आपल्या श्रीअनुभवामृतावरील टीकेंत कृष्ण-
सुत गोपाळ याज्ञवल्की याचा उल्लेख केला आहे. (१५५७). तेव्हां
याचा काल १५१० सुमार. या टीकेंतील एका ओवीवरून गुरु-

परंपरा अशी दिसते –चिदानंद–अच्युताश्रम–कृष्ण–गोपाळ(१५५७). या परंपरेंत कृष्ण याजवल्कीबद्दल संशय आहे कुलदेवता:––रेणुका म्हाळसा भ वि. अध्याय ५७ मध्यें उल्लेख

ग्रंथ —रुक्मांगदाख्यान, देवीमाहात्म्य, कथाकल्पतरु (भागवत)

कृष्ण (उदास)

ग्रंथ — पदें

कृष्ण (कवि)

ग्रंथ —नवग्रहलीलामृत, श्रीत्रिंबकमाहात्म्य.

कृष्णकिंकर

ग्रंथ — पदें (का स.)

कृष्ण (राय)

ग्रंथ — प्रियाळचरित्र.

कृष्ण केशव

वि. माहिती —हे स्वत स कशवसुत म्हणवित त यावरून गुरु केशव, पहा —नारायणात्मज कृष्ण

ग्रंथ:—देवीस्तुति, पदें

कृष्ण (दयार्णव)

वि. माहिती:—पैठण येथें यांची समाधि आहे. तिचेवर असलेल्या श्लोकावरून यांचा समाधिशक १६६२ मार्गशीर्ष शु. ५, यांचे नातु 'काशीनाथ' त्याची हि समाधि जवळ च तेथें आहे, तिच्यावरील श्लोकावरून त्याचा समाधिशक १६९८ दुर्मुख शु ॥ १५: यांचें मूळ नांव नरहरि, गुरु गोविंद, उपदेश काल १६१८ श्रावण

ग्रंथ — दत्तजन्मोत्साह, विचारचंद्रिका, हरिवरदा (टीका), तन्मयानंदबोध.

कृष्णदास (गोविंद)

चि. माहिती:—(प. सं.) 'गुरुचरित्र' चा उल्लेख आहे; गुरुपरंपराः— हरिदास-कान्हा (कृष्ण)-कृष्णदास (गोविंद) १६८०-१७३०; स्वतःस अज्ञानकृष्णदास म्हणवितात.
पहा—कान्हा (हरिदास).

ग्रंथः— बाळक्रीडा, रासक्रीडा, भस्मासुरवध, रुक्मिणीस्वयंवर, अश्वमेघपर्व, अंबास्तुति, शिवरात्रीचरित्र, कृष्णजन्म, गरुडगर्वपरिहार.

कृष्णदास (दामा)

ग्रंथः— आदिपर्व.

टीपः— या पर्वांत कृष्णदास 'नामा' चे ऐवजीं 'दामा' हें चुकून पडलेंसें दिसतें.

कृष्णदास नामा

टीपः— विष्णुदासनामा व हे एक आहेत अशी माझी समजूत आहे. तसें असल्यास काल १५४०; गुरु—रामभारती.
पहा—(विष्णुदास) नामा.

कृष्णदास पंडित

ग्रंथः— कथासारामृत.

कृष्णमुनि

ग्रंथः— चेंडुफळी. ले. श. १७१६.

टीपः— इति विराटदेशोपनाममाळा पुत्र मयंक राजशिष्य कृष्णमुनि नाम विरचिते चेंडुफळी (?) माझी समजूत हा मानभावपंथी असावा.

कृष्णदास (मुद्गल)

चि. माहितीः—महिपतिबावांचे उल्लेखाप्रमाणें यांचा समाधिशक १५२० म्हणजे नाथांपूर्वी एक वर्ष. पहा—अनंतसुत.

ग्रंथ -- रामायण, रुक्मिणीस्वयंवर, कालियामर्दन, अश्वमेध, सुलोचना-स्वयंवर (?) (ले श. १६२१)

कृष्णमूर्ति

वि. माहिती —हे आनंदमूर्तीचे पुत्र पहा—आनंदमूर्ति गुरुपरंपरा —दत्त—दासोपंत-अवधूत-विश्वंभर-कृष्णमूर्ति.

ग्रंथ — समश्लोकी गीता, सुलभवेदान्त (ले श १६८०)

कृष्णराज

ग्रंथ--विष्णुसहस्रनामटीका.

कृष्णार्णव

टीप — कृष्णदयार्णव व हे एक च असावेत असें वाटतें.

ग्रंथ — सिद्धान्तसार

कृष्णानंद.

ग्रंथ.— राधाविलास, कृष्णचरित्र, पदें वगैरे

टीपः— हे व कृष्णानंद निमग्न

कृष्णसुत (लक्ष्मण)

ग्रंथ — बालचरित्र

टीप — पहा लक्ष्मण

कृष्णसुत (कृष्णात्मज)

ग्रंथ — शिवरात्रिकथा

कृष्णानंदनिमग्न

पहा —कृष्णानंद

केशव

ग्रंथ — मोक्षवर्ग

केशव

टीप:—(प स) वरून मच्छनाथाचे शिष्य एक केशव होते (प. ८५३) दुसरे केशव चैतन्य (प. ४००) होते, हे श्रीतुकारामाचे परमगुरु संग्रहकार काशिराजशिष्य असे एक केशव देतात.

पहा:—केशवस्वामी

ग्रंथ:— *श्रीएकनाथचरित्र (र. श १६८२) करुणाशतक (?) अभंग, पदें.*

केशवनाथ

वि. माहिती—गैलाविप्रही-मारकीनाथ (कदाचित् हे दोघे एक च)-केशव नाथ. याचे गुरुबंधु उद्धवनाथ व गोविंदनाथ गोविंदनाथ याचे शिष्य लक्ष्मण-वासुदेव.

पहा —मारकानाथ.

ग्रंथ — गर्भगीता, गुरुगीता (र. श १,२३ भाद्रपद व १०).

केशवराज •

वि माहिती:—शिवकल्याणांनी आपली गुरुपरंपरा श्रीअनुभवामृतावरील टीकेंत दिली आहे ती अशी:—विश्वेश्वर-केशवराज-हरिदास-परमानंद-नित्यानंद-शिवकल्याण (१५५७) यावरून हे च ते केशवराज असल्यास यांचा काल १४५० चा सुमार

ग्रंथ.— रामायण

केशवस्वामि

वि. माहिती:—भ. मं. तील एक माहिती आहे ती अशी:—कल्याणीचे आत्मारामपंत व गंगाबाई याचे पुत्र केशव. ऋग्वेदी. सासरे श्रीधरपंत. समाधिशक १६०४ दुंदुभि पौष १३ गुरुवार. मुक्काम भागानगर (निजाम).

गुरुः—पूर्णानंद. कित्येक पदांत (प. सं.) सहजानंद गुरु म्हणून म्हटलें आहे व एके पदांत (६५०) नित्यानंदांचें नाव गुरु म्हणून आहे. अ. को. म्हणतात याचे गुरु काशिराज होते. शिष्य संतदास.

ग्रंथः— एकादशीचरित्र, पदें वगैरे.

केसरीनाथ

वि. माहिती:—राशीनचे मामलेदार केशव पंडित ऋग्वेदी ब्राह्मण हे च.

गुरुः—उद्बोधनाथ शिष्य –शिवदिननाथ. केसरीनाथाची समाधि श्री आळंदीस भोजलिंगाच्या समाधीपलीकडे आहे.

ग्रंथः— सिद्धान्तसार, पदें.

टीपः—एक सिद्धान्तसार कृष्णार्णवाचा म्हणून देतात.

कोंडु (कुंडलीश)

ग्रंथः—आत्मबोध, आत्मसुख (र. श. १७१३ फाल्गुन शु. ७ गुरुवार).

कोकिळ (गंगाधर)

वि. माहिती:—भ. मं. कार हे केशवस्वामी भागानगरकर याचे समकालीन (१५४०–१६०० सुमार) म्हणून म्हणतात, परंतु तें बरोबर दिसत नाहीं. कदाचित् 'कोकिळ' आडनावाचे ते कोणी भिन्न असतील. कारण, नृसिंहसुतकृत एक मुकुंदचरित्र (हे मुकुंद मुकुंदराज नव्हत. याचें नाव ब्रह्मानंद होतें) आहे त्यात मुकुंदाचे (स. श. १६९७) गुरु कोकिळ गंगाधर होते म्हणून चरित्रकाराची माहिती आहे.

गणपति

वि. माहिती:--प. सं. वरून हे नीलकंठशिष्य होते असें दिसतें (पृ. १९८).

गणू यशवंत

ग्रंथ:— पदें वगैरे.

गणेश

ग्रंथ:— पदें वगैरे.

गणेश आत्माराम

टीप:— आधुनिक असावा.

ग्रंथ:— रामगीता (ले. श १७८३)

गणेशदास

ग्रंथ:— गणेशगीता (टीका).

गणेशनाथ

वि माहिती.—भ. म व महिपतिबुवा यास समर्थकालीन लेखतात. शिवाजी महाराजांची व यांची गाठ पडली होती. राहणें मूळ सारसी उज्जैनी. शिष्य—विठ्ठलनाथ

ग्रंथ:— पदें.

गयनीनाथ

वि. माहिती —गुरुपरंपरा —श्रीआदिनाथ—श्रीमच्छिंद्र—श्रीगोरक्ष-श्रीगयनी—(गायिणी)-नाथ.

ग्रंथ.—पदें, अभंग वगैरे.

गरीबनाथ

ग्रंथ — पंचीकृत विवेक

गिरि (विप्र)

ग्रंथ:— पदें.

गिरिआत्मज

ग्रंथः— वेंकटाष्टकस्तोत्रदशक (ले. श १६५८).

गिरिधर

वि. माहितीः—मिरज-तासगांवचे राहणार. गुरुपरंपरा–श्रीसमर्थ–वेणाबाई–गिरिधर. यांचे एकंदर लहानमोठे ४० ग्रंथ आहेत. श्रीसमर्थप्रताप निवृत्तिराम, सप्तरामायणें, पद (कानडी, मराठी).

गिरिपुरी

ग्रंथः— पदें.

गुंडिराय

वि. माहितीः—(वडवाळसिद्ध) नागेश–अनंत–(नादसुत) धुंडी अगर धोंडि–
गहि

गोणाई

ग्रंथः— अभंग.

गोपाळ

वि. माहिती—हे ओतूरचे रहाणार. कविचरित्रकार यास नेवाश्याचे रहाणार म्हणतात. गुरुः—अनत (वर्णपर्वात १ ले अध्यायाचे शेवटीं गुरूचें नांव अनत दिलें आहे).

ग्रंथः— तिथिसार, भारत (र. श. १६९०) पंढरीमाहात्म्य, महालया-माहात्म्य, व्यंकटेशमाहात्म्य, शिवरात्रिकथा.

गोपाळदास

वि. माहितीः—अनत व गोपाळ ह्या दोघांना मिळून काव्यें केलीं आहेत. याचे गुरु जयरामस्वामी वडगावकर (१६१२). एका गोपाळाचे गुरु अनत होते हें मागें दिलें च आहे.

पहाः—अनत, जयराम, गोपाळ

ग्रंथः— कथाकल्पतरु, पदें, भगवद्गीताटीका (पदबोधिनी ही भिन्न आहे). र श. १६१६।१७ युवा नाशिकक्षेत्रीं संपूर्ण

गोपाळनाथ

वि. माहितीः—१ (भ म.) गंगाकाठीं सलाबतपूर येथील गोविंद व आनंदी-बाई यांचे पुत्र. वाजसनेयी कौंडिण्यगोत्र गुरुः—मारकी (वऱ्हाड) येथील रगनाथ. *समाधिः—माहुली येथें १६८८ श्रावण ३०.* शिष्य–शाहूराजे.

२ प. सं. यावरून गुरुपरंपरा जी दिसते तीः—आत्माराम–गोपाळनाथ–खंडेराय.

३ देवनाथाचे शिष्य गोपाळनाथ (१६७६–१७४३)

४ देवनाथाचे परमगुरु गोपाळनाथ.

५ जयरामस्वामी वडगांवकर यांचे शिष्य गोपाळ.

यावरून जे काल ठरतात ते:—

जयरामशिष्य गोपाळ (गोपाळदास) ...	... स. श. १६१२
रगनाथशिष्य गोपाळ	... स. श. १६८८
देवनाथशिष्य गोपाळ	१७५० चा सुमार.
देवनाथाचे आजेगुरु गोपाळ	१६०० ,,
अनतशिष्य गोपाळ	

ग्रंथ — वेदान्तरहस्य, सप्तशति (यात गुरु आत्मारामाचा उल्लेख आहे)

टीपः— माझे मतें हा ग्रथ गोपाळयाज्ञवल्की याचा असावा.

गोपाळ बोध

ग्रंथः— पाडुरगमाहात्म्य, प्रकाशबोध.

गोपाळ याज्ञवल्की

वि. माहितीः—कृष्ण याज्ञवल्कीचे पुत्र याचे विनतीवरून शिवकल्याणांनी चिदानंदी टीका केली.

पहाः—शिवकल्याण.

गोपाळ रघुनाथ

ग्रंथः— पदें.

गोपाळस्वामी

गोरक्षनाथ

ग्रंथः— सिद्धासिद्धान्तपद्धति (सं.), गोरखअमरनाथसंवाद, गोरक्षकल्प गोरक्षशतक, गोरक्षसहस्रनाम (?), गोरक्षगीता, विवेकमार्तंड, गोरक्षकिमयागर.

गोरा

वि. माहिती:—एके ठिकाणी असा उल्लेख आहे—म्हणे गोरा कुमार । हें सन्तांचें क्षीर । सेवी निरंतर । नामदेव ॥ यावरून नामदेवानंतर.

ग्रंथ — पदें, अभंग वगैरे.

गोवर्धन

ग्रंथ — ओव्या १५४०–१६२०, कारण दिनकर रामदासी समकालीन.

गोवळशिष्य

टीपः— यांनीं 'एकाजनार्दनाचा' उल्लेख केला आहे.

ग्रंथ.—ज्ञानसिंधु

गोविंद

वि. माहिती:—गुरु अथवा पिता नरहरी

ग्रंथ —हरिभजन

गोविंद (वणीकर)

वि. माहिती —हे देवनाथाचे जे गुरु गोविंदनाथ ते असावे असें वाटे (१६५०–१७१० सु.) हे संसारी असून गाणारा होते.

ग्रंथ — वेदस्तुति.

गोविंद (कृष्णदास)

वि. माहिती:—गुरुपरंपरा:—हरिदास–कान्हा (कृष्ण)–गोविंद (१६८०–१७३०).

ग्रंथ — हरिश्चंद्राख्यान.

गोविंद (हरिदास)

टीप:— मागील तर नव्हे ?

गोविंद (विप्र, वैद्य)

ग्रंथ:— रसविलास, कथासारचंपू.

गोविंददास

ग्रंथ:— उद्धवगोपीसंवाद.

गोविंद (बकसन)

ग्रंथ:— नामदेव-कबीर-रोहिदासचरित्र. (भिन्न).

गोविंद (साळी)

ग्रंथ:— पदें.

गंगाधरबाबा (श्रेष्ठ)

वि. माहिती.—श्रीसमर्थांचे ज्येष्ठ बंधु गृहस्थाश्रमी १५२७–१५९९ फाल्गुन व. १३।१४. समाधि–दहिफळ. समर्थांनंतर त्यांचे संस्थानावर श्रेष्ठांचे नातु गंगाधरबाबा आले.

ग्रंथ — भक्तिरहस्य, सुगमोपाय

गंगाधरशास्त्री

ग्रंथ — भामाविलास, रसकल्लोळ

गंगाधरसुत

टीप — हे अमृतराय का?

गंगानंदन

ग्रंथ — पदें.

गंगाराम

ग्रंथ.— पदें, अभंग

गंभीरनाथ

ग्रंथ — पंचीकरण

गंभीरसुत

ग्रंथ — दानलीला, राधाविनोद

पहा—जयराम.

चतुरसाबाजी

ग्रंथ —बलिदानकथा, रावणगर्वपरिहार

चत्रभुज

ग्रंथ —पदें.

चांगदेव

वि. माहिती:—चांगदेव एकदर तीन वटेश्वर, मुधेश, केशवदास. पैकीं वटेश्वर यानीं श्रीसोपानदेवाबरोबर स्वसग्राम (सासवड) शक १२१९ मध्यें समाधि घेतली गुरु मुक्ताबाई

मुधेश यानीं पुणतांब्यास शक १४७७ ज्येष्ठ शु. ७ स समाधि घेतली.

केशवदास हे शिवकल्याणांचे (१५९७) गुरुपरंपरेतील त्याचेपासून ९ वे. पट्टः—चिंतामणिसुत.

ग्रंथ:— वटेश्वर चांगा याचे—प्रश्नपत्रिका, उत्तरपचविशी (?), नमन, हरिपाठ, अभंग.

चिंतामणि

वि. माहिती:—प. स. वरून याचे गुरु गोविंद होतेसें दिसतें दैवत नरहरी यानीं मोरोपंतास नमन केलें आहे, म्हणून आधुनिक.

ग्रंथ:—गोपीचंदाख्यान, सीतास्वयंवर, अभंग, पदें.

चिंतामणिसुत

वि. माहिती:—हे शिवकल्याणाचे वडील मूळ नाव त्रिमल याच चतुर्थाश्रमीचें नाव नित्यानंद. याची पितृपरंपरा अशी.—नित्यानंद (अंबानगरीचे)–कमलाकर (पयोष्णीतीरीचे)–चिंतामणी–त्रिमल्ल (नित्यानंद)–(शिवकल्याण) गुरुपरंपरा अशी:—श्रीआदिनाथ–मच्छेंद्र–चौरंगी गोरक्ष–मुक्तनाथ–वटेश्वर–चक्रपाणी–विमलानंद–चांगा (केशवदास)–जनकराज–नृसिंह–हृदयानंद–विश्वेश्वर–केशवराज–हरिदास–परमानंद–नित्यानंद

ग्रंथ:— पदें.

चिंताराम

ग्रंथ:— ध्रुवचरित्र.

जगमित्र (नागा)

चि. माहिती:—परळी वैद्यनाथ येथील नागदेवभट्ट ब्राह्मण. शक सुमार १२५२.
ग्रंथ:—अभंग, पदें.

जनजसवंत

चि. माहिती:—शक १५३० मध्यें बागलाणचा सुभा प्रतापशा म्हणून होता त्याचा पुरोहित जनार्दन. त्यांचे पुत्र जसवंत (यशवंत). राहणार मुल्हेर. याचा छल होऊन याची मोट बांधून प्रवाहांत टाकलें असता श्रीरामांनीं यास तारिलें म्हणून 'जन' हें उपपद मागें लागलें. बोरठें (खानदेश) गावीं वास. गुरु–तुलसीदास समाधिकाल संवत् १६७४; शक १५३९।४० फाल्गुन शुद्ध ८ तापीतीर. याचें चरित्र 'रघुनाथदास' यांनीं लिहिलें आहे
ग्रंथ:— पदें, दोहरे वगैरे.

जननाभा

ग्रंथ:— पदें.

जनपंडित

ग्रंथ:— पदें (हिंदुस्थानी).

जनभट

चि. माहिती —स्वतःस 'जमालशाचा अंकित' म्हणवतो. पहा–जमालशा.
ग्रंथ:— अभंग.

जनार्दन

चिदंबर

वि माहिती —हे बापु गोखले यांचे गुरु समाधि गुरल्होसूर येथें
ग्रंथ — निजात्मबोध, पदें

चिदानंद

वि. माहिती.—हे पूर्णानंदशिष्य गुरुनीं यांच्या विनतीवरून 'अवधूतगीता' रचिली यांचें पूर्वीचें नांव बडाळ कुरुक्षेत्रीचे रहाणार पितृपरंपरा अशी —गणेश–गोविंद–बडाळ (चिदानंद)
पहा —पूर्णानंद

चिदानंदानुचर

पहा —अच्युताश्रम

चिन्मयानंद

ग्रंथ —पदें

चिन्मयस्वामि

ग्रंथ —सिद्धान्तकल्पलता

चेटोहरदेव

ग्रंथ —गातगोविंद

चैतन्यनाथ (तुकेशसुत)

ग्रंथ — स्वरूपविवरण

चैतन्यसिद्ध

पहा – सिद्धचैतन्य

चैतन्यस्वामि

ग्रंथ — पाटकथासार

चोखामेळा

जनार्दनपंत

वि. माहिती —याचे गुरु नृसिंहसरस्वती

ग्रंथ — भारतामृत, रामस्तुति, आरती, दामाजीचें चरित्र.

जनाबाई

वि. माहिती —गुरुपरंपरा —मत्स्येंद्र–गोरक्ष–शांभव–अद्वयानंद–प्रभव–गैनी–निवृत्ति–श्रीज्ञानेश्वर–विसोबा–नामदेव–जना

ग्रंथ.—द्रौपदीस्वयंवर, कृष्णजन्म, स्थालीपाक, अभंग वगैरे.

जनीजनार्दन

वि. माहिती —मूळ नांव जनार्दन वाजसनेयी गोत्री बीड येथील राहणार एकनाथांचे गुरुबंधु गुरु—जनार्दन समाधि भूमि येथें १५२३ श्रावण व॥ ७

ग्रंथ — निर्विकल्प (उद्धव कृष्ण संवाद–भागवत ११ स्कंद), अभंग वगैरे.

जमालशा

वि. माहिती —मूळ नांव विश्वनाथ मनाचें समाधान होईना म्हणून गंगेंत जीव देऊं लागला असतां श्रीदत्तांनी मलंगवेषानें तारिलें तेव्हांपासून वेष फकीराचा नांव बदलून जमालशा ठेविलें

शिष्य—जनमट (भ म)

ग्रंथ — पदें.

जयरामस्वामि

वि. माहिती —कान्हाबाद मांडवगडचे भिकाजीपंत–कृष्णाबाई यांचे पुत्र. जन्म श्रावणांत कृष्णजयंतीचे दिवशी १५२१ नंतर बाप वारल्यावर आई सह पंढरपुरीं येऊन गोपाळपुरीं तपाचरण तेथून सप्तशृंगीनंतर नंतर जोगाईच्या अंब्यास गमन केलें गुरुपरंपरा –शांतलिंग (जंगम) कृष्णाप्पा (अभ्यंकर १५४५)–जयरामस्वामि. समाधिशके १५९४ भाद्रपद व० ११. शिष्य–अनंतमट व गोपाळ

ग्रंथः-- सीतास्वयंवर, अपरोक्षानुभूति, ज्ञानभक्तिसंवाद, रुक्मिणीस्वयंवर, भागवत (१० स्कंद), प्रबोधसुधाकर (टी), पदें.

जयराम

वि. माहितीः--गंभीरसुत असें हे स्वतःस म्हणवितात. पद्यः--गंभीरसुत.

ग्रंथः--राधाविनोद, दानलीला.

जयरामगोसावी

वि. माहितीः--(अ. को.) ' जयरामगोसावी ' म्हणून एक रामदासी देतात ते वत्तिसशिराळ्याचे.

ग्रंथः--शांतिपंचीकरण.

जयराम

वि. माहितीः--याचे गुरु सर्वानंद.

ग्रंथः--एकादशी-आख्यान.

जयरामस्वामि

वि. माहितीः--हे पुणे प्रांताचे राहणारे होते. याच्या उपलब्ध असलेल्या ग्रंथावरून हे व रामदासी जयराम गोसावी असे एक च असावे अशी शंका येते.

ग्रंथः-- जयबोध (दासबोधाची टीका).

जयरामात्मज

वि. माहितीः--(प. स.) हे गोसावीनंदाच्या मागाहून झालेले आहेत. यांनी कोकिळ गंगाधर, राघवचिद्घन, श्रीधर, अनंत यांचा आपले संतमालिकेंत उल्लेख केलेला आहे. गुरु ' गोपाळ ' असावा असें दिसतें. पद्यः--सर्वलिंग.

ग्रंथः-- संतमालिका, द्रौपदीचा धावा, घडियाळें, अंबेची आरती.

जिंदा फकिर

ग्रंथः— पदें.

जीवनप्रभू

वि. माहिती —यांचे गुरु शहाअली जर शाहहुसेन व शहाअली एक च असतील तर शहाअलीचा काळ शक १३००.

ग्रंथ — पदें.

जीवन्मुक्त

वि. माहिती.—एकेहळीजवळ अन्वार म्हणून एक गाव आहे तेथें याचा मठ आहे, यावरून याची समाधि तेथ असावी यास तिकडे मुक्तेश्वर म्हणतात. हे श्रीज्ञानेश्वरसंप्रदायी श्रीज्ञानेश्वरानंतर याचेंच नाव तिकडे घेतात. यावरून यास प्रसाद श्रीज्ञानेश्वरमहाराजांचाच असावा असें वाटतें.

ग्रंथ — जीवन्मुक्ति (गीताप्रभाकर) जीवन्मुक्तिवाक्य (गद्य).

जीवनसुत

ग्रंथ – पदें

जिवा

ग्रंथ -- सूर्यनामावळी

जोगा (परमानंद)

वि. माहितीः—हे श्रीज्ञानेश्वरसमकालीन असें समजतात यांचे कवनाचे लेखक विसोबा खेचर हे होते अशी समजूत आहे असें को. म्हणतात, हे बारशीचे सूर्योपासक. यांस ' नवलक्ष साळ्या ' म्हणत असत (?)

ग्रंथ -- पदें, अभंग

जोतिबा

ग्रंथ — पदें

जंगली फकीर (सैद हुसेन)

वि माहिती —यांचें दैवत वडवाळसिद्ध नागेश भ वि अ ५७ मध्यें याचा उल्लेख आहे

ग्रंथ — तारकासुरवध

ज्योतिपंत (महाभागवत)

वि माहिती —यांचें मूळ गाव वुध (सातारा) गोपाळ नावाचे भटाचे पुत्र काहीं दिवस पेशव्याची सेवा करून उपरति झाल्यानें श्रीकाशीस जाऊन भागवत-पारायणें केलीं त्यायाचा प्रत्यक्ष प्रसाद म्हणून एक भागवताची पोथी त्यास मिळाली ती अद्याप त्याचे मठीं (चिंचणेर–सातारा) आहे असें म्हणतात यांनीं विठ्ठलाचीं अनेक देवालयें बांधिलीं. यांचे कीर्तन ऐकून प्रल्हादबुवा बडवे यांस उपरति झाली याचे गादीवर शिष्यपरंपरा नसून पुत्रपरंपरा आहे (१६०१–१७१० सुमार)

ग्रंथ — भागवत, अभंग, पदें

ठाकूरदासबाबा

ग्रंथ — सहजबोध

तन्मयानंद

ग्रंथ — अद्यापि ज्ञानबोध

तानसेन

वि माहिती —(श को) गौडब्राह्मण एका फकिरानें गाण्यास शिकविलें उज्जनास पूर्वी नंतर अकबराकडे

ग्रंथ — पदें

तात्याजी माहिपति

ग्रंथः— शनिमाहात्म्य

तानाजी

ग्रंथः— तुळशीची आरती

तानाजी (देशमुख)

टीप.— हे व वरील एक च काय ?

ग्रंथः— सासुरवास, अयारत्न

तारकपंडित

ग्रंथ — ५८

तुकयाबंधु

वि माहितीः—तुकाराममहाराजांच्याकडे बंधु का होता

ग्रंथ.— अभंग

तुकयादासी

ग्रंथ — अभंग

तुकानंद

ग्रंथ — • तात्याख्यान.

तुका नागनाथ

तुकाराम

वि. माहिती:—यांचा जन्मशक निश्चित नाहीं; परंतु १४९० हा गणतात. संसारतापानें उपरति झाली. बाबा चैतन्य यांचा स्वप्नांत अनुग्रह झाला. त्या दिवसापासून या परंपरेंत प्रत्यक्ष मंत्रानुग्रह नाहीं. स्वतः चालत जाऊन जलसमाध घेतली. सदेहमुक्तीसंबंधीं विठ्ठलनाथासारख्या समकालीनांची साक्ष आहे. समाधिशक १५७१. देहू.

ग्रंथ:— निजधामगमनप्रसंगाचे अभग (?), दशावतार, गीता, उद्बोधाचे पन्नास उत्तर, नित्यपाठ, द्रौपदीवस्त्रहरण, पत्रिका, प्रल्हादचरित्र सिद्धपाल-सुदाम-चरित्र, हरिपाठ, नीति-चरित्र-उपदेश-स्तुतिपर अभग, विराण्या, भारुड वगैरे.

तुकावर्दे

ग्रंथ:— अभग वगैरे.

तुकाविप्र

वि. माहिती:—गोदावरीचे कांठीं अंजनवती नांवाचें गाव आहे, तेथील विप्रनाथ नावाच्या गृहस्थाच्या मुलीचा मुलगा. याचें गांव रहिमतपूर. उपदेश आजानें केला. यदर्शवनांत तप केलें. समाधि अजनवतीस. ज्योतिपंत महाभागवत यांचे समाधीचा उल्लेख यानीं केला असल्यानें १७१० नतर याची समाधि असली पाहिजे. १६६२–१७१२ (अ. को.).

ग्रंथ:— आत्मसिंधु, सुदामचरित्र, भानुदासचरित्र, कालियामर्दन, आरती कीर्तनरगाची.

तुकासुंदर

ग्रंथ:— अभंग, नासिकेताख्यान.

तोडरमल

ग्रंथ:— पदें.

तोंडीदास

ग्रंथः— पदें.

त्रिंबक (राज)

वि. माहितीः—'त्र्यंबकी' (वैद्यकीवरील ग्रंथ) करणारे त्र्यंबक व 'बालबोध' करणारे त्र्यंबक यांचें वर्णन बहुतेक जुळतें, सबब हे एक असावेत असें वाटतें. तसें असल्यास मूळस्थान कोल्हापूर. बालबोधकार त्रिंबक आपले गुरु कमलाकर देतात. याचा काल १४९० चे पूर्वीचा. शिवकल्याणाचे पणजे कमलाकर होते त्याचा हि तो च काल येतो. परंतु ह्या दोन्ही व्यक्ति एक च कीं नाहीं हें निश्चित नाहीं.

ग्रंथः—त्र्यंबकी, बालबोध (१४९०).

त्रिंबक द्विज

वि. माहिती —त्रिंबक द्विज, त्रिंबक नाशिककर, त्रिंबक भर्गा असें तीन त्रिंबक आहेत. त्रिंबक द्विज हे बहुधा भारतकार असावेत. मध्वमुनीश्वरांचें पूर्वीचें नांव त्रिंबक नाशिककर होतें म्हणून महिपति म्हणतात.

ग्रंथ — अभिमन्युविवाह, विदुरनीति, प्रल्हादचरित्र.

त्रिंबक (नाशिककर)

वि. माहिती —पहा –त्रिंबकद्विज, मध्वमुनीश्वर.

ग्रंथः— पदें.

त्रिंबक (नाईक)

ग्रंथः— बारामासी (राधाविलाप).

त्रिंबक चौंडे

ग्रंथः— प्रातःस्मरामि, नामावलि

त्रिमल्ल

वि. माहिती:—शिवकल्याणाचे वडिल व गुरु त्रिमल्ल ऊर्फ नित्यानंद हे होते ते च हे काय?

ग्रंथ:— उपनिषत्सार, पदें.

त्रिमल्लसुत

पहा:—शिवकल्याण.

त्रिविक्रमबाळ

वि. माहिती:—गुरु-गोवर्धनपुरी.

ग्रंथ:— निजबोध, भक्तियोग.

त्र्यंबकसुत-नंदन

ग्रंथ:— पदें.

त्र्यंबकदास

ग्रंथ:— देवाची आरती.

दत्त (अवधूत)

वि. माहितीः—गुरु अच्युत. ज्ञानामृताचे ५० वे ओवींत अच्युताचें नांव आहे.

ग्रंथः— शिवबोध, ज्ञानामृत.

दत्त अवधूत (निरंजन अवधूत)

वि. माहितीः—वरील व हे भिन्न होते असें भिन्न गुरूवरून वाटतें. याचे मूलस्तंभाचे ६ वे अध्यायाचे आरंभीं " *श्रीगुरु सदाशिव । रामानंद गुरुदेव । पूर्णानंद स्वयमेव । अवतरले ॥* " असें आहे, यावरून ही गुरुपरंपरा असावी असें वाटतें.

ग्रंथः— मूलस्तंभ (ले. श. १७९४).

दत्तदिगंबर

ग्रंथः— पदें

दत्तप्रसिद्ध

ग्रंथ— पदें.

दत्तशिष्य

ग्रंथ— पद.

दत्तात्रेय

ग्रंथ.—अमृतार्णव.

दयानंद

ग्रंथ.—पद.

दयार्णवानुचर

ग्रंथ — शिवरात्रिकथा.

दयाळनाथ

वि

दादुपिंजारी

ग्रंथः— विचारसागर (हिं) सुमार १४५०.

दादोरंगनाथ

ग्रंथ — मल्हारीस्तोत्र

दामाजी

ग्रंथ— पदें

दामोदर

ग्रंथ — भग.द्गीता.

दामोदरदास

ग्रंथ -- पदें

दामोदरयोगी

टीप.— स्वत स मुसतें ' दामोदर ' हि म्हणाविनात. य वरुन मार्ग तर न्व्हत ?

ग्रंथ -- बोधचौसष्टी, लिंग्माला (हे दोन ग्रंथ भिन दामोदरांचे असावे असें वाटतें)

दास

वि. माहितीः—दुसरे मुकुंद (नथांचे चरित्रकार) याचे शिष्य ' दास ' म्हणून होते. धासमर्थ स्वत स ' दास ' म्हणवात असत

ग्रंथ — पदें

दास अनंत

ग्रंथ — सुदामचरित्र, त्रिगेचनप रिचई, कधीरप रिचई (ही दोन भिन्न)--पदें.

दास दास

ग्रंथ -- पदें

दास दास परमानंद

वि. माहिती:—दास दास व दास दास परमानंद एक च असल्यास नकळे. याची गुरुपरंपराः—हरिदास-परमानंद. शिष्यपरंपराः—परमानंद-नित्यानंद—शिवकल्याण, तेव्हां दास दास परमानंद हे स्वतः परमानंद तरी असावे किंवा शिवकल्याण असावेत.

ग्रंथः— पदें.

दासनिरंजन

वि. माहिती:—हे एक तर स्वतः निरंजन असावे किंवा निरंजनदास म्हणजे निरंजनाचे शिष्य असावे. पहाः– निरंजन.
गोसावीनंदन (वासुदेव) हे निरंजनदास होते.
पहा.—गोसावीनन्दन.

ग्रंथः— स्थालीपर्व.

दासानुदास (अनंतसुत राम)

वि. माहिती:—तंजावराकडील. होसपूर (वेणुनदीतार) येथील राहणारे. *ऋग्वेदी गौतमगोत्री.*

ग्रंथः—सिद्धानुभव (१६२३), ज्ञानसन्यास (१६२६) शुद्धज्ञानबोधटीका (१६३१), कायाजीवन्म (१६२२), ज्ञानामृत (१६२२), *ज्ञानसागर* (१६२३), *अनुभवसार.*

दासोपंत

वि. माहिती:—यांचे वडिलाकडून यवनाचे सेवेंत अंतर पडल्यावरून यास ओलीस ठेवून बेदरहून वडिल परत आले. यांस यवनांनी कैदेत ठेवून मुसलमान करण्याचे ठरविलें. या प्रसंगांतून यांची दत्तांनी मुक्तता केली. समाधि जोगाईच अंबें येथे. तेथें हल्लीं दोन मठ आहेत. गुरुः—श्रीदत्त.

ग्रंथः— गीतार्णव, गीतार्थबोधचंद्रिका, ग्रंथराज, अवधूतराज, पंचीकरणप्रबोधन, स्थूलगीता, दत्तात्रेयमाहात्म्य, अवधूतगीता, अनुगीता, दशोपनिषदें, पंचीकरण, वाक्यवृत्ति, पदार्णव, गीताभाष्य, सार्थ गीता, दत्तात्रेयसहस्रनाम, °दशनाम, °द्वादशनाम, °षोडशनाम, °शतनाम, अविपंचक, प्रधानयंत्र, आगमनिगम, नामामृतस्तोत्र, गीतास्तोत्र, प्रश्नयस्तोत्र, गीताप्रबंधस्तोत्र, सिद्ध दत्तात्रेय, शिवस्तोत्र, गुरुस्तोत्र, षोडशस्तोत्र, शीतज्वरनिवारणस्तोत्र, भक्तिराजकवच, वज्रपंजरक, सहस्रनामटीका, दत्तात्रेयनामावळी, मंगलमूर्तिपूजा, महापूजा, मानसिक पूजा, वैदिक पूजा, यंत्रपूजा, सिद्धमाला, रुपकाल्स्तोत्र, षोडशावतार, °प्रादुर्भाव, वेदपादाख्यान, षड्गुरुयंत्र, षोडशदलयंत्र.

दिगंबर

ग्रंथः— पदें.

दिगंबरदास

ग्रंथः— पदें.

दिनकर

ग्रंथः— रुक्मिणीस्वयंवर.

दिनकर (रामदासी)

वि. माहिती:— नगरजवळ भिंगार येथील जोशी; चुद्धेश्वर अथवा म्हातारदेव येथें तपश्चर्या केली. विशेष हा कीं, श्रीसमर्थांचें प्रत्यक्ष दर्शन होण्यापूर्वी स्वप्नांत दर्शन होऊन प्रमाद झाला होता असें यांनीं स्वतः म्हटलें आहे. यांस श्रीसमर्थांचा अनुग्रह शक १५७६ मध्यें झाला.

ग्रंथः— स्वानुभवदिनकर (र. श. १६१६), अभंग, पदें, सवाया वगैरे.

दीन नारायण (विठ्ठल)

ग्रंथः— वैद्यकसार (ले. श. १५९९).

दीनानाथ

वि. माहिती —(म म) वऱ्हाडात अळ्‌यूर म्हणून गांव आहे तेथील वाज सनेची मूळ नाव दिनकरपंत याश भटआवावा म्हणत असत.
गुरु —सदाराम परंतु प्रथमप्रसाद श्रीज्ञानेश्वरमहाराजांचा
शिष्य —आनंदबाबा कुरोळाकर (स श १७२५), विद्याधर खटावकर प्रतिनिधि

ग्रंथ — प्रल्हादचरित्र, अभंग, पदें

दीनानाथ (गोपाळ)

ग्रंथ — श्रीज्ञानेश्वराची आरति

दिवाकर मुनि

वि. माहिती —गुरुपरंपरा —नागेंद्र–मुरारि–दिवाकर

ग्रंथ — मतिरत्नाकर

देवदत्त

ग्रंथ — सिद्धान्त अनपा

देवनाथ

वि माहिती —गुरुपरंपरा त्या का स ल दिला आह ती अशा —एकनाथ
निलानंद – कृष्णनाथ – विमावा – मुरारनाथ–रंगनाथ–गोपाळनाथ–
गोविन्दनाथ–देवनाथ (१८०६–१७४३) शिष्य–रंगनाथ, दयाळनाथ
गोपाळनाथ, मल्हारनाथ उपदेशकाल १७०३

ग्रंथ — कृष्णजन्म कृष्णस्तवन गुरुस्तुति विधिनिंदा श्रावणाख्यान, पदें वगैरे याचा 'काव्यप्रकाशविवरण' म्हणून एक संस्कृत ग्रंथ उपलब्ध आहे

देवदास

वि माहिती —रामदासी याचा मठ दादगांवा आहे गुरु —श्रीसमर्थ
१५३०–१५७०

ग्रंथ — गजेंद्रमोक्ष, गोपाचंद्राख्यान पद

देवदास

चि. माहिती:—हे चैतन्यसंप्रदायी (१५८०-१६८०). यांस देवीदासहि म्हणत.

ग्रंथः— व्यंकटेशस्तोत्र, सतमालिका, गरुडाख्यान, करुणामृतसार (र. श. १६०८) प्रार्थनासात्विक, व्यंकटेशस्तुति (?), भामावर्णन.

देवमुरारी

ग्रंथः— मुराररामायण

देवराय

ग्रंथः— पदें.

देवानंद

ग्रंथ — पदें

देवीदास

पहाः—देवदास (चैतन्यसंप्रदायी)

देवेंद्र

ग्रंथः— पदें.

देवेंद्रस्वामि

टीपः— कदाचित हे व वरील दोन्ही एक च

धुंडिसुत-कुमार

टीपः— हे च धुंडिसुत मालो

ग्रंथः— भक्तिसार, (नवनाथचरित्र र. श १७४०) चद्रावळी, मालोतारण.

धुंडिराज

ग्रंथः— प्रल्हादचरित्र (गीतिवृत्त), नारदाची लावणी, रासक्रीडा.

नयनप्रभु

ग्रंथः— पदें

नयनात्मजसुत (केसरी)

वि. माहिती:—नरहरी केसरी व हे एक च असावे असें वाटतें.
ग्रंथ:— रामजन्म

नरसी

ग्रंथ:— रासमंडळ, पदें वगैरे.

नरसिंह

ग्रंथ:— सामुद्रिक (ले श १७२१).

नरहरितनय

वि. माहिती:—याचा गुरु कदाचित् गोविंद असावा (प स).
ग्रंथ:— मार्कंडेयचरित्र, ध्रुवचरित्र

नरहरिदास

वि. माहिती:—हे रामदासी गुरुपरंपरा:—समर्थ-अनंत-मेरु-श्वेतगोविंद-नागेश-राजाराम-महादेव-हरिदास-नरहरि.
ग्रंथ:— अभंगरामायण, पदें.

नरहरि

वि. माहिती:—नरहरि, नरहरि सोनार, नरहरि माळी, नरहरि मोरेश्वर, नरहरि रामदासी व नरहरि असे सहा नरहरि आढळतात नरहरि रामदासी याच्यात गुरुपरंपरेवरून दोन रामदासी या नावाचे होते असें दिसतें. याच्या काव्याचा हि त्यामुळें बराच घोंटाळा होतो

नरहरि:—याचे काव्यात वामनाचा उल्लेख असून काव्यरचना त्याचे धर्तीवर यमकपूर्ण आहे, यामुळें हे वामनानंतर त्याचे शिष्य अगर शिष्यपरंपरेंतील असावेत असें वाटतें (?)

ग्रंथ:— गंगावर्णन, कात्यायनीव्रत, नौकानयन, दानव्रत

नरहरि (मोरेश्वर)

वि. माहिती:—हे व नरहरि रामदासी असावेत अशी समजूत आहे.
परंपरा:—श्रीसमर्थ–भीमस्वामि–नरहरि. (१६५०–१७००).
राहणार बीड प्रांतांचे. रामदासी नमत्यास म. वि. त मोरेश्वर तांबेकर (१६००) यांचा उल्लेख केला आहे त्यांचे हे शिष्य काय?

ग्रंथ:— आर्याटीका, रामजन्म, महाभारत (१६९०) शतमुखरावणवध, (उद्योग, भीष्म, द्रोण, कर्ण–पर्वे), अभंग वगैरे.

नरहरि (माळो)

वि. माहिती:—हे जातीचे सोनार ' धुंडिसुत '. गुरुपरंपरा:—माळो–नरहरि–महिपति (ताहाराबादकराहून भिन्न); परंतु कोठें कोठें नरहरि–माळो अशी परंपरा सांपडते.

ग्रंथ:— माळोतारण, भक्तिकथासार, पदें.

नरहरि

ग्रंथ:— शकुनवती (ले. श १६९५).

नरहरि

ग्रंथ:— शतकत्रय.

नरहरिसुत

ग्रंथ:— मुकुंदराजाचें (हे दुसरे मुकुंद एकनाथचरित्रकार) चरित्र.

नवरस नारायण

ग्रंथ:— महाभारत–द्रोण व शल्य पर्वें

नवलदास

ग्रंथ:— पदें.

नाइक सनातिदास

ग्रंथ:— पदें.

नागनाथ

टीपः— नागेंद्राहून भिन्न आहेत की एक च हा प्रश्न आहे.

ग्रंथः— पदें.

नागेंद्र नागनाथ

ग्रंथः— पदें.

नागेंद्र याज्ञवल्कि

ग्रंथः— विवेकभास्कर, स्फुट प्रकरणें.

नागेश

वि. माहितीः—हे नागेश भिंगारकराहून भिन्न यांचे गुरु अवधूत असावे असें वाटतें.

ग्रंथः— तत्त्वबोध (१५८२ शर्वरी)

नागेश (भिंगारकर)

वि. माहितीः—भिंगारचे मोरजोशी व जानकीबाई यांचे तृतीय पुत्र मल्हारी व त्रिंबक हे बंधु

ग्रंथः— आर्याटीका (१६५२), चद्रावळीवर्णन, सीतास्वयंवर (१६१५).

नागेश

वि. माहितीः—यांचे गुरु देवदास असावे देवदास दोन एक चैतन्यसंप्रदायी व दुसरे रामदासी यांपैकीं यांचे गुरु कोणते तें अनिश्चित आहे.

ग्रंथः— सपत्नीकलह (१६८७)

नागेश (कवि)

वि. माहितीः—यांचें नांव नागेश महादेव मटागे, जन्म सातारा (१७२३). समाधि नरसोबाची वाडी (१७५५)

ग्रंथः— नंदिकेश्वरजन्म (१७४३)

नागेशकेत

ग्रंथः— पदें वगैरे.

नागेशसुत

वि. माहिती —वामनाची समश्लोकांगीता आहे तिच्यांत शेवटीं असा उल्लेख आहे —" नागेशसुत निजभक्त । जाणोनि वामन ग्रंथ निर्मीत । दृढ देखोनि भावार्थ । कृपा करित सद्गुरु ॥ " यावरुन याचा गुरु वामन.

नाथभुजंग

टीपः— रंगनाथाचे हे शिष्य काय ?

ग्रंथ— पदें.

नाथस्वामि

वि. माहिती —धरणगाव (खानदेश) येथील सदानंद याचें कदाचित् हें नांव असावें तसें असल्यास शक १६०० चा सुमार

ग्रंथ— सुपरंगहजारा, राजयोग

नाना

वि. माहिती —याचे गुरु सखोजी ल का सखापत याचे तीन ग्रंथ प्रसिद्ध आहेत ते च हे सखोजी असल्यास न कळे

पहा—सखा, सखाबा नाईक

ग्रंथः— पदे

नानाजीनंदन

ग्रंथ — पदें

नाभाजी

ग्रंथ — (भक्तिरसबोधिनी) भक्तमाल

नामदेव

वि. माहिती —याचें चरित्र अद्याप विश्वसनीय असें उपलब्ध नाहीं जनाबाईनीं दिलेली गुरुपरंपरा महिपतिबावांनीं दिलेल्या गुरुपरंपरेहून भिन्न आहे, म्हणजे काहीं नावें कमी आहेत जनाबाईनीं हि भिन

ठिकाणी भिन्न दिलीं आहेत हे व विष्णुदास नामा भिन्न आहेत, यामुळें पुष्कळ अभंग व थोरच ग्रंथ कोणाचे याबद्दल संशय आहे.

ग्रंथः— रूपपरस्, हरिपाठ, याशिवाय चरित्रपर, वर्णनपर, उपदेशपर असे पुष्कळ अभंग

टीप— श्रीज्ञानेश्वर आदि, तीर्थावलि, समाधि इत्यादींवरील अभंग यांचे म्हणून प्रसिद्ध आहेत

नामा (विष्णुदास)

वि. माहितीः—हे जातीचे 'विप्र' असून पंडित होते यांचे गुरु राममारुती असे हे कपोताख्यानात म्हणतात हे शके १५१७ मध्यें हयात होते. यानां 'कामाबाईची' आरती केला आहे अशी हें नांव कोठें प्रचलित आहे तें कळल्यास यांचे चरित्राचा कांहीं सुगावा लागेल

ग्रंथः— एकादशी-आख्यान, अनंतव्रतकथा, शिवरात्रिकथा, श्रीज्ञानेश्वरआदि, तीर्थावलि, श्रीज्ञानेश्वरादिकांची समाधि, कपोताख्यान, भूमिगोलक, न्कांची लावणी, गरुडहनुमंतभेट, भगवद्गीतामाहात्म्य, सुदामचरित, तुळशी-आख्यान, शुकाख्यान, महाभारत (पहिलीं चार व सौप्तिक एवढीं खरीज करून बाकीचीं उपलब्ध आहेत), आरती कामाबाईची, कृष्णभुज, चक्रव्यूह

टीप — येथें दिलेल्या यादांतील कित्येक प्रकरणांचे कर्त्याबद्दल अनिश्चितता आहे

नामा (कृष्णदास)

वि. माहिती —हे व विष्णुदास नामा एक च

ग्रंथ — पदें

नामा (पाठक)

वि. माहिती.—कान्हो (विमलदास) याचें 'पाताळकांड' उपलब्ध झाल्यापासून आजपर्यंतच्या याच्या कालासंबंधींच्या कल्पनेस थोडा धक्का बसतो याची कुलपरंपरा अशी —विठा (पाठक)–विमल (पाठक)

–कान्हा (पाठक)–हरि (पाठक)–नामा (पाठक) पाताळकांडांतील उल्लेखाप्रमाणें (हा उल्लेख जरा संशयित आहे) पिंत्रा पाठकाचा गुरु वडवाळ सिद्ध नागेश (१३१३), तेव्हां पिलाचा नातू जो 'कान्हा' तो ज्ञानेश्वरसमकालीन कसा हें कळत नाहीं, अथवा त्या नागेश याचा काळ तर चुकला नाहीं ?

ग्रंथ — चंद्रहासकथा, नामरत्नमाळ, दुटुभावध, भरतभेट (ले श १५५६) पचतत्र, अश्वमेध, नामापाठकी

नामा (पाटल)

वि माहिती —नामा पाठक व नामा पाटल एक च काय ?

नारा

टीप — नामदेव (?) याचा मुलगा
ग्रंथ — अभग

नारायण

ग्रंथ — मदनविनोद (र श १५६८ फाल्गुन)

नारायण

वि माहिती —यांचे गुरु विश्वनाथ
ग्रंथ — ज्ञानसारामृत, शिवमहिम्नस्तोत्र, कबीरनाम, विचारमाला, बोधामृत, विज्ञानसागर, अश्वमेधाख्यान (?), बोधाष्टक, निर्वाणपंचक, सिद्ध-योगाष्टक विदतमाला, दत्तात्रयाष्टक, गजेंद्रमोक्ष

नारायण बुवा

ग्रंथ — पद

नारायण वैद्य

टीप — आधुनिक
ग्रंथ — प्रबोधचंद्रोदय (मराठी गद्य नाटक).

नारायणसुत

ग्रंथः— शिवरात्रिकथा

नारोजी पंडित

ग्रंथः— *विज्ञापनाशतक, गुरुशतक*

निजानंद

वि. माहितीः— (भ म) नाझऱ्याचे बापाजीपंत याची पत्नी बयाबाई वारल्यावर यांनीं चतुर्थाश्रम घेतला, हे च निजानंद (१५३०–१५८०), वास्तव्य कृष्णातीरीं कऱ्हाडास, याचे पुत्र व शिष्य रंगनाथ (निगडीकर), गुरुपरंपरा—नारायण–दत्त–सहजानंद–रामानंद–अमलानंद–गंभीरानंद–ब्रह्मानंद–सहजानंद–पूर्णानंद–निजानंद–(१५८० सुमार)

ग्रंथः— पदें.

नित्यानंद

वि. माहिती— शिवकल्याणाचे गुरु काल सुमार १५२०

ग्रंथ — पदें

नित्यानंदसुत (–अनुचर)

वि. माहिती — हें शिवकल्याणाचें नाव त्याचे गुरु व पिते नित्यानंद याचा 'अपरोक्षानुभूतिविवरण' नामक एक संस्कृत ग्रंथ आहे, त्यांत हें स्पष्ट आहे "नित्यानंद सदाशान्त अद्वैत शिवमव्ययम् । स्मृत्वाय रचितो ह्यर्थ तस्यैव शिवसज्ञया ॥' येथें दुसरें 'शिव' पद नामनिर्देशक आहे. शिवाय श्रीअनुभवामृतावरील टीकेंत हें स्पष्ट च आहे

ग्रंथ.— अपरोक्षानुभूतिविवरण (सं), अनुभवामृत (*नित्यानंददीपिका–१५५७*), पदें

निंबराज

वि. माहिती:—(प स) यांचे गुरु श्रीएकनाथ असावे असें दिसतें हे पैठणचे राहणार. यांनीं श्रीरामेश्वरास तीन कावडी गंगेच्या घातल्या महिपती बावा याचा उल्लेख करितात

ग्रंथः— पदें.

निर्मळ (पाठक)

ग्रंथः— पचतत्र (पचोपाख्यान). नामा पाठकांनीं पचतत्र केलें आहे तसें निर्मळ पाठकानीं हि केलें आहे असें दिसतें एकवशी तर न व्हत ?

निरंजन

वि. माहिती.—हे कऱ्हाड येथील नृसिंह व कृष्णाबाई याचे चिरजीव, यां काल १५५९–१६४९, आनन्दमूर्तीचे गुरु रघुनाथ यांनीं यांस दूध पिण्यास एक गाय दिली होती, उद्बोधनाथानीं यांस मेखला दिली, असे उल्लेख आहेत, हे गाणपत्य होते

गुरुपरपरा.–श्रीशकराचार्य–हस्तामलक–भास्कर–लयानद–सिद्धानद–आनदानद–परमानद–काशिराज–निरजन समाधि १६४९ त नामलगावीं शिष्य–बल्लाळ (गणेशपुराण करणारे) गोपाळ, रामजोशी, विष्णुदेव, भवानदास व जीवनदास महानुभाव सम-कालीन'–कृष्णदयार्णव, गोसाविनदन (महानुभाव ?), कोकिळ, चिद्घन, वामन, उद्बोध उद्धव मुल्हेरकर याचे गुरु काशिराज (रामानुजसप्रदायी) ते व याचे गुरु हे एक काय ?

ग्रंथ— गणेशगीता (१६१४)

निरंजनदास

ग्रंथः— पदें

निरंजननाथ

वि. माहिती —याचे शिष्य विश्वंभरनाथ होते असें दिसतें वि श्वंभरनाथाचें एक गोपीचदाख्यान आहे, त्यात शेवटीं निरंजननाथाचा उल्लेख आहे तसेंच "अमोल काया जाइल वाया " या पदावरून याचे गुरु गोविंद होतेसें दिसतें

ग्रंथः— पदें

निरंजनप्रभु

ग्रंथः— निरालंबप्रकाशबोध

निरंजनमाधव

वि. माहिती—याचें मूळ नाव बनाजा. पहिले बाजारावसाहेब पेशवे याचे वेद्य हे होते बाळबोधकार शिवकराय (योगी) यांचेपासून याची गुरुपरंपरा आहे असं समजतें

ग्रंथः— श्रीज्ञानेश्वरविजय, सत्वृत्तमुक्तावलि, देवीअष्टक, सांबशिवाष्टक, भगवंतमंत्र–व्यंकटश–मल्हारी–श्रीराममंत्र–विठ्ठल–महालक्ष्मी, स्तोत्रें, श्रीगुरुस्तव, सांबशिवध्यान.

निरंजनरघुनाथ

ग्रंथ — अमृतानुभवटीका, पदें

निवृत्ति अवधूत

वि माहिती —याना व परमानद चैतन्य यानीं आपापल्या ग्रथात आनद-चैतन्य किंवा अनत चैतन्य या एकाच गुरूचा नामनिर्देश केलेला आहे तेव्हा निवृत्ति अवधूत व परमानद चैतन्य हे एक तरी असावेत किंवा गुरुबंधु असावेत. बहुधा गुरुबंधु परंतु कालाचा उल्लेख नाहीं तथापि १७ वे शतकांतील हे असावेत असें दिसतें.

पहा —परमानद चैतन्य, अवधूत मत्स्यावृत्ति

ग्रंथ.— परमप्रकाश, दशनामटीका (ले श १६९९), वृत्तिबोध

निवृत्तिनंदन

टीप — हा बहुधा मानभाव असावा
ग्रंथ — पांडवगीता

निवृत्तिनाथ

वि. माहिती —जन्म आपेगावीं (११९१), समाधि त्र्यंबकेश्वरीं (१२२०).
ग्रंथ — उत्तरगीताटीका (अ को कार ' वृत्तिबोध ' याचा म्हणून देतात). हरिपाठ (?) नमन (?)

निळोबा

वि माहिती —तुकारामशिष्य
ग्रंथ — अभंग

नीतिनाथ

ग्रंथ — इंद्रजाल (ले श १७९?)

नीलकंठ

ग्रंथ — पदें

नृसिंह

ग्रंथ — जनकयोगि(ना)संवाद

नंददास

ग्रंथ — भ्रमरगीत, पदें

नंदानंदन

ग्रंथ — पदें

पद्मनाथ

ग्रंथ — उद्योगपर्व

पद्मनाथ यतींद्र

टीपः— हे व मागील एक च काय ?

ग्रंथः— पद, अभंग (दत्तपाठाचे)

परमहंस स्वच्छंदानंद

वि. माहिती.—(भ म) हे गोपाळनाथाचे शिष्य म्हणून सांगतात, परंतु हे कोणते गोपाळनाथ तें देत नाहीत. परमानंद चैतन्य यांनी एका परमहंसाचा उल्लेख केला आहे, ते का हे ?

ग्रंथ — देवीविजय

परमानंद चैतन्य

वि. माहितीः—यांनी आपल्या गुरुपरंपरेचा उल्लेख केला आहे तो असाः— तुकेश-आनंदचैतन्य-परमानंद चैतन्य पहा —निवृत्ति अवधूत.

ग्रंथः— तारकमंत्र, आत्मानुभव

परमानंद (प्रेमानंद)

वि. माहिती —शिवकल्याणांचे आजेगुरु परमानंद होते, ते तर हे नव्हत ?
केशवराज-हरिदास-परमानंद-नित्यानंद-शिवकल्याण
पहा.—चिंतामणिसुत.

ग्रंथ.— पदें

परमानंदसुत

वि. माहिती.—शिवकल्याणांचे वडील म्हणजे परमानंदाचे सुत ते हे असल्यास यांचें मूळ नाव त्रिमल व चतुर्थाश्रमी नाव नित्यानंद ते च का हे ? शिष्य असल्यास दुसरे कोणी भिन्न

ग्रंथः— पदें

परशुराम

ग्रंथः— पदें, आनंदमूर्तिवर्णन, गुरुचरित्र (आर्या), गुरुचरित्रसार.

परसदास

ग्रंथः— पदें

परसा भागवत

वि. माहिती.—गुरु नामदेव म्हणतात.
ग्रंथ:— पदें.

पंडितराम

ग्रंथ:— पदें, भूपाळी

पांडुरंग

वि. माहिती:—यांचे काव्यांत 'हरहर महादेव' हा रणघोष असून सर्व आधुनिक उल्लेख आहेत.
ग्रंथः— पार्थाभिमान, शिवनिर्शा, द्रौपदीस्वयंवर, गयगंधर्वाख्यान नारायणराव पेशवे-चरित्र, रामगौरव, स्थालिपाक, पदें.

पांडोबा

पूर्णानंद

वि. माहिती:—याचें पूर्वाश्रमाचें नाव नारायण.

गुरुपरंपरा.—आदिनाथ—दत्त—सदानंद (त्र्यंबकीं तप केलें) रामानंद—गंभीरानंद—ब्रह्मानंद—सहजानंद—पूर्णानंद (१५३२). या पूर्णानंदाचे शिष्य चिदानंद म्हणून होते त्यांचें पूर्वाश्रमींचें नाव यज्ञपाळ. त्याची पितृपरंपरा—गणेश—गोविंद—यज्ञपाळ. वत्सगोत्री कुरुक्षेत्रींचे राहणार. या चिदानंदाकरिता पूर्णानंदानीं गीतासार हा ग्रंथ केला.

ग्रंथः— अवधूतगीता (१५३२ साधारण), गीतासार

प्रभुनन्दन

ग्रंथः— श्रीखव्याचरित (१६६३).

प्रल्हाद (लक्ष्मीनंदस्वामि)

पहा.—प्रल्हादबावा.

प्रल्हाद बावा

वि माहितीः—कऱ्हाडनजीक तांबवे गावचे नृसिंह व लक्ष्मी यांचे पुत्र. जोतिपंत महाभागवत यांच्या कीर्तनानें उपरति झाली

गुरुपरंपरा.— दीनानाथ—आनंदबावा—प्रल्हादबावा.

समाधिः—१७४० कार्तिक व ११, हे च वडवे असें दिसतें.

ग्रंथः— श्रीअमृतानुभव (स.) अहिल्योद्धार, सातास्वयंवर, पांडुरंगमाहात्म्य.

प्राण

ग्रंथ— बावनी छंद

प्राण गोपाळ

टीपः— प्राण व हे बहुधा एक च असावेत

ग्रंथः— बारामासा, नामयाज्ञनिर्णय, भवानीस्तुति.

भैमाबाई

वि. माहिती:—(म. को.) शक १५८० चा सुमार.
ग्रंथः— पदें. अभंग,

बकसन

वि. माहितीः—मागें गोविंद (बकसन) पहा.

बनाजी

वि. माहितीः—मागें ' निरंजन माधव ' पहा.

बयाबाई

ग्रंथः— पदें

बलवंत

ग्रंथः— पदें.

बल्लव

ग्रंथः— पदें

बल्लाळ

वि. माहितीः—पहाः—निरंजन. पूर्णानंद.
ग्रंथः— गणेशपुराण.

वहिणाबाई

प्र. माहितीः—या समर्थसंप्रदायी म्हणून आजपर्यंत समजूत आहे. परंतु अलीकडे या चैतन्यसंप्रदायी होत्या असें बाहेर आलें आहे; तेव्हां इतर संतचरित्रांप्रमाणें हें चरित्र हि अद्याप अज्ञात च आहे.

ग्रंथः— पदें.

वाहिरम

ग्रंथः— सुदामचरित्र (हिंदी).

वहिरवनाथ (भैरवनाथ)

ग्रंथः— नाथलीलामृत (१६३५) हा ग्रंथ नर्मदेच्या उत्तरेस ' विटप ' नांवाच्या क्षेत्रात लिहिलेला आहे.

वाहिरा (जातवेद)

वि. माहितीः—हे पैठणचे राहणार. मुसलमानांनीं यांस पतित केलें तेव्हां वडवाळ सिद्ध नागेश यांस शरण गेले. सिद्ध नागेश हे प्रत्यक्ष ह्यात होते असें धरल्यास (१३१३) जातवेदांचा काल १३२० चा सुमार येतो परंतु यांनीं दशमस्कंद-टीकेंत आपल्या गुरूचें नां ' चिंतामणी ' असें दिलें आहे. तेव्हां ' चिंतामणी ' हें च वडवाळ सिद्ध नागेश कीं काय ? कित्येक हे एकनाथ, दासोपंत यांचे सम कालीन म्हणून देतात.

ग्रंथः— दशमस्कंदटीका.

बापू वामन

वि. माहितीः—गुरु वामन. (१५९५ सुमार).

ग्रंथः— सुदामचरित.

बाबु सवाई

ग्रंथः— पवाडे.

बावुसुत

ग्रंथः— गोमाउचरित्र.

बाळ

वि. माहितीः—यांची परंपराः—श्रीसमर्थ-भीमस्वामी-गोविंदबाळ.

ग्रंथः— श्रीभक्तमालिका.

बाळ (मुद्रलांकित)

वि. माहितीः—यांनीं महिपतीस नमन केलें आहे. महिपतिबाबा यांचा काल १६३७-१७१२; यानंतर यांचा काल. गुरुः—पद्मनाभ.

ग्रंथः— शक्तिविजय

बाळकदास

ग्रंथः— पदें.

बालकराम

टीपः— पद्यः—राम.

ग्रंथः— दामाजीची रसद, गजगौरीवोवसा.

बाळकृष्ण

वि. माहितीः—गुरुः—विश्वनाथ. पद्यः—विश्वनाथ.

ग्रंथः— महावाक्यार्थसार, वाक्यार्थभवसार.

बालमुकुंद

ग्रंथः— पदें.

बाळा

टीपः— रामदासी.

ग्रंथः— अनुभवसिद्धि (ले. श. १६८६).

बाळाजी

ग्रंथः— मनन (ले. श. १७०५)

बोधला

वि. माहितीः—धामणगावचे पाटील माणकोजी जगताप. महिपतिबावांनीं यास तुकारामाचे समकालिन म्हटलें आहे. यांच्या कुटुंबाचें नांव ममताई, पुत्र यमाजी, सून भागीरथी, नातू भगवतबावा.

ग्रंथः— अभंग, पदें वगैरे.

ब्रह्मगिरि

वि. माहितीः—चिदंबर-ब्रह्मगिरि-वैद्यनाथ (१५७३)
पहाः—वैद्यनाथ.

ब्रह्मगिरि

वि. माहितीः—अमृतरायाचे शिष्य एक ब्रह्मगिरि होते असें त्याच्या पदा-वरून दिसतें.

ग्रंथः— दामाजीपंताची बखर

ब्रह्मदास

वि. माहितीः—गुरुपरंपरा—श्रीशंकराचार्य-नरसिंहसरस्वति-माधवेंद्रसरस्वति-अमृतेंद्रस०-गगनेंद्रस०-माधवेंद्रस०-येकनाथ-श्रीकृष्ण-ब्रह्मदास.

ग्रंथः— ज्ञानाब्धितरंग (१६३०).

ब्रह्मसिंधुमौन मुनि

ग्रंथः—वाक्यसुधा

ब्रह्मानंद

वि. माहितीः—हे सहजानंदशिष्य, असें 'वैरागर' प्रथांतील एका ओवी-वरून दिसतें. परंतु वैरागरातील दुसऱ्या एका ओवींत अच्युताश्रमाचें नांव आलें आहे. म्हणून मन निःशंक होत नाहीं तथापि

'प्रणवविवरणांत' गुरूबद्दल स्पष्ट उल्लेख आहे. तेथें सहजानंद असें नांव आहे.

ग्रंथः— वैरागर (व्याकरण), ब्रह्मबोध, प्रणवविवरण, ब्रह्माहंविवरण.

टीपः— मला वाटतें 'वैरागर' हा ग्रंथ अच्युताश्रमांचा असावा.

ब्रह्मानंद

वि. माहितीः—द्वितीय मुकुंद (एकनाथचरित्रकार) यांनीं चतुर्थाश्रम घेतल्यावर त्यांचें नांव ब्रह्मानंद होतें (१६४०–१६९७). यांचें चरित्र कोणी 'हरिदास' यांनीं लिहिलें आहे. समाधि पैठण येथें.

गुरुः—कोकिळ गंगाधर.

ग्रंथः— पदें.

ब्रह्मानंद

वि. माहितीः—हे आधुनिक; म्हसवडचे राहणार; मूळ नांव गणेश; विश्वामित्रगोत्री. भ. म. कारांची व यांची भेट भिलाडीस झाली होती; तेव्हां राजाराम प्रासादीचे समकालीन. समाधि ब्रह्मनाळ येथें.

ग्रंथः— पदें.

ब्रह्मी भुतोजी

ग्रंथः— प्रकाशदीप (ले. श. १७३१).

ब्रह्मेंद्रयति

वि. माहितीः—गुरु उद्धव. हे बहुधा मुन्हेरकर असावे (१६३२ सुमार).

ग्रंथः— प्रबोधचंद्रिका (गीताटीका).

भगवंत

वि. माहितीः—गुरु चिदानंद.

ग्रंथः— चिदानंदसिंधुटुक (१६२३), सच्चिदानंदविलास (१६३२), निजसुख (१६३२).

भागीरथी

ग्रंथ — अभंग, पदें

भार्गवस्वामि

वि. माहिती —वऱ्हाडांत दुधेवाडीच्या जमदग्नी व रेणुका यांचे पुत्र राजोरीस
अनुग्रह गुरु —नागेंद्रयति.
समाधि —धावडशी काल १६८८ सुमार.

ग्रंथ — अभंग

भानुदास

वि माहिती —नाथांचे आजे यांनी विद्यानगरच्या रामराजापासून पांडुरंग-
मूर्ति परत आणली विद्यानगरचें राज्य १४८६ त बुडालें, त्यापूर्वीची
ही गोष्ट, तेव्हां १४२० चा सुमार

ग्रंथ — अभंग

भास्कर

वि. माहिती —भाषेवरून हे शक १४०० मधील असावे—म्हणजे नाथापूर्वी
असावे—असें अनुमान बांधतां येतें.

ग्रंथ —*भागवत (दशम) गणपतिस्तवपर*

भिका

ग्रंथ —पदें.

भिक्षुकवि

वि माहिती —*गुरुपरंपरा —आत्माराम–योगेश्वर–भिक्षु* यांचा संप्रदाय हा
निरंजनपंथ, परमहंसदीक्षा.

ग्रंथ — द्रौपदीवस्त्रहरण, भक्तनुभव (१६९६), लावण्या परमार्थपर

टीप.— ' भक्तनुभव ' हा ग्रंथ मुरेश्वामी (?) रचिला आहे

भीम

वि माहिती —*श्रीसमर्थशिष्य*

ग्रंथ — पदें, अभंग

भीमराज

ग्रंथः— पदें.

भीष्ममुनि

ग्रंथः— गयराज.

भुजंगनाथ

वि. माहितीः—नागनाथाच्या हिवऱ्याचे दादनाथ व काशीबाई यांचे पुत्र. समाधि १७४५. एक रंगनाथशिष्य ' भुजंग ' होते.

ग्रंथः— पदें.

भंगी

वि. माहितीः—एक त्र्यंबक भंगी म्हणून मागें आले आहेत ते च तर हे नव्हत ?

ग्रंथः— पदें

भैरव

ग्रंथः— रसमंजिरि.

भैरवनाथ

टीपः— पहाः—बहिरवनाथ.

भोज

ग्रंथः— पदें.

मछींद्र कुमार

ग्रंथः— शिवरात्रिकथन (ले. श. १७०१)

मच्छेंद्र नाथ

वि. माहितीः—नांवावरून मत्स्यदेशाचे अधिपति असावेत. यांची समाधि नगरजिल्ह्यांतील वृद्धेश्वर (म्हातारदेव) जवळ पूर्वेकडे डोंगरावर आहे. नरहरि मालो यांनीं यांचा समाधिशक १००० दिला आहे.

श्रीनिवृत्ति हे या परंपरेतील, मत्स्येंदनाथापासून ६ वे पुरुष; यावरून हा शक अयुक्तिक वाटत नाहीं.

ग्रंथः— पदें

मधुकर

ग्रंथः— कथाकल्पतरु

मधुसूदन व्यास

ग्रंथः— विक्रमचरित (र वर्षे १४१६ ई संवत्सर धरलें तर शक १२८०, भाषा जुनी)

मध्वमुनि

वि. माहिती:—नीराकाठीं कळंबोली म्हणून गांव आहे तेथील राहणारे, मूळनाव महादेव, जांबूळवनीं ६ महिने तप केल्यावर श्रीदत्तप्रसाद, नेहमीं राहणें वडगाव, जन्मशक शुक्र १६७१ परंतु हा शक चुकला असावा कदाचित् १६११ असावा कारण, अमृतरायांचे (१६२०—१६७५) हे मार्गदर्शक होते असें प्रसिद्ध आहे, याचा काल (१६११–१६५६) हा असावा असें दिसतें.
महिपतिबावा म्हणतात याचें मूळ नांव त्रिंबक नाशिककर कित्ये-काच्या मतें हे त्रिंबक मध्वनाथाचे शिष्य होते.

ग्रंथः— प्रल्हादचरित्र, धनेश्वरचरित्र, सखुचरित्र, मत्स्येंद्रचरित्र, गणेशाष्टक, गंगाष्टक, बिल्वाष्टक, व्यंकटाष्टक, गणेशस्तुति, वाराणशीस्तुति, अभंग, पदें.

मन्मथ शिवलिंग

वि. माहिती:—(अ को) हे लिंगाईतधर्मी जंगम होते. याचे गुरूचें नाव एका पदावरून 'नागो' नागेश असें होतें

ग्रंथ —पदें

मयूर

ग्रंथः— पदें.

मरुतसुत

ग्रंथः— पदें.

मरुद्गण (श्यामजी)

वि माहितीः—याचे माहितीवरून वटेश्वर व मुधेश याचें चरित्र महिपतिबावानीं लिहिलें आहे

परंपराः—मुधेश—विठोबा—चांगदेव—पिलाजी—नरहरी—जनार्दन—मुधोजी—कोनेरी (महिपतिसमकालिन)—श्यामजी.

ग्रंथः— चांगदेवचरित्र,

मळगीर (अतीत)

टीपः— पहाः—अतीतानंद.

मलुकदास

ग्रंथः— पदें

मल्हारी (मल्हार)

वि. माहितीः—राशीनचे मल्लारीनाथ यांनीं आपलें सगुण निरंजन (गाणपत्य) यास पूजेकरितां म्हणून दिलें यावरून याच्या काल १५५०—१६१० (श. का) यावरून लिमळ व चंदा ही याचा मातापित्याचीं नावें, अनंत हें वधूचें व कदाचित् रघुनाथ हें गुरूचें नाव असावें असें दिसतें.

ग्रंथः— भरतभेट

महादेव

ग्रंथः— मूलस्तव

महालिंगदास

टीपः—पचोपाम्यानात यानीं आपला थोडीशी माहिती दिली आहे (ओ. २२६।२७) तीवरून हे सूर्यवंशी विप्र होते राहणार खानदेशात गिरजेकाठीं महाळजवळ वाडेगावीं.

ग्रंथः— पचोपाख्यान, शालिहोत्र, सिंहासनबत्तिशी (र. श. १४८७)

महिदाससुत

ग्रंथः— पदें

महंमद (शेख)

ग्रंथः— योगसग्राम

महंमद (बाबा)

ग्रंथ— पदें

महिपति

वि. माहिती.—महिपति दोन होते असें दिसतें एकाचे गुरु नरहरि, नाथ पथी दुसरे ताहाराबाद (नगर जिल्हा) येथील राहणार, यांस स्वप्नांत तुकाराम महाराज याचा प्रसाद, सबब चैतन्यसप्रदायी कित्येकांचे मतें यास मोरोबा तांबेकर यांचा उपदेश होता (१६३७–१७१२); दादोपत=गगाबाई–महिपति

ग्रंथः— कथासारामृत, भक्तलीलामृत, सतलीलामृत, पाडुरंगस्तोत्र, भक्तिविजय, सतविजय, तुळशीमाहात्म्य, पढरीमाहात्म्य, गणेशपुराण, ऋषि ५ व्रतकथा, मुक्तामरण, अपराधानिवेदन, विराटपर्व, भक्तमजिरी, अनतव्रतकथा, दत्तात्रेयजन्म, सारांश–ज्ञानेश्वरी, कृष्णलीलामृत, शनिमाहात्म्य

महेश्वर

वि. माहिती.—गुरु–भारतीतार्थ

ग्रंथः— वाग्ययसुधा.

माणक

ग्रंथः— आत्मविचार.

माणकेश्वर

ग्रंथः— हनुमताष्टक.

माधव (नारायणदास)

वि. माहितीः—माधव एकदर पांच आढळतात. १ माधव, २ रे राघवदास माधव, ३ रे नारायणदास माधव, ४ थे विठ्लदास माधव, ५ वे शैव माधव. नारायणदास माधवाचे ग्रंथः—योगवासिष्ठसार (१५१४), गीताटीका, अलक्षनिदान, भीष्मस्तवराज (?), लघुयोगवासिष्ठ (:१५०७).

टीपः— 'लघुयोगवासिष्ठ' कदाचित् राघवदास (माधव) याचें असावें: तसें असल्यास र श. १६२७.

माधव (राघवदास)

ग्रंथः— महाभारत (र. श. १६२५ ते १६२९) विनायकमाहात्म्य, अश्वमेध, रामायण (श्लोकबद्ध), रामायण (ओवीबद्ध), भगवद्गीता, योगवासिष्ठ, अनुगीता, रामरहस्य, विष्णुपुराण, निर्वाण, गणेश-पुराण, मल्हारिमाहात्म्य, पदें,

माधव (विठ्ठलदास)

ग्रंथः— पदें.

माधव (शैव)

वि. माहितीः—यांच्या प्रथावरून 'रत्नागर' (रत्नाकर ?) याचे गुरु असावे असें स्पष्ट दिसतें. एक रत्नाकर १६२७ मध्यें होते.

ग्रंथः— मूळस्तंभ.

माधव

ग्रंथः— गजेंद्रमोक्ष, सावित्रीआख्यान.

माधवदास

वि. माहितीः—गुरुपरंपराः—उद्धवचिद्घन–आत्माराम–शंकर–माधवदास.

ग्रंथः— अलक्षनिधान (१६९५).

माधवनाथ

टीपः— यांचे गुरु कदाचित् प्रज्ञानंद असावे.

ग्रंथः— पदें.

माधवसुत (–कुमार, –नंदन)

वि. माहितीः—हे रामदासीसंप्रदायी होते. उपनाव अद्वैती.

ग्रंथः— रामामृततरंग, रामनामतरंग, दक्षिणामूर्तिस्तोत्रटीका, (१६६३–१६८६), श्रीकृष्णपंचरत्न, श्रीरामपंचरत्न, भारत, हरिवंश, आत्मविद्याविलास, कलिविडंबन, त्यागराजपुराण, नामकल्पतरु, भागवत (१० स्कंद) भीष्मस्तवराज, विनायकमाहात्म्य, शेषधर्म, मुरलीवादन, पदें.

टीपः— यांनीं १० स्कंदात आपले पिते माधव त्यांनीं कोणकोणते ग्रंथ केले ते दिले आहेत.

माधोनंद

ग्रंथः— भामाविलास, निर्गुणभूपाळी.

मानपुरी

वि. माहितीः—दौलताबाद (देवगिरी) येथें किल्ल्याचे पायथ्याशीं याची व याचे शिष्यपरंपरेंतील ग्यानपुरी याच्या समाधि शेजारीं शेजारीं आहेत. तेथें याचा मठ आहे. समाधिशक १६५२ साधारण ज्येष्ठ शु०५ रविवार.

ग्रंथः— पदें.

मारकीनाथ

वि. माहितीः—चंद्रभागेतीरीं दर्यापूर म्हणून गाव आहे. तेथील काण्व शाखेच्या व वैश्यवृत्तीनें उपजीविका करणाऱ्या बाबाजी नावाच्या

गृहस्थाचा वृद्धपणीं झालेला एकुलता एक पुत्र वारल्यामुळें त्यास उपरति झाली व स्थूळग्रामाजवळ पयोष्णीतीरीं खेडभारकी म्हणून गाव आहे तेथें आले, आणि १२ वर्षे मौन धारण करून तप केलें. अन्न वर्ज होतें. हें पूर्वीचें त्यांचें गुरुग्राम

गुरुपरंपराः–श्रीगोविंद [?] भगवत्पूज्यपाद–विवर्ण (शंकराचार्यांचे गुरुबंधु) प्रबोध–उद्बोध–निगमबोध–प्रकाशमार्तंड–निरालंबकल्याण – पद्माकर–एरंधर–सुधाकर–वल्लभ–श्रीधर–विश्वनाथ–महादेव–गोमदेव–नीलकंठ–(रुद्र [?])–मारकीनाथ यांचे शिष्य तीन, केशव (१६२३), उद्धव, गोविंद

ग्रंथः— पदें.

मालो

वि. माहितीः—गुरुपरंपराः—आदिनाथ–श्रीज्ञानेश्वर–रंगनाथ–प्राणनाथ–गैबी–गुप्तनाथ–उद्बोधनाथ–केसरी–लक्ष्मी–शिवदिन–गोविंद–नरहर–मालो. येथें शिवदिन व केसरी याच्यांत लक्ष्मीचें नाव येतें, हें जरा स्मरणीय आहे. (अ को)–हे इदूरबोधनचे राहणारे. विजापूरच्या अकण्णा मादण्णाचे हाताखालीं राहत असत. प स वरून ' नरहरि ' हे गुरु होते असें स्पष्ट दिसत.

ग्रंथ.— नामनामावलि, संतचरित्रें, भक्तिसार (?)

टीपः— या कवीसंबंधीं मला अत्यंत संशय आहे

मालो (धुंडिसुत)

वि. माहितीः—हे अगदीं अलिकडील. शक १७४० चा सुमार

ग्रंथः— नवनाथचरित्र

माळा हरदास

ग्रंथः— पवनविजय

मीराबाई

ग्रंथ.— पद.

मुकुंद

वि. माहिती.—पहा.—कोकिळ (गंगाधर)

ग्रंथ— एकनाथचरित्र, रुक्मिणीस्वयंवर

मुकुंद

ग्रंथ.— सारिपाट

मुकुंदकवि

ग्रंथः— प्रबंध.

मुकुंदस्वामि

वि. माहिती —मुकुंद म्हणून एक रामदासी होते. भीमस्वामीचे शिष्य जे गोविंदबाबा यांचे हे पुतणे.

ग्रंथ — देवमत्तानुवाद, रामकृष्णविलास, गुरुबोधपंचक, पदें

मुकुंद (दीन)

मुकुंदराज

वि. माहितीः—बैतुलकडे पयोष्णीतीरीं अंबा नांवाच्या नगरांत यांनीं ग्रंथ-रचना केली.

गुरुपरंपराः—श्रीआदिनाथ–श्रीहरिनाथ–श्रीरघुनाथ–श्रीमुकुंदराज.

ग्रंथः— परमामृत, पवनविजय, विवेकसिंधु (१११०), पंचीकरण, मूल-स्तंब (?), पंचीकरण.

टीपः— यांचा एक संस्कृत ग्रंथ ' महाभाष्य ' उपलब्ध झाला आहे. विशेष महत्त्वाची गोष्ट अशी कीं, यांची व श्रीज्ञानेश्वरांची भेट झाली असावी असा पुष्कळ संभव आहे अद्याप या आद्यकवींचीं चरित्रें उपलब्ध नाहींत.

मुचकुंद

वि. माहितीः—हे स्वतःस ' शिवसुत ' म्हणवितात (१६३० चा सुमार).

ग्रंथः— श्रीमार्गचरित्र.

मुक्ताबाई

वि. माहितीः—आपेगांवीं जन्म, पैठणीं मधूबरोबर (श्रीनिवृत्ति, श्रीज्ञानेश्वर, श्रीसोपान) गमन; तेथून नेवाशाच्या रस्त्यात श्रीअळंदीस वास्तव्य; वटेश चांगदेवास उपदेश; श्रीज्ञानेश व श्रीसोपान यांच्या समाधीनंतर (१२१८।१२१९) एदलाबादेनजीक जलसमाधि (१२१९).

ग्रंथः— श्रीज्ञानेश्वरताटी, कल्याणपत्रिका, नमन, हरिपाठ.

मुक्तेश्वर

वि. माहितीः—महिपतिबावांनीं श्रीएकनाथचरित्र दिलें आहे. त्यात नाथांस दोन मुली होत्या; एक गोदूबाई व दुसऱ्या गंगाबाई; गंगाबाईचा मुलगा मुद्गल. यांत मुक्तेश्वराचे मातोश्रीचें नांव दिलें नाहीं. (मुक्तेश्वर हे नाथांच्या मुलीचे मुलगे अशी समजूत आहे). परंतु म. लीलामृतांत महिपतींनीं त्याचा उल्लेख करून 'चातुर्याची खाणी' ' प्रसिद्ध जनीं '

विशेषणें दिलीं आहेत. कदाचित् त्याचे हे समकालीन असणें हि समवनीय आहे तेव्हा जे 'प्रसिद्ध जनीं ' ते जर नाथांचे नातु असते तर त्याचा उल्लेख महिपतिवावा नाथांचे चरित्रांत कां न करते ?

ग्रंथः— भारत (आदि, सभा, वन, विराट, सौप्तिक), श्रीएकनाथचरित्र, शुकरंभासंवाद, रामायण (बाल, अयोध्या, अरण्य, किष्किंधा, सुंदर, युद्ध, उत्तर) मागवत, शतमुखरावणवध, अपरोक्षानुभूति (?) हनुमनाटक, सुदामचरित्र, हरिश्चंद्राख्यान

टीपः— ' शाहुछत्रपत्यष्टक ' म्हणून एक अष्टक मुक्तेश्वराचें उपलब्ध आहे, परंतु हे ते मुक्तेश्वर नव्हत शाहुछत्रपतीचे गुरु ज्यांचे मुक्तेश्वर नाव होतें त्यांचें हें असावें.

मुद्गल (चिंतामणिसुत)

ग्रंथ — पदें.

मुद्गल (महा)

वि. माहिती — मुद्गलसूनु हारगज यांच्या टीकेंत मुद्गलची थोडीशी माहिती मिळते ती अशी — गे दातीरीं मुद्गल जोशा उपनांव शेंडे, गोत्र काश्यप होते त्यांचा मुलगा हरिराज सर्योपासक

ग्रंथ — (श्रीरामावर) आर्या.

मुद्गल (अनंतसुत)

ग्रंथ — रुक्मिणीस्वयंवर (ले श. १६५८), नामदेवचरित्र, टिटवीरंजन, दशरथराग

मुद्गल (कृष्णदास)

टीप — पहा:—कृष्णदास मुद्गल.

ग्रंथ — रामायण (युद्धकांड-ले. श १६६५)

मुद्गल (दादोसुत)

ग्रंथः— अश्वमेध.

मुद्गलदास

ग्रंथः— पदें

मुरारी

वि. माहितीः—कोल्हापूरच्या श्रीकृष्ण–राधा यांचे पुत्र. वडील बंधूचें नाव केशव (क. च.).

ग्रंथः— चेंडुफळी (१६७६).

मृत्युंजय (ब्रह्माणि)

वि. माहितीः—रंगनाथस्वामींनीं यांचा उल्लेख केला आहे (ल. का. भा.) ?. उद्धवचिद्घनांनीं ' संतमालिकेंत ' यांचा उल्लेख केला आहे. बेदरचे शहाम (महंमद) यांनीं विवेकसिंधूची पोथी दिली. हे सातारप्रांतींचे राहणार म्हणून म्हणतात. गुरुः—सहजानंद. कालः—१४२५(?)

ग्रंथ.— सिद्धसंकेतप्रबंध, अमृतसार, अद्वैतप्रकाश, प्रकाशदीप, स्वरूपसमाधान, अनुभवसार, गुरुलीला, विवेकोत्पत्ति, अनुभवामृत.

मृत्युंजय (आनंद)

ग्रंथः— कर्मविपाक.

मेरु

वि. माहितीः—श्रीसमर्थ–अनंतमौनी– मेरु.

ग्रंथः— मीमोपदेश, आत्मसाक्षात्कार, भगवद्गीता, अवधूतगीता, स्वानंदलहरी, मानसपूजा, अनुभवसार, मेरुबोध, तत्त्वपट, पूर्णामृत षोडशकला, रामसोहळा, समर्थाष्टक, श्रीरामपचरत्न, संतमाला.

टीपः— मेरु, मेरुकवि, मेरुस्वामी, मेरु अनंत हे सर्व एक च आहेत; असें त्यांच्या मंथैक्यावरून व गुरुसाम्यावरून दिसतें.

मेल्या श्यामदास

ग्रथ -- पदें

मैना

वि माहिती —भारद्व सगाचा नतपडित याचे ।चरन व आवानीपत त्याची भार्या सद्युवाइ याचा कन्या मैना
गुरुपरपरा —श्रीशकराचाय-ह्स्तमलक-त्रोटकाचाय--नारायणाश्रम चैतन्याश्रन-आनद राम-मैना

ग्रंथ — खुळखुळा

मैनानाथ

ग्रथ — आगमनिगम

— ग्रथ — मैना व मैनानाथ एक च आहेत काय ?

मैराळ

टीप — विराटपर्व

मैराळ (सतिदास)

ग्रंथ — हरिवश

मोरतनय

ग्रथ — पदें

मोरयागोसावी

वि. माहिती —पुरदर तालुक्यात मोंगवला यथाल नाशा उपनाव शाळिग्राम तप-मोरगावा कल समाधि चिंचवड यथें इयत-१५५०

ग्रथ — पदें, गणशपुराण

मोरेश्वर

ग्रथ — उद्योगपर्व

मोरेश्वर

ग्रथ —चद्रावळीचरित्र, पदें

मोरोपंत

थि. माहिती:—आडनाव पराडकर, गोत्र जामदग्नि, वाडवडील कोंकणांत राजापुराजवळील सौंदळचे राहणारे; जन्म पन्हाळ्यावर शक १६५१ मध्यें; तेथें च केशवगणेश या पाध्ये-बधूकडे काव्याध्ययन; विशी उलटल्यानंतर बारामतीस आगमन व पुढ पुराणिक या नात्यानें बाबूजी नाइकाचा आश्रय; यांनीं बहुतेक महायात्रा केल्या; कार्यारंभ पन्हाळगडीं झाला, मृत्युशक १७१६; यांचें विस्तृत चरित्र रा. ल. रा. पांगारकर यांनीं लिहिलें आहे, व मूळ प्रतींवरून समग्र कविता छापण्याचें काम याचे च वंशज रा रा द. पराडकर हे करित आहेत.

ग्रंथ:—आर्याभारत, हरिवंश, मंत्रभागवत, कृष्णविजय **अष्टोत्तरशत रामायणें**:—मंत्ररामायण (स), मंत्ररामायण (म.), निरोष्ठ, परंतु, घनाक्षर, **दंडक**, सवाया, निंदुधप्रिय, मंत्रमय, मत्तमयूर, पंचचामर, पुष्पिताग्रा, श्रीप्रिय, प्रिय, रमणीय, हररमणीय, सु, **श्री**, विचित्र, सद्रूकसर्वस्व, **प्रहर्षण**, श्रीगुरु, सीता, हनुमत्, पंचशती, अनुष्टुब, त्रिःसप्तमंत्र, कन्यारत्न, कल्याण, श्रवणामृत, वरद, कथासुधा, दोहासोरठा, सदल, पथ्य, **स्रग्विणी**, संक्षिप्त, पीयूष, भाव, सच्छाय, सौम्य, एकश्लोकी, गद्य, सु (सुरा), सरस, मंत्री, नामांक, **सद्गर्भ**, शिव, सनामगर्भ, मात्रा, शिव (२ रें), उमा, काशी, गंगा, प्रयाग, तीर्थ, श्रुति, राज, सप्तमंत्र, दिव्य, सुख, स्तोत्र (१ ते १०), **पूत, तन्वी,** आर्यार्थ, **मंच**, सार, रम्यमंत्र, दोहा, वाल्मंत्र, मंत्रगर्भ, **छंदें**, रामचरितभरित, चषक, गीतामुक्तामाला, रामावतार, मुद, **हर्ष**, रामायणाष्टक, रामप्रार्थना, शुद्ध, रत्न, मधु, पुण्य, दाम, धीर, धर्म, हृद्य, हृ (मुदरामायणापासून हृपर्यंतचीं रामायणें ज्ञात परंतु अनुपलब्ध आहेत), सवाई, रम्य (१७१ पद्यांचें) धन्य, आर्यामुक्तामाला (गी.), ओव्या, **रामनामाष्टोत्तरशत**, कविप्रिय, **मंजु**, अश्वधाटी **स्फुट काव्यें**:—कुशलवाख्यान, ब्रह्मोत्तरखंड,

अनंतव्रतकथा, हरिश्चंद्राख्यान, प्रन्हादविजय, भीष्मभक्तिभाग्य, विनायकमाहात्म्य, गुरुस्तव, दुर्गास्तव, सशयरत्नावलि, रामदासस्तुति, रत्नमालाटीका, मुरलीनवरत्नमाला, स्फुट श्लोक, स्फुट अभंग, पदें, तुकारामस्तुति, मदालसोपाख्यान, **मदालसामाहात्म्य**, इष्टकाप्रार्थना, गिरिजमोक्ष, पांडुरंगस्तुति, **रामप्रभुप्रार्थना**, केकावलि, कृष्णामाहात्म्य, आर्याकेकावलि, चंपक, नामरसायन, पांडुरंगपुरीप्रार्थना, विठ्ठलस्तोत्र, गंगाविज्ञप्ति, अश्वधाटीदशक, रामप्रार्थना, **स्फुट सवाया** (स. प्रा) वेंकटेशप्रार्थना, नामार्या, दुरंगीपंचक अमृतमथन, हरिहरप्रार्थना (स) हरिहरप्रार्थना (प्रा.), वामनचरित्र, साधुसत्कार, सन्मनोरथराजि, मयूरेशप्रार्थना, द्विचत्वारिंशनयात्रा, भगवत्प्रसादमहिमा, विष्णुपदवकिली, गंगावकिली गुरुस्तुति, दुर्वासभिक्षा, श्रीकृष्णस्तुति (स), **प्रन्हाद-विरचिता भगवत्स्तुति**, सत्यविधातुमितिश्लोकटीका, सावित्र्याख्यान, पांडुरंगस्तुति (स), रुक्मणी, भगवद्गीतास्तुति, कृष्णास्तव, महिपतिप्रार्थना, रामकृष्णस्तुति, पृथुकोपाख्यान, सन्मणिमाला, प्रातप्रार्थना, श्रीमद्भगवद्गीताटीका, नवदानकेलि, सिद्धेश्वरस्तव, ज्ञानेश्वरस्तव, एकनाथस्तव, वामनस्तुति, नामदेवस्तव, नरसिंहमेहतास्तुति, कबीरस्तव, तुळसीदासस्तुति, माधवदासस्तुति, अम्लानपंकजमाला, पांडुरंगस्तोत्र (स २) मन प्रार्थनाष्टकम्, श्रीशंकरस्तोत्र, **आर्यानुष्टुप हरिहरप्रार्थना**, गदाधरस्तुति, बिंदुमाधवस्तुति, विश्वेश्वरस्तवन, प्रयागस्तुति, काशीस्तुति, अहल्यास्तव, विठलस्तुतिदोहा, देवीमाहात्म्य, मल्हारीविजय, ध्रुवचरित्र, नारदाभ्युदय, वाङ्मन प्रार्थना, दत्तचरित्र (साक्या), सद्गुणदोहा, विठ्ठलभक्तस्तुति, अवरापचरित्र (साक्या), रुक्मिणीगीत, मणिकर्णिकास्तुति, गोपीप्रेमोद्गार, रामस्तव (स), पतिव्रतासंकीर्तन, माधुरीति, मद्विज्ञापना, काशीप्रार्थना, **काशीस्थप्रार्थना** (स), पंढरपुरप्रार्थना, सज्जनसुखार्थ आर्या, गुरुस्तुतिमुक्तांजलि, हनुमत्नुति, गंगास्तुति,

पुंडरीकप्रार्थना, विठ्ठलविज्ञापना, श्रीरामगीति, गंगाप्रतिनिधितीर्थकीर्तन, गोपीगोंडवा, **दशमस्कंधमुख्यार्थगीतिः (सं.)**, अवतारमाला, पांडुरगदंडक, कृष्णास्तुति, गोदावरीस्तव, तुळजास्तव, करवीरनिवासिनीस्तुति, म्हाळसावरस्तुति, गणपतिप्रार्थना, रेणुकास्तवन, तुळसीस्तव, गंगाप्रार्थना, आशीसाष्टक, **तेजस्तव**, साधुस्तव इत्यादि इत्यादि.

मौनी

वि. माहिती:—नाशिकचे रघुनाथाचार्य यांचे चिरंजीव. अ. को. कार ज्यांची समाधि १७९८ मध्यें झाली असे एक शिरूरचे भिन्न वाजसनेयी मौनी देतात.

ग्रंथः— लघुबोध (कोणते मौनीचा ?).

मंगीश

ग्रंथः— राधाविलास.

यदुमाणिक

वि. माहिती:—याची वंशावळ अशीः—पद्माकर-यदुमाणिक-विश्वनाथ-दिगंबर-जगनाथ-बाळकृष्ण-बाबाजी-मोहनिराज-बळराम (हयात १८३०). चाळिसगाव (खानदेश) येथें. गुरुपरंपराः—आदिनारायण-विधि-अत्रि-दत्त-जनार्दन-एकनाथ-बाळकृष्ण-बाबाजी.

याची समाधि वेरुळ येथें. यानीं अजठ्याचे डोंगरात उभ्या गणपतीजवळ तीन वर्षे तप केलें. (तोंडी माहिती).

ग्रंथः— देवीमाहात्म्य (१६२१), गीतगोविंद, कृष्णाची आरती, पदें.

यशवंत

ग्रंथः— चेंडुफळी, कालियामर्दन.

यादव

वि. माहिती:—रंगनाथस्वामींचे बधु यादव. यांचें चतुर्थाश्रमीचें नांव ब्रह्मानंद. हे च ते कीं काय हा प्रश्न आहे.

ग्रंथः— रुक्मिणीस्वयंवर, पदें.

यादवसुत

ग्रंथ — पदें

योगानंद

ग्रंथ — पदें

योगी (दामोदर)

ग्रंथ — पदें

रघुनाथ

टीप — रघुनाथपण्डिताहून भिन्न

ग्रंथ -- निजवैभव, सोमवारकथा

रघुनाथ (पण्डित)

वि माहिती —अरणी या गावीं चार कवि झाले १ आनन्दतनय, २ रघुनाथपण्डित, ३ सुभानराव व ४ गोसावीनन्दन हे आनंदतनयाचे व्याही

ग्रंथ -- नलदमयन्तीआख्यान, रामदासवर्णन गजेंद्रमोक्ष

रघुनाथ (दास)

ग्रंथ — जन(नल) जसवंत यांचें चरित्र

रघुनाथ (शिवात्मज)

ग्रंथ — वैदेहीविजयसंवाद

रघुनाथ (शेष)

ग्रंथ — भागवत (दशमस्कंध) (ले श १५६०)

रघुनाथ (श्यामसुंदर)

वि माहिती —ज्ञानोदयसिंधूत शवटीं " इति श्रीमत् ज्ञानोदयसिंधौ श्यामराज्य विरचिते ' असे असल्यावरून हे व श्यामराज्य एक च दिसतात.

ग्रंथ — कैवल्योपनिषद्टीका, ज्ञानोदयसिंधु

रत्नाकर

वि. माहिती.—गुरुपरंपराः—मुक्ताबाई-चांगदेव-विमलानंद-जनकानंद-नृसिंह-पुरुषोत्तम-मुक्तानंद--एकानंद--चिद्रानंद--रामानंद--रत्नाकर, (१६४१ चा सुमार)

वंशावळ'—महातवा श्री गंगाबाई पुत्र हिराजी, त्याचे हरिहर श्री अनुबाई पुत्र रत्नाकर, त्याचे जयदेव, त्याचे एकनाथ, त्यांचे शिवनाथ पुत्र कृष्णनाथ, त्याचे रामनाथ, रामनाथाचे भय्याबुवा (ब्रह्मणपुरी ह्यात १८२६)

ग्रंथ.— विश्वरूपनमन, रत्नाकरबोध, उपदेशरत्नाकर, ब्रह्मानुभवस्तोत्र, सद्गुरु-अष्टक, गुरुपरंपरा, रत्नाकर ईडराज, प्रकाशरत्नाकर, सगमचरित, ॐकार-क-वार-तिथि-मासवर्णन, भरताचें पद, निश्चयरत्नाकर, .नि.संदेहरत्नाकर, रत्नाकरउपदेश, ज्ञानरत्नाकर, विचारपंचविशी, अविचारपंचविशी, निश्चयपंचविशी, मानसपूजा, आरळ, प्रसादरत्नाकर, जातरत्नाकर, अनुभवरत्नाकर, भागवत, मामळभट, पूतनाशोषण, नामकरण, नमस्काराष्टक, मनोबोध, एकादशीव्रतकथा, भोजन, निरंजनाष्टक, रत्नमाळ, दळणाच्या ओंव्या, निवृत्ति नांवाचा अर्थ, पत्र, निर्णयरत्नाकर, बुद्धिरत्नाकर, गीता

रत्नाकर

वि. माहिती.—मामलगांवकर निरंजन यांचे चिरंजीव

ग्रंथः— पद

रत्नाकर (विश्वंभरदास)

वि. माहितीः--निरंजननाथ (१५५९-१६२०)—विश्वंभरनाथ (१६२०-१६४५ सुमार)—रत्नाकर (१६४५-१६७० सुमार)

ग्रंथः— पदें.

रमणतनय

वि. माहितीः—प. स. वरून यांचे गुरु 'हरि' म्हणून होते

ग्रंथः— पदें

रविदास

ग्रंथ -- कुबेरगर्वहरण

राघव

ग्रंथ — संदेहहरण

टीप — श्रीरामदासंप्रदाय

राघव

वि माहिती —यांना आपल्या दोन ग्रंथात ' शिव ' यास च गुरु म्हटलें आहे

ग्रंथ — चित्रदीप, कूटस्थदीप, तत्त्वविवेक, पंचभूतविवेक, द्वैतविरक्त विद्यानंद, महावाक्य विवेक

राघव

वि माहिती —अगदी आधुनिक १७६? चा सुमार बडोद्यातील एका बाडात ' कृष्णकौतुक ' म्हणून एक प्रकरण आहे त्याच शेवटी ' दास राघवें ' असें आहे यावरून हे राघवदास असावेत ' रघुनाथ दास ' गर मार्गे गेले च आहेत, त च हे असावे

ग्रंथ -- वारमणाकथा, कृष्णचरित्र शिविचरित्र दामाजीचे चरित्र

राघवचिद्घन

वि माहिती —पहा —राघव यय थाडा संशय आहे यास राघवरक ' हें ह नाव होतें म्हणतात यथे गुरूचा उल्लेख मग लिमलनाथ एशा । नामाश्रर सांगितला असा कळा आहे चिद्घन गुरु तर हे आणखी कोण ? तर या गाष्टीचा खुलासा अद्याप होणें आहे

ग्रंथ -- संदेहहरण (१८११ अश्विन शु १०)

राघवदास

ग्रंथ — अध्यात्मरामायण

राजाई

ग्रंथ -- अभंग

राजाराम

ग्रंथः— पदें, अभग.

राजाराम (प्रासादि)

वि. माहितीः—यांनी तुकाविप्राचा उल्लेख केलेला आहे तेव्हां १७०० नतर.

ग्रंथः— भक्तमजिरीमाला

राम

वि. माहिती—पुढें एक विश्वभरनाथ झाले आहेत त्यांचें नांव रामसुतात्मज होते, तेव्हा ते राम हे असावेत असें वाटतें. निश्चित नाहीं.

पहाः—विश्वभरनाथ (१५३४) रामसुतात्मज

ग्रंथ— श्रीनृसिंहलक्ष्मीकल्पलता, गजगौरीव्रत

टीपः— गजगौरीव्रतात शेवटा बालकराम हो' अशीं पदें आहेत. तेव्हा बालकराम म्हणून एक कवि आहेत त्यांचें तर हें काव्य नाहृ?

राम

वि. माहितीः—आधुनिक.

ग्रंथः— कोल्हापूरवर्णन

राम (कोकिळ)

ग्रंथः— रामगीता (ले श १६१५)

टीपः— मथान्तीं रामकोकिळाचा जरी उल्लेख आहे तरी पुढें गिरधरस्वामि-शिष्य नागेंद्राचा हि आहे हा लेखक तर नव्हे ?

रामकृष्ण (पाण्डित)

वि. माहिती—एक श्रीपतिसूनु रामकृष्ण यानीं सस्कृत पद्यात श्रीमहिषासुर-मर्दिनीची स्तुति फार बहारीची केली आहे ते च हे असावेत.

ग्रंथः— पदें

रामकृष्ण (यति)

वि. माहिती:—याचे ग्रंथ येहेळी येथील रामदासी मठीं आहेत
गुरु —विद्यारण्य ?

ग्रंथः— चित्रदीप (पचदशी वर टीका ले श. १६९९), तत्त्वविवेक.

टीप — ग्रथानीं ' विद्यारण्यमुनिकिंकरेण रामकृष्णेन ' असें आहे

रामचद्र

वि. माहिती —रत्नपुरातील (?) चतुर्वेदपारगत कोणी ' कुड ' होत त्यांनीं केलेल्या ' निर्माण ' ग्रथाची यानीं टीका केली आहे

ग्रंथ — कुडनिर्माण (१५०६ हा सवत्सर म्हणून दिला आहे ते हा शक १३७२ येतो)

रामचंद्र

वि. माहिती —वरच्याहून हे भिन्न असावेत असें वाटत.

ग्रंथ — सुदामचरित्र, पारिजात [illegible]

रामचद्र (बुवा)

ग्रंथ — महाभारत

रामचंद्र (मल्हार)

ग्रंथ.— सुभद्राहरण

टीप —हे आणि वराल दोन एक च असावेत असें वाटतें

रामदास (श्रीसमर्थ)

वि. माहिती:—जांब येथें जन्म १५३० चैत्र शुद्ध ९; नाशिकाजवळील टाकळीस तपश्चर्या; दोन तपें तीर्थाटन; नंतर कृष्णातीरीं आगमन; १५७१–८१ मठलेखन; १५९४ श्रीशिवछत्रपतीस उपदेश; १६०३ समाधि सज्जनगड येथें.

ग्रंथः— श्रीदासबोध, १४ शतकें, आत्माराम, मनोबोध, पंचीकरणयोग, चतुर्थयोगमान, मानपंचक, पंचमान, स्फुट, रामायण, षड्रिपुवर्णन, रामगीता, कृतनिर्वाह, चतुःसमासी, सप्तसमासी, अक्षरपदसंज्ञा, रामकृष्णस्तव, दासप्रबोध, सगुणध्यान, गोसावी, अभंग, भूपाळ्या, आरत्या वगैरे. [पुढें पुरवणी पहा].

रामदास (गोविंद)

ग्रंथः— तत्त्वप्रकाश.

रामनाथ

ग्रंथः— पदें.

रामभट

ग्रंथः— विठ्ठलाची लावणी.

रामसुतात्मज

वि. माहितीः—'वसुपुरी' (?) च्या तळीं 'तुळा' ग्राम आहे तेथें यांचा वास होता. याचे आजे राम, पिते विनायक, माता यशोदा व स्वतःचें नाव विश्वंभर असावें, आपस्तंब, भगुगोत्र

ग्रंथः— द्रौपदीवस्त्रहरण (१५३४ परिधावी)

रामाजनार्दन

वि. माहितीः—एकनाथाचे गुरुबंधु.

ग्रंथः— श्रीज्ञानेश्वरांची आरति.

रामात्मज

वि. माहिती:—हरिवंशावरून आपणास ग्रंथाची स्फूर्ति झाली असें म्हणतात. यांचें नांव नारायण असें समजतात.

ग्रंथ:— कृष्णदान, तुकाईदान.

रामानंद

ग्रंथ:— प्रश्नोत्तरखंड, कार्तिकमाहात्म्य, राधामाधवविलास, भारत, भागवत, रामायण, पदें.

रामा (पण्डित)

ग्रंथ:— रामामृत.

रामा (रमा) वल्लभदास

वि. माहिती:—जन्मशक १५६२ (अ० २२) अ को. कार म्हणतात हल्ली (१८०१) सोलापुरास जे राय रासकर म्हणून आहेत त्याचे मूलपुरुष देशस्थ, आश्वलायन, कृष्णोपासक
गुरुपरंपरा:—श्रीशंकराचार्य—आनंदाश्रम—श्रीलक्ष्मीधरदास—श्रीरामावल्लभ.

ग्रंथ:— दशकनिर्धार (१५५५ श्रीमुख मार्ग. शु १४ बुधवार), वैष्णवगति, प्रबोधचंद्रिका, वृद्धवाक्यवृत्ति, चमत्कारी, गुर्वष्टक, श्रीकृष्णजयंतीकथाप्रबंध, अभंग, गुरुस्तो (१५५८ धातृसंवत्सर).

रामी रामदास

वि. माहिती:—शक १५२७ मध्यें जन्म. समाधि १५९९ दहिफळ येथें. श्रीसमर्थांचे ज्येष्ठ बंधु. पद्य:—श्रेष्ठ.

ग्रंथ:— भक्तिरहस्य (१५९०), सुगमोपाय, स्फुट प्रकरणें

रंगनाथ (निगडीकर)

वि. माहितीः—नाझरें येथील पिते बाबाजी (बापाजी) पंत व बयाबाई यांचे चिरंजीव; जन्म (१५३४), बंधु विठ्ठल (१५३८), यादव (१५३१), गुरुः—प्रत्यक्ष पिते (चतुर्थाश्रमीं निजानंद). कऱ्हाडास उपदेश. गुरुपरंपरा—नारायण—दत्त—सहजानंद—रामानंद—अमलानंद—गंभीरानंद—ब्रह्मानंद—सहजानंद—पूर्णानंद—निजानंद—रंगनाथ. समाधिः—१६०६ मार्गशीर्ष व० १०.

ग्रंथः— बृहद्वाक्यवृत्ति, भगवद्गीता, योगवासिष्ठ, गुरुगीता, निजानंदसाधन, सुदामचरित्र, भानुदासचरित्र, शुकरंभासंवाद, रामजन्म, गजेंद्रमोक्ष, रंगाष्टक, मार्तंडाष्टक, करुणाष्टक, श्लोकपंचक, पंचीकरण, मिथ्यामायास्वरूप, एकाखडी, बद्धमोक्षविवरण, गरुडसत्यभामागर्वपरिहार, सतमालिका (?). पदें वगैरे

टीपः— सतमालिकेसंबंधीं आंत दिलेल्या काशिराज व विश्वनाथ यांचे नामनिर्देशावरून संशय उत्पन्न होतो कीं, हे रंगनाथ भिन्न असावे. पहाः—काशिराज, विश्वनाथ

रंगनाथ (मोगरे)

वि. माहितीः—वंशावळ —अनंत त्यांचे आपराज, त्यांचे रंगनाथ गोत्र कपि, दैवत नृसिंह.

गुरुपरंपराः—वासुदेवानंद (सिद्धानंद) यांची समाधि काशीस. शिष्य परमानंद यांची समाधि गंगातीरीं. त्यांचे शिष्य वैकुंठानंद हे बद्रीकेदारीं समाधिस्थ झाले त्यांचे कृष्णानंद–रंगनाथ (१५३०).
शिष्यपरंपराः—रंगनाथांचे काशिराज–विश्वनाथ

ग्रंथः— पंचरत्नीगीता (?), योगवासिष्ठ (र. श. १५३०) चिद्‌बरानंदलहरी.

लक्ष्मण

ग्रंथः— गणेशाष्टक.

टीपः— शिवदिन केसरीचे नातु एक लक्ष्मण (लक्ष्मणनाथ) होते.

लक्ष्मणनाथ

वि. माहितीः—वासुदेवकृत 'उपदेशसार' म्हणून एक ग्रंथ आहे त्यांत परंपरा दिली आहे ती अशीः—नारायण-विधि-नारद-व्यास-गौडपाद-गोविंद-विवर्ण-प्रबोध-उद्बोध-निगमबोध-प्रकाशमार्तंड-निरालंब-कल्याण-पद्माकर-पुरंधर-सुधाकर-वल्लभ-श्रीधर-विश्वनाथ-महादेव-गोमदेव-नीलकंठ-मारकीनाथ-गोविंद-लक्ष्मण-वासुदेव.

ग्रंथः— योगवासिष्ठसार.

लक्ष्मणात्मज

ग्रंथः— पदें.

लक्ष्मी

ग्रंथः— कामिनीसंग.

लक्ष्मीनंदास्वामी

टीपः— पहाः—प्रल्हादबावा.

लिंगदास

टीपः— पहाः—महालिंगदास.

लिंगेश्वर

टीपः— यांस लिंगाप्पा म्हणत.

ग्रंथः— पदें.

लुखनाथ (सोळांखी)

वि. माहितीः—सदादत्त-सदानंद-लुखनाथ.

ग्रंथः— तापीमाहात्म्य (र. श. १६२४).

टीपः— या ग्रंथाची रचना नेरानगर (खानदेश-चोपडें) येथें झाली.

लोकनाथ

ग्रंथः— गोपीकृष्णाह्य न.

लोलिंबराज

वि. माहितीः—(अ. को) जुन्नरचे दिवाकर भट याचे चिरंजीव. सप्तशृंगी शक १५५० त तप केलें.

ग्रंथः— भागवत (१० स्कंध), हरिविलास (स.) वैद्यजीवन (१५५५ सं.)

वडवाळ सिद्ध (नागेश)

ग्रंथः— संकटहारिणीशिवग्रंथ (मार्गशीर्ष व. २ शक १३११)

वरद नागेश (अज्ञान नागेश)

वि. माहितीः—याचे गुरु नागनाथ (नागेश).

ग्रंथः— वरदनागेश, गुरुशिष्यसंवाद.

वरदसुत

ग्रंथः— गुरुचरित्र (र. श. १६९०).

वरदास

ग्रंथ — गजगौरीव्रत.

वल्लभानंदन

ग्रंथः— पदें.

वामन

वि. माहितीः—या कवीसंबधीं अत्यंत अनिश्चित माहिती मिळते. वामन शेष, वामन पण्डित, वामन पार्थसारथी व वामन अशीं चार नावें उपलब्ध होतात. ' साम्राज्य वामन ' हें आणखी एक नाव आहे; परंतु येथें साम्राज्य हा वामनशिष्य असावा.

१ ' काव्यालंकार ' कर्ते वामन हे जयापीडाचे दिवाण होते, ९ वे शतकांत झाले व काशिकावृत्ति ही यांची च असें अ. के कार म्हणतात.

२ मूळ कोरेगावचे राहणारे व ज्यानीं वाईजवळ पांडववाडी येथें समाधि घेतली (१५९५ वैशाख शु ॥ ६) ते वामन पंडित दुसरे

३ समश्लोकी टीका गीतेवर करणारे वामन पार्थसारथी होत ' पार्थ सारथी ' हें उपनाव मद्रासेकडे उपलब्ध आहे तेव्हां हे कदाचित तंजावर प्रांतींच्या ' महाराष्ट्रक्त्वीं ' पैकीं असावे. याचें दैवत वरदराज होतें व गुरु ' कृष्णाश्रम' म्हणून कोणी होते यांचा ' शास्त्रदीपिका ' म्हणून संस्कृत ग्रंथ उपलब्ध आहे (?)

४ श्रीसमर्थशिष्य वामन होते म्हणून माहिती उपलब्ध होते.

५ एक सीतास्वयंवर उपलब्ध आहे त्याचे १२२।१२३ श्लोकांत ' वामन ' ' रघुनाथस्वामि ', व ' नारायणात्मज ' अशीं तीन नावें आलीं आहेत; तेव्हा रघुनाथशिष्य नारायणात्मज वामन हे कोण ? पूर्ण चरित्र उपलब्ध झाल्यावाचून हे प्रश्न संदिग्ध च राहणार.

ग्रंथः— राजयोग, अपरोक्षानुभुति (ले. १६९७), निगमसार (र १५९५), गजेंद्रमोक्ष, यथार्थदीपिका, रामगीता, हरिविलास, सीतास्वयंवर, आर्याटीका, कंसवध, रामजन्म, कालायनीकृत, सीतालोपामुद्रा-संवाद, रुक्मिणीविलास, भरतभाव, गोपीगीत, रुक्मिणीसंवाद, सत्यभामाविलास, समश्लोकी पत्रिका, गंगालहरी, प्रियसुधा, कंस-वध, वामनचरित्र, चित्सुधा, रासक्रीडा, समश्लोकी गीता, जयद्रथवध, अश्वस्नान, चित्लहरी, भस्मासुरवध, मुद्गलविलास, द्रौपदीवस्त्रहरण, समश्लोकी गीता, चरमगुरुमंजिरी, नामसुधा, नृहरिदर्पण, ब्रह्मज्ञान-निरूपण, ध्रुवचरित्र, अजामिळाख्यान, अनुभूतिलेश, अहिल्यो-द्धार, उखलबंधन, उपदेशमाला, उपादान, ऊषास्वयंवर, कर्मतत्व, करुणाष्टक, कालियामर्दन, कृष्णजन्म, गीतार्णव, गीतार्णवसुधा,

गोरसविक्रय, चतु श्लोकी भागवत, अद्वायुस्तुति, जलक्रीडा, तत्त्वमाला, तुकारामस्तुति, दत्तात्रेयस्तव, दधिमथन, दपस्रचरित्र, दशावतार, द्वारकाविजय, ध्यानमाला, नाममहिमा, पार्थभाग्य, प्रेमसरी, बालक्रीडा, बोध, ब्रह्मबोध, ब्रह्मस्तुति, भक्तिमहिमा, भक्तिमाहात्म्य, भगवद्दास्य, भगवत्स्तुति, भामाविलास, भीष्मयुद्ध, भीष्मशरपंजर, भूगोलवर्णन, मनाचे श्लोक, मनोबोध, मृत्तिकाभक्षण, यज्ञपत्न्याख्यान, योगवासिष्ठ, रसनास्तुति, राधाविलास, वेडुफळी, वनसुधा, वामनबोध, विराटपर्व, विश्वासबध, विष्णुध्यान, वेणुसुधा, व्याघाख्यान, शतकत्रय, शिवस्तुति, शुकरंभासंवाद, शुकाष्टक, श्रुतिकल्पलता, संकलित रामायण, सिद्धान्तसंवाद, सुदामचरित्र, स्थालिपाक, हनुमतस्तव, सिद्धान्तविजय, गोरसहरण.

वामनशिष्य

वि. माहितीः—मागें वामनशिष्य बापू म्हणून दिले आहेत ते अथवा पुढें 'साम्राज्य' म्हणून दुसरे शिष्य आहेत ते तर नव्हत ?

ग्रंथ.— ध्रुवचरित्र–आर्या.

वासुदेव

टीप — गोसाविनंदन यांचे नाव वासुदेव होतें गुरु निरंजन.

वासुदेव

वि माहिती—याचे गुरुपरंपरेकरितां 'लक्ष्मण (नाथ)' पहा

वंशावळ—नागराजपंडित–नारायण = लक्ष्मी यांचे पुत्र वासुदेव. नाथपंथी यांनीं या पंथास 'वैष्णवसंप्रदाय' म्हणून म्हटलें आहे. ये श्रेष्ठकहंहिस्तव शिष्यजन । हा नाथसंप्रदाय म्हणोन । गरुनामीं नाथाभिधान । आवडानें योजिती ॥ परि हा भागवतसंप्रदायें । परंपरा श्रीनारायणान्वय ॥

ग्रंथ — उपदेशसार, आत्मबोध, अभंग

वासुदेवस्वामि

टीपः—दुसरे रावधाजीचे वेळीं होते.

ग्रंथः—

विक्रमबाळु

ग्रंथ.—भक्तियोग.

विठ्ठल

वि. माहितीः—आधुनिक देविदास व जयती यांचे पुत्र विठ्ठल यांचे गुरु मुकुंद (दुसरे)

ग्रंथः— संतचरित्र

ग्रंथः— सीतास्वयंवर (१५९९), रुक्मिणीस्वयंवर (१५९६), सख्-चरित्र, गजगौरीव्रत, भानुदासचरित्र, कबीरकथा, द्रौपदीवस्त्रहरण, नौकानयन, बिल्हणचरित्र, विदुरजीवन, भगवद्गीता, पांचाळी, रसमंजिरी, वामनचरित्र, शबरीआख्यान, शुकरंभासंवाद, सज्जनप्रार्थना, कूटसंग्रह, पंढरीमाहात्म्य.

विठ्ठल

वि. माहितीः—हे त्र्यंबकांचे पुत्र; व यांचे ग्रंथावरून जी गुरुपरंपरा दिसते ती अशीः—वासुदेव-विठ्ठल-रामचंद्र-त्र्यंबक-विठ्ठल.

ग्रंथः— सहजस्थितिविलास.

विठ्ठलदास

वि. माहितीः—गुरु-धुंडि.

ग्रंथः— रासक्रीडा.

विठ्ठलदास सोम

ग्रंथः— एकादशीमाहात्म्य, पदें

विठ्ठल नरसी

ग्रंथः— पदें.

विठ्ठलनाथ

वि. माहितीः—वरील विठ्ठल (नाथ) व हे विठ्ठलनाथ भिन्न असावेत; परंतु कालाचें साम्य दिसतें. यांचे गुरु ' गणेशनाथ ' हे सारशांत रहात होते. (१५३०) पहाः—गणेशनाथ.

ग्रंथः— अश्वमेध, गजगौरीव्रत, पदें.

टीपः— गजगौरीव्रतांतील एका ओवीवरून यानीं सबंध भारत केलें असावें असें वाटतें.

विठ्ठलनंदन

ग्रंथः— सप्तशतिचंद्रिका.

विठ्ठल पुरंधर

वि. माहिती:—यास कर्नाटकांत नेमणूक होती असें श्र क. कार म्हणतात. (१६४०)

ग्रंथ.— बारा मास.

विठ्ठलरुद्र

ग्रंथः— तुळशीमाहात्म्य.

विठा

वि. माहिती:—माले-नरहरि-माधव-विठा.

ग्रंथः— अभंग

विठू कानड्या

ग्रंथः— पदें.

विनायक

ग्रंथ— गणेशलीलामृत

विमगिरी

टीपः— पद्यः—गिरी.

विमलानंद

ग्रंथः— विमलानदी.

विरा

टीपः— शाहूमहाराजांची दासी ' विरू ' म्हणून एक होती ती तर ही विरा नाहीं ? पहा—कवेश्वर.

ग्रंथः— अभंग.

विवेकपरमहंस

ग्रंथः— भक्तिरत्नावलि.

विश्वदास

ग्रंथः—पदें.

विश्वनाथ (कृष्णदास)

टीपः— याचें दुसरें नाव ' कृष्णदास ' असें होतें. पहाः--कृष्णदास.
ग्रंथः— अभिमन्युविवाह.

विश्वनाथ (कानडा)

ग्रंथः— रुक्मिणीस्वयंवर.

विश्वनाथ

टीपः— विश्वनाथ (कृष्णदास), विश्वनाथ (कानडा), विश्वनाथ (विप्र) व विश्वनाथ ह्यापैकीं कांहीं व्यक्ति अभिन्न असणें असंभवनीय नाहीं.

ग्रंथः— गणपतिस्तोत्र, नौकानयन, सुदामचरित्र, महिषामर्दिनीस्तोत्र (ओ. ४५), हिंगलाजमकथा.

विश्वनाथ (विप्र)

टीपः— यांचे ग्रंथांत खोरासानचें वर्णन आहे.
ग्रंथः— महाभारत.

विश्वनाथ

वि. माहितीः—श्रीशंकराचार्य–वासुदेवानंद–परमानंद–वैकुंठानंद–कृष्णानंद—रंगनाथ (१५३०)–काशिराज–विश्वनाथ. रंगनाथ जे या गुरुपरंपरेंत आहेत ते नाशिकचे रंगनाथ; निगडीकर नव्हत. हे विश्वनाथ विजापूरचे.
पहाः—उद्धव, काशिराज, निरंजन, रंगनाथ,

ग्रंथः— उपदेशरहस्य.

विश्वंभरनाथ

वि. माहिती—याना केलेल्या गोपीचंदाख्यानाचे दुसरे अध्यायाचे अखेर असले- रच्या उल्लेखावरून असें दिसतें कीं, याचे गुरु नाथ निरंजन असावे.
पहाः—निरजननाथ (रामसुतात्मज).

ग्रंथः— गोपीचंदाख्यान

विश्वलिंगाचा दास

ग्रंथः—सुलोचनाख्यान.

विसोबा खेचर

वि. माहितीः—अ. को कार यास बार्शीचे राहणारे म्हणतात
गुरु —सोपानदेव

ग्रंथः— हरिश्चंद्राख्यान, रत्नमणिमाला

वीरेश्वर (वल्लभदीक्षित)

वि माहिती —हे चनापट्टण येथील नृसिंहदीक्षित व रमाबाई याचे पुत्र. याचे गुरु शंकरनाथ.

ग्रंथ-- लिंगनमथपचपद्या (हे लिंगनिघासघ्याचें गद्य), अनुभवामृत (गद्य १७१७), पुडलीकचरित्र, पारावतचरित्र, सोमवारचरित्र, सीताकल्याण, रुक्मिणीस्वयंवर, पचाक्षरीमाहात्म्य, चडेश्वरकथा, उपमन्युचरित्र, गजमुखचरित्र, प्रश्नमालिका.

वेडा

ग्रंथ.— गोविंदबावाचें चरित्र

वेणाराम

वि माहिती.—काशीच्या दैवज्ञ ' राम ' याचे पुत्र.

ग्रंथः— शृगारतरगिणि

वेणीस्वामी

वि. माहितीः—रामदासी गुरु–श्रसमर्थ. मिरज येथील देशपांडे यांची बाल-विधवा कन्या. १५४८–१६००. चैत्र व. १४; समाधिस्थान श्रीसमर्थांसमोर सज्जनगडीं.

ग्रंथः— कौल, सीतास्वयंवर.

वेदसज(न)

ग्रंथ — चूडालाख्यान.

वैकुंठनाथ

ग्रंथः— सारासारविवेकदर्शन.

वैद्यनाथ

वि. माहितीः—याचे गुरूंचें नाव यानीं एका ओवींत ' ब्रह्मगिरी ' असें दिलें आहे परंतु पुढील ओवींत ' लिंबक ' म्हणून हि म्हटलें आहे तेव्हां ब्रह्मगिरींचें पूर्वीचें नाव लिंबक असावें असें वाटतें गुरुपरंपराः— चिदंबर–ब्रह्मगिरी–वैद्यनाथ यास कुशावर्ती उपदेश झाला.

ग्रंथः— सिद्धान्तचिद्वर (१५७३ फाल्गुन व १२) ही अष्टावक्रावर टीका, चिदंबरजयंती.

व्यंकटेश

टीपः—हे आत्मारामशिष्य असावेत असें वाटतें.

ग्रंथः— शांतादुर्गास्तुति, वेदस्तुति, रुक्मिणीपत्रिकेस उत्तर, योगवासिष्ठ, उत्तरगीता.

व्यंकटेशसुत

ग्रंथः— रामाश्वमेध, शक्तिनिवारणकथा, बोधचेतुराचें चरित्र.

शहाजी

टीपः— हे सुपेकर

ग्रंथः— पद.

शांतलिंग

वि. माहितीः—हे जंगम जातीचे. शिष्यपरंपराः–शांतलिंग–कृष्णाप्पा स्वामी–जयराम स्वामी वडगावकर

ग्रंथः— पदें.

शाम

वि. माहितीः—हे 'बाळकृष्णसुत' म्हणवितात.

ग्रंथः— ब्रह्मस्तुति (र. श. १६५९ पिंगल).

शामदास (मेलया)

ग्रंथः— पद.

शामसुंदर

ग्रंथः— पदें.

शामनारायण (रामदासी)

ग्रंथः— गणेशस्तवन.

शामराज

टीपः— चांगदेववंशीय.

ग्रंथः— पद.

शामाराध्य

टीपः— पहाः —रघुनाथ (श्यामसुंदर). श्यामाराध्य.

शाहामुनी

टीपः— शाहामुनि व शाहासेन हे एक च मुनी हे याचे गुरु असल्यामुळें हे स्वतःस शाहामुनी म्हणवीत. याचा ग्रंथ सिद्धांतबोध, त्यांत यांनी हें स्पष्ट केलें आहे

शिष्यः—भगवंत नारायण पोंडरकामे; रावणार पाडळी प्रायगुरे.

शाहाबेग

टीपः— केशवाचा उद्देश पदान्तीं केला आहे गुरु कीं देव ?
ग्रंथ — पद

शिव (शिवकल्याण ?)

ग्रंथः— पदें

शिवकल्याण

वि. माहितीः—हे मूळचे अंबापुराचे राहणार तेथून हे पयोष्णीतीरीं आले.
वंशावळः—कमलाकर–चिंतामणि–निमल–शिवकल्याण निमल यांचें चतुर्थाश्रमी नाव ' नित्यानंद ' होतें व हे च शिवकल्याणांचे गुरु. यांनीं अच्युताश्रमशिष्य गोपाळ याज्ञवल्कि याचे विनतीवरून 'नित्यानंददीपिका' नांवाची श्रीअनुभवामृतावर टीका देवगिरीस रचिली. आरंभ मानापुरीं, समाप्त पटणपुरीं

ग्रंथ.— अपरोक्षानुभूतिविवरण (स) भागवत (१० स्कंध), जैमिनी-अश्वमेध, अमृतानुभव (१५५७), चतुःश्लोकी भागवत

शिवगुरु

ग्रंथः— पदें.

शिवदास गोमा

ग्रंथः— काशीखंड.

शिवदिन

वि. माहितीः—पैठणचे जोशी (उप) नाव छादासि, यजुर्वेदी पित्याचे मरणानतर आईनें केसरीनाथाजवळ सेवेस ठेविलें होतें
पद्दाः—केसरीनाथ. समाधिशक १६९६ माघ व. १३ सोमवार.
शिष्यपरपराः—नरहरिनाथ–लक्ष्मणनाथ (समाधि अळदीस).

ग्रंथः— विवेकदर्पण (१६९२) ज्ञानप्रदीप, भक्तिरहस्य (?), पदें.

शिवनाथ

ग्रंथ.— भीष्म व द्रोण पर्व (याना बहुधा सर्व भारत रचिलें असावें).

शिवराम (अकोलकर)

ग्रंथ.— चैतन्यचंद्रिका

शिवराम

ग्रंथ — अध्यात्मरामायण (१६०७), निःसंदेहदिवाकर, बोधबाउटी, अपराधस्तोत्र, दक्षिणामूर्तिस्तोत्र, आर्याटीका, भिल्लीचरित्र, प्रबोधसुधाकर, शंकराचा धावा, लघुवाक्यवृत्ति, रसकल्लोळ

शिवरामस्वामी

वि. माहिती.—मूलस्थान कल्याणी, नारायण व पत्नी लक्ष्मी याचे पुत्र नारायणांना सन्यास घेतल्यावर त्यांचे नांव पूर्णानंद यांनी च शिवरामास उपदेश दिला आहे. मातेचे मरणानंतर शिवराम विजापुरीं गेले तेथें श्रीरुक्मिणीची उपासना केली नंतर यात्रेस गेले असता पूर्णानंदाचा उपदेश झाला याची च रंगनाथस्वामी निगडीकर यांची पूर्णानंदापावेतों गुरुपरंपरा एक च

शिवरामस्वामी, शिवरामबुवा, शिवराम मुनीश्वर व शिवराम असे चार शिवराम उपलब्ध होतात, परंतु या किती व्यक्ति होत्या याबद्दल निश्चय नाहीं, व त्यामुळें ग्रंथांबद्दल हि अनिश्चितता आहे शिवरामस्वामीचे एकंदर १०० वर ग्रंथ आहेत, व ते भागानगरीं मठांत सुरक्षित आहेत

शिवरामबुवा

वि. माहिती:—गणेशनाथाचे शिष्य एक शिवराम व पूर्णानंदाचे दुसरे, असे दोन (गुरुदृष्ट्या) भिन्न शिवराम माहीत आहेत; परंतु नामदृष्ट्या तीन आहेत. हे कोण? व यांचे च असे ग्रंथ कोणते ? .

ग्रंथ:— मुद्रिका, रामजन्म, मार्तंडविजय, सत्योद्धार, शिवगाथा, संतमालिका.

शिवराम मुनीश्वर

टीप:— निःसंदेहदिवाकराच्या शेवटीं असें आहे:—बोलिला शिवराम मुक्ते(ने ?)श्वर । लक्ष्मीवरप्रसादेशी ॥ ९० ॥

ग्रंथ:— निःसंदेहदिवाकर (?).

शिवाजी महाराज

वि. माहिती:—महाराष्ट्रराज्यसंस्थापक. शिवनेरी जन्म १५४९. सद्गुरूपदेश १५९४. राज्याभिषेक १५९६ समाधि रायगडीं १६०२.

ग्रंथ:— पद.

शिशुमुनि

ग्रंथ:— पदें.

शुकदेव

ग्रंथ:— रामपाठ.

शुकसागर

ग्रंथ:— स्वहिताख्यान

शुकानंद

ग्रंथ:— पदें.

शुभानंद

ग्रंथ — महाभारत (१६८८)

शेख महमंद

वि माहिती —चांभारगोंद्याहून ८ कोस ' रुइवाहिरे ' नावाचें खेडें आहे हें मूळ गाव येथील मुलगा १६ वे वर्षी उपरति झाली मठ श्रीगोंदे गुरु —चंद्र अथवा चांगबोधले यास कबीराचा अवतार समजतात

ग्रंथ — योगसंग्राम (१६१८ पार्थिव), निष्कलंकप्रबोध, पवनविजय, ज्ञानसागर (यात ' हजरत मीरा पीर जाहिर ' असा उल्लेख केला आहे) स्फुट अभंग

शंकर

ग्रंथ — समर्थाष्टक

शंकर

टीप — आनंदतनयाच चिरंजीव एक शंकर होते नृपामात्यानें (?) चिखलें गाव यास इनाम दिलेलें आहे

ग्रंथ — प्रल्हादचरित्र, सुलोचनाख्यान

शंकरदास

ग्रंथः— शिवपार्वतीपरिणय, पदें (शिवपार्वतीपरिणयांत ' शंकरदास ' ' सहजानंदशिष्य ' अशीं नावें आलीं आहेत हा ग्रंथ सहजानंदाचा किंवा शिष्याचा असावा)

शंकर निरंजन

टीप — निरंजनाचे एक शिष्य शंकर नावाचे होते हें मागें दिलें च आहे.

ग्रंथ — पदें.

शंकरसुत (तनय)

टीपः— हे आनंदतनयांचे नातू अशी समजूत आहे.
ग्रंथः— पदें.

शंभुदास

ग्रंथः— महाभारत, शिवरात्रिकथा.

श्यामक

ग्रंथः— हंसध्वजाख्यान, कल्याणस्वामीवर्णन.

श्यामजी गोसावी

वि. माहितीः—विठ्ठल–चांगदेव–पिलोबा–नरहरी–जनार्दन–मुधेश–गोपाळ–काणेर गोसावी–श्यामजी
ग्रंथ.— चांगदेवचरित

श्यामसुत

वि. माहितीः—श्यामजीसुत हे दोन होते, कृष्ण व माधव, ते हा या दोनी व्यक्ति एक च का बंधु?
ग्रंथः— स्यमंतकोपाख्यान, वेताळपंचविशी (कृष्णकृत), दशावतारवर्णन (मुदमाधवकृत).

श्यामाराध्य

ग्रंथः— गीता, भागवत, रामायण, भगवद्गीतापदार्थ (शे. श. १६५९).

श्रेष्ठ

टीपः— पहाः—गंगाधरबाबा, श्रीसमर्थांचे ज्येष्ठ बंधु.

सखा

टीपः— सखोबानाईक व हे एक च का?
ग्रंथः— पदें.

सखारामतनय

ग्रंथः— रुक्मिणीस्वयंवर.

सखोबा नाईक

वि. माहितीः—का. स. कार म्हणतात याचे गुरु नारायण; परंतु एके ठिकाणीं यांनीं 'श्रीगुरुकाशि' असा उल्लेख केला आहे. गोमांतकांतील राहणार. हे व सखा एक च काय?
ग्रंथः— गोपीचंदाख्यान, मयशक्तिचरित्र, ऊषास्वयंवर, महाबळभट.

सगनभाऊ

ग्रंथः— बापु गोखले.

सच्चित्सुख

ग्रंथः— पदें

सच्चिदानंद

ग्रंथः— पदें.

सज्जनरंजन

टीपः— अ. को. कार याचें मूळचें नांव 'गोविंद' इंदापूरचे राहणार म्हणून देतात १६९८–१७२६.
ग्रंथः— पदें.

सत्यामलनाथ

टीपः— श्रीज्ञानेश्वरशिष्य. काल १४ शे नंतर असावा
ग्रंथः— नवरत्नमाळ (श्रीज्ञानेश्वरचरित्र).

सदानंद

वि. माहिती:—यांनीं आपलें ग्रंथांत आत्मचरित्र थोडेसें दिलें आहे. खानदेशांत धरणगांव म्हणून शहर आहे तेथील मधुसूदन चिंतामणी धर्माधिकारी होते, त्यांचा पुत्र सदाशिव; त्यांचे गुरु आत्माराम; त्यांनीं सदाशिवाचें 'सदानंद' असें नांव ठेविलें.

ग्रंथ:— आनंदबोध, पराविद्या, आनंदप्रकाश (र. श. १६३२ आश्विन), भूगोलवर्णन, आत्मसारप्रकाश, सतमालिका, षट्शास्त्रप्रकरण, आनंदसार, वेदान्तसार (स. ले. १६८८).

सदानंद

वि. माहिती:—म्हसवडचे यशवंत यांनीं कृष्णांत जलसमाधि घेतली (१७४२ चैत्र शु. ८) ब्रह्मानंद म्हसवडकर समकालीन (भ. मं.).

ग्रंथ:— पदें.

सवाई ब्राह्मण

ग्रंथ — द्रौपदीवस्त्रहरण.

सहजानंद

चि. माहिती —याचे परंपरेकरिता पूर्णा— रंगनाथ पहा. यथापि मृत्युंजयाचे गुरु ब्रह्मानंद त्याचे च हे शिष्य काय ?

ग्रंथः— ज्ञानप्रदीप (ज्ञानदीपिका)

सहजानंद

चि. माहिती —श्रीअनुभवामृतावरील संस्कृत टीकेंत यानीं आपली गुरुपरंपरा दिली आहे ती वरच्या सहजानंदाच्या गुरुपरंपरेहून भिन्न आहे, तेव्हा हे भिन्न होते. दत्तात्रय—कान्होपंत—शिव—सहजानंद. पार्थ पुरी (?) येथील राहणार

ग्रंथ.— सहजानंदी (संस्कृत), सौंदर्यलहरी

सामराज

टीप.— याचे ग्रथनाचे धाटणी वामनासारखी यमकपूर्ण आहे, परंतु वामनाचा उल्लेख नाहीं हे सहज नवलविषय

ग्रंथ — रुक्मिणीहरण (१६०६) स्वानुभव

सामराजशिष्य

ग्रंथ — भगवद्गीता (र श १६९६)

साम्राज्य वामन

चि. माहिती —याना आपले ग्रंथांत जो उल्लेख केला आहे त्यावरून हे जातीचे वणी असावे असे वाटतें याचे गुरूचे गुरु याचे व विश्वनाथ गुरु वामन.

ग्रंथ — सुदामचरित्र, राजयोग

सांवतामाळी

वि. माहिती:—अरणभेंडीचे राहणार असें शिवदिन म्हणतात. याचें कवित्व काशिबा गुरव लिहित असे

ग्रंथ:— कृष्णलीला (अभग).

साळ्या रसाळ

ग्रंथ:— रसाळ रामायण

टीप:— म. को. कार याचा काळ १६९० देतात.

सिद्ध चैतन्य

टीप:— याच्या सतमालेंत केनेर गगाधर, प्राणगोपाळ, मृत्युंजय वामन, अज्ञानसिद्ध, वडवाळसिद्ध याचा उल्लेख आहे

ग्रंथ:— सतमाळ.

सिद्धनाथ

ग्रंथ — सिद्धान्तसार, अभग.

सिद्धपाल केसरी

ग्रंथ — मल्हारीमाहात्म्य

सिद्धा

ग्रंथ:— पदें.

सिद्धेश्वर

वि. माहिती —वेरुळजवळील यावेर येथील रामभट व गोदावरी याचे सिद्धेश्वर मोरोपंतांनीं याचा उल्लेख केलेला आहे.

गुरुपरपरा:—नारायण–हस–सनक–व्यास–नारद–पूर्णानंद (नाशिक येथील)–शानानद–अमृतराय–सिद्धेश्वर. समाधिशक —१७०३ वैशाख व ६ इंदुवासर.

ग्रंथ.— अद्वैततरणी.

सुभेराव (बावा)

टीप — टमरे रावर नाव वेळचे

ग्रंथ — पदें, भापादापक

सुभानराव

टीप — अरणा येयाल वराउ व हे एक म काय?

ग्रंथ — सातारामात्रव ह

सुरभग

ग्रंथ — पदें

सूर्य

टीप — लालिंवरानाच्या संस्कृत हारवशात सूर्यपडिताच नाव आलें आहे परतु ते व हे एक च असें मला वाटत नाहीं

ग्रंथ — गुरुस्तुत

सूरश्याम

ग्रंथ — पदें

सेवक

ग्रंथ — पद

सदहुसेन

ग्रंथ — टटुभीवध

सोपानदेव

वि माहिती —आपेगावां जन्म (११९५) पैठणा आगमन नवास्याहून श्रीव्हळदास प्रयाण, समाधि सासवडाव १२१८।१९

ग्रंथ — सोपानदेवा, पच करण (१२१७), नमन (१२१९) हरिपाठ,

सोभावदास

ग्रंथ — पदें

हरि

वि. माहिती.—अमळापूर येथाल पुनभट व लक्ष्मी याचा पुत्र हरि. यांचे दीक्षागुरु काशीनाथ व विद्यागुरु गिरमाजी उद्धव

ग्रंथ.— कार्तिकमाहात्म्य (ले. १७१०), हरिबोध, ज्ञानबोध-सागर (१६९५ विजय), आत्मनिरूपण, पदें

हरि

वि. माहिती—कवेश्वर (शाहु छत्रपति याचे दासींचे गुरु) यांचा पुत्र (१६८०)

ग्रंथ— (शाहु छत्रपति याच्या राण्या सगुणाबाई व सकवारबाई यांवेर श्लोक

हरिजन

ग्रंथः— ब्रह्मसाक्षात्कार (ले. श १५४८ पराभव), ब्रह्मप्रकाश, मगरी हनुमतभेट

हरिदास

वि. माहिती—अचरे येथील राहणारे याचा कुलदेवता रामिनची दुर्गा गुरु-परपरा —दत्त-पूर्णानंद—नारायण-योगानंद—आत्माराम—हरिदास शिष्य—कान्हा शिवा कन्हया

ग्रंथ.— योगवासिष्ठ, विक्रमचरित्र कपिलगीता (१६७०)

हरिदास गोविंद

वडील याच्या गादीवर मुलीचा वश आहे. एक गाव इनाम असून सरकारातून ७०० रु. नक्त नेमणूक आहे. हरिनारायणांनी येनवडीस देह ठेवला त्या वेळीं जवळच्या मंडळींना आपलें शव मोंगलाईतील एका गांवच्या आपल्या शिष्याकडे नेण्याविषयीं सांगितलें. मंडळी त्याप्रमाणें करूं लागली असता एका हद्दींतील प्रेत दुसऱ्या हद्दींत नेण्याविषयीं वाद उपस्थित होऊन अडथळा झाला. तों हरिनारायणांचें शव तारीवर उठून बसलें! अखेर आपल्या शिष्यास दर्शन देऊन त्यांनीं देह ठेविला. मोंगलाईंत शिष्याच्या गांवीं त्यांची खरी समाधि आहे व तेथें शिष्याचा वंश जहागीर भोगीत आहे. शाहूमहाराज व निंबाळकर यांना गुरु मानीत असें म्हणतात.

ग्रंथः— पदें, नामामृतलहरी.

हरिपुरुषोत्तम

ग्रंथः— पदें.

हरिबुवा

वि. माहितीः—हे जातींचे शिंपी घेरेश्वर व वचाई यांचे चिरंजीव. पत्नी गोडाई. राहणार पारनेर. समाधि नारायणगांवीं (शक १६९९) गुरुपरंपराः— रामदास–माधवदास–केशवदास–पुरुषोत्तम–शिवराम–हरि.

ग्रंथः— ज्ञानसागर (पारनेरीं शक १६९५ विजयसंवत्सर मार्ग. व. ११ शुक्रवार) हरिबोध (१६९०), पंचीकरण, संसारतोडा, स्वरोदय, स्फुट अभंग.

हरिराज

ग्रंथः— (मुद्गलकृत) आर्याटीका.

हरिवल्लभ

वि. माहितीः—याचे गुरु ' ब्रह्मानंद ' असावेतसें वाटतें.

ग्रंथ.— संगीतदर्पण, पदें

हरिसुत

ग्रंथः— अभंगबद्ध गीता (सुमारें २८ शें अभंगांची), परशुरामचरित्र, छत्तीस श्लोकी गीता.

हरिहरेंद्र

ग्रंथः— वेदान्त.

हेमाडपंत

ग्रंथः— लेखनपद्धति.

हैबतराव

ग्रंथः— वेदान्तप्रकरण

होनाजी

ग्रंथः— लावण्या.

हंस

ग्रंथ.— पदें

हंसनाथ

ग्रंथः— वैराग्यशतक.

हंसदास (राज)

ग्रंथः— वेदेश्वरी (शिवगीताटीका), कथाकल्पलता, आगमसार, सदाचार-टीका, लघुवाक्यवृत्तिटीका, चूडालाख्यान (२२ शतकें) संकेत-कुबडी, ईशावास्योपनिषत्-टीका, तत्त्वज्ञान (गद्य), अनुभवामृत-टीका (समओवी), वाक्यवृत्ति (र. श. १७७१ सौम्य विजया-दशमी) हंसकोश, वेद नांवाने लिहिलेली पदें, अभंग.

ज्ञानदेव निरंजन

वि. माहितीः— ' अनुभवसिद्धि ' म्हणून एक ग्रंथ आहे तो ' वाल्मी ' रामदासी यांचा आहे अशी समजूत आहे; परंतु त्याची १५२ ओवी अशी आहेः—

म्हणे ज्ञानदेव निरंजन । ज्ञानांकुशी हें अंजन ।
डोळियांत डोळा घालून । मुग्धग्रंथ तुवा केला ॥ १५२ ॥

महाराष्ट्रीय संतकवि

पुरवणी

श्रीधर

ग्रंथ.— अहिमहिआख्यान, कृष्णजन्माध्याय, काशीखंड, गयासुराख्यान, नलाख्यान, नलोपाख्यान, बभ्रुवाहनाख्यान, ब्रह्मोत्तरखंड, सावित्र्याख्यान, हरिश्चंद्राख्यान, रामसगुणाध्यान, दासोपंतचरित्र, पदें.

श्रीधर किंकर

टीप— यांनी कृष्णलीलामृतांत गुरूचें नांव 'ब्रह्मानंद' दिलें आहे. यावरून हे स्वतः श्रीधर च होत.

ग्रंथ— ब्रह्मज्ञानाचा धडा, अमृतसंजीवनी (ओ ३३), गुरुपट,

अच्युत

ग्रंथ— गोपालचैतन्याष्टक

अच्युताश्रम

ग्रंथ— रामगोविया

अनंत

ग्रंथः— गरुडाख्यान, निर्वाणषट्क, पाळणे, भूपाळ्या, स्तुकशाख्यान, चक्रव्यूह

अनंत (वढवे)

वि. माहिती—गुरु गोपाळ

ग्रंथ— मल्लारिमाहात्म्य, भारताख्यान, शिवरात्रिमाहात्म्य, प्रदोषमाहात्म्य.

अनंतदास

ग्रंथः— वेताळपचविशी.

अनतफंदी

ग्रंथः— चेंडुफळी, विठ्ठलस्तुति.

अमृत

वि. माहितीः—गुरु निरंजन.

ग्रंथः— सिद्धान्तबोध.

अमृत

वि. माहितीः—याचा गुरु चिन्मयकृष्ण अगर गणेश भारथी.

अमृतराय

ग्रंथः— कृष्णध्यान, पूतनावध, भीष्मप्रतिज्ञा.

अवधूत (ज्ञानसागरेंद्र सरस्वति)

वि. माहितीः—विटे येथील वृत्ति; सप्रदाय चैतन्य: पूर्वीचें नाव भैरव; ज्योतिलिंग व यमुनाबाई याचे पुत्र, आडनांव ज्ञानसागर; चुलत्यास दत्तक दिले होते.

गुरुपंपराः—कृष्णचैतन्य–तुळशी–अद्वय– चिद्घन (हे अद्वयाचे पुत्र व शिष्य)–नागेश (पुत्र व शिष्य) यांची वहीण निराबाई, त्यांचा पुत्र शिवचैतन्य. यांचा बंधु ज्योतिलिंग शिवलिंगाचा दत्तक पुत्र व शिष्य अवधूत (१७३४ चे पूर्वी). कुलदैवत क्षेत्रपाल; गोत्र विश्वामित्र, विटयाचे कुळकर्णी.

ग्रंथः— ज्ञानसागर (र. श. १७३४), ज्ञानसागरानद (र. श. १७६४).

अंबुदाससंन्यासी

ग्रंथः— भक्तिज्ञानवैराग्यनिरूपण (स)

आत्माराम

ग्रंथ — अपरोक्षानुभूति, पदें, लावण्या

आनंदतनय

ग्रंथः— आरति, पूतनावध, सवाया, कृष्णचरित्र, रामायण (श्लोक), पदें (स व हिं.)

उदासदास (समर्थ ?)

ग्रंथः— महारम्भटचरित्र

उद्धव चिद्घन

ग्रंथ — श्रीज्ञानेश्वरचरित, भिल्लशंकरसंवाद, जानकीवर्णन.

उद्बोधनाथ

ग्रंथ — सिद्धान्तसार (र श. १५३८ दुर्मुख वै चतुर्दशी गुरुवार, प्रकरणें १०, यांत श्रीज्ञानेश्वरास ' ज्ञाननाथ ' असें स्पष्ट म्हटलें आहे).

उद्धवदास

ग्रंथ.—सतमाल

टीपः—उद्धवाची न म्हणतां ही याची मानें देतात

एकनाथ

ग्रंथः—नामसारासार, अर्जदास्त

कविकिंकर

वि. माहितीः—गंगातीरीं ' पैजापूर ' हें मूलस्थान (१६२६ चे पूर्वी)

कल्याण

ग्रंथः— शुकाख्यान, आरति, पदें

कान्हो पाठक

वि. माहितीः—वंशावळ —पिला-त्रिमल-कान्हो-हरि-नामा पाठक. पिलाचा गुरु वडवाळसिद्ध नागेश (१३१३) यामुळें यांचे श्रीज्ञानेश्वर-समकालिन वाबद्दल थोडी शंका येते

गिरिधर

वि. माहिती—श्रीसमर्थशिष्या वेणाबाई यांचे हे शिष्य.

ग्रंथ:— छंदोरामायण, सुंदररामायण, गुरुवाक्यमाला, हकीकतवाका, मंगलरामायण, करुणाराम, अभंग, गुरुदेवनमन, काशीयात्राकथन, स्फुट श्लोक, व्याकरण, अद्भुतरामायण, गुरुमार्ग, शिष्यभावार्थ, समर्थांची आरति, गणेशरामस्तोत्र, सरस्वतिस्तोत्र, समर्थसद्गुरुस्तोत्र, सीतास्वयंवर (हिंदी), अष्टकें, जनस्वभाव, काशीखंड, आत्मानुभव, शिवरहस्य (नाममहिमा), करुणाष्टक, लोकस्वभाव, श्रीसमर्थस्तोत्र, ग्रंथभावार्थ ग्रंथतत्त्व, ग्रंथराजभावार्थ, गुरुगातार्थ, गुरुदीक्षा, गुरुरूप, गुरुआज्ञा, गुरुमंगलवन, गुरुअर्चा, त्रयोदशाक्षर अभंग, करुणाकर निर्याणपत्रिका.

गिरिधर प्रभु

ग्रंथः— सुदामचरित्र.

गुरुदास

वि. माहितीः—एके ठिकाणीं यांना गुरु नागनाथ असा उल्लेख केला आहे.

गोपाळदास

वि. माहितीः—मानभाव.

ग्रंथः— तत्त्वरोपनिषत्

गोपाळनाथ

वि. माहितीः—पदांत गुरु आत्माराम असे नांव आहे, व गोपाळबुवा अ... म्हणत.स म्हटले आहे

ग्रंथ — पदें

गोविंद अष्टावधानी

वि. माहितीः—गुरु नरहरि.

ग्रंथ — गुरुदर्श (श्लोक १३, श. म १६५८ नल माघ)

गोविंददास

वि. माहिती:—गुरु-शिवदास. या शिवदासांनी श्रीज्ञानेश्वर महाराजांचे समाधीची सेवा केलेली दिसते. व त्यांना त्यांचा साक्षात्कारहि झालेला दिसतो

ग्रंथः— अभंग व शिवदासाची आरति.

गोविंदसुत

ग्रंथः—गोपीविलास (हि.), रुक्मिणीस्वयंवर.

गोसावीनंदन

वि. माहिती:—गुरुपरंपराः—ज्ञानमोद्गल मुद्गल गुरु व कुबेरेश्वर यांचा उल्लेख आहे, व तेथें च ' सद्गुरुगोपाळाश्रम गजानन ' असाहि उल्लेख आहे; यावरून कुबेरेश्वर अथवा गोपाळाश्रम गुरु असावेत, अ. को. कार म्हणतात त्याप्रमाणें निरंजन नाहींत

ग्रंथः— स्वयराष्टक, ध्यान

गंगाधरशास्त्री

वि. माहिती:—बाप विठ्ठल, आई रुक्मिणी, गुरु विश्वनाथ.

चिन्मय

वि. माहिती.—दैवत विठ्ठल, गुरु दत्त

ग्रंथः— योगवासिष्ठ.

चेटोहरदेव

टीपः—हा फार अर्वाचीन (इ. स. १८८८) आहे.

चैतन्यस्वामी

ग्रंथः— पदे, अभंग.

जगजीवन

ग्रंथः— रामकथा, कुंभकर्णवध, रामदासस्तव

जगन्नाथ (रामदासी)

ग्रंथः—नवकथा.

जगन्नाथ

ग्रंथः— सहजावस्था.

जयरामात्मज

ग्रंथः— रासमंडळ.

जयरामस्वामी

ग्रंथः— गोपाळकाला.

जोजारनागेश

ग्रंथः— आरोग्यपीयूष.

ठाकूरदास

ग्रंथः— एकनाथांची आरति.

तानाजी

ग्रंथः— अश्वपरीक्षा.

त्रिमल्लसुत

ग्रंथः— चिद्देवराष्टक.

दत्तचिन्मय

ग्रंथः— योगवासिष्ठ.

टीपः— हे चिन्मय व गुरु दत्त.

दत्तशिष्य

ग्रंथः— सुंदरकांड.

दत्तात्रेय

ग्रंथः— गर्भावलि.

दामोदर

वि. माहितीः—नरसप.

ग्रंथः—

दास

वि. माहितीः—गुरु—बाळकृष्ण.

ग्रंथः— ईश्वरविवाह, पुराणार्थ (हा ग्रंथ समर्थांचा असावा असे मला वाटते.) पदें.

दासगोसावी

ग्रंथः— रामगीता.

दासोपंत

दिवाकर कपाटे

वि. माहिती:—मानभाव.

ग्रंथ:— मतिरत्नाकर (र. श. १६१७).

देवनाथ

ग्रंथ— रामायण (चतुर्थंत्र).

देवेंद्रकीर्ति

ग्रंथ:— कालिकामाहात्म्य.

धुंडिकुमार

ग्रंथ:— ज्ञानलहरी.

धुंडिराज

ग्रंथ:— स्वात्मबोध.

नरसिंह

वि. माहिती:—गुरुपरंपरा:—शांतलिंग-कृष्णाप्पा-जयरामस्वामी-नरसिंह.

ग्रंथ:— हृदयनिवास. (ओ. ५५४).

नरहरि

वि. माहिती:—गुरु रंगनाथ हे च पिते. वंशावळ:—केशव-हनुमंत-रंगनाथ-नरहरी. मातोश्री राधा ही नाशिकगोत्री आत्मारामाची कन्या. विद्यागुरु स्वतःचे मामा माधव हे. वेद ब्राह्मण. गोत्र अत्रि. आडनांव नामदे.

ग्रंथ:— रामलीलामृत.

नरहरि

ग्रंथ:— गंगारत्नमाला.

टीप:— याचा च शकुनकीर्ति ग्रंथ असल्यानें हे ' सोनार ' असावे.

नरहरि (राघवात्मज)

वि. माहिती:—पूर्वज सोंदळ ग्रामी राहणारे; गोत्र अत्रि; उपनाम नाफडे; माता जानकी; पिता राघव; गुरु व संप्रदाय:—श्रीमहालक्ष्मी.

ग्रंथः— समश्लोकी गीता (या गीतेची "शके १६९५ विजयसंवत्सरे कार्तिकाया धवल्पक्षे सप्तम्याया भृगुवासरे दिवागत घटि २६ एतत्समये लेखन समास " झालेली एक प्रत कविवर्य पेंताच्या दप्तरात आहे वरील " विशेष माहिती " या समश्लोकीचा कर्त्याने १५० पद्याचा जो उपसहार केला आहे त्याच्या आधारें दिली आहे नरहरीच्या वाणीचा नमुना पहाः—समानवृत्त हे टीका पदार्था यमकादिकां। पाहावी हे देशवाणी गुणज्ञलोपकारिणी ॥).

नरहरि मालो

ग्रंथः—ज्ञानलहरी, भक्तिकथासार (१२००० ओवी)

नागेंद्र नागनाथ

ग्रंथः— पदें.

नागेश

ग्रंथः— कविवर्णन

नागेशकेत

वि. माहिती—तिमाजीपंत केत हे मूळ पुरुष असावेत, व काव्यागिरद हे गुरु अथवा उपास्य दैवत असावें, असें करुणारसावरून दिसतें

ग्रंथ — करुणारसस्तोत्र, संतास्तवपदें, दोहरे, साख्या

नामा

ग्रंथः— चद्रहासाख्यान, भ्रमरगीत, भारत (आदि व स्वर्गारोहण पर्वे).

नारायण

वि. माहिती —चिद्रत्नमालाकार नारायण याचे गुरु निरजन, ' ज्ञानसागर ' या ग्रंथात यानीं अशी गुरुपरंपरा दिली आहे.—हंस—ब्रह्म—अत्रि—दत्त—(निरजन)—नारायण (हे स्वत स तपस्वी नारायण विप्र म्हणवीत).

ग्रंथः— बाणासुराख्यान (या च नारायणाचें काय ?), ज्ञानसागर.

परशुराम

वि. माहिती:—हे स्वतःस रामात्मजपुत्र अथवा 'रामनातु' म्हणवितात.

ग्रंथ:— आनदमूर्तिवर्णन, गुरुचरित्रसार, गुरुस्तव.

पांडुरंग

वि. माहिती:—याचें उपास्य अगर यांचा गुरु 'श्रीरंग असावा.

ग्रंथ:— नारायणराव पेशवे याचें चरित्र, रामगौरव, स्थालिपाक.

पूर्णदास

वि. माहिती:—गुरुपरंपराः–नारायण–विधि–अत्रि–दत्त–गोपालनाथ–पूर्णदास (१७३६).

बनाजी

ग्रंथ:— चिद्बोधरामायण.

टीप:— या ग्रंथांत 'निरंजनस्वामी' म्हणून ग्रंथकार स्वतःस म्हणवितात. तेव्हां हे च (निरंजनमाधव) निरंजनस्वामी असावेत.

बल्लाळ

वि. माहिती:—हे स्वतःस 'निरंजनदास' म्हणवितात. मूळचे राहणारे गोदावरीचे दक्षिणतीरीं अमलाश्रम

ग्रंथ:— गणेशगीता (र. श. १५६१ ज्येष्ठ कृष्ण ३।४)

टीप:— हे च 'गणेशपुराण 'कार असावेत.

ब्रह्मानंद गोविंद

ग्रंथ:— श्रीकृष्णजन्मकथा.

भास्कर

वि. माहिती:—मानभाव.

ग्रंथ:— दशम व एकादश स्कंध.

भीमस्वामी

ग्रंथः— श्रीसमर्थचरित्र, संतचरित, अनंतव्रत.

भुजंगनाथ

ग्रंथः— पदें.

मधुकर

वि. माहितीः—कृष्णयाज्ञवल्की यांनीं 'कथाकल्पतरूचे' पूर्वार्ध सात स्तवक श्रीक्षेत्र नाशिक येथें रचिले. नंतर त्यांचा काल झाला पुढील उत्तरार्ध सात स्तबक मधुकरांनी केले (शक १५४५)

बागलाणांतील मधुर पर्वताजवळील वाटिका नगरींचे राजे नारायणशहा यांचा पुत्र प्रतापशहा त्यांचा बहिरामशहा यांचे आज्ञेनें महादेव उर्फ मधुकर यांनीं ग्रंथ (कल्पतरु) रचिला. बहिरामशहा हे सोमवंशी राठोड गोत्र वासिष्ट. महादेव हे खैरकार सोमवंशी. यांचे वडिलांचे नाव शिवराम व मातोश्रीचें चाहिजी. गुरुः— कृष्णयाज्ञवल्की. परतु कांहीं ठिकाणीं चिंतामणी व काहीं ठिकाणीं गोपाळ (कृष्ण याचे पुत्र ?) म्हणून दिलें आहे शक १५९५ सुमार १४ वें स्तबक १६८० संवत् अथवा १५४५ शक रुधिरोद्गारी विजयादशमी सोमवारीं संपूर्ण.

मध्वमुनी

ग्रंथः— गणेशाष्टक

मरळसिद्ध

वि. माहितीः—गुरु निरंजन

ग्रंथः— निरंजनभेदुशास्त्र.

महिपति

ग्रंथः— तुकारामचरित्र.

माधव

ग्रंथः— सखुचरित्र.

माधवदास

वि. माहिती —हे 'नारायणदास', स्वत स आपलें मूळ नांव कृष्ण होतें म्हणून कृष्ण हि म्हणवितात

माधवनंदन

ग्रंथ — नारदलीला

माधवानंद

वि. माहिती —हे व वरील एक च

मालुचंद्र

ग्रंथः— आदिपुराण

मुकुंद

व. माहिती —पिते गोविंद माता सावित्रा. विठ्ठाबद्दल मुकुंद लिहितात'— 'त्याची सत्कविता प्रसिद्ध मिरवे सताचिया मध्वीं ॥' यावरून गोविंद हि कवि च

मुक्तेश्वर

ग्रंथ — अहिमहिराक्षसवध, भक्तमन्दिरी, नलोपाख्यान, विश्वामित्रमोजन, भगवद्गीता १८ अध्याय ओवीबद्ध

मुद्गल

ग्रंथ — अभग

टीप — हे चिंतामणिसुत

मुरारी

वि. माहिती —मानभाव,

ग्रंथ —दर्शनप्रकाश

मोरोपंत

ग्रंथ— आर्याओवीस्तोत्र

मौनी

वि. माहिती:— गुरु—श्रीरघुनाथाचार्य. याचें स्वतःचें नाव नारायणेंद्रसरस्वति. यानीं आपला ग्रंथ (बोधग्रंथ) हा १७४० मध्यें रचिला.

यशवंतसुत

ग्रंथ:—सीतास्वयंवर, द्रौपदीस्वयंवर (श्लो. ८७)

रघु

वि. माहिती:—गुरुः—गोपीनाथ

ग्रंथ.— ब्रह्मोत्तरखंड (शिवस्तुति २५ प्रसंग, २१ अ. लेखनशक १६६४, मुक्काम चाफळ)

रघुनाथ

ग्रंथ:— शुकाष्टक

रमावल्लभदास

वि. माहिती:—देवगिरी येथील राजाचा दिवाण अबरखान याचा कारभारी अनाजीपंत. याचे पुत्र तुकापंत उर्फ रमावल्लभदास मौंजीबंधन ७ वे वर्षी. लग्न १२ वे वर्षी १८ वे वर्षी कारभारी लढाईवर गेले असता लुटींत एकादशस्कंध नाथटीकेसह अ. ३१ सापडला नंतर कारभार सोडून यानीं पारायण केलें, व गोदातटाकीं अमरनाथ (लक्ष्मीधरदास) भेटून त्यानीं यास उपदेश दिला. नाव रमावल्लभदास ठेविलें गुरुपरंपरा – नारायण– विधि– नारद– व्यास– गौडपाद– गोविंद– श्रीशंकर–हस्तामलक–शुक–श्रीधर–विज्ञानाश्रम–आनंदाश्रम–लक्ष्मीधर–रमावल्लभ उपासना —श्रीगोपालकृष्ण. गुरुबंधुः— उमावल्लभदास शिष्या —अवडाबाई उमयकर

ग्रंथ.— गुरुवळी (र श. १५५८ धातृ) याच्या बृहद्ग्रंथवृत्तीचा आरंभ वाईस होऊन शेवट कोंकणांत दाल्भ्यपुरी येथें झाला.

राघवदास

वि. माहिती:—राघवस्वामी, राघवदास व राघव चिद्घन हे सर्व एक च असावेतसें दिसतें. याचे ग्रंथ अध्यात्मरामायण व संदेहहरण;

आणि कदाचित् चित्रदीपकार राघव (तंजावर) हि हे च होत. हलींचे राघवदास हे रमावल्लभदासपरंपरेंतील. गुरुपरंपराः-रमावल्लभ-अमृत-नरहरि-गंगाधरस्वामी-निजानंद-राघवदास.

ग्रंथः— रमावल्लभदासाबिरुदावलि, रमावल्लभदासमहिमा, दत्तस्तुति, गुरुबोध (कानडी), पदें.

राघवव्यंकटेश

ग्रंथः— सोळासोमवारकथा

राघवसुत

ग्रंथः— सवाया

रत्नाकर

ग्रंथः— दीपरत्नाकर.

राजाराममासादि

ग्रंथः— पदें

रामचंद्र

वि. माहितीः— हे दिनकर रामदासी याचे चिरंजीव.

ग्रंथः— सीतारामसंवाद, पदें, श्लोक, आरति.

श्रीरामदास समर्थ

ग्रंथः— करुणाष्टकें, स्फुट ओंवी, भीमरूपीस्तोत्रें, रघुरामायण (श्लोक ३०), पंचाध्यायी (सं.), स्फुट समास, राजकारण-पत्र, संभाजी-महाराजास पत्र, अष्टाक्षरी, वीसाक्षरी, लळितें, एकादशसमासी (ओ. ३५४), अंतर्भाव, पंचसमास, पूर्वारंभ, एकवीससमासी, निर्गुणध्यान, पंचीकरण-अष्टाक्षरी, मानसपूजा, गजेन्द्रमोक्ष, ख्याल, पदें, मुलांना उपदेश (१० श्लो.), जुनाट पुरुष, बहुधागोसावी, गुरु-गीता, तत्वबोध (१९ श्लो.), निर्वाह, उत्साह, सवाया, सप्त-समासी, डफगाणी, मुसलमानी-हिंदी-मराठी श्लोक वगैरे, चौदा शतकें, आत्माराम, मनोबोध, पंचीकरणयोग, चतुर्थयोगमान, मान-पंचक, पंचमान, स्फुट प्रकरण, स्फुट श्लोक, रामायण, षड्रिपुवर्णन,

रामगीता, कृतनिर्वाह, चतुःसमासी, सप्तसमासी, अक्षरपदसंज्ञा, रामकृष्णस्तव, दासप्रबोध, भूपाळ्या, आरत्या, गोसावी, सगुणध्यान.

रामाजनार्दन

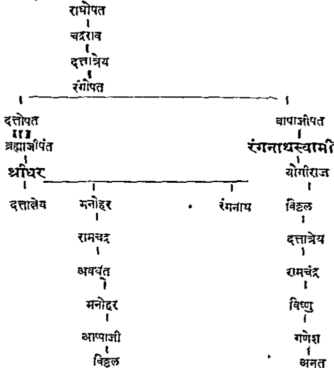
ग्रंथः—(विठ्ठलाची) आरति.

रामानंद

ग्रंथः—स्थालिपाक, मुचकुंदचरित्र, भारत, भागवत, रामायण.

रंगनाथ निगडीकर

वि. माहितीः—रंगनाथस्वामी व श्रीधरस्वामी यांचो वंशावळः—

ग्रंथ —मल्हारीअष्टक.

रंगेशात्मज

ग्रंथ —त्रयोदशाक्षरांवर श्लोक.

लक्ष्मण

ग्रंथ —पचीकरण (प्राकृत अभगात्मक ले शक १७५३)

लालदास

ग्रंथ —सोळासोमवारकथा (र श १६९१ विरोधी)

वामन

ग्रंथ —द्वारकाविजय ध्यानमाला

विश्वनाथ

वि. माहिती —मानभाव

ग्रंथ —ज्ञानप्रबोध (र श १२५३ प्रजापति)

विष्णुदास (नामा?)

ग्रंथ —लहुकुशाख्यान अगन्तिशिष्टाई सीतास्वयंवर

शारंगधर

वि माहिती —स्वत स महामायेचा सुपुत्र ' म्हणवितात

ग्रंथ — कालिकापुराण (ओ १७३४)

शहामुनि

वि माहिती —गुरु मुनि

ग्रंथ — सिद्धान्तबोध (र श १७०० चावला ग्रामाकडे पठारीमहण-लेखक शहामुनिशिष्य भगवत नारायण पांढरकामा, वास्तव्य पाडळी धायगुडे)

शातचनरसव

ग्रंथ — शातकर्महस्तका (हा ग्रथ चनवसर गर्मात बोलला होता, त्याची टीका)

शिवदास

वि. माहिती—श्रीज्ञानेश्वरांनी मार्ग दाखविला, व हे च आपले गुरु म्हणून हे वर्णन करितात. राहणार शिंगणापूर. पित्याचें नाव कौंडिण्य. शिष्य गोविंद शिवमार्गा (शक १७०४)

ग्रंथः— सोमवारव्रतकथा (र. श १७०४ शुभकृत्), शिवगाथा.

शिवलिंग

वि. माहिती—गुरु निरंजन (काशीराजशिष्य).

ग्रंथः— कफणें

शुकदेव

ग्रंथः— स्यमंतकोपाख्यान.

शेखमहंमद

वि. माहितीः—चांभारगोंदे तालुक्यांतील ८ कोसावरील वहई वाहिरे हें मूळ गाव वृत्ति मुलाणा. उपरति १६ वे वर्षी मठ श्रीगोंदे येथें गुरु चंद्र अथवा चांगबोधले स्नेही तुकोबा देहूकर, जयरामस्वामि वडगावकर हे पूर्ण अद्वैतवादी निर्गुणोपासक श्रीगोंदयांत याचे समकालीन प्रल्हादबाबा (गृहस्थाश्रमी), दाउळबावा, गोंधळबावा, शेख महमद. हे गृहस्थाश्रमी होते. पुण्यतीथ—फाल्गुन शु॥ ९ याच्याबद्दल त्या प्रांतीं खालील म्हणी आहेत.—ज्ञान्याचा, एका, नाम्याचा तुका, कबीराचा शेका तिकडे भजन असें आहेः—चांगबोधले —शेखमहमद—तुकाराम

ग्रंथः— योगसंग्राम (पार्थिव १६१८ पौर्णिमा अधिक श्रावण सोमवार).

श्याम

ग्रंथः— बभ्रुवाहनाख्यान.

श्यामा

टीप.— हे म्हणजे एक का काय ?
ग्रंथ:— हंसध्वजाख्यान.

सच्चिदानंद

वि. माहिती:—सदानंदशिष्य सच्चिदानंद.
ग्रंथ:— अनुभवसार (४ प्रकरणें)

सदाशिवनाईक जोशी

वि. माहिती:—राहणार औरंगाबाद. शक १६८५ चे पूर्वी.
ग्रंथ — नरहरिबोध.

साम्राज्यसाधन

संतराज

ग्रंथः—चिंतानिवारण.

स्वरूपानंद

वि. माहितीः—गुरु सच्चिदानंद. यांचें एक अनुष्टुब श्लोकांत टेविण्यासारखें आहे. तें असें:—वासुदेवेन रचितम् वासदेव विशुद्धये । लिखितं वासुदेवेन ललितानंदसूनुना ॥ यावरून यांचें पूर्वीचें नांव वासुदेव होतेंस दिसतें.

ग्रंथः— (उत्तर-) गीतासार, हरिहरसंवाद.

हरिराज

वि. माहितीः—आडनांव शेंडे. वृत्ति जोशी. गोदातीरीं 'निगज' गांवचे; पित्याचें नांव म[illegible]र.

ग्रंथः— भस्मासुराख्यान, राधाकर्ण.

हरिहरराय

ग्रंथः— हरिगीता.

संतग्रंथसूचि

ग्रंथ	कर्ता
ॐकारवर्णन	रत्नाकर
अग्रजस्तोत्र	मुकुंद
अजपागायित्री	अनाम
अजामेळाख्यान	वामन
अत्रिपंचक	दासोपंत
अद्वयानंद	सोहिरोबा
'अधाधि' ज्ञानबोध	तन्मयानंद
अद्वैतनिरूपण	श्रीज्ञानेश्वर
अद्वैतप्रकाश	मृत्युंजय
अद्वैतसरणी	सिद्धेश्वर
अनुगीता	दासोपंत
अनुगीता	माधव

	ग्रंथ	कर्ता
	अन्नपूर्णास्तोत्र	अनाम
चा.	अनुभवरत्नाकर	रत्नाकर
चा.	अनुभवरामायण	कान्हा (हरिदास)
का सं.	अनुभवशतक	उ. चिद्घन
त.	अनुभवसार	रामानुदास
चा.	अनुभवसार	सच्चिदानंद
त.	अनुभवसार	देव
भा.	अनुभवसार	मृत्युंजय
ग.	अनुभवसिद्धि (ले. श. १६८६)	
का. सं.	अनुभवानंद	एकनाथ
छा.	अनुभवामृत (चिदानंददीपिका) र.श. १५५७	शिवकल्याण
चा.	अनुभवामृत	निरंजन (रघुनाथ)

वा.	अनुभवामृत (संस्कृत)	प्रल्हादबावा
छा	अनुभवामृत	ज्ञानेश्वर
रा.	अनुभवामृत (गद्य)	वीरेश्वरवल्लभ
तं.	अनुभवामृत	मृत्युंजय
का. ग.	अनुभूतिलेश (स. ३२५ टीका ४८३)	वामन
का सं.	अनुभूतिलेश (टीका १५५)	वामन (मा)
छा.	अनुष्टुप्रा०	मोरोपंत
वा.	अनंतव्रत	नामा (?)
वा	अनन्तव्रत	वि. नामा
रा. ग्र.	अनन्तव्रत	भीम (यशवंतसुत)
छा	अनन्तव्रत	मोरोपंत
भा.	अनन्तव्रत	महिपति
ग.	अन्नपूर्णास्तुति	मोरोपंत
तं	अन्वयव्यतिरेक	ज्ञानेश्वर
	अपराधानिवेदन	महिपति
का सं.	अपराधस्तोत्र	शिवरामस्वामी
वा.	अपरोक्षानुभूति	आत्माराम

म. क.	अपरोक्षानुभूति	जयरामस्वामी
वा.	अपरोक्षानुभूति (अपूर्ण प्रक ४)	मुक्तेश्वर
	टीपः—विश्वभूराव नमन आहे म्हणून हें मुक्तेश्वराचें असावें वाटतें.	
का. स.	अपरोक्षानुभूति (स. श्लो.)	वामन
छा.	अपरोक्षानुभूति	शिवराम
दे.	अद्भुतरामायण	गिरिधर
का. स.	अभिमन्युविवाह	त्र्यंबक
भा.	अभिमन्युविवाह	विश्वनाथ (कृष्णदास)
	अभंगरामायण	नरहरिदास
वा.	अमरनाथसंवाद	गोरक्ष
छा.	अमृतमथन	मोरोपंत
का स	अमृतसार	मृत्युंजय
	कल्याणांकजमाला	मोरोपंत
रा.	अमृतसंजीवनी	ज्ञानेश्वर
भा.	अमृतसंजीवनीका	पांडोबा
भ. को.	अमृतार्णव	दत्तात्रेय

छा.	अर्जदास्त	एकनाथ
का. सं.	अर्जुनकामपूर्ति	मुक्तेश्वर
का. सं.	अर्जुनगर्वपरिहार	अवरनाथ
	•अर्जुननीति	अनाम
चा.	अर्थ	रत्नाकर
भा.	अलक्ष्यनिदान	माधव (नारायणदास)
का. सं.	अलंकारवर्णन	अमृतराय
छा.	अवतारमाला	मोरोपंत
तं.	अवधूतगीता	मेरु
पं. म.	अवधूतगीता	श्यामोपंत
ना.	अवधूतगीता (श. १५३०)	पूर्णानंद
पे. म.	अवधूतराज	दासोपंत
चा.	अविचारपंचाविंशी	रत्नाकर
का. सं.	अविनाशसंदेहहरण	अमृतराय
ना.	अशौचनिर्णय	गंगाधर
भा.	अश्वपरीक्षा (?)	तानाजी
छा.	अश्वत्थदीक्षा	मोरोपंत

का. इ. प्र.	अश्वधाटीदशक	आनंदतनय
	अश्वधाटीरामायण	मोरोपंत
दे.	अश्वमेध (बभ्रुवाहनाख्यान)	माधव
छा.	अश्वमेध	कृष्णदास (मु.)
छा	अश्वमेध (श. १६३७)	श्रीधर
दे.	अश्वमेध	जगजीवनप्रभु
दे.	अश्वमेध	दादोसुत
भा.	अश्वमेध	नारायण
चा.	अश्वमेध	नामापाठक
दे.	अश्वमेध	विठ्ठलनाथ
	अश्वमेध	शिवकल्याण
छा.	अश्वस्नान	वामन
दे	अष्टकं	गिरिधर
छा.	अष्टावक्र	एकनाथ
त.	अष्टावक्र	शिवरामस्वामि
दे.	अष्टाक्षरी	रामदास
छा.	अष्टोत्तरशत	मोरोपंत

का. सं.	अहिमहि वधान	अनंत
भा.	अहिमहि वधान	श्रीधर
का. गं.	अहिल्योद्धार	अनंत
भा.	अहिल्योद्धार	प्रल्हादबावा
छा.	अहिल्योद्धार	मोरोपंत
का. गं.	अहिल्योद्धार	वामन
छा.	अहिल्यास्तुति	मोरोपंत
छा.	अक्षयबोध (र. श. १६७१)	सोहिरोबा
दे.	अक्षरपरसंज्ञा	रामदास
दे.	अक्षरमालिका	आत्माराम
का. इ. सं.	अंबास्तुति	गोविंद (कृष्णदास)
चा.	अंकुश पुराण	मुकुंद
चा	अंगदशिष्टाई	मुकुंद
दे	अंतर्भाव	रामदास
छा	अंबरीष वधान	मोरोपंत
भा.	अंबास्तव	सानाजी देशमुख
भा.	अविराजस्तव	श्रीधर
ये. म.	आगमनिगम	दासोपंत
भा.	आगमनिगम	मैनानाथ
अ. को.	आगमसार	हंसराज
चा.	आत्मचरित्र	मुकुंद
का. सं.	आत्मनिरूपण	हरि
दे.	आत्मबोध	अमृतेश्वर
छा.	आत्मबोध (र. श. १७१२)	कोंडू
त.	आत्मबोधटीका	जगन्नाथ
नं.	आत्मबोध	शिवराम
चा.	आत्मविचार (मिश्र)	माणिक
ना.	आत्मविद्याविलास	माधवसुत
दे.	आत्मबोध	गुंडिराम
छा.	आत्मसारप्रकाश	सदानंद
दे.	आत्मसाक्षात्कार	मेरु
भा.	आत्मसिंधु	तुकाविप्र
	आत्मसुख	कोंडू
दे.	आत्मस्थिति	आत्माराम

दे.	आत्मानुभव	गिरिधर
तं.	आत्मानुभव	परमानंदचैतन्य
छा.	आत्माराम	रामदास
मु मं.	आदिपुराण	मच्छिंद्र
छा.	आर्यारामायण	मोरोपंत
चां.	आनंदप्रकाश (र श. १६३१)	सदानंद
चां.	आनंदबोध	सदानंद
चां.	आनंदसार	सदानंद
का. सं.	आनंदलहरी	एकनाथ
चां.	आरति कीर्तनरंगाची	तुकाविप्र
चां.	आरति (कृष्णाची)	यदुमाणिक
दे.	आरोग्यपीयूष	ओजारनागेश
छा.	आर्याकेकावलि	मोरोपंत
चां.	आर्याटीका	वामन
चां.	आर्याटीका	नरहरी
चां.	आर्याटीका (र. श. १६५२)	नागेश
का.इ.सं.	आर्याटीका	हरिराज
ता.	आर्यानुष्टुभ हरिहरप्रार्थना	मोरोपंत
छा.	आर्याभारत	मोरोपंत
छा.	आर्यासाष्टक	मोरोपंत
दे.	औषधें ओवीबद्ध	गोवर्धन
छा.	आर्यामुक्तामाला	मोरोपंत
भा.	इंद्रजाल (हिं.)	नीतिनाथ
छा.	इष्टकाप्रार्थना	मोरोपंत
का. सं.	उखलवन	वामन
दे.	उत्तरकांड	जगजीवन
सा. म.	उत्तरगीता	श्रीज्ञानेश्वर
छा.	उत्तरगीता	श्रीनिवृत्तिनाथ
का. सं.	उत्तरगीता	व्यंकटेश
छा.	उत्तरपंचविशी	श्रीज्ञानेश्वर
छा.	उत्तरपंचविशी (?)	चांगदेव
तं.	उत्तरपत्रिका (?)	श्रीज्ञानेश्वर
दे.	उत्साह	रामदास
भा.	उद्धवगोपीसंवाद	गोविंददास

धा	उदयबोध	उद्धव (मुद्रेकर)
त	उद्ध वदीपिका	शिवराम
धा.	उद्बोधपत्रिकोत्तर	तुकाराम
ये. न.	उपकालस्तोत्र	दमोपंत
का स.	उपदेश	अमृतराय
का. स.	उपदेश	जनार्दनपंत
दे	उपदेश	रामदास
का स	उपदेशमाला	वामन
म सा	उपदेशरत्नाकर	रत्नाकर
ये. म.	उपदेशरहस्य	विश्वनाथ
धा	उपदेशसार	वासुदेव
दे	उपमन्युचरित्र	जगजीवनप्रभु
म क.	उपमन्युचरित्र	वटेश्वर
त	उपनिषत्सार	त्रिंबक
धा सं.	उपासना	वामन
दे.	उपासनाप्रकरण	अमृतेश्वर
धा.	उमामहेशसंवाद	मल्लालिंग

म. सं.	उमारमणसंवाद	आनंदतनय
छा.	उत्तरामायण	मोरोपंत
ना	उमाशिवसंवाद	सदाशिव
का. इ सं.	उमाविलास	सदाशिव
का. सं.	उपाख्यवर	सखोबा (?)
भा.	उपाख्यवर	वामन
	उपाहरण (अपूर्ण)	सो. भा.
भा.	ऋषिपंचमीव्रत	महिपति
छा.	ऋषिरामायण	मोरोपंत
मु. म.	एकनाथआरति	अद्वयानंद
छा.	एकनाथचरित्र (र. श. १६८२)	केशव
का. स	एकनाथचरित्र	खंडेराव
का सं.	एकनाथचरित्र (श्रीगंगाचरित्र)	मुक्तेश्वर
छा.	एकनाथचरित्र	मुकुंद
छा.	एकनाथस्तव	मोरोपंत
म. क.	एकाखडी	रंगनाथ
धा.	एकादशीआख्यान (सर्वांग)	अमराम

धा.	एकादशीआख्यान	वि. नामा
ना. सं.	एकादशीचरित्र	केशवस्वामी
धा.	एकादशीमाहात्म्य	विठ्ठलदास सोम
चा.	एकादशीव्रत	रत्नाकर
दे.	एकादशसमासी	रामदास
दे.	एकवीस समासी	रामदास
छा.	एकश्लोकी रामायण	मोरोपंत
छा	अंबरीषचरित्र (वामन)	मोरोपंत
छ.	कथाकल्पतरु (पूर्वार्ध १५४५ चे पूर्वी) कृष्ण (याज्ञ.)	
धा.	कथाकल्पतरु	गोपाळदास
छा.	कथाकल्पतरु (उत्तरार्ध र. श. १५४५) मधुकर	
	कथाकल्पलता	हरिराज
तं.	कथाकामधेनु	शिवराम
धा	कथासारचंपू	गोविंदराज
त.	कथासारामृत	कृष्णदयापंडित
छा	कथासारामृत (र. श. १६८०) महीपति	
छा.	कथासुधारामायण	मोरोपंत

	कनिष्ठबंधु	मुकुंद
छा.	[illegible]	मोरोपंत
पें. म.	कपिलगीता (र. श. ११३०)	[illegible]
छा.	कपिलगीता (र. श. १६५२)	हरिदास
म क. चा.	कपोताख्यान (अपूर्ण)	वि. नामा
भा.	कबीरकथा	विठ्ठल
चा.	कबीरचरित्र (मिश्र)	[illegible]
का इ. मं.	कबीरजन्म	नारायण
चा.	कबीरपरिचई (मिश्र)	दास अनंत
चा.	कबीररोहिदासचरित्र (मिश्र)	गोविंद ([illegible])
छा.	कर्ण [illegible]	मोरोपंत
	करवीरनिवासिनीस्तुति	मोरोपंत
चा.	[illegible]	दास
का. सं.	[illegible]	वामन
	[illegible]	अमृत (जयानंद)
चा.	कर्मविपाक	मृत्युंजय (आनंद)
दे.	करुणरसस्तोत्र	[illegible]

क. प.	करुणामृतसार (र. श १६०८)	देवदास
क. म.	करुणामृत	देवीदास
दे	करुणाराम	गिरिधर
दे.	करुणासूत्र	गिरिधर
छा.	करुणा तक	केशवनाथ
दे	करुणाष्टक	रामदास
न क.	करुणाष्टक	रंगनाथ
का. स.	करुणाष्टक	वामन
स	कलिविडंबन	माधवसुत
दे	कल्याणनमन	जगजीवनप्रभु
चा.	कल्याणपत्रिका	अं ज्ञानेश्वर
चा	कल्याणपत्रिका	मुक्ताबाई
छा.	कलानारायण	मोरोपंत
का. स.	कविता	उ. चिद्घन
छा.	कविनिधिरानायन	मोरोपंत
भा.	कविवर्णन	नागेश
का. इ. सं.	कहुकाख्यान	आनंदतनय

का. छे	कात्यायनीव्रत	वामन
का. इ. स.	कात्यायनीव्रत	वामन
छा.	कात्यायनीव्रत	नरहरि
चा.	कामाबाईची आरति	वि. नामा
चा.	कामिनीसंग	लक्ष्मी
त.	कायाजीवलम (र. श. १६२२)	दास गुदास
ये म.	कार्तिकमाहात्म्य	रामानंद
चा.	कार्तिकमाहात्म्य	हरि
छा.	कालभैरवस्तुति	मोरोपंत
त.	कालज्ञान	अज्ञानसिद्ध (नागेश)
चा.	कालिकापुराण	देवेंद्रकीर्ति
छा.	कालियामर्दन	अनंतसुत
छा.	कालियामर्दन	एकनाथ
मु.	कालियामर्दन	तुकाविप्र
	कालियामर्दन	यशवंत
स. स.	कालियामर्दन	वामन
भा.	कावेरीमाहात्म्य (र. श. १६११)	रंगनाथ (कावेरीतनय)

दे.	काशीखंड	गिरिधर
भा.	काशीखंड	श्रीधर
छा.	काशीखंड	शिवदास गोमा
छा.	काशीप्रार्थना	मोरोपंत
दे.	काशीयात्राकथन	गिरिधर
छा.	काशीरामायण	मोरोपंत
छा.	काशीस्तुति	मोरोपंत
	काशीस्थप्रार्थना (मं.)	मोरोपंत
तं.	काळंजय (र. श. १६२२)	दासानुदास
घा.	किमयागार	श्रीगोरक्ष
भा.	किष्किंधा रामायण	काशि
का. सं.	कुबेरगर्वहरण	रविदास
छ.	कुशलवाख्यान	मोरोपंत
का. सं.	कुंजविहार	अमृतराय
घा.	कुंडनिर्माण (र.श.११७४)	रामचंद्र
तं.	कुदरथदीप	राघव
छा.	केकावलि	मोरोपंत

का. सं.	केशवचैतन्यकथा	निरंजन
दे.	कैकेयीआदि	जगजीवन
भा.	कैवल्योपनिषत्	रघुनाथ (श्यामसुंदर)
घा.	कोल्हाटखेळ	अंतु (अनंत सोनार)
का सं.	कोल्हापूरवर्णन	राम
दे	कौल	वेणास्वामि
छा	कौसल्यास्वयंवर	एकनाथ
का. स.	कंसवध	वामन
का. स.	कंसवध	वामन
दे.	कृतनिर्वाह	रामदास
का इ. सं.	कृष्णचरित्र	आनंदतनय
भा.	कृष्णचरित्र	कृष्णानंद
का सं.	कृष्णचरित्र	राघव
दे.	कृष्णजन्म	कृष्णदास (गोविंद)
छा.	कृष्णजन्म	जनाबाई
का. इ. सं.	कृष्णजन्म	देवनाथ
छा.	कृष्णजन्म	नामदेव

फ सं	कृष्णजन्म	वामन
भा	कृष्णजन्माध्याय	श्रीधर
छा	कृष्णजन्मव्रत	रमावल्लभदास
ह	कृष्णजन्मोत्सवविलास	गुरुदास
भा सं.	कृष्णदान	रामा भज
छा	कृष्णदानव्रत	एकनाथ
का सं	कृष्णदान (हिं) १ क	अमृतराय
का. से	कृष्णपूज्य क १	अमृतराय
छा.	कृष्णप्रार्थना	मोरोपंत
भा	कृष्णभुज	वि. नामा
का सं.	कृष्णमाला क. ७ व हिं १ श्लो. ४	अमृतराय
छ	कृष्णमोही	सांताबाई
भा	कृष्णलीलामृत	श्रीधर
का सं	कृष्णलीलामृत	श्रीधरकिंकर
भा वो	कृष्णलीलामृत	महिपति
का. सं.	कृष्णवर्णन क. ५ व हिं. २	अमृतराय
पा.	कृष्णविजय	मोरोपंत
	कृष्णस्तुति	मोरोपंत
का. प.	कृष्णस्तोत्र क. १	देवनाथ
	कृष्णमाहात्म्य	मोरोपंत
	कृष्णास्तव	मोरोपंत
दे.	कमसार	आत्माराम
चा.	खुपरंगहजारा हिं.	नाथस्वामि
चा.	खुळखुळा	मैना
दे.	खंडेराव आदि	जगजीवन प्रभु
दे.	ख्याल	रामदास
का. सं.	गजगौरीव्रत	अनंत
मु.	गजगौरीव्रत	अनंतसुत (विठ्ठल)
का. सं	गजगौरीव्रत	बसवलिंग
चा.	गजगौरीव्रत	राम
भा.	गजगौरीव्रत	बरदास
का. सं.	गजगौरीव्रत	विठ्ठल
चा.	गजगौरीव्रत	विठ्ठलनाथ
मु.	गजगौरी घोवसा	बालकराम

म. क.	गजमुखचरित्र	नरेश्वरभ
तं.	गजेंद्रमोक्ष	एकनाथ
का. स.	गजेंद्रमोक्ष	कवेश्वर
त.	गजेंद्रमोक्ष	देवदास (रामदास)
म. क.	गजेंद्रमोक्ष	नारायण
भा.	गजेंद्रमोक्ष (अपूर्ण)	माधव
का स.	गजेंद्रमोक्ष	मुक्तेश्वर
छा.	गजेंद्रमोक्ष	रघुनाथ
का. सं.	गजेंद्रमोक्ष	रंगनाथ
दे.	गजेंद्रमोक्ष	रामदास
का. स.	गजेंद्रमोक्ष	वामन
का. स.	गणपतिजन्म	अवधूतसुत
छा.	गणपतिप्रार्थना	मोरोपंत
या. सं.	गणपतिवर्णन	अमृतराय
छ.	गणपतिश्लोक	गो. नंदन
चा.	गणपतिस्तोत्र	विश्वनाथ
का. सं.	गणपतिस्वयंवर	भास्कर
का. सं.	गणेशकोडार	आनंदतनय
दे.	गणेशगीता	अनंतेश्वर
मु.	गणेशगीता	गणेशदास
चा.	गणेशगीता (र. श. १६१४ अगिरा पंढरपुरी) निरंजन	
छ.	गणेशगीता (र. श. १५६१ प्रमाथी) निरंजन*	
चा.	गणेशपुराण	बल्लाळ
भा.	गणेशपुराण	मनिराति
तं.	गणेशपुराण	माधव
दे.	गणेशनामस्तोत्र	गिरिधर
भा.	गणेशलीलामृत	विनायक
छा.	गणेशविजय	एकनाथ
म.	गणेशाष्टक	कृष्णमुनी
भा.	गणेशाष्टक	लक्ष्मण
	गणेशस्तवन	रामनारायण

* हा ग्रंथ निरंजनसुत बल्लाळाचा आहे, व वरील निरंजनाचा आहे. बल्लाळाचे पिते अगर गुरु कोणी भिन्न असतील.

छा.	गङ्गावतरण	मोरोपंत
छा.	गङ्गास्तुति	मोरोपंत
भा	गणराज	भास्करमुनि
भा.	गणगुणाख्यान	श्रीधर
शा. सं.	गणपतिस्तवन	पद्मनंदन
का. इ सं.	गर्भगीता	श्रीपतिदास
म. क.	गर्भगीता	आनंदतनय
भा.	गर्भगीता (र. श. १६२३)	केशवनाथ
ए. सं.	गरुडगर्वपरिहार (चो ६४)	अनंतरामदासी मेथवाडकर
का. सं.	गरुडगर्वपरिहार (ओं ६५)	अनंत वडवे
का. सं.	गरुडगर्वपरिहार	मुक्तेश्वर
का. सं.	गरुडगर्वमोचन (र. श. १६६०)	कवि किंकर
म. क.	गरुडगर्वभंगपरिहार	रंगनाथ
चो	गरुडहनुमंतभेट	वि नामा

* अनंताचा गरुडगर्वपरिहार छापलेला असा एकच ५९ श्लोकांचा आहे, माझ्यापाशीं २ आहेत.

स. स.	गरुडख्यान	अनंत
भा.	गरुडाख्यान	देवीदास
म. सा.	ग्रंथराज	दासोपंत
छा.	गायत्रीरहस्य	श्रीज्ञानेश्वर
छा.	गिरिजामाक्ष	मोरोपंत
छा	गीतगोविंद	चेटोहरदेव
भा	गीतगोविंद	जुन्नारनाथ
चो	गीतगोविंद	यदुमाणिक
ये. म.	गीतस्तोत्र	दासोपंत
ये. म.	गीताचंद्रिका	शिवराम
ये. म.	गीतप्रबंधस्तोत्र	दासोपंत
दे	गीतामहिमा	एकनाथ
चो.	गीतामाहात्म्य	वि नामा
छा	गीतामुक्तमाला	मोरोपंत
म. क.	गीतार्णव (अपूर्ण)	दासोपंत
का. स.	गीतार्णवसुधा	वामन
ये. म.	गीतार्थबोधनामृत	दासोपंत

भा.	गीतार्थसार	एकनाथ
चा.	गीतासार	श्रीज्ञानेश्वर
चा.	गीतासार	पूर्णानंद
चा.	गिरिमाहात्म्य	श्रीधर
चा.	गुरुसप्तक	श्रीज्ञानेश्वर
चा.	गुरुकिल्ली (र. श १६५८)	गोविंद नरहरी
चा.	गुरुगीता (र. श. १६२३)	केशवनाथ
म. क.	गुरुगीता	रघुनाथ
भा.	गुरुगीता	रघुनाथशिष्य
दे.	गुरुगीता	विठ्ठल
दे.	गुरुगीता	रामदास
दे.	गुरुगीतार्थ	गिरिधर
छा.	गुरुचरित्र	स. गंगाधर
का. स.	गुरुचरित्र	परशुराम
भा.	गुरुचरित्र (र. श. १७२०)	दत्त
भा.	गुरुचरित्रलीला (र.श. १६६०)	वरदसुत
का. सं.	गुरुचरित्रसार	परशुराम (सरस्वतिग०)

दे.	गुरुदीक्षा	गिरिधर
दे.	गुरुदेवनमन	गिरिधर
चा.	गुरुपट	श्रीज्ञानेश्वर
चा.	गुरुपरंपरा	रत्नाकर
भा.	गुरुबोधपंचक	मुकुंद
तं.	गुरुबोध	गुरुदास
दे.	गुरुमार्ग	गिरिधर
दे	गुरुरूप	गिरिधर
भा.	गुरुलिंग	मृत्युंजय
चा.	गुरुवळी (र. श. १५५८ धाता)	रमावल्लभदास
दे.	गुरुवाक्यमाला	गिरिधर
त.	गुरुशतक	नारोपाढत
का. सं.	गुरुशिष्यसंवाद	उ. चिद्घन
त.	गुरुशिष्यसंवाद	वरदनागेश
छा.	गुरुस्तव	मोरोपंत
छा.	गुरुस्तुति	मोरोपंत
म. क.	गुरुस्तव	बनाजी

का. सं	गुरु स्तुति	देवनाथ
भां.	गुरुस्तुति	मुकुंद
दे.	गुरुस्तुति	सूत्र
छा.	गुरुस्तुतिमुक्तांजळि	मोरोपंत
धां.	गुरुस्तोत्र	दासोपंत
दे.	गुर्वाक्षा	गिरिधर
धां.	गुलाहाजी	महादरबावा
वां.	गुह्यपंचक	एकनाथ
दे.	गूहकाख्यान	जगजीवनप्रभु
दे	गोकर्णमाहात्म्य	चंद्रात्मज
का. स.	गोचारण	अमृतराय
छा.	गोदावरीस्तव	मोरोपंत
का. स.	गोधळी	निरंजन
धां.	गोपाळचैतन्याष्टक	अच्युत
का. स.	गोपीकृष्णाख्यान	लोकनाथ
का. सं.	गोपीगीत	वामन
का. इ. स	गोपीगीत	अनंत
छा.	गोपीगौळवा	मोरोपंत
का स.	गोपीचंद्राख्यान	चिंतामणी
वां.	गोपीचंद्राख्यान हिं. दो. ५०	जगदीश
मु.	गोपीचंद्राख्यान	देवदास (रामदासी)
चां.	गोपीचंद्राख्यान	रमसुतात्मज
चां.	गोपीचंद्राख्यान	विश्वंभरनाथ
का. स.	गोपीचंद्राख्यान	उद्धोबा
छा.	गोपीप्रेमोद्गार	मोरोपंत
भा.	गोपीविलास (हिंदी)	गोविंदसुत
चां.	गोमाउचरित्र	वायुसुत
छा.	गोरसक्रीडा	आनंदतनय
का. स.	गोरसविक्रय	वामन
का स.	गोरसहरण	वामन
चां.	गोरक्षकल्प (मं.)	गोरक्षनाथ
र.	गोरक्षगीता (रा)	गोरक्षनाथ
चां.	गोरक्षशतक (स)	गोरक्षनाथ
चां	गोरक्षसहस्रनाम (सं.)	गोरक्षनाथ

का. सं.	गोराकुमारचरित्र	उ. विद्वन
नो.	गोरवंगोद्धारण	एकनाथ
दे	गोस्नार्वी	रामदास
छा	गौर प्रतिनिधितीर्थकीर्तन	मोरोपंत
का द सं.	गगारत्नमाला	नरहरी
छा.	गंगाप्रार्थना	मोरोपंत
छा.	गंगारामायण	मोरोपंत
का. सं.	गगालहरी	वामन
छा.	गगावकिली	मोरोपंत
छा.	गगावर्णन	नरहरी
छा.	गंगाविज्ञप्तिः	मोरोपंत
म. क.	गगाष्टक	गो नदन
चा.	गंगाष्टक	मध्वमुनी
छा.	गगास्तुति	मोरोपंत
का. सं.	गडिकाद्य न	शिवरामस्वामी
दे.	ग्रंथराजभावार्थ	गिरिधर
दे.	ग्रंथभावार्थ	गिरिधर

मे. म.	ग्रंथसंग्रह	दामोपंत
दे.	ग्रंथान्वय	गिरिधर
मु.	घडियाळे	मयर मा. ज
छा.	घनाक्षररामायण	मोरोपंत
चा.	चक्रव्यूह	अनंत
तं.	चक्रव्यूह	श्रीधर
वा.	चक्रव्यूह	वि. नामा
दे.	चतुर्थयोगमान	रामदास
दे	चतुःसमासी	रामदास
मा.	चमत्कारी (गीतार्थिका)	रमावल्लभ
का. स.	चरमगुरुमंजिरी	वामन
छा.	चपक	मोरोपंत
म. क.	चांगदेवचरित्र	शामजी
छा.	चांगदेवपासष्टी	श्रीज्ञानेश्वर
का सं	चित्त निवारण	सतराज
तै.	चित्रदीप	राघव
मे. म.	चित्रदीप (श. १११९)	रामकृष्णयति

* ए. भावे हा ग्रंथ "अनंतफंदी" व "अनंतात्मज" या दोघांचाहि देतात.

	छत्तीसश्लोकी गीता	हरिसुत
छा.	छेकापन्हुति	रामजोशी
छा स.	छंदोमंजिरी	रामजोशी
चा.	छंदोरत्नाकर	मुकुंद
का. सं.	जगद्वावर्णन	अमृतराय
दे.	जटायुआख्यान	जयजीवन
का. सं	जटायुस्तुति	वामन
चा.	जनकयोगिनीसंवाद	सदानंद
	जल(न)जसवंतचरित्र	रघुनाथदास
दे.	जनस्वभाव	गिरिधर
का. स.	जलक्रीडा	वामन
दे.	जयद्रथवध	जगजीवनप्रभु
का सं.	जयद्रथवध	वामन
का. द. म	जयद्रथविडंबना	मुक्तेश्वर
चा.	जयबोध	जयराम
चा.	जातरत्नाकर	रत्नाकर
दे.	जालंधराख्यान	जगजीवनप्रभु
का. सं.	जांबूआख्यान	श्रीधर
दे.	जांबूलाख्यान	जगजीवनप्रभु
रा स.	जीवदशावर्णन	अमृतराय
दे.	जीवन्मुक्ति (गीताप्रभाकर)	जीवन्मुक्त
दे.	जीवन्मुक्तिवाक्य (गद्य)	जीवन्मुक्त
दे.	जुनाट पुरुष	रामदास
चा.	[illegible]परीक्षण	मुद्गल (अनंतसुत)
भा.	ढगपुराण	पांडोबा
चा.	डंगकथा	सजीवन
द.	डफगाणीं	रामदास
चा.	ढफगाणें	शिवलिंग
दा.	तुलसीरामायण	मोरोपंत
दे.	तत्त्वझाडा	अमृतेश्वर
दे.	तत्त्वझाडा (गद्य)	हंसराज
का स.	तत्त्वमाला	वामन
त.	तत्त्वपद	मेरु
मा.	तत्त्वप्रकाश	रामराय (गोविंद)

दे	तत्त्वचिशी	अमृतेश्वर
त	तत्त्वबोध (र श १५८२)	नामस
दे	तत्त्वबोध	रामदास
च	तत्त्वविवेक	नागनाथ
भा	तत्त्वविवेक	रामकृष्ण
भा	त मयानंदबोध	कृष्णदयार्णव
मु	ताटकावध	अनंतसुत (विठ्ठ)
का इ स	ताटकावध	आनंदतनय
चा	तानाजीयाबा	मुकुंद
चा	तापिस्तोत्र	मुकुंद
चा	तापिमाहात्म्य (र श १६२८)	टुकनाथ
त	तारकबोध	गुरुदास
त	तारकब्रह्म	परमानंदनेत य
चा	तारकासुरवध	जगली फकीर
चा	तिर्थवर्णन	रत्नाकर
चा	तिर्थसार (ले. श १७५९)	गोपाळ
तं.	तिनींशी पैक्यभाव	दासानुदास

छा	तीर्थरामायण	मोरोपंत
छा	तीर्थावलि	नामदेव
का प	तुकाईदान	रामात्मज
का स	तुकारामचरित्र	महिपति
का म	तुकारामस्तुति	वामन
छा	तुकारामस्तुति	मोरोपंत
भा.	तुरजास्तवराज (र श १७१७)	अमृत (चिन्मय)
छा.	तुळजास्तोत्र	मोरोपंत
छा	तुळशी–आख्यान	वि नामा
चा	तुळशीची आरति	तानाजी
भा	तुळशीची आरति	मुक्तेश्वर
चा	तुळशीमाहात्म्य	महिपति
भा.	तुळशीमाहात्म्य	विठ्ठलसुत
छा.	तुळसीदासस्तुति	मोरोपंत
छा.	तुळसीस्तव	मोरोपंत
	तेजस्तव	मोरोपंत
छा.	त्र्यंबकी (र श १४९०)	त्र्यंबक

का. स.	त्र्यंबकाष्टक	गोसावीनंदन
भा	त्र्यंबकमाहात्म्य	कृष्णकवि
वा	त्र्यंबकरायाची आरति	गोसावीनंदन
वा	त्रिमलाची आरति	गोविंदसुत
वा.	त्रिलोचन परिघर्र (वि.)	दास अनंत
छा.	त्रि.सप्तमंत्ररामायण	मोरोपंत
वा.	त्यागराजपुराण	माधवसुत
भा.	त्वरितात्स्नान	शुकसागर
छा.	दत्तचरित्र (साक्या)	मोरोपंत
दे.	दत्तजननोत्साह	कृष्णदयार्णव
वा.	दत्तजन्म	मुकुंद
भा	दत्तपाठ	पद्मनाथ
वा.	दत्तस्तुति	जनार्दन
वा	दत्तस्तोत्र	मुकुंद
दे. स.	दत्तात्रेयनामावलि	दासोपंत
	दत्तात्रेयजन्म	महिपति
दे. स.	दत्तात्रेयदशनाम	दासोपंत

दे. म	दत्तात्रेयद्वादशनाम	दासोपंत
दे. म	दत्तात्रेयमाहात्म्य	दासोपंत
दे. म	दत्तात्रेयशतनाम	दासोपंत
दे म	दत्तात्रेयषोडशनाम	दासोपंत
दे म.	दत्तात्रेयसहस्रनाम	दासोपंत
का स	दत्तात्रेयस्तव	वामन
का स.	दत्तात्रेयाष्टक	नारायण
छा.	दशकनिर्धार (र श. १५५५ श्रीमुख)	शतवल्लभ
का. स	दशनामटीका (ले श १६९९)	नि. अवधूत
छा.	दशमस्कंधमुख्यार्थगीतिः (सं.)	मोरोपंत
छा.	दामरामायण	मोरोपंत
वा	दशरथशाप	मुद्गल
वा.	दशावतार	श्यामसुत
छा.	दशावतार	तुकाराम
वा.	दशावतारचरित्र	वामन
दे स.	दशोपनिषदें (सं.)	दासोपंत
वा.	दळणाच्या ओंवी	रत्नाकर

तं	दक्षिणामूर्तिस्तोत्रटीका	माधवसुत
का सं.	**दंपत्यचरित्र**	वामन
मु	दानलीला	गर्भरसुत
मु	दानलीला	जयरामस्वामी
	दानलीला	मुकुंद
का इ स	दानव्रत	नरहरि
का. सं.	दामाजीचरित्र	जनार्दन
का सं	दामाजीचरित्र	राघव
का स	दामाजीचा बखर	प्रह्लागिरी
का स	दामाजीचें चरित्र	अमृतराय
दे	दामाजाची रसद	बालकराम
का स	दामाजीपंत (ले. श १६३९)	अमृतराय
दे	दासप्रबोध	रामदास
दे	दासबोध	रामदास
म क	दासोपंतचरित्र (छापणें सुरू आहे)	श्रीधर (?)
दे	दासविश्रामधाम (,, ,,)	आत्माराम
का इ सं	**दुंदुभिवध**	सहोअर्जुन
चां.	**दुंदुभिवध**	नामा पाठक
य म	**दुंदुभिवध**	सैदहुसेन
ऊ.	दिव्यरामायण	मोरोपंत
छा	द्वापरत्नाकर	रत्नाकर
छा.	दुर्गास्तव	मोरोपंत
का. स	दुर्योधनराज्यपरिस्फोट	मुक्तेश्वर
छा	दुर्वासभिक्षा	मोरोपंत
का इ स	दुर्वासयात्रा	अमृतराम
छा	दूतिकाप्रकरण	वामन
चां	**दूतिप्रेषण**	मुकुंद
भा	दृग्दृश्यविवेक	जगन्नाथ
त	**देवभक्तानुवाद**	मुकुंद
म क	देव अष्टक	बनाजी
चां	**देवीची रोजारति**	त्र्यंबकदास
चा	**देवीमाहात्म्य (ले श १७८१)**	कृष्णशास्त्री
चां	**देवीमाहात्म्य (ले श १६२१)**	यदुमाणिक
छा.	देवीमाहात्म्य	मोरोपंत

का. इ. सं.	देवीस्तुति	कृष्णकेशव
छा.	दोहारामायण	मोरोपंत
छा.	दोहासोरठारामायण	मोरोपंत
	दंडकरामायण	मोरोपंत
म. क.	द्रौपदीचा धावा	जयरामात्मज
का. सं.	द्रौपदीचा धावा	उ. चिद्घन
चां.	**द्रौपदीवस्त्रहरण** (र श. १५९४)	अनंतसुत
का. स.	द्रौपदीवस्त्रहरण	अमृतराय
का. सं.	द्रौपदीवस्त्रहरण (र श १६३७)	रविकिंकर
भा.	द्रौपदीवस्त्रहरण	तुकाराम
का. म.	द्रौपदीवस्त्रहरण	भिक्षु
म. क	द्रौपदीवस्त्रहरण (र. श. १५३४ परिधावी)	रामसुतात्मज
भा.	द्रौपदीवस्त्रहरण	विठ्ठल
भा.	द्रौपदीवस्त्रहरण	सवाई ब्राह्मण
का. स.	द्रौपदीस्वयंवर (चां. १०१)	अनंत
चां.	**द्रौपदीस्वयंवर**	कान्हा
रा.	द्रौपदीस्वयंवर	जनाबाई
चां.	**द्रौपदीस्वयंवर**	यशवंतसुत
भा.	द्रौपदीस्वयंवर	पांडोबा
का. स.	द्रौपदीस्वयंवर	पांडुरंग
का. सं	द्वादशमास	अमृतराय
का सं.	द्वारकाविजय	वामन
छा.	द्विचत्वारिंशल्लिंगयात्रा	मोरोपंत
स. सं.	धनेश्वरचरित्र	मध्वमुनि
	धन्यरामायण (अनुप.)	मोरोपंत
	धर्मरामायण (अनुप)	मोरोपंत
का. इ. स	ध्यान	गो. नंदन
	धीररामायण (अनुप.)	मोरोपंत
छा.	ध्रुवचरित्र	मोरोपंत
का सं.	ध्रुवचरित्र	अमृतराय
चा.	**ध्रुवचरित्र**	चिंतोराम
म क	ध्रुवचरित्र	नरहरितनय
का. सं.	ध्रुवचरित्र	वामनशिष्य
मा.	ध्रुवाख्यान	उ. चिद्घन

दे.	ध्रुवाख्यान	जगजीवनप्रभु
का. सं.	ध्यानमाला	वामन
चा.	नकाची लावणी	त्रि. नामा
तं.	नमन	ज्ञानेश्वर
चा.	नमन	चांगदेव
चा.	नमन	मुक्ताबाई
चा.	नमन	श्रीसोपानदेव
अ. का	नरबोध (गुजराथी)	जगजीवन
छा.	नरसीमेहतास्तुति	मोरोपंत
स. स.	नलदमयंतीआख्यान	रघुनाथ
भा.	नलाख्यान	श्रीधर
भा.	नलोपाख्यान	श्रीधर
	नलोपाख्यान	मुक्तेश्वर
भा	नवग्रहलीलामृत	कृष्ण (कवि)
छा.	नवदानकेलि	मोरोपंत
छा.	नवनाथभक्तिसार (श. श १७२१)	धुंडिराजसुत मालो
का. स.	नवरत्नमाला	श्रीधर
चा.	नवरत्नमाला	मत्स्यमलनाथ
का. म.	नवरसचरित्र	आनंदतनय
का. इ. स.	नागनाथचरित्र	उ. चिद्घन
तं.	नाथद्वादश	गुरुदास
का. इ. स.	नाथनामावलि	मालो
भा.	नाथलीलामृत	आदिनाथ
क. च.	नाथलीलामृत	बहिरवनाथ
चा	नामकरण	रत्नाकर
तं.	नामकल्पतरु	माधवसुत
का. स.	नामदेवचरित्र	महिपति
चा	नामदेवचरित्र	गोविंद
चा.	नामदेवचरित्र	रघुनाथ
चा.	नामदेवचरित्र	मुद्गल
छा.	नामदेवस्तव	मोरोपंत
चा.	नाममहिमा	एकनाथ
का. सं.	नाममहिमा	वामन
चा.	नामयाचा नैवेद्य	माणगोपाळ

तं.	नामरत्नमाळ	नामा पाठक
छा.	नामरामायन	मोरोपंत
दा.	नामसार	एकनाथ
मु. स.	नामसुधा	वामन
का. सं.	नृहरिदर्पण	वामन
चां.	नामापाठकी	नामा पाठक
	नामामृतस्तोत्र	दासोपंत
भा.	नामामृतलहरी	हरिनारायण
छा.	नामार्थरामायण	मोरोपंत
न.	नामावलि	त्र्यंबक चौंडे
उ.	नामांकरामायण	मोरोपंत
उ.	नारदाभ्युदय	मोरोपंत
भा.	नारदचरित्र	आत्माराम
उ. सं.	नारदाची लावणी	आत्माराम
प्र. स.	नारदाची लावणी	धुंडिराज
दा. सं.	नारदी	अमृतराय
दा. सं.	नारदीचरित्र	आत्माराम
भा.	नारायणराव पेशवे-निधन	पांडुरंग
	नारायणहृदय	अनाम
चां.	नासिकेताख्यान (र. श. १५९९)	तुकासुंदर
का. सं.	निगमसार (र. श. १५९५)	वामन
	निजधामगमन	तुकाराम
चां.	निजबोध	त्रिविक्रम बाल
भा.	निजवैभव	रघुनाथ
तं.	निजसुख (र. श. १६३२ विकृति)	भगवंत
चां.	निजात्मबोध	चिदंबर
म. क.	निजानंदसाधनें	रंगनाथ
भा.	नित्यपाठ	तुकाराम
छा.	नित्यानंददीपिका (र. श. १५५७) (अनुभवामृतटीका)	शिवकल्याण
दे.	निर्गुणध्यान	रामदास
मु.	निर्गुणभूपाळी	माधोनंद
चां.	निर्णयरत्नाकार	रत्नाकर
घा.	निर्याणपंचक	नारायण

दे.	निर्याणपत्रिका	गिरिधर
छा.	निरोष्ठरामायण	मोरोपंत
तं.	निर्वाण	माधव
चां.	निर्वाणसार (ले. श १६६१)	दगडे शिवदास
का. सं.	निर्वाणषटक	अनंत
दे.	निर्वाह	रामदास
दे.	निर्विकल्प	जनिजनार्दन
चां.	निरालंबप्रकाश	निरंजनप्रभु
चां	निरंजनभेटु	भरव्वसिद्ध
बासवस्मठ	निरंजनाष्टक	दत्त
चां.	निरंजनाष्टक	रत्नाकर
चां.	निवृत्तिनामार्थ	रत्नाकर
दे.	निवृत्तिराम	गिरिधर
चां.	निश्चयपचविशी	रत्नाकर
चां.	निश्चयरत्नाकर	रत्नाकर
का. सं.	निष्कलंकप्रबोध	शेखमहमद
भा.	निःसंदेहदिवाकर	शिवराम (मुनीश्वर)
चां.	निःसंदेहरत्नाकर	रत्नाकर
भा	नीतिशृंगारशतक	तुका नागनाथ
का. स.	नीतिशतक	वामन
भा.	नृसिंहचरित	अवधूतदास
चां.	नौकाक्रीडन	विश्वनाथ
का. स.	नौकाक्रीडा	वामन
म. क.	नौकानयन	आनंततनय
भा.	नौकानयन	विठ्ठल
ध्य.	नौकानयन	नरहरि
का. स.	नंदिकेश्वरजन्म (र. श. १७४३)	नागेश कवि
का. ९ सं.	नृहरिदर्पण	वामन
का. सं.	पतिव्रताख्यान	निरंजन (रघुनाथ)
छा.	पतिव्रतासंकीर्तन	मोरोपंत
चां.	पत्र	रत्नाकर
छा.	पत्रिका	तुकाराम
छा.	पत्रिका (७ श्लोकी)	वामन
का. सं.	प्रश्नोत्तर	दयकटेश

छा.	पदसंग्रह	वामन
छा.	पदार्णव	दासोपंत
	पदें	मोरोपंत
भा.	परमप्रकाश (?)	अवधूत (मल्या)
का. स.	परमप्रकाश	नि. अवधूत
अ. को.	परमरहस्य	रेवणसिद्ध
	परशुरामचरित्र	हरिसुत
भा.	परशुरामजन्म	पांडोबा
छा.	परमामृत	मुकुंदराज
चा.	पराविद्या	सदानंद
छा.	परशुरामायण	मोरोपंत
तं.	पवनविजय	माध्वा हरदास
चा.	पवनविजय	काशिराज
छा.	पवनविजय	मुकुंदराज
छा.	पवनविजय	शेखमहमद
का. सं.	पवाडा (शिवनेरी किल्ला)	गणु यशवंत
	पंचीकरण	हरिबुवा
चा.	प्रकाशदीप (ले. श. १७२१)	प्रसीभूशेजी
म. क.	प्रकाशदीप	मृगुराय
चा.	प्रकाशबोध	गोपाळधरा
चा.	प्रकाशरत्नाकर	रत्नाकर
तं.	प्रणवाविवरण	ब्रह्मानंद
भा.	प्रदोषमाहात्म्य	अनंत बडवे
ये. म	प्रधान यंत्र	दासोपंत
चा.	प्रबोधचंद्रिका	ब्रह्ममति
छा.	प्रबोधचंद्रिका	रमावरम
भा.	प्रबोधचंद्रोदय गद्य नाटक अंक ६	नारायण वैद्य
ये म.	प्रबोधपंथ	दासोपंत
त.	प्रबोधसुधाकर	जयरामस्वामी
य. म.	प्रबंधस्तोत्र	दासोपंत
चा.	प्रल्हादचरित्र	एकनाथ
भा.	प्रल्हादचरित्र	मुक्तारान
म. क.	प्रल्हादचरित्र	त्रिंबक
चा.	प्रल्हादचरित्र	दीनानाथ

का. स	प्रल्हादचरित्र	धुंडिराज
म क	प्रल्हादचरित्र	शंकर
छा.	प्रल्हादचरित्र	श्रीधर
	प्रल्हादविरचितभगवत्स्तुति	मोरोपंत
छा.	प्रल्हादविजय	मोरोपंत
छा.	प्रयागरामायण	मोरोपंत
छा.	प्रयागस्तुति	मोरोपंत
छा	प्रहर्षणरामायण	मोरोपंत
चा	**प्रश्नपत्रिका**	चांगदेव
म क.	प्रश्नमालिका	वीरेश्वरवल्लभ
चा	**प्रसादरत्नाकर**	रत्नाकर
छा	प्रातःप्रार्थना	मोरोपंत
स	प्रातः स्मरामि	त्रिंबक चौंडे
चा.	**प्रार्थना सात्त्विक**	देवदास
	पाताळकांड	कान्हो पाठक
का सं	पार्थभाग्य	वामन
का. स.	पार्वतीमान	पांडुरंग

का सं.	पारधीकथा	श्रीधर
म क.	पारावताख्यान	वीरेश्वरवल्लभ
का. स.	पारिजाताख्यान	श्रीधर
का सं.	पारिजाताख्यान	अमृतराय
	पारिजाताख्यान	रामचंद्र
भा	पांडवकथासार	चैतन्यस्वामि
छा.	पांडवप्रताप (र. श १६३४)	श्रीधर
छा.	पांडुरंगदंडक	मोरोपंत
छा.	पांडुरंगपुरप्रार्थना	मोरोपंत
छा.	पांडुरंगपुरीप्रार्थना	मोरोपंत
छा.	पांडुरंगमाहात्म्य	श्रीधर
चा.	**पांडुरंगमाहात्म्य**	गोपाळबोध
चा	**पांडुरंगमाहात्म्य**	प्रल्हादबुवा
छा.	पांडुरंगस्तुति	मोरोपंत
छा.	पांडुरंगस्तुति (स.)	मोरोपंत
छा.	पांडुरंगस्तुति (म. २)	मोरोपंत
मा.	पांडुरंगस्तोत्र	महिपति

भा.	पाळणे	अनंत
चां.	पितास्तौति	मुकुंद
छा.	प्रियरामायण	मोरोपंत
का. म.	प्रियसुधा	वामन
छा.	पीयूषरामायण	मोरोपंत
	पुण्यरामायण (अनुप.)	मोरोपंत
चां.	पुत्र	मुकुंद
भा.	पुलोमाकथा	पांडोबा
छा.	पुष्पिताग्ररामायण	मोरोपंत
छा.	पुंडरीकप्रार्थना	मोरोपंत
म. क.	पुंडलीकचरित्र	वीरेश्वरवल्लभ
भा.	पुंडलीकप्रताप	पांडोबा
	पूतरामायण	मोरोपंत
का. स.	पूतनाख्यान	पुंडलीक
का. स.	पूतनामोक्ष	वामन
का. स.	पूतनावध	अमृतराय
का. इ. सं.	पूतनावध	आनंदतनय

चां.	पूतनाशोषण	रत्नाकर
तं.	पूर्णामृत	मेघ
छा.	पूर्णाक्षरी	सोहिरोबा
दे.	पूर्णारंभ	रामदास
छा.	पृथ्वीरामायण	मोरोपंत
छा.	पृथुकोपाख्यान	मोरोपंत
दे.	पेटीची कथा	जगजीवन प्रभु
का. सं.	प्रेमघरी	वामन
छा.	पंचचामररामायण	मोरोपंत
भा.	पंचतंत्र	नामा पाठक
चां.	पंचतंत्र	निर्मल पाठक
भा.	पंचदशीविवेक	रामकृष्ण
चां.	पंचदशीव्याख्यान	जगन्नाथ
दे.	पंचमान	रामदास
त.	पंचमुद्रा	श्रीज्ञानेश्वर
म. क.	पंचरत्नी	रंगनाथ
छा.	पंचशतीरामायण	मोरोपंत

चां	पंचसमासी (र श १७४०)	जगदीश
दे	पंचसमासी	रामदास
दे	पंचाध्यायी (स)	रामदास
म क	पंचाक्षरमाहात्म्य	वागेश्वरवल्लभ
चा	पंचीकरण (ले श १६३०)	श्रीधर
चां.	पंचीकरण	श्रीज्ञानेश्वर
चां	पंचीकरण	गंभीरनाथ
द	पंचीकरण	जगजीवन
चां	पंचीकरण (र श १७४०)	जगदीश
चां.	पंचीकरण	दासोपंत
त.	पंचीकरण	मुकुंदराज
दे	पंचीकरण (अष्टाक्षरी)	रामदास
म क.	पंचीकरण	रंगनाथ
चां	पंचीकरण (गद्य)	शिवराम
चां	पंचीकरण	सतिनारायण
का स.	पंचीकरण	सोपानदेव
चां,	पंचीकरण (ले, श १७५१)	लक्ष्मण
द	पंचीकरणप्रमेय (अनिन्य भाषा)	अज्ञानसिद्ध नागेश
दे.	पंचीकरणयोग	रामदास
चां	पंचीकृतविवेक	गरीबनाथ
चा	पंचीकृतविवेक (ले श १५७६)	गैबीनाथ
भा	पंचोपाख्यान	महालिंगदास
छा	पंढरीमाहात्म्य	श्रीधर
क च	पंढरीमाहात्म्य	गोपाळ
चा	पंढरीमाहात्म्य	महिपति
भा	पंढरीमाहात्म्य	विठ्ठल
भा	पांचाली	विठ्ठल
छा.	प्रियरामायण	मोरोपंत
दे	स्फुटसमास	रामदास
म क	बद्धमोक्षविवरण	रंगनाथ
का स	बभ्रुवाहनाख्यान	अनंत
छा	बभ्रुवाहनाख्यान	शाम
भा	बभ्रुवाहनाख्यान	श्रीधर
का, स.	बलिदानकथा	चतुर बाबाजी

का. सं.	बहिरंभटचरित्र	उद्धव चिद्घन
दे	बहुधा गोसावी	रामदास
चा.	बागलाण साधु	मुकुंद
त.	बाणासुरवध	माधवसुत
छा.	बापु गोखले	मगनभाऊ
दे.	बारमास	विठ्ठल पुरंदर
चा.	बारमासी	प्राणगोपाळ
चा	बारामासी	त्र्यंबक नाईक
छा.	बालबोध (र. श १४९०)	त्र्यंबक
छा	बालमंत्ररामायण	मोरोपंत
का स.	बालक्रीडा	अमृतराय
का स.	बालक्रीडा	एकनाथ
	बालक्रीडा (दशमटीका)	एकनाथ
भा.	बालक्रीडा	कृष्णदास (गोविंद)
छा.	बालक्रीडा	नामदेव
का. सं.	बालक्रीडा	वामन
चा.	बालचरित्र	लक्ष्मण (कृष्णसुत)

का. सं.	बालचरित्र	आनंदतनय
चा.	बावनी छंद	प्राणकवि
चा.	बिल्वाष्टक	मध्वमुनि
का. स	बिल्हणचरित्र (र. श. १५५९)	विठ्ठल
छा	बिंदुमाधवस्तुति	मोरोपंत
चा.	बुद्धिरत्नाकर	रत्नाकर
स. स.	बृहद्वाक्यवृत्ति	रंगनाथ
छा.	बृहद्वाक्यवृत्ति	रमावल्लभ
छा	बोध	वामन
चा	बोधकलिका	उद्धव चिद्घन
चा.	बोधचौसष्ठी	दामोदर
ये. म.	बोधपासष्ठी	शिवराम
चा.	बोधरहस्य	उद्धव (मुऱ्हेरकर)
दे.	बोधल्याचें चरित्र	व्यंकटेशसुत
चा.	बोधवैभव (र श. १६५४)	जगन्नाथ
भा.	बोधामृत	नारायण
ये. म.	बोधामृत	शिवराम

चां.	ब्रोधाष्टक	नारायण
तं.	ब्रह्मकथा	अच्युताश्रम
दे.	ब्रह्मबोध	ब्रह्मानंद
का स.	ब्रह्मबोध	वामन
का. इ. स.	ब्रह्माण्डबोध	नरहरि
का. स.	ब्रह्मविद्याभरण	अद्वैतानंद
चां.	ब्रह्मस्तुति (र. श. १६१२)	अनंत
भा.	ब्रह्मस्तुति (र. श. १६५९)	श्याम
का. सं.	ब्रह्मस्तुति	वामन
का. स.	ब्रह्मसाक्षात्कार (ले श. १६४८)	हरिजन
चां.	ब्रह्मज्ञाननिरूपण	वामन
चां.	ब्रह्मानुभव	रत्नाकर
तं.	ब्रह्मांडविवरण	ब्रह्मानंद
छ.	ब्रह्मोत्तरखंड	मोरोपंत
चा.	ब्रह्मोत्तरखंड (ले श. १६६४)	रघु
भा	ब्रह्मोत्तरखंड	श्रीधर
मे. म.	ब्रह्मोत्तरखंड	रामानंद

छ.	ब्रह्मोपदेश	आ. वामन
	ब्रह्मांडपुराण	अनाम
भा.	ब्राह्मणमाहात्म्य	पाडोबा
भा.	भक्तकथातत्त्व	उद्धवचिद्घन
भा.	भक्तकथामृतसार	उद्धवचिद्घन
दे	भक्तमालिका	बाळ
भा.	भक्तमंजिरी	आनंदनाथ
	भक्तमंजिरी (!)	महिपति
दे.	भक्तमंजिरीमाला	राजारामप्रासादी
छा.	भक्तलीलामृत (र. श. १६९९)	महिपति
छा.	भक्तिकथामृत	बुद्धिकुमार
का. सं.	भक्तिमहिमा	वामन
का सं.	भक्तिमहात्म्य	अमृतराय
का. स.	भक्तिमाहात्म्य	वामन
चां.	भक्तिमंजिरी	सुंदरराज
चां.	भक्तियोग	त्रिविक्रमबाळ
चां.	भक्तियोग (?)	विक्रमबाळ

धां.	भक्तिरत्नावलि	विवेकपरमहंस
छा	भक्तरहस्य (र. श १५९०)	श्रेष्ठ (रामीरामदास)
का सं	भक्तिराज	श्रीज्ञानेश्वर
चां	भक्तिराजकवच	दासोपंत
छा.	भक्तिविनय (र श. १६८४)	महिपति
	भक्तिरहस्य	शिवदिन
चां	भक्तिज्ञानवैराग्यनिरूपण	अबुदास सन्यासी
तं	भगवद्गीता (र. श १६१४)	अच्युताश्रम
का सं.	भगवद्गीता	उद्धवचिद्घन
दे.	भगवद्गीता	उद्धवलिंग
भा.	भगवद्गीता	कान्हो पाठक
भा.	भगवद्गीता (ले. श १६८०)	कृष्णमूर्ति
भा.	भगवद्गीता (र. श १६१६)	गोपाळदास
भा.	भगवद्गीता	गोपाळसुनु
चां.	भगवद्गीता (र श. १६७३)	जगन्नाथ
छा.	भगवद्गीता	तुकाराम
भा.	भगवद्गीता	दामोदर

चां.	भगवद्गीता	माधव
का. स.	भगवद्गीता	मुकेश्वर
त.	भगवद्गीता	मेरु
चां.	भगवद्गीता	रत्नाकर
का. इ. स.	भगवद्गीता	रंगनाथ निगडीकर
का. इ. स	भगवद्गीता (सप्तश्लोकी)	वामन
छा.	भगवद्गीता (समश्लोकी)	वामन
छा.	भगवद्गीता (यथार्थदीपिका)	वामन
भा.	भगवद्गीता	विठ्ठल
भा.	भगवद्गीता (भावार्थदीपिका)	श्रीज्ञानेश्वर
भ.	भगवद्गीता (र. श. १६९३)	सामराजशिष्य
चां.	भगवद्गीता (सार्थ)	दासोपंत
छा.	भगवद्गीता	मोरोपंत
धे. म	भगवद्गीताभाष्य	दासोपंत
चां.	भगवद्गीतामाहात्म्य	विष्णुदासनामा
दे.	भगवद्गीतामहिमा	एकनाथ
भा	भगवद्गीताव्याख्यान	मुकानंद

छा.	भगवद्गीतास्तुति	मोरोपंत
ये. म.	**भगवद्गीतास्तोत्र**	दासोपंत
छा.	भगवत्प्रसादमहिमा	मोरोपंत
का स.	भगवद्दास्य	वामन
का. स	भगवत्स्तुति	वामन
य क.	•भगवतस्तोत्र	धनाजी
का. सं	भरतभाव	वामन
चा.	**भरतभेट** (ले श १५५६)	नामा पाठक
का. स.	भरतभेट	मल्हारी
भा.	भरताख्यान	अनंत वडवे
भा	भवभ्रमहारक भजनानंदलहरी	आनंदस्वामी
चा	**भवानीस्तुति**	प्राणगोपाळ
भा.	भस्मासुरवध	कृष्णदास (गोविंद)
का. स.	भस्मासुराख्यान	हरिराज
चां.	**भ्रमरगीत**	नंदनाथ
चां.	**भ्रमरगीत**	चि नामा
चां.	भागवत (दशमस्कंध)	श्रीधर
चां.	**भागवत** (र. श. १४९५)	एकनाथ
छा.	भागवत (चतुःश्लोकी)	एकनाथ
भा.	भागवत (दशम)	जयरामस्वामी
	भागवत	कृष्णयाज्ञवल्कि
का. भ.	भागवत (दशम)	जयरामस्वामी
का. स.	भागवत (दशम)	बहिराजातवेद
चां.	**भागवत**	ज्योतिपंत
दे.	**भागवत** (दशम)	माधवसुत
चा.	**भागवत** (?)	मुकुंदेश्वर
चा.	**भागवत**	रत्नाकर
ये. म	**भागवत**	रामानंद
चां.	**भागवत** (दशम)	लोलिंबराज
चां.	**भागवत** (दशम ले श. १६६०)	रघुनाथ शेष
का. म.	भागवत (चतुःश्लोकी)	वामन
भा.	भागवत	वामाराध्य
छा.	भागवतदशम	शिवकल्याण
भा.	भागवत (चतुःश्लोकी)	शिवकल्याण

दे.	भागवत (एकादश)	शिवराम
स स.	भागवतरामायण	वामन
चा.	भानुदासचरित्र	मुक्ताविप्र
म. क.	भानुदासचरित्र	रंगनाथ
का. सं.	भानुदासचरित्र	विठ्ठल
त.	भामावर्णन	देवदास
का. सं.	भामाविलास	गंगाधरशास्त्री
स. मु.	भामाविलास	वामन
भा.	भामाविलास	वस्वलिंग
चा.	भामाविलास	माधवानंद
	भारत (उद्योग ते सौप्तिकशिवाय स्वर्गा०)	वि. नामा
चा.	भारत (र. श. १६९०)	गोपाळ
सं.	भारत	माधवसुत
ये. म.	भारत	रामानंद
का. मं.	भारत (उद्योग)	मोरेश्वर
भा.	भारत (उद्योगपर्व र. श. १६०४)	चक्रात्मज
भा.	भारत	जगन्नाथ

का. सं.	भारत (उ. भी. द्रो. कर्ण पर्वे, र. श. १६९०)	नरहरि मोरेश्वर
चा.	भारत (शल्य व स्वर्गा०)	नवरस नारायण
भा.	भारत (उद्योगपर्व)	पद्मनाभ
भा.	भारत	माधव (राघवदास)
का. सं.	भारत (आ. स. व. वि. सौ.)	मुक्तेश्वर
भा.	भारत	रामचंद्रबोवा
चा.	भारत	विश्वनाथ
का. सं.	भारत	शंभुदास
	भारत (वि.)	महिपति
चा.	भारत	मेराळ
चा.	भारत	शिवकल्याण
चा.	भारत (भी. आणि द्रो. र. श. १६८८)	शिवनाथ
छा.	भारत	शुभानंद
का. स.	भारत	वामन
दे.	भार्गवचरित्र (र. श. १६३० सुमार)	मचकुंद
छा.	भावरामायण	मोरोपंत

ग्रं. य.	भापादीपक	ध्रुवराव
चा.	भिक्षुगीत	एकनाथ
दे.	भीमरूपी	रामदास
छा.	भीमामाहात्म्य (र श. १७२२)	गवाकरी
दे.	भीमें कसा आणिला	जगजीवनप्रभु
स	भीमोपदेश	मेरु
का. स.	भीष्मप्रतिज्ञा	अमृतराय
छा.	भीष्मभक्तिभाग्य	मोरोपंत
स. स.	भीष्मयुद्ध	वामन
भा.	भीष्मस्तवराज	माधव
चा.	भीष्मस्तवराज	माधवसुत
का. स.	भीष्मशरपंजर	वामन
का. स.	भूगोलवर्णन	वामन
चा.	भूगोलवर्णन	सदानंद
का. स.	भूगाळ्या	अनंत
चा.	भूमिगोलक	वि. नामा
चा.	भोजन	रत्नाकर

का. स.	मगरक्षण	आनंदतनय
दे.	मगरीहनुमंतभेट	हरिजन
छा.	मणिकर्णिकास्तुति	मोरोपंत
चा.	मतिरत्नाकर	दिवाकर (मुनि)
छा.	मत्तमयूररामायण	मोरोपंत
भा.	मत्स्येंद्रचरित्र	मध्वमुनि
चा.	मदनविनोद (र. श. १५६८)	नारायण
	मदालसामाहात्म्य	मोरोपंत
छा.	मदालसोपाख्यान	मोरोपंत
	मधुरामायण (अपूर्ण.)	मोरोपंत .
चा.	मध्वाचार्यस्तोति	मुकुंद
भा.	मनन (ले. श. १७०५)	अंबाजी
भा.	मननमाला	निरंजनप्रभु
चा.	मननसार	अनाम
भा.	मन.चारित्र	श्रीपतिदास
चा.	मनोपापंचक	शिवराम
चा.	मनोबोध	रत्नाकर

छा.	मनोबोध	रामदास
का. स.	मनोबोध	वामन
छा.	मनःप्रार्थनाष्टक	मोरोपंत
भा.	मयशक्तिचरित्र	सखोबा
छा.	मयूरेशप्रार्थना	मोरोपंत
चो.	**मल्हारीअष्टक**	रंगनाथ
भा.	मल्हारीमाहात्म्य	अनंत वढवे
का. सं.	मल्हारीमाहात्म्य	श्रीधर
सं.	**मल्हारीमाहात्म्य**	माधव
भा.	मल्हारीमाहात्म्य	शिवदिन
चो.	मल्हारीलावणी	निरंजन
छा.	मल्हारीविजय	मोरोपंत
चो.	**मल्हारीस्तोत्र**	दादो रंगनाथ
म. फ.	मल्हारीस्तोत्र	धनाजी
छा.	महदनुभवेश्वरी	सोहिरोबा
छा.	महद्विज्ञापना	मोरोपंत
का. सं.	महादेवप्रयाण	अमृतराव
	महापूजा	दासोपंत
का. स.	महाबलचरित्र	आनंदतनय
का. स.	महाबलचरित्र	उदासदास
छा	महाबलचरित्र (?)	उद्धव
का. सं.	महाबलभट	सखोबा
क. च.	महालयामाहात्म्य	गोपाळ (अतुरकर)
म. क.	महालक्ष्मीस्तोत्र	धनाजी
चो.	**महावाक्य**	श्रीज्ञानेश्वर
त.	**महावाक्यविवरण**	गुरुदास
त.	**महावाक्यविवेक**	राघव
का. स.	महावाक्यार्थसार	बाळकृष्ण
छा.	महालसावरस्तुति	मोरोपंत
छा.	महिपतिप्रार्थना	मोरोपंत
चो.	**महिम्नस्तोत्र**	श्रीधर
का. स.	महिम्नस्तोत्र	नारायणमुनि
चो.	**महिषमर्दिनीस्तोत्र**	विश्वनाथ
चो.	**मातास्तुति**	मुकुंद

छा.	मासारामायण	मोरोपंत
छा.	माधवग्रंथ	अनंतफंदी
चा.	माधवगुण	मनत
छा.	माधवदासस्तुति	मोरोपंत
चा.	मानपंचक	रामदास
त.	मानसपूजा	मेरु
चा.	मानसपूजा	रत्नाकर
दे.	मानसपूजा	रामदास
य. म.	मानसिक पूजा	दासोपंत
चा.	मामलभट	रत्नाकर
म. क.	मार्कंडेयचरित्र	नरहरितनय
स. स.	मार्कंडेयाख्यान	आनंदतनय
मु.	मार्कंडेयाख्यान	कृष्णदास
भा.	मार्तंडविजय	शिवरामबोवा
म क.	मार्तंडाष्टक	रंगनाथ
का. म	मारुतिजन्म	जगन्नाथ
भा.	मारुतिजन्म	जनार्दन

मु.	मारुतिभेट	विठ्ठल
चा.	माली तारण	धुंडिकुमार
चा.	मित्र	मुकुंद
म. क.	मिथ्यामायास्वरूप	रंगनाथ
छा.	मिराबाई	नामदेव
चा.	मुक्ताभरण	महिपति
दे.	मुकुंदराजचरित्र	नरहरिसुत
श्री. ए.	मुकुंदविलास	वामन
	मुद्राभाषण (अनुप)	मोरोपंत
छा.	मुद्राप्रकरण	अचलसुत
चा.	मुद्राप्रकाश	श्रीशानेश्वर
भा.	मुद्राविलास	एकनाथ
का इ.स.	मुद्रिका	शिवराम
का. स.	मुमुक्षुकौस्तुभ (र. श १६१३)	कोनेर रघुनाथ
भा.	मुरलीचरित्र	जयरामात्मज (वस्वलिंग)
छा.	मुरलीनवरत्नमाला	मोरोपंत

छा.	मुरलीपंचक	मोरोपंत
भा.	मुरलीमाहात्म्य	पांडोबा
चां.	**मुरलीवादन**	माधवसुत
भा.	मुराररामायण	देवमुरारी
का. सं.	मूलस्तंभ	अवधूतनिरंजन
छा.	मूलस्तंभ	महादेव
चां.	**मूलस्तंभ**	माधव (शैव)
भा.	मूलस्तंभ	मुकुंदराज
चां.	मूलस्तभ (?)	निरंजन अवधूत
का.सं.	मृगीचरित्र	आनंदतनय
का.इ.स.	मृत्युंजयचरित्र	उ० चिद्घन
का. सं.	मृत्तिकाभक्षण	अमृतराय
का. प.	मृत्तिकाभक्षण	वामन
।	**मेरुबोध**	मेरु
:	**मोरेश्वरआदि**	जगजीवनप्रभु
चां.	**मोक्षवर्णन**	रत्नाकर
।	**मोक्षधर्म**	केशव

ये. म.	**मंगलमूर्तिपूजा**	दासोपंत
	मंचरामायण	मोरोपंत
	मंजुरामायण	मोरोपंत
छा.	मंत्रगर्भ रामायण	मोरोपंत
छा.	मंत्रभागवत	मोरोपंत
छा.	मंत्रमय रामायण	मोरोपंत
छा.	मंत्रमय भागवत	मोरोपंत
छा.	मंत्ररामायण (म.)	मोरोपंत
छा.	मंत्ररामायण (सं.)	मोरोपंत
छा.	मंत्री रामायण	मोरोपंत
दे.	मंदोदरिआदि	जगजीवनप्रभु
चां.	**यशोदागवळण**	मुकुंद
का. सं.	यज्ञपत्न्याख्यान	वामन
का. सं.	युद्धवर्णन	अमृतराय
चां.	येकादशीमाहात्म्य	एकनाथ
चां.	**योगराजतिलक** (ले. श. १६३०)	अमृतानंद
छा.	योगवासिष्ठ	श्रीज्ञानेश्वर

चां.	**योगवासिष्ठ**	अतीतानंद
तं.	**योगवासिष्ठ**	माधव (राघवदास)
छा.	योगवासिष्ठ (र. श. १५८४)	रंगनाथ
चां.	योगवासिष्ठ	अनाम (रंगनाथ ?)
का. सं.	योगवासिष्ठ	वामन
चां.	**योगवासिष्ठ**	हरिदास
का स.	योगवासिष्टसार	व्यंकटेश
छा.	योगवासिष्टसार (र. श. १५१४)	माधव (नारायणसुत)
चां.	**योगवासिष्टसार**	शिवराम
भा.	योगवासिष्टसार	लक्ष्मणनाथ
का. स.	योगसंग्राम	शेखमहमद
	यंत्रपूजा	दासोपंत
मु.	**योगिनी**	श्रीज्ञानेश्वर
चां	**रत्नमाळ**	रत्नाकर
छा.	रत्नमाला	मोरोपंत
	रत्नरामायण (अनुप.)	मोरोपंत
चां.	**रत्नाकरइंडराज**	रत्नाकर

चां.	**रत्नाकरउपदेश**	रत्नाकर
चां.	**रत्नाकरबोध**	रत्नाकर
छा.	रमणीयरामायण	मोरोपंत
छा.	रम्यरामायण	मोरोपंत
छा.	रम्यमंत्ररामायण	मोरोपंत
का. इ. सं.	रसकल्लोळ	गंगाधरशास्त्री
भा.	रसकल्लोळ	शिवराम
का. स.	रसनास्तुति	वामन
म. क.	रसमंजिरी	भैरव
का. इ. स.	रसमंजिरी (र. श. १६०१)	विठ्ठल
चां.	**रसविलास**	गोविंदराज
क च.	रसाळ रामायण	साळ्या रसाळ
दे	**राजकारण**	रामदास
चां.	**राजयोग**	नाथभुजंग
का. सं.	राजयोग	वामन
का. सं.	राजयोग	शा. वामन
छा.	राजरामायण	मोरोपंत

का. सं.	राधाकृष्णविलास	आनंदतनय
का. सं.	राधाभुंजग	वामन
ये. म.	**राधामाधवविलास**	रामानंद
का. सं.	राधावर्णन	अमृतराय
का. इ. सं.	राधावर्णन	हरिराज
मु.	राधाविनोद	जयरामस्वामी
मु.	राधाविनोद	गंभीरसुत
म. क.	राधाविलास	आनंदतनय
का. स.	राधाविलास	कृष्णानंद
का. स	राधाविलास	दयाळनाथ
का. स.	राधाविलास	मगीश
का. स.	राधाविलास	वामन
दे.	**रामअंजनीसंवाद**	जगजीवनप्रभु
चा.	**रामओवीया**	अच्युताश्रम
चां.	**रामकल्पद्रुम**	दिनशिष्य
छा.	रामकृष्णस्तुति	मोरोपंत
भा.	रामकृष्णविलास	मुकुंद

दे.	**रामकृष्णस्तव**	रामदास
का. सं.	रामक्रीडा	अमृतराय
	रामक्रीडा	विठ्ठलदास
चां.	**रामगीता**	वामन
क. न.	रामगीता	एकनाथ
भा.	रामगीता	रामकोकिळ
भा.	रामगीता	दासगोसावी
दे.	**रामगीता**	रामदास
का. सं.	रामगौरव	पांडुरंग
छा.	रामचरितभरितरामायण	मोरोपंत
चां.	**रामचरित्र**	अनंत
भा.	रामचरित्र	आनंदमूर्ति
का. सं.	रामचंद्रवर्णन	अमृतराय
का. स.	रामजन्म	अमृतराय
चा.	रामजन्म	जयरामसुत
का. सं.	रामजन्म	नरहरि
चां.	**रामजन्म**	नयनात्मज

छा.	रामजन्म	नामदेव
म क	रामजन्म	रंगनाथ
का स	रामजन्म	वामन
का इ स	रामजन्म	शिवराम
ये. म	रामतुळशी	शिवराम
छा	रामदासचरित्र	आत्माराम
छा.	रामदासचरित्र	उ० चिद्घन
छा	रामदासचरित्र	उद्धवसुत
भा	रामदासचरित्र	पांडोबा
छा	रामदासवर्णन	रघुनाथ
का. स	रामदासस्तुति	अनंत
दे	रामदासस्तुति	उद्धवसुत
छा.	रामदासस्तुति	मोरोपंत
तं.	**रामनामतरंग**	माधवसुत
	रामनामाष्टोत्तरशतरामायण	मोरोपंत
भा.	रामपाठ	शुकदेव
	रामप्रभुप्रार्थना	मोरोपंत

छा.	रामप्रार्थना (२)	मोरोपंत
म क.	राममंत्रस्तोत्र	घनाजी
चां	**रामरहस्य**	माधव
चां.	**रामरक्षा**	दासरामानंद
छा.	रामलीलामृत	रंगनाथ
का. स	रामवर्णन	अमृतराय
छा.	रामविजयसार (र. श. १६७४)	श्रीधर
भा	रामसगुणध्यान	श्रीधर
तं	**रामसोहळा**	मेरु
का. स	रामस्तव	वामन
का इ स	रामस्तुति	जनार्दन
चां	**रामस्तोत्र**	अनाम
चां.	**रामजी गोसावी**	मुकुंद
भा.	रामामृत	रामा पंडित
तं.	**रामामृततरंग**	माधवसुत
छा.	रामायण (भावार्थ)	एकनाथ
म. क.	रामायण (युद्धकांड)	मुद्गल

दे.	**रामायण** (मंगल)	गिरिधर
दे.	**रामायण** (सुंदर)	गिरिधर
भा.	रामायण	केशवराज
दे.	**रामायण** (बा व उ.)	जगजीवनप्रभु
दे.	**रामायण** (छ.)	गिरिधर
का इ. स.	रामायण (चतुर्मंत्र)	देवनाथ
भा.	रामायण	जगन्नाथ
चा.	**रामायण** (सुंदर)	दत्तशिष्य
दे.	रामायण	दास
चा.	**रामायण** (श्लोक)	माधव (राघवदास)
चा.	**रामायण** (ओवी)	माधव (राघवदास)
चा.	**रामायण** (सुंदर)	मुकुंद
का. स.	रामायण	मुक्तेश्वर
क. च.	रामायण	मुद्गल
भा.	रामायण (अध्यात्म)	राघवदास (माधव?)
दे.	**रामायण** (सुंदर व युद्ध)	रामदास
. म.	**रामायण**	रामानंद
भा.	रामायण	श्यामाराध्य
	रामायणाष्टक (अनुप.)	मोरोपंत
क. च	रामार्या	मुद्गल
छा.	रामावताररामायण	मोरोपंत
छा.	रामाश्वमेध	व्यंकटेशसुत
दे.	रामेश्वरकथा	जगजीवनप्रभु
का. स.	रावणगर्वपरिहार	चतुर सावाजी
चा.	**रावणनिधन** (ले. श. १६६५)	मुद्गल
भा.	रासक्रीडा	अचळ चैतन्य
भा.	रासक्रीडा	कृष्णदास (गोविंद)
भा.	रासक्रीडा	धुंडिराज
का. स.	रासक्रीडा	अमृतराय
का. इ स	रासक्रीडा	वामन
चा.	रासमंडळ	जयरामात्मज (चरबालिंग)
चा.	रुक्मांगदाख्यान	कृष्णयाज्ञवल्कि
छा.	रुक्मिणीगीत	मोरोपंत
का. सं.	रुक्मिणीपत्रिका	वामन

चों.	रुक्मिणीभावार्थ	वस्तालँग
स. सं.	रुक्मिणीविलास	वामन
चां.	रुक्मिणीसंवाद	वामन
चां.	रुक्मिणीस्वयंवर	अगत
का. इ. स.	रुक्मिणीस्वयंवर	अनंतसुत
चां.	रुक्मिणीस्वयंवर	गोविंदात्मज
छा.	रुक्मिणीस्वयंवर (र श १४९३)	एकनाथ
भा.	रुक्मिणीस्वयंवर	कृष्णदास (गोविंद)
चां.	रुक्मिणीस्वयंवर	जयरामस्वामी
भा.	रुक्मिणीस्वयंवर	दिनकर
भा.	रुक्मिणीस्वयंवर	पांडोबा
दे.	रुक्मिणीस्वयंवर	मुकुंद
का. सं.	रुक्मिणीस्वयंवर (ले. श. १६५८)	मुद्गल (अनंतसुत)
चां.	रुक्मिणीस्वयंवर	यादव
म. क.	रुक्मिणीस्वयंवर	विश्वेश्वरवल्लभ
का. इ. स.	रुक्मिणीस्वयंवर (र श. १५९६)	विठ्ठल
भा.	रुक्मिणीस्वयंवर	विश्वनाथ

का. इ. सं.	रुक्मिणीस्वयंवर	सखारामतनय
म. क.	रुक्मिणीहरण	रामराज
भा.	रुद्रयामल	अनंत
का. सं.	रुद्राक्षमाहात्म्य	मोरोपंत
छा.	रेणुकामाहात्म्य (र. श. १६८१)	परशुराम
का. इ. सं.	रेणुकाष्टक	गोसाविनंदन
चां.	रेणुकासत्यदर्शन	मुकुंद
छा.	रेणुकास्तवन	मोरोपंत
चां.	रोहिदासचरित्र	बकसन
का. सं.	रंगाष्टक	रंगनाथ
का. सं.	लघुमेघदूती	वामन
म. क.	लघुबोध	मौनी
त.	लघुयोगवासिष्ठ	माधव
दे.	लघुरामायण	रामदास
का. स.	लघुरामायणवृत्ति	शिवराम
स. सं.	लहुशाख्यान	अनंतकवि
दे.	ललितें	रामदास

क. स.	लक्षोपलक्ष	नामदेव
चां.	लिखित	श्रीज्ञानेश्वर
का. इ. सं.	लिंगमाल	दामोदर
दे.	लेखनग्रंथ (गद्य)	वीरेश्वरवल्लभ
भा.	लेखनपद्धति	हेमाडपंत
दे.	लोकस्वभाव	गिरिधर
का. स.	लंकावर्णन	अमृतराय
	वज्रपंजरक	दासोपंत
का. स.	वत्सलाहरण	अमृतराय
का. स.	वनसुधा	वामन
त.	वरदनागेशी	वरदनागेश
छा.	वरदरामायण	मोरोपंत
चां.	वस्त्रहरण	अनंतसुत
	वाक्यवृत्ति	दासोपंत
अ. को.	वाक्यसुधा	जगन्नाथ
का. सं.	वाक्यसुधा	ब्रह्मसिंधुमीन
[•	वाक्यसुधा	महेश्वर

का. सं.	वाक्यार्थभवसार	बाळकृष्ण
छा.	वाङ्मनःप्रार्थना	मोरोपंत
का. इ. सं.	वामनचरित्र	विठ्ठल
छा.	वामनचरित्र	मोरोपंत
का. स.	वामनचरित्र	वामन
का. सं.	वामनबोध	वामन
छा.	वामनस्तुति	मोरोपंत
चां.	वारवर्णन	रत्नाकर
का. सं.	वाराणशीस्तुति	मध्वमुनि
का. स.	वाल्मीकचरित्र	अमृतराय
चां.	विक्रमचरित्र (र. श. १२८२)	मधुसूदन
छा.	विक्रमचरित्र	हरिदास
दे.	विक्रमबत्तिशी	जगजीवन
चां.	विचारचंद्रिका	कृष्णदयार्णव
चां.	विचारपंचविशी	रत्नाकर
का. इ. स.	विचारमाला	नारायण
छा.	विचारसागर	दादु पिंजारी

भा.	विचारसागर	नारायण
भा	विचारामृत	कोनेर रघुनाथ
छा.	विचित्ररामायण	मोरोपंत
छा.	विठ्ठलभक्तस्तुति	मोरोपंत
छा.	विठ्ठलविज्ञापना	मोरोपंत
छा.	विठ्ठलस्तुति (दोहे)	मोरोपंत
का स.	विठ्ठलस्तुति	अनंतफंदी
छा	विठ्ठलस्तुति	आनंदतनय
म. क	विठ्ठलस्तोत्र	धनाजी
छा	विठ्ठलस्तोत्र	मोरोपंत
चा	विदूरनीति	त्र्यंबक
तं.	विद्यानंद	राघव
चा.	विद्वज्जीवन	विठ्ठल
मु	विद्वत्संन्यास	रंक
का. स	विधिनिंदा	देवनाथ
छा.	विनायकमाहात्म्य	मोरोपंत
चा.	विनायकमाहात्म्य	माधव

दे.	विनायकमाहात्म्य	माधवसुत
छा.	विबुधप्रियरामायण	मोरोपंत
भा.	विमलानंदी	विमलानंद
चा.	विरतिआख्यान	उ० चिद्घन
चा.	विरहगीता	शिवराम
दे.	विवेकदर्पण	उ० चिद्घन
भा.	विवेकदर्पण	चोखामेळा
चा.	विवेकदर्पण (र. श. १६९२)	निवृत्ति
भा.	विवेकभास्कर	नागेंद्र (याज्ञवल्कि
	विवेकमार्तंड	गोरक्ष
छा.	विवेकसिंधु	मुकुंदराज
तं.	विवेकोत्पत्ति	मृत्युंजय
छा.	विश्वकर्ममाहात्म्य	तुकानागनाथ
चा	विश्वरूपनमन	रत्नाकर
का. स.	विश्वामित्रभोजन	मुक्तेश्वर
का इ.स.	विश्वामित्रयज्ञरक्षण	आनंदतनय
का. सं.	विश्वामित्राभिगमन	आनंदतनय

का. सं.	विश्वासवध	वामन
छा.	विश्वेश्वरस्तवन	मोरोपंत
का. सं.	विषयपंचक	आनंदतनय
छा.	विष्णुपदवकिली	मोरोपंत
चा.	**विष्णुपुराण**	वामन
भा.	विष्णुसहस्रनाम	कृष्णराव
चा.	**विज्ञानसागर**	नारायण
तं.	**विज्ञापनाशतक**	नारोपंडित
का. सं.	वीरमणिकथा	राघव
दे.	**वीसाक्षरी**	रामदास
का. स.	वृत्तिबोध	निवृत्तिअवधूत
भा.	वृत्तसुधा	रंगनाथ
छा.	व्यंकटेशप्रार्थना	मोरोपंत
चां.	**व्यंकटाष्टक** (ले श. १६५८)	गिरिआगज
य स	वेणुसुधा	वामन
चा.	**वेताळपंचविशी**	अनंतदास
मु.	**वेताळपंचविशी**	रामसुत

ये. म	**वेदपाद्दाख्यान**	दासोपंत
भा.	वेदस्तुति	गोविंद
भा.	वेदस्तुति	व्यंकटेश
भा.	वेदांत	हरिहरेंद्र
का स.	वेदांत	अमृतराय
भा.	वेदांतनिरूपण	एकनाथ
मु.	वेदांतप्रकरण	दैवतराव
भा.	वेदांतरहस्य	गोपाळनाथ
चा.	**वेदांतसार**	सदानंद
छा	वेदांतसूर्य (र श. १६२५)	श्रीधर
ये. म.	**वैदिकपूजा**	दासोपंत
दे.	**वैदेहित्रिजटासंवाद**	रघुनाथ
दे.	**वैद्यकसार** (ले श १५९९)	दिननारायण
	वैद्यकसार	हेमाडपंत
अ. को.	वैद्यजीवन (स.)	लोलिंबराज
ये. म.	**वेराागर**	ब्रह्मानंद
का. स.	वैराग्यशतक	वामन

छा.	शिवगा ग	शिवरामसुत
भा.	शिवगीता	कोनेरीदास
चा.	शिवपार्वतीपरिणय	शंकरदास
तं.	शिवबोध	दत्तअवधूत
म. फ.	शिवध्यान	बनाजी
का. सं.	शिवनिशी	पांडुरंग
का. सं.	शिवमहिम्नस्तोत्र	नारायण
दे.	शिवरहस्य	गिरिधर
भा.	शिवरात्रिकथा	अनंत वडवे
भा.	शिवरात्रिकथा	कृष्णसुत
मु.	शिवरात्रिकथा	गोपाळ
भा.	शिवरात्रिकथा	दयार्णवानुचर
छा.	शिवरात्रिकथा	नामदेव
का. सं.	शिवरात्रिकथा	नारायणसुत
चा.	शिवरात्रिकथा	शंभुदास
का. सं.	शिवरात्रिकथन	मत्स्येंद्रकुमार
का. सं.	शिवरात्रिचरित्र	कृष्णदास

का. सं.	शिवरात्रिपूजाकथा	आनंदतनय
दे.	शिवरामपंचक	शिवराम
चा.	शिवरामस्तुति	अच्युताश्रमशिष्य
छा.	शिवरामायण	मोरोपंत
छा.	शिवरामायण (२ रे)	मोरोपंत
	शिवरामाष्टक	शिवराम
छा.	शिवलीलामृत (र. श. १६४०)	श्रीधर
भा.	शिवस्तुति	वामन
भा.	शिवस्तोत्र	उपमन्यु
	शिवस्तोत्र	दासोपंत
म. फ.	शिवामृत	शिवराम
चा.	शिवालयमाहात्म्य	हनुमंतकवि
म. फ.	शिवाष्टक	धनाजी
दे.	शिष्यभावार्थ	गिरिधर
	शीतज्वरनिवारणस्तोत्र	दासोपंत
का. सं.	शुकचरित्र	अमृतराय
का. द. सं.	शुकरंभासंवाद	उ० चिद्घन

३

का. इ. सं.	शुकरंभासंवाद (र. श. १६३६)	कविकिंकर
का. इ. सं.	शुकरंभासंवाद	मुक्तेश्वर
	शुकरंभासंवाद	रंगनाथ
का. सं.	शुकरंभासंवाद	वामन
का. इ स.	शुकरंभासंवाद	विठ्ठल
दं.	शुकज्ञानबोध (र. श. १६३१)	दासानुदास
का. स	शुकाष्टक	श्रीज्ञानेश्वर
का. स	शुकाष्टक	एकनाथ
का. सं.	शुकाष्टक	रघुनाथ
का. सं.	शुकाष्टक	वामन
भा.	शुकाष्टक	रमावल्लभ
ये. म.	शुकाष्टक	शिवराम
चा.	शुकाख्यान	उद्धव अवचित
चा.	शुकाख्यान	विष्णुशर्मनामा
	शूद्ररामायण (अनुर.)	मोरोपंत
भा.	शृंगारतरंगिणी	वेणाराम
का. उ.	शृंगारशतक	वामन

दे	शेंदुरवाडीचा गणपति	उद्धवलिंग
तं	शेषधर्म	माधवसुत
चा.	शंभुपचक	गोसावीनंदन
छा	श्रवणामृतरामायण	मोरोपंत
का इ स.	श्रावणाख्यान	देवनाथ
का. स	श्रियाळचरित्र	अनंत
चा	श्रियाळचरित्र	कृष्णराय
का. स	श्रियाळचरित्र	आनंदतनय
का. इ. स.	श्रियाळचरित्र	ब. चिद्घन
त.	श्रीकृष्णपंचरत्न	माधवसुत
छा	श्रीकृष्णस्तुति (स)	मोरोपंत
दे	श्रीखंड्याचरित्र (र श १६६३)	प्रभुतनय
भा.	श्रीरत्नाख्यान	वस्वलिंग
छा	श्रीगुरुरामायण	मोरोपंत
दे.	श्रीपानस्नानसंज्ञा	जगजीवन
छा	श्रीप्रियरामायण	मोरोपंत
छा.	श्रीमद्भगवद्गीताटीका	मोरोपंत

चा.	श्रीमन्नारायणलक्ष्मीहृदय	अनाम
तं.	श्रीरामपंचरत्न	माधवसुत
त.	श्रीरामपंचरत्न (सं.)	मेरु
छा.	श्रीरामगीति	मोरोपंत
छा.	श्रीरामायण	मोरोपंत
छा.	श्रीशंकरस्तोत्र	मोरोपंत
चा.	श्रीशंकराचार्यस्तोति	मुकुंद
	श्रीलक्ष्मीनृसिंहकल्पलता	राम
चा.	श्रुतिकल्पलता	वामनस्वामी
चा.	श्रुत्युपदेश	वामन
भा.	श्वानोद्धार	वस्वलिंग
म. क.	श्लोकपंचक	रंगनाथ
वै. म.	षड्गुरु	दासोपंत
चा.	षड्रसादिप्रकरण	सदानंद
द.	षड्रिपुवर्णन	रामदास
वै. म.	षोडशदलयंत्र	दासोपंत
वै. म.	षोडशस्तोत्र	दासोपंत
वै. म.	षोडशावतार	दासोपंत
वै. म.	षोडशावतारप्रादुर्भाव	दासोपंत
स. सं.	सगुचरित्र	मध्वमुनि
का. स.	सगुचरित्र	विठ्ठल
दे.	सगुणध्यान	रामदास
चा.	सद्गुरुअष्टक	रत्नाकर
चा.	सद्गुरुनिजधामगमन	मुकुंद
भा.	सद्गुरुमुक्तावलि	वनाजी
त.	सच्चिदानंदविलास (र. श. १६३२)	भगवंत
छा.	सच्छ्रव्यरामायण	मोरोपंत
भा.	सज्जनप्रार्थना	विठ्ठल
छा.	सज्जनगुणार्थ आर्या	मोरोपंत
चा.	सत्यबोध (र. श. १६१८)	सतदास
का. द. सं.	सत्यभामाविनोद	वामन
भा.	सत्योद्धार	शिवरामभोला
	सद्गर्भरामायण	मोरोपंत
छा.	सहलरामायण	मोरोपंत

छा.	सद्गुणनदोहा	मोरोपंत
छा.	सद्विसरामायण	मोरोपंत
छा.	सद्रुक्षवर्णरामायण	मोरोपंत
म. क.	सद्वृत्तमुक्तावलि	निरंजनमाधव(वनाजी)
छा.	सरस्वरा रामायण	मोरोपंत
छा.	सर्वं विधातुमितिश्लोकटिका	मोरोपंत
छा.	सन्मणिमाला	मोरोपंत
छा.	सन्मनोरथराजि	मोरोपंत
छा.	समानगर्भरामायण	मोरोपंत
छा.	सप्तमन्त्र रामायण	मोरोपंत
भा.	सप्तशति	गोपाळनाथ
भा.	सप्तशति चंडिका	विठ्ठलनंदन
दे.	सप्तसमासि	रामदास
चा.	सपलिकलह (र. श. १६८७)	नागेश
छा.	समर्थप्रताप	गिरिधर
दे.	समर्थसद्गुरुस्तोत्र	गिरिधर
दे.	समर्पाष्टक	मेरु

सं.	समर्थाष्टक	शंकर
दे.	समर्थस्तोत्र (सं.)	गिरिधर
छा.	समाधिचे अभंग	नामदेव
भा.	समाधि प्रकरण	जनार्दन
दे.	सरस्वतीस्तोत्र	गिरिधर
छा.	सवाईरामायण	मोरोपंत
छा.	सवाया	मोरोपंत
छा.	सहजबोध (र. श. १७२७)	ठाकुरदास
चा.	सहजस्थिति विलास	विठ्ठल
चा.	सहजानंदी (सं.)	सहजानंद
चा.	सहजावस्था	जगन्नाथ
	सहस्रनामटीका	दासोपंत
दे.	साधुमहिमा	जगजीवनप्रभु
छा.	साधुरीति	मोरोपंत
छा.	साधुप्रकार	मोरोपंत
छा.	साधुस्तव	मोरोपंत
चा.	सामुद्रिक (शे. श. १७२१)	नरसिंह

छो.	साररामायण	मोरोपंत
चा.	**सारांश ज्ञानेश्वरी**	महिपति
चा.	**सारासार विवेकदर्शन**	वैकुंठनाथ
इ. इ. स.	सारिपाट	मुकुंद
ग.	सामुद्रिक	तान्हाजी देशमुख
। मा.	**सार्थ गीता**	दासोपंत
.	**सावजाची कथा**	जगजीवनप्रभु
ग.	सावित्रीआख्यान	श्रीधर
मा.	सावित्रीआख्यान	माधव (नारायणदास)
छा	सावित्रीआख्यान	मोरोपंत
ये. म.	**सिद्ध दत्तात्रय**	दासोपंत
का स.	सिद्धबालचरित्र	तुकाराम
ये. म.	**सिद्ध माला**	दासोपंत
चां	**सिद्धयोगाष्टक**	नारायण
चां.	**सिद्धसंकेत**	मृत्युंजय
	सिद्धसिद्धांतपद्धति (सं.)	गोरक्षनाथ
का. सं.	सिद्धांत	उ. चिद्घन

का. स.	सिद्धांत	वामन
चां.	**सिद्धांत अजपा**	देवदत्त
भा.	सिद्धांतकल्पलता	चिन्मयसाधु
त	**सिद्धांत चिंतामणी (ले. श. १५७३)**	वैद्यनाथ
चां.	**सिद्धांतबोध**	अमृत
छा.	सिद्धांतबोध	शाहासेन
का. सं.	सिद्धांतविवेक (सं.)	वामन
भा.	सिद्धांतसागर	कृष्णार्णव
छा.	सिद्धांतसार	केसरीनाथ
भा.	सिद्धांतसार	सिद्धनाथ
का. इ. स.	सिद्धांतसंहिता	सोहिरोबा
त.	**सिद्धानुभव (र. श. १६२३)**	दासानुदास
छा.	सिद्धेश्वरस्तव	मोरोपंत
का. स.	सिंहध्वजाख्यान	अनंत
चां.	**सिंहासनबत्तिशी (र.श.१६८६)**	महालिंगदास
म. क.	सीताकल्याण	विश्वेश्वरवल्लभ
३.	**सीतानिजधामसंवाद**	जगजीवनप्रभु

दे.	सीताबिभीषणसंवाद	जगजीवनप्रभु
	सीतामंदोदरीसंवाद	एकनाथ
चो.	सीतारामविवाह	सुभानराव
छा	सीतारामायण	मोरोपंत
का. सं	सीताशेषामुद्रासंवाद	वामन
का इ स	सीतास्वयंवर	अनंत
का सं.	सीतास्वयंवर	अमृतराय
का. सं	सीतास्वयंवर	आनंदतनय
दे	सीतास्वयंवर (हिंदी)	गिरिधर
का इ सं	सीतास्वयंवर	गोमाविनदा
का. सं	सीतास्वयंवर	चिंतामणी
भा	सीतास्वयंवर	जयरामस्वामी
म क	सीतास्वयंवर (र. श १६१५)	नागेश
चो	सीतास्वयंवर (?)	नागेशकेत
भा	सीतास्वयंवर	प्रल्हादबोवा
चो	सीतास्वयंवर	यशवंतसुत
का. धे.	सीतास्वयंवर	वामन

का. इ. म	सीतास्वयंवर (र. श. १५९९)	विठ्ठल
छा.	सीतास्वयंवर	वेणीस्वामी
छा	सुरामायण	मोरोपंत
छा.	सुखरामायण	मोरोपंत
दे	सुअर्चा	गिरिधर
छा.	सुगमोपाय	श्रेष्ठ
दे.	सुग्रीवकुंभकर्णसंवाद	जगजीवनप्रभु
भा	सुदर्शनचरित्र	कामराज
का. म	सुदामचरित्र	अमृतराय
का. स.	सुदामचरित्र	अनंततनय
का. स	सुदामचरित्र	कचेश्वर
का. स.	सुदामचरित्र (र श १६३९)	कविकिंकर
भा,	सुदामचरित्र	गो० नंदन
का. स.	सुदामचरित्र	तुकाराम
भा.	सुदामचरित्र	तुकाविप्र
चो.	सुदामचरित्र	दासअनंत
चो.	सुदामचरित्र (हिंदी)	दासभैरव

म. क.	सुदामचरित्र	बापुवामन
चा.	सुदामचरित्र	मुकुंद
छा.	सुदामचरित्र	मुकेश्वर
का. सं.	सुदामचरित्र	रामचंद्र
म. क.	सुदामचरित्र	रंगनाथ
चा.	सुदामचरित्र	विष्णु० नामा
चा.	सुदामचरित्र	विश्वनाथ
का. सं.	सुदामचरित्र	वामन
का. सं.	सुदामचरित्र	साम्राज्यवामन
का. सं.	सुधन्वाख्यान	अनंत
मु.	सुधन्वाख्यान	अनंतसुत (विठ्ठल)
का. सं.	सुभद्राहरण	रामचंद्र मल्हार
भा.	सुलभ वेदांत	कृष्णमूर्ति
का. सं.	सुलोचनाख्यान (श. स. १६४५)	अनंत
का. सं.	सुलोचनाख्यान	कृष्णदास (मुद्गल)
चा.	सुलोचनाख्यान	विश्वलिंगाचादास
का. सं.	सुलोचनाख्यान	शंकर

का. सं.	सुलोचनागहिंवर	अनंत
भा.	सुयोधनवध	पांडोबा
छा.	सं. रामायण	मोरोपंत
चा.	सूर्यनामावली	जिवा
भा.	सूर्यविजय	अनंत
का. प.	सेतुबंध	आनंदतनय
	सोपानदेवी	श्रीसोपानदेव
चा.	सोमवारकथा	रघुनाथ
म. क.	सोमवाराख्यान	वीरेश्वरवल्लभ
चा.	सोमसुंदरस्तोत्र	अनाम
दे.	सोलीवसुख	कल्याण
चा.	सोळा सोमवार (ले. श. १७८३)	राघवव्यंकटेश
छा.	सोळासोमवारकथा (र. स. १६५१)	लालदास
म. क.	सौंदर्यलहरी	ललितानंद
चा.	सौंदर्यलहरी	सहजानंद
छा.	सौम्यरामायण	मोरोपंत
दे.	संकटहरणीशिवबंध	ब० शि० मागेश

छा	संक्षिप्तरामायण	वामन
दे	संक्षेपरामायण	गिरिधर
चा	संगमचरित्र	रत्नाकर
चा.	सद्गीत दर्पण	हरिबुवा
चा	संतचरित्र	विठ्ठल
छा	संतचरित्र (र. श १७१५)	भीम (यशवंतसुत)
	संतचरित्र	मागो
म क.	संतदास	श्रीधर
चा.	संतमणिमाला	विद्याखेचर
चा	संतमाळ	उद्धव (मुल्हेरकर)
मा	संतमाळा	मेरु
म क	संतमालिका	उ० चिद्रूप
म. क	संतमालिका	उ० सुत
म. क	संतमालिका	जयराम भक्त
का सं	संतमालिका (र श ११०८)	देवदास (चैतन्यांकित)
चा.	संतमालिका	पद्मालिंग
म. क.	संतमालिका	रंगनाथ
दे	संतमालिका	रंगानुजात्मज
म क	संतमालिका	शिवराम
चा	संतमालिका	सदानंद
म क	संतमालिका	सिद्धचैतन्य
छा	संतलीलामृत (र श. १६८९)	महिपति
चा	संतविजय	दिगंबर
छा	संतविजय (र श १६९६)	महिपति
चा	संतवैभव (र. श. १६३४)	संतदास
	संतसिद्ध	धानाम
छा	संतस्तव	रंगानुज
दे	संदेहहरण (र. श १६११)	राघवचिद्घन
दे	सभाजीस पत्र	रामदास
छा	समयरत्नावलि	मोरोपंत
का. स.	ससाधु वर्णन	अमृतराय
चा.	स्त्री	मुकुंद
का म.	स्त्रीवर्णन	अमृतराय
छा.	स्तोत्ररामायणे (१०)	मोरोपंत

चो.	स्थालीपर्व	दासनिरंजन
चो.	स्थालीपर्व	वि०नामा
का. सं.	स्थालीपाक	अमृतराय
पं. सं.	स्थालीपाक	जनाबाई
का. पं.	स्थालीपाक	पांडुरंग
का. पं.	स्थालीपाक	वामन
चो.	स्थूलगीता	दासोपंत
दे.	स्फुट	रामदास
छा.	स्फुटगाथा	मोरोपंत
छा.	स्मरणी रामायण	मोरोपंत
का. पं.	स्यमंतकोपाख्यान	राम
चो.	स्यमंतकोपाख्यान	शुकदेव
छा.	स्मरणी रामायण	मोरोपंत
चो	स्वरूपनिर्णय	अमृतानंद
मु	स्वरूपविवरण	चैतन्यनाथ (तुकेशसुत)
चो.	स्वरूपसमाधान	मृत्युंजय
चो.	स्वरूपानुभव	उद्धव (मुद्देरकर)

का. सं.	स्वानुभव	श्रीज्ञानेश्वर
छा.	स्वानुभवदिनकर (र. श. १६१६)	दिनकर
तं.	स्वानंदलहरी	मेरु
चो.	स्वात्मपत्र	श्रीज्ञानेश्वर
तं.	स्वात्मबोध	श्रीज्ञानेश्वर
छा.	स्वात्मबोध	एकनाथ
	स्वात्मबोध	धुंडिराज
का. सं.	स्वात्मसुख	एकनाथ
चो.	स्वात्मसुख	सहजानंदशिष्य
मु.	स्वात्मानुभवतरंगिणी (र श.१६४०)	अनंतसुत (तुकदेव)
भा.	स्वात्मानंद ज्ञानघन (र.श. १७२६)	पूर्णदास.
दे.	हकीकत वाका	गिरिधर
दे.	हनुमंतार्जुनभेट	रंक
छा.	हनुमद्रामायण	मोरोपंत
मु.	हनुमंतगरुडाख्यान	कृष्णदास (गोविंद)
मु.	हनुमंताष्टक	माणकेश्वर
छा.	हनुमन्नाटक	मुक्तेश्वर

छा.	हनुमत्स्तुति	मोरोपंत
का. सं.	हनुमतस्तव	वामन
दे.	हयग्रीवकथा	जगजीवनप्रभु
छा.	हररमणीय रामायण	मोरोपंत
छा.	हरिगीता	हरिहरराव
भा.	हरिधर ख्यान	श्रीधर
चा.	हरिश्चंद्राख्यान	कृष्णदास (गोविंद)
दे.	हरिश्चंद्राख्यान	जगजीवनप्रभु
का. सं.	हरिश्चंद्राख्यान	मुक्तेश्वर
छा.	हरिश्चंद्राख्यान	मोरोपंत
चा.	हरिश्चंद्राख्यान	विसाखेचर
का. सं.	हरिनामवर्णन	अमृतराय
छा.	हरिपाठ	श्रीज्ञानेश्वर
चा.	हरिपाठ	नामदेव
छा.	हरिपाठ	तुकाराम
छा.	हरिपाठ	नामदेव
चा.	हरिपाठ	मुक्ताबाई
चा.	हरिपाठ	सोपानदेव
दे.	हरिबोध	हरि
त.	हरिभजन	गोविंद
छा.	हरिवरदा (र. श. १६४९)	कृष्णदयार्णव
छा.	हरिविजय (र. श. १६२४)	श्रीधर
का. सं.	हरिविलास	वामन
चा.	हरिविलास	लोलियराज
दे.	हरिवंश	माधवसुत
चा	हरिवंश	मेराळ
छा.	हरिवंश	मोरोपंत
छा.	हरिहरप्रार्थना (स.)	मोरोपंत
छा.	हरिहरप्रार्थना (म.)	मोरोपंत
द.	हरिहरवर्णन	उ० लिंग
भा.	हरिहरस्तव द	स्वरूपानंद
	हर्षरामायण (अनुप.)	मोरोपंत
का. सं.	हस्तामलक	एकनाथ
का.इ. सं.	हस्तामलक	शिवराम

ची.	हिंगलाजन्म	विश्वनाथ
	हूंगमायण (अनुप.)	मोरोपंत
ची.	हृदयविकास	न सिंह
	हृयरामायण (अनुप.)	मोरोपंत
का.सं.	हेंगराजचरित्र	उ० चिद्रूपन
ची.	हेन हर	अनाम
का.सं.	हंसध्वजाख्यान	राम
दे.	ज्ञानगीता (गु०)	जगजीवन
ची.	ज्ञानदेवांची आरती	दीननाथ
छा.	ज्ञानप्रदीप	शिवदिन
ची.	ज्ञानप्रदीप	सहजानंद
ची.	ज्ञानयत्त्विशी (र. श. १६१६)	जगन्नाथ
भा.	ज्ञानबोध (र. श. १६९५)	हरि
भा.	ज्ञानवृत्तिसंवाद	जयरामस्वामि
दे.	ज्ञानमूळ	जगजीवन
छा.	ज्ञानमोदक	गो० नंदन
ची.	ज्ञानरत्नाकर	रत्नाकर
भा.	ज्ञानलहरी	मुक्तिकुमार
तं.	ज्ञानसार (र.श. १६२३)	दासानुदास
भा.	ज्ञानसागर	शेखमहंमद
छा.	ज्ञानसारामृत	नारायण
तं.	ज्ञानसंन्यास (र. श. १६२१)	दासानुदास
भा.	ज्ञानसिंधु	गोवर्धशिष्य
भा.	ज्ञानाग्नितरंग (र. श. १६३०)	मल्हदास
स.	ज्ञानामृत	दत्तअवधूत
तं.	ज्ञानामृत (र. श. १६९२)	दासानुदास
छा.	ज्ञानेश्वरआदि	नामदेव
छा.	ज्ञानेश्वरस्तुति	मुक्ताबाई
छा.	ज्ञानेश्वरविजय	निरंजनमाधव
छा.	ज्ञानेश्वरस्तव	मोरोपंत
छा.	ज्ञानेश्वराची आरती	राम जनार्दन
भा.	ज्ञानोदयसिंधु	रघुनाथ

वाङ्मयभूषणग्रंथावलि

ह्या ग्रंथावलीसंबंधानें 'आनंद' कर्ते म्हणतातः—

हलक्या प्रतीच्या कादंबऱ्या व कथा यांच्या माऱ्याखालीं ज्याचा जीव दडपून गेला आहे अशा महाराष्ट्राला 'वाङ्मयभूषणग्रंथावली' सारख्या पुस्तकमालेनें थोडेंसें तरी समाधान वाटेल. या ग्रंथावलीपैकीं पहिलें पुस्तक "**संसारशास्त्र** अथवा **मानवी जीविताचीं सूत्रें**" हें भाषांतररूप आहे. मूळ ग्रंथ कोणा ब्राह्मणानें लिहिलेला तिबेट देशांत सांपडला असें म्हणतात. ग्रंथकर्त्याचा जरी पत्ता लागलेला नाहीं, तरी आंतील विषय सूत्रपद्धतीनें, योग्य क्रमानें, व व्यवहार आणि नीति यांची सांगड घालून लिहिलेला असल्यामुळें बहुमान्य झाला आहे. याचीं भाषांतरें इंग्रजी, बंगाली, उर्दू व हिंदी इतक्या भाषांतून झालेलीं आम्हीं पाहिलीं आहेत. प्रस्तुत मराठी भाषांतरहि गोड झालें आहे. पुस्तक वाचनीय आहे. किं. ०।१२.

'धर्मजागृतीं'त पुढील मजकूर प्रसिद्ध झाला आहेः—

गो० का० चांदोरकर यांनीं

प्रकाशित केलेलीं पुस्तकें

नांव	किंमत
१ आर्यलिपी	।८
२ बालबोध (त्र्यंबकविरचित)	१ रु.
३ वेदस्तुति (शिवकल्याणाच्या टीकेसह)	।१२
४ बोधवैभव	।१
५ श्रीयोगवासिष्ठ (ज्ञानेश्वरकृत)	।८
६ संतकविकाव्यसूची	२ रु.

पत्ता:—चिटणीस सत्कार्योत्तेजक सभा धुळें

किंवा

म्यानेजर धि प्रिंटिंग एजन्सी पुणें शहर